EUGEN BARBU

GROAPA

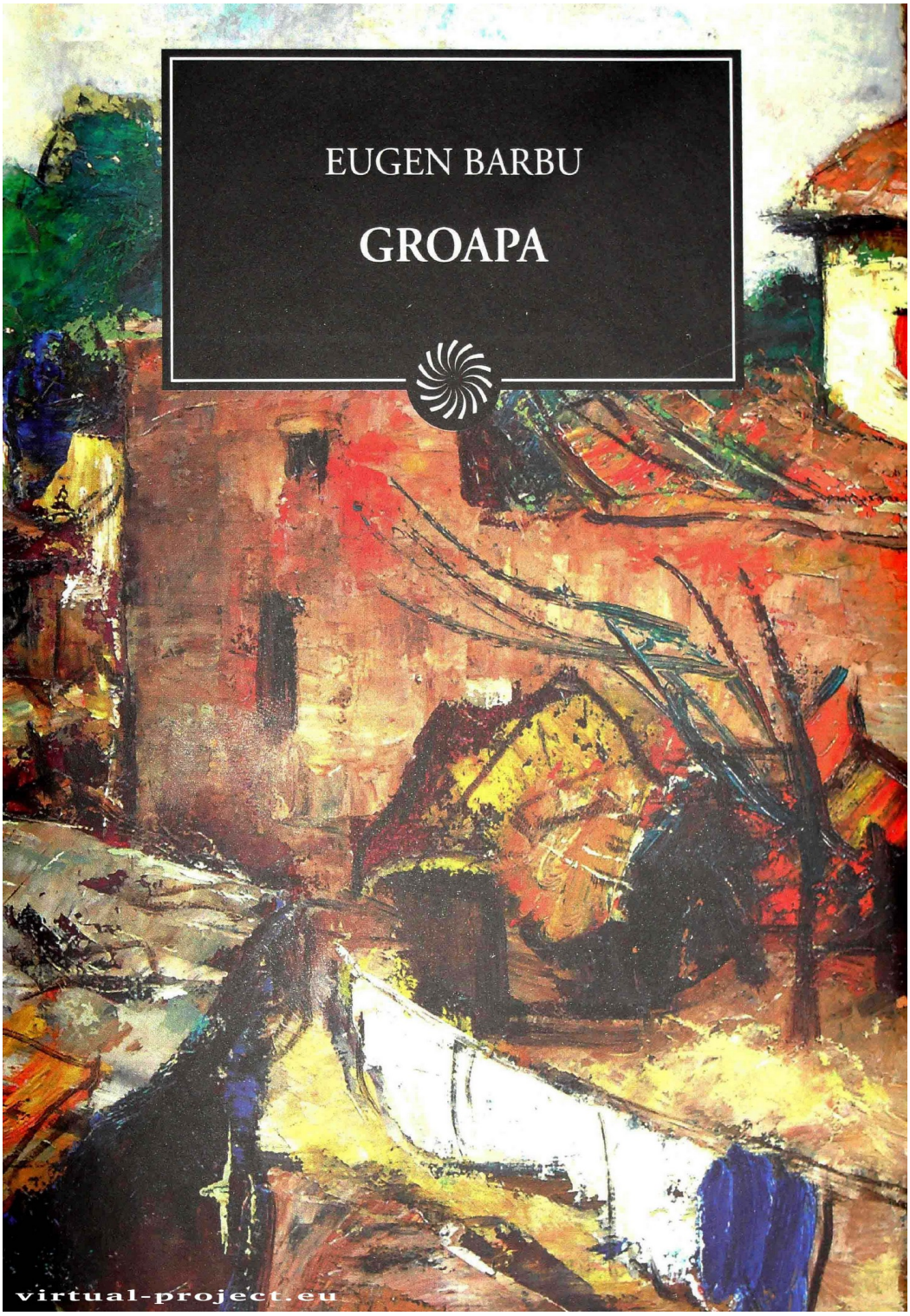

virtual-project.eu

EUGEN BARBU

GROAPA

Ediție revăzută

Text definitiv

virtual-project.eu

Editura: 100+1 GRAMAR
1997

MĂRTURISIRI

CUM AM SCRIS GROAPA

Pe la optsprezece ani, influențat și de moda literară care bântuia pe atunci, imaginam aventuri și idile consumate pe insule îndepărtate de care nu mai auzisem. Ne aflam în plin război și se pare că această nevoie de a evada din realitatea înconjurătoare, detestabilă, își avea o explicație firească.

Într-o sâmbătă seară, spre toamnă, într-unul din acele ceasuri când simți că urci pe rând toate treptele nevăzute ale melancoliei, m-am trezit în fața unui geam aburit de frizerie prin care se deslușeau umbrele mai multor mușterii. Cineva scrisese cu degetul pe placa de sticlă o invitație simplă: treci și te tunde!

Prăvălia aceasta mică, cu streașină ca un cozoroc de șapcă, mai există și azi, undeva în apropierea șoselei Ștefan cel Mare. Mi se pare că, dacă aș mai trece într-o sâmbătă seară pe acolo, aș mai putea auzi acea pasăre bătrână, un sticlete cu duh, pe care l-am ascultat cu ani în urmă, când ușa acelei frizerii s-a deschis și s-a născut ideea de a scrie „Groapa”...

Eugen Barbu, JURNAL, 1974

Se apropie Paștele. N-am niciun ban. O disperare cruntă mă copleșește. Vecinii cară miel și vin în damigene. În toată mahalaua plutește miros dulce de cozonac. Eu aș suporta aceste lucruri dar bunica mea plânge în fiecare zi. E bătrână și se agață de orice bucurie. Nu pot s-o ajut cu nimic. Mă întreabă de ce nu-mi iau un serviciu. Ce să-i răspund? Că vreau să-mi termin cartea? *Prietenii m-au părăsit și nu le fac din asta vreo vină. Unii sunt la fel de săraci ca și mine, dar au cel puțin o familie. Mă închid în casă, strâng din dinți. Muzica de la radio îmi face bine. Sunt singur și mă simt foarte puternic*...

Jurnal, 1966

Și „Groapa” și „Princepele” sunt fructul unei mânii prelungite. În 1957 apărea prima carte primită cu huiduieli și cu scrisori de la preoți, învățători și făcători de bine. Ce urau acești oameni? Violența stilului, lumea aceea atât de pestriță, descrisă needulcorat. Când o scriam, mă gândeam că se va întâmpla ce s-a și întâmplat, că voi fi primit cu strigăte și scrâșnete și știi de ce?

Pentru că asta doream, să răstorn masa...

„Groapa”, mahalaua nemernică în care sunt obligați să trăiască acești oameni aruncați la marginea societății, nu este o lume izolată, o entitate geografică de sine stătătoare, ci o consecință zguduitoare a unui fel de viață odios, în care fericirea este dată numai unora și se obține, așa cum se vede și în această carte, cu mijloace care îngrozesc pe cititor. Voiam să mai adaug că titlul cărții nu are referințe numai la un spațiu cunoscut, ci și la „groapa morală”, în care erau siliți să trăiască mahalagii Cuțaridei. Aici vreau să amintesc că târguitul miresei din capitolul „Nunta” nu e deloc întâmplător, că asemenea căsătorii la mahala, în care părintele își vindea copila unui om „cu situație” sau care ar putea avea „situație”, erau curente și că înfățișând acest târg rușinos am umplut inima cititorului de oroare...

Jurnal, 1974

... La apariția Gropii am fost etichetat „scatolog național” titlu de care s-au bucurat alde Arghezi și Cocea. M-am obișnuit cu contestațiile. Un autor primit prea bine e susceptibil de bănuieli. El e, ori cu totul mediocru, ori deține un rang social care inspiră lingușeala. De pildă, toți președinții Uniunii Scriitorilor au o presă excepțională.

Timpul, iată supremul arbitru...

... Regula criticii, elementara regulă a criticii, cere ca opera să fie despărțită de individ. N-a fost un Popescu-Doreanu, care a făcut ca „Groapa” timp de cinci ani, să fie o carte interzisă și cu ce s-a ales el, ca să nu-l pomenesc pe A. Toma și alți cioclii literari ai dogmatismului, n-a fost campania organizată de Breban în jurul „Princepelui” și ce s-a ales de acei copii ai durerii care scânceau în jurul cărții?

1981–82 Interviu cu Mariana Brăescu

EUGEN BARBU. CURRICULUM VITAE

• 1924 •

‣ 20 februarie. Se naște, în București, Eugen Barbu; tatăl, Nicolae Barbu, era tâmplar la Atelierele C.F.R. Copilăria și-o petrece în cartierul Cuțarida, revelat în romanul *Groapa.*

• 1931 •

‣ Începe studiile elementare la Școala primară nr. 40, patronată de C.F.R.

• 1935-1943 •

‣ Urmează cursurile secundare la liceul „Aurel Vlaicu”, la liceul internat Schewitz-Thyérin și la liceul „Marele Voievod Mihai” (ultimele două clase).

• 1941-1945 •

‣ „Primul” debut: publică la revistele *Epigrama*, *Gluma*, *Păcală* și *Veselia*, sub pseudonimele Eugen Rabé și Eugen Baraba.

• 1943 •

‣ Își ia bacalaureatul la liceul „Marele Voievod Mihai”.
‣ Își începe *Jurnalul.*
‣ Se înscrie, urmând sfatul părinților, la Școala de ofițeri de jandarmi din București.
‣ Se înscrie la Facultatea de drept din București.
‣ În decembrie moare tatăl, „tâmplarul Nicolae Barbu”.

• 1944 •

‣ Își face stagiul la Școala militară de ofițeri de jandarmi.

• 1945 •

‣ La 1 septembrie își dă demisia din Școala militară.
‣ Își reia vechile preocupări sportive.
‣ Se înscrie la Facultatea de litere și filosofie din București, fiind clasificat primul la concursul de admitere. Subiectul lucrării de concurs: „Solidaritatea și limita datoriei față de natură și oameni” (*Jurnal*).
‣ Participă la cenaclul „Fapta”, condus de Mircea Damian și la ședințele grupului literar „București”.

• 1946 •

‣ Începe să redacteze într-o primă formă romanul *Groapa.*
‣ Participă la ședințele postlovinesciene ale cenaclului „Sburătorul”, unde citește un fragment din *Groapa* (cap. *Aia mică*).
‣ „După atâtea nuvele «psihologice», iată ceva care-i nedumerește pe venerabilii din fotolii.” (*Jurnal*)
‣ Aprilie. Îi moare mama.
‣ Debutează la ziarul *Fapta*, condus de Mircea Damian.

• 1947 •

‣ Scrie aproape zilnic articole-pamflet în ziarul *Fapta*, la rubrica „Faptă și răsplată”.

• 1948 •

‣ Continuă colaborările la ziarul *Fapta*, făcând și *cronica literară.* Scrie prima versiune a piesei *Sfântul.*
‣ Ca protest pentru îndepărtarea lui G. Călinescu de la catedră, se retrage de la cursurile Facultății de litere și filosofie din București. „Cea mai mare dovadă de dragoste pentru Călinescu e aceea că fiind student la Litere, intrat primul, când el a fost îndepărtat de la catedră, am părăsit facultatea.” (*Interviu* în *Convorbiri literare*, 1972).

• 1949-1953

‣ Continuă scrierea și rescrierea *Gropii* „Peste un an de zile (1947) reușisem să scriu vreo trei sute de pagini pe care un scriitor binevoitor citindu-le, s-a grăbit să le trimită unui editor. Nu-mi pare nici astăzi rău că am avut curajul să refuz o sumă destul de mare (condiția era să prezint cartea până peste două luni), bănuind că voi mai avea de lucru cel puțin un an de zile. Acele peste trei sute de zile s-au transformat în încă nouă ani de muncă încordată. Poate este interesant de aflat pentru cititori că *Groapa* a fost scrisă de treisprezece ori.” (*Cum am scris romanul „Groapa”*).

• 1950 •

‣ Este angajat corector la Întreprinderea poligrafică nr. 1.

• 1955 •

‣ A XI-a versiune a *Gropii.* „Parcă-i lipsește ceva. Editurile nu se înghesuie. Promisiuni mari și felicitări secrete de la oameni necunoscuți, dar ce să fac eu cu felicitările?” (*Jurnal*).
‣ Publică în *Viața românească* nuvela *Munca de jos* tipărită apoi la Editura tineretului, sub titlul *Gloaba.*

• 1956 •

‣ A XII-a versiune a *Gropii.*
‣ Publică volumele *Balonul e rotund*, *Unsprezece* (romane) și *Tripleta de aur* (nuvele).

• 1957 •

‣ Ultima transcriere a *Gropii.* „Un asemenea scrupul pare o extravaganță. Am retras cartea aflată în șpalt pentru că mi se pare inegală. A 13-a oară încerc s-o armonizez și lipsea un final.” (*Jurnal*).

‣ Apare *Groapa*; publică volumul de eseuri și reportaje *Pe-un picior de plai.*

• 1958 •

‣ Tipărește volumul de nuvele *Oaie și ai săi.*

• 1959 •

‣ Apare volumul *Patru condamnați la moarte*; publică romanul *Șoseaua Nordului*; premiera pe țară, la Teatrul Național din Cluj, a piesei *Să nu-ți faci prăvălie cu scară*!
‣ Romanul *Unsprezece* apare în bulgară, la Sofia, în traducerea semnată T. Toncev și I. Krystev.

• 1960 •

‣ Publică volumul de reportaje *Cât în șapte zile.*
‣ Se căsătorește cu actrița Marga Butuc.

• 1961 •

‣ Apare volumul de nuvele *Tereza* (col. „B.P.T.”).
‣ În traducerea semnată de Darnița Bienkowska, apare la Varșovia *Șoseaua Nordului.*
‣ La Moscova apare un volum de *nuvele românești* cu o prefață de Boris Polevoi; în sumar, o nuvelă de Eugen Barbu.

• 1962 •

‣ Apare la Paris, în editura Pierre Seghers, o antologie de proză românească, cu o prefață de Tudor Vianu; în sumar, o nuvelă de Eugen Barbu.
‣ La Praga, în editura „Orbis”, se tipărește volumul *Pe-un picior de plai.*
‣ La 10 martie este primit membru al Comunității europene a scriitorilor, cu sediul la Roma (Communità Europeea degli Scrittori).

‣ Este numit redactor-șef al revistei *Luceafărul*, funcție pe care o deține până în 1968. Publică volumul *Prânzul de duminică* (E.P.L).

• 1963 •

‣ 8 ianuarie. Se deschide cenaclul *Nicolae Labiș*, sub conducerea lui Eugen Barbu. Apare ediția a doua a romanului *Groapa.*
‣ La editura „Volk und Welt” din Berlin i se tipărește, în traducerea lui Leo Hornung și Valentin Lupescu, un volum de nuvele (*Cei patru condamnați la moarte*, *Oaie și ai săi*, *Munca de jos*).

• 1964 •

‣ Apare prima versiune franceză a *Gropii.*
‣ Publică romanul *Facerea lumii* (E.P.L.).
‣ La Montevideo, în editura „Alfa”, se tipărește o antologie de proză românească, îngrijită de scriitorul uruguayan Mario Carabella, cu o prefață de Mario Benedetti; în sumar, Eugen Barbu.

• 1965 •

‣ Premiera filmului *Haiducii.*
‣ Apare la Djakarta o antologie de nuvele românești, îngrijită de Taslim Ali; în sumar, Eugen Barbu.

• 1966 •

‣ Publică *Jurnal.*
‣ Premiera filmului *Procesul alb* (după *Șoseaua Nordului).*
‣ În editura berlineză „Volk und Welt”, în traducerea lui Tea Konstantinidis, apare *Groapa.*
‣ La Milano, în culegerea *Le più belle novelle di tutti i paesi* apare, în traducerea lui Domenico Porzio, nuvela *Pe ploaie* de Eugen Barbu.
‣ Pe scena teatrelor din Arad și Pitești se joacă *Să nu-ți faci prăvălie cu scară*!

• 1967 •

‣ Premiera filmului *Răzbunarea haiducilor.*
‣ Se joacă, la Teatrul de Comedie, piesa *Sfântul.*
‣ În numărul din 20 iulie al revistei *Luceafărul* publică piesa *Labyrintul.*
‣ La Teatrul Giulești se montează scenariul după *Groapa.*
‣ Apar: volumul de eseuri *Măștile lui Goethe* și ediția a doua, revăzută, a romanului *Șoseaua Nordului* (2 vol.).
‣ La Budapesta se tipărește versiunea maghiară a *Gropii.*

• 1968 •

‣ *Groapa* apare la Montevideo în traducerea lui Ruben Cotéllo.
‣ Își strânge în volum piesele de teatru.
‣ Publică volumul de versuri *Osânda soarelui* (Ed. tineretului).
‣ Apare volumul de evocare a lumii haiducești și a Bucureștiului fanariot, *Vânzarea de frate*.
‣ Se publică o versiune germană a romanului *Șoseaua Nordului*
‣ Premiera filmului *Răpirea fecioarelor.*
‣ Își dă demisia din postul de redactor-șef al revistei *Luceafărul.*
‣ Apare la Sofia romanul *Facerea lumii.*
‣ La São Paolo apare o antologie de proză românească; în sumar, Eugen Barbu.

• 1969 •

‣ Își strânge însemnările de călătorie în volumul *Foamea de spațiu.*
‣ Apare romanul *Princepele* (Ed. Tineretului). (Premiul Academiei Române).
‣ Publică *Martiriul Sfântului Sebastian* (nuvele, E.P.L.) și un volum de proză în colecția Lyceum.
‣ La Budapesta, în editura „Europa”, apare romanul *Groapa.*

• 1970 •

‣ Este numit redactor-șef al Revistei *Săptămâna.*
‣ Publică *Jurnal în China* (E.P.L.).

• 1971 •

‣ Premiera filmelor *Haiducii lui Șaptecai*, *Zestrea Domniței Ralu* și *Facerea lumii.*
‣ La televiziune este prezentat serialul *Urmărirea.*
‣ Se joacă *Groapa* la Teatrul Satiric Muzical „C. Tănase”.

• 1972 •

‣ Apare primul volum din seria *Caietele „Princepelui”.*
‣ În editura „Progress” din Moscova apare *Groapa*, în traducerea Irinei Ogorodnikova, cu o prefață de V. Piskunov.

• 1973 •

‣ Apare o ediție completă a reportajelor, *Cu o torță alergând în fața nopții.*
‣ Publică povestirea-scenariu *Postul clandestin* (în colaborare cu N.P. Mihail).
‣ Tipărește al doilea și al treilea volum din seria *Caietele „Princepelui”.*
‣ Scrie scenariile filmelor: *Oaie și ai săi*, *Drumul oaselor*, *Batalionul de pedeapsă.*
‣ Pregătește pentru tipar primele trei volume din *Istoria literaturii române polemice și antologice*, în 6 volume (6000 pagini).

• 1974 •

‣ Eugen Barbu este ales membru corespondent al Academiei Romane.
‣ Apare în antologia *9 povestiri contemporane* (în limba rusă), nuvela Franzeluță.

‣ Publică romanul *Războiul undelor* și *Caietele „Principelui”*, vol. IV, ilustrat de Mihu Vulcănescu și *Groapa*, ediția a VI-a.

• 1975 •

‣ Apare vol. V din *Caietele „Principelui”*.

• 1976 •

‣ Apare vol. I din romanul *Incognito.*

• 1977 •

‣ Apare vol. II din *Incognito* și vol. VI din *Caietele „Principelui”.*

• 1978 •

‣ În „Săptămâna” apar fragmente din „Săptămâna nebunilor”.
‣ Primește premiul Herder pentru literatură.

• 1979-1980 •

‣ Apar vol. II și III din *Incognito.*
‣ Publică fragmente din „Jurnal argentinian” despre Borges.
‣ Editura Shin-Nihon Shuppansha din Tokio publică nuvele de E. Barbu în seria „Povestiri alese mondiale” (ed. 1,1979; ed. II, 1981).

• 1981-1982 •

‣ Publică *„Săptămâna nebunilor”* la editura Albatros. Roman de dragoste desfășurat în decorul feeric al Veneției.
‣ Apare vol. VII din *Caietele „Principelui”*.

• 1984 •

‣ Scrie scenariul pentru filmele „Masca de argint” și „Colierul de turcoaze”.

• 1986 •

‣ I se atribuie premiul „Panait Istrati” la Brăila.

• 1986-1987 •

‣ Scrie scenariul pentru filmul „Domnișoara Aurica”. Primește premiul ACIN pentru scenariu.

• 1990 •

‣ Director la revista „România Mare”.

• 1993 •

‣ 8 septembrie. Se stinge din viață la Spitalul Elias.

BIBLIOGRAFIA OPEREI

• VERSURI •

- *Osânda soarelui*, Editura tineretului, 1968.

• NUVELE ȘI POVESTIRI •

- *Gloaba*, Editura tineretului, 1955.
- *Tripleta de aur*, E.S.P.L.A., 1956.
- *Oaie și ai săi*, Editura tineretului, 1958.
- *Patru condamnați la moarte*, E.S.P.L.A., 1959.
- *Tereza*, E.P.L., 1961.
- *Prânzul de duminică*, E.P.L., 1962.
- *Vânzarea de frate*, Editura tineretului, 1968.
- *Nuvele*, Editura tineretului, 1969.
- *Martiriul Sfântului Sebastian*, E.P.L., 1969.

• ROMANE •

- *Balonul e rotund*, Editura tineretului, 1956.
- *Unsprezece*, Editura tineretului, 1956.
- *Groapa*, E.S.P.L.A., 1957.
- *Șoseaua Nordului*, E.S.P.L.A., 1959.
- *Facerea lumii*, E.P.L., 1964.
- *Princepele*, Editura tineretului, 1969.
- *Incognito*, Editura Eminescu, vol. 1, 1976; vol. II, 1977; vol. III, 1979.
- *Săptămâna nebunilor*, Editura Albatros, 1981.
- *Ianus*, postum, Editura Gramar, 1993

• TEATRU •

- *Teatru*, E.P.L., 1968.

• REPORTAJE •

- *Pe-un picior de plai*... *E.S.*P.L.A., 1957
- ... *Cât în 7 zile*, *E.S.P.L.*A., 1960.
- *Cu o torță alergând în fața nopții*, Editura Eminescu, 1972.

• JURNALE •

- *Jurnal*, E.P.L., 1966.
- *Foamea de spațiu*, E.P.L., 1969.
- *Jurnal în China*, Editura Eminescu, 1970.

• ALTE LUCRĂRI LITERARE •

- *Măștile lui Goethe*, E.P.L., 1967.
- *Caietele „Princepelui”*, vol. I, Editura Dacia, 1972.
- *Caietele „Princepelui”*, vol. II, III, Editura Eminescu, 1973.
- *Caietele „Princepelui”*, vol. IV, Editura Eminescu, 1974.
- *Caietele „Princepelui”*, vol. V, Editura Eminescu, 1975.
- *Caietele „Princepelui”*, vol. VI, Editura Eminescu, 1977.
- *Caietele „Princepelui”*, vol. VII, Editura Eminescu, 1981.

• TRADUCERI •

- Humphrey Cobb, *Cărările gloriei* (în colaborare cu A.I. Deleanu), E.L.U., 1961.
- Hans Marchwitza, *Peter Kumiak și urmașii* (în colaborare cu A.I. Deleanu), E.L.U., 1962.
- Joseph Priestley, *Fundătura îngerilor* (în colaborare cu A.I. Deleanu), E.LU., 1963.
- William Faulkner, *Nechemat în țarină* (în colaborare cu A.I. Deleanu), E.LU., 1964
- Konstantin Mihailovici Simonov, *Nimeni nu se naște soldat*, 4 vol. (în colaborare cu Vladimir Cogan), E.L.U., 1965,1966.
- Thomas Mann, *Doctor Faustus* (în colaborare cu A.I. Deleanu), E.LU., 1966, ed. A II-a, Editura Muzicală, 1970.
- Panait Istrati, *Opere alese* (I, II), E.P.L., 1966.
- Panait Istrati, *Opere alese* (III, IV, V, VI, VII, VIII), 1967.

‣ William Faulkner, *Cătunul* (în colaborare cu Al. Deleanu), E.L.U., 1967.
‣ William Faulkner, *Orașul* (în colaborare cu A. I. Deleanu), E.L.U., 1967.
‣ William Faulkner, *Casa cu coloane* (în colaborare cu A.I. Deleanu), E.L.U., 1968.
‣ Panait Istrati, *Povestirile lui Adrian Zograf*i (*Chira Chiralina*, *Moș Anghel*: *Prezentarea haiducilor*, *Domnița din Snagov*), E.P.L., 1969, 2 vol., „B.P.T.”
‣ Panait Istrati. *Opere alese* (V), Editura Minerva, 1970. *Haiducii*, Editura Militară, 1971.
‣ *Domnița din Snagov*, Editura Militară, 1971.

• SCENARII DE FILM •

‣ *Haiducii*, 1965. Scris cu N. P. Mihail.
‣ *Procesul alb*, 1966.
‣ *Răzbunarea haiducilor*, 1967.
‣ *Răpirea fecioarelor*, 1968.
‣ *Haiducii lui Șaptecai* 1971.
‣ *Zestrea Domniței Ralu*, 1971.
‣ *Săptămâna nebunilor*, 1971.
‣ *Facerea lumii*, 1971.
‣ *Urmărirea*, 1971 (7 serii a 55’). Scris cu N. P. Mihail.
‣ *Drumul oaselor*, 1973. Scris cu N. P. Mihail.
‣ *Masca de argint; Colierul de turcoaze*, 1984. Scris cu N. P. Mihail.
‣ *Domnișoara Aurica*, 1986.

Peste rufe fâlfâia seara. Omul se opri. Gunoierii se întorceau grămadă.

Trecură mai departe.

— Noroc, șefule! aruncă unul.

— Noroc!

Grigore era îndesat, vânjos, îmbrăcat cu o haină groasă și pantaloni strânși pe pulpe. Mijlocul și-l sugrumase într-o curea lată de piele, bătută în ținte.

Ședea și privea locul cu palmele la spate. Cerul se întuneca. Orașul scânteia îndepărtat. În iarba fierbinte mișuna vântul de vară. Gunoierii aprinseseră focul. Fumul înecăcios acoperi pământul tare.

Se descălțară. Aveau tălpile negre, tăiate și pline de răni. Le perpeleau la căldură. O ceată de câini îi înconjură. Erau mari cât niște viței, flocoși și răi. Lătrară spre groapă și se repeziră către marginile ei înalte.

Grigore nu se întoarse. Haita se opri mârâind. O femeie trecută și osoasă, aplecată de șale îi alungă din preajma lui și se depărtă. Dulăii își scuturau lațele, mușcându-și puricii din blănile vechi.

— Huo! Na pagubelor! strigă nevasta și aruncă bolovani după ei.

Ceata se împrăștie. Se strânse apoi mai departe.

Gunoierii beau țuică, plescăind din buzele arse de tutun. Sticla trecu din mână în mână. În jur se răspândi mireasma de prună veche, dulce-amăruie. Cel mai bătrân sorbi de-a-n picioarele, ștergându-și barba cu mâna lată și păroasă. Muierea se uita la el, așteptându-și rândul. Le puse dinainte blide de tablă în care aburea o fiertură.

Nu mai vorbi niciunul. Mestecau repede, cu poftă. Se auzeau lingurile izbite.

Grigore îi privi cu coada ochiului. Ceilalți ședeau pe vine în jurul mesei cu trei picioare, luminați de flăcările focului. Aveau fețe ascuțite, prelungi. De sub șepcile murdare le ieșea părul întunecat pe frunțile înguste și, sub cozoroace, privirile lacome nu slăbeau zeama din talere. Clefăiau neîntrerupt, urmăriți de câini. Mâinile murdare apucau cu îndemânare. Dulăii se apropiară, încăierându-se. Femeia le aruncă o bucată tare de

pâine. Se iscă o bătălie înfricoșătoare. Trupurile animalelor se încordară, ochii lor galbeni sclipeau, se sfâșiară urlând, își apucară beregățile, căzură unul peste altul și căutară zadarnic. Oamenii râdeau, asmuțindu-i cu alte bucăți pe care le zvârleau din ce în ce mai departe.

Se lăsase răcoarea. La picioarele lor rămăsese doar o spuză roșie, pierită. Fumau sprijiniți în cozile lopeților. Erau osteniți și strânseră paiele rare din jur. Se lungiră unul câte unul pe pământ. Împrejur mirosea a bălegar încins.

Începea o noapte liniștită. Câinii se ogorâră lângă gunoieri, îngenuncheară pe labele dinainte, mișcară cozile groase și hămăiră scurt, stins. Încet, își lăsară capetele lungi și mândre pe gheare și moțăiră cu ochii deschiși.

Femeia îmbuca deoparte. Se uita rar spre Grigore și întingea miezul de pâine în resturile răcite.

Se auziră cocoșii din mahalalele vecine. Dinspre câmpul întins și pustiu al Cuțaridei, mai răzbeau înjurăturile căruțașilor. Glodul răsuna sub copitele cailor. Într-o parte se deslușeau câteva străzi înguste cu case joase.

Când își adusese Grigore nevasta și lopata să-și sape bordeiul, împrejur nu era țipenie de om. Un an de zile păzise singur tinichelele gropii și gura ei adâncă. De primăvara până dădea viscolul, mai schimba o vorbă, două cu gunoierii. Ăștia erau niște drăngălăi de la țară, cam leneși și hoți, slugărind Bucureștiul, cărând tot ce lepăda orașul. Mureau de tineri, loviți de oftică. N-aveau Dumnezeu, nici prieten, nici neamuri. Trăiau cu muieri fără căpătâi ca și ei. Acestea le lepădau copiii prin șanțurile Cuțaridei. Altfel, băieți veseli. Soseau dimineața la rampă, fluierând și înghiontindu-se, împingând tumbăraiele grele, pline de gunoaie. Pe umeri, purtau mături lungi de nuiele. Desculți și flămânzi, beți și răi, trebuia să țipi la ei ca să te asculte, că și el avea o socoteală aici, lua leafă de la stat, păzea lucruri. Când se mai îmbătau, haidamacii îi spuneau printre dinți:

— Vătaf puturos, de ne mănânci pâinea și sudoarea, o să te tăiem, o să-ți scoatem mațele afară!

Dumnezeu îl știa câte făcuse pentru ei. Aglaia, nevastă-sa, le mai dădea câte ceva de mâncare, își rupea de la gură, că-i știa amărâți.

— Să fie de sufletul mamii, zicea, și bătea o cruce mare, aplecându-se de șale până în pământ.

Gunoierii mâncau cu lăcomie, își ștergeau gurile sălbatice și mormăiau câte o înjurătură. Unii îl bănuiau că are bani ascunși și i-o spuneau privindu-l cu ochii lor răi. Bătrânul nu le răspundea. Era tăcut și mâhnit. N-avea nici el prea multe: un bordei c-un pat, în care împletea iarna mături, și, afară, câmp cât vrei. Primăvara semăna roșii și pe la mijlocul verii le păzea să nu le mănânce câinii, flămânzi și ăștia, gata să apuce ce le cădea sub fălci. Ținea o condică. În ea scria câte camioane de gunoi soseau la rampă, făcea socoteala chivuțelor care adunau trențe pentru o fabrică de textile și strângea sticle sparte împreună cu muierea. Punea ban pe ban să-și cumpere un loc mai la față spre Grivița, să-și ridice o casă când n-o mai putea să muncească. Omul zgârcit, de credință, nu spunea un lucru de două ori. Văzuse lume cât nisipul mării, era mâncat și de bine, și de rău. Până la urmă îi îmblânzise. Adunase vreo trei pe lângă el, le ajutase să-și sape câte un bordei și le botezase copiii.

Cât șezuse singur îi fusese mai greu. Ținea și o nevastă slută, de vorbea și nu mai isprăvea. El, mut. Când ieșea o vorbă din gura lui, răsărea soarele. Înmormântase mulți, era singur, sărac și silnic. Între sprâncenele negre i se săpase semnul posomorârii. Avea ochii duși în fundul capului. În ei mocnea mereu un foc neostenit. Iute și mânios, nu se lăsa înșelat la socoteli. Când se mai întindea câte unul la vorbă, ridica o palmă grea. Era de ajuns.

Pe urmă mai veniseră oameni. Mahalaua se lărgise spre marginea gropii, de-a lungul drumului Cuțaridei. Lume nevoiașă, ceferiști de lucrau la stat, meseriași pe banii lor, niște zidari, plini de copii, cu muieri frumoase și parșive, un negustor care ridicase odăi de zid și deschisese cârciumă la rampă, un frizer, un croitor cu atelier și ucenic; semăna a așezare, nu-i mai era frică iarna când cădeau viscolele.

Spre malurile de lut ale gropii, nu se îndesa nimeni. Anii treceau pe neștiute. Încet, încet, maidanul se umpluse într-o parte. Nu mai cunoșteai. Se ridicau case de lut, se croiau ulițe noi și soseau alți vecini. Se numea că nu mai e singur. Începuse să-i cunoască pe fiecare după nume, bea cu ei la cârciumă, se împrieteniseră, se ajutau unul pe altul, că așa-s oamenii săraci: își cred unul altuia mai repede. Cei mai mulți lucrau la Căile

Ferate, Grigore îi vedea când plecau la treabă. Își dădeau bună dimineața, și seara se întâlneau în prăvălia negustorului, ciocnind câte un ciocan de rachiu. Necăjiți și ăștia, aveau copii mulți, nu se ajungeau cu banii, nu le era ușor să trăiască. Puneau țara la cale, se mai certau, oricum, erau săritori, nu te lăsau la vreun necaz.

Când se strica timpul, se culcau devreme, osteniți. Rămânea singur cu baba lui. Plecau și gunoierii în județ la ei, să se pună pe trai. Până primăvara nu-i mai vedeai. Aglaia strângea ce mai avea pe afară, cumpărau de la Obor un sac de făină și unul de mălai, două sute de chile de cartofi, așezau murături la butoi și așteptau amândoi iarna. Salcâmii rari ai Cuțaridei îngălbeneau. Frunza lor rotundă suna trist seara. Câmpul învinețea. Ierburile opărite în vipiile verii se măcinau. Din cerul leșiatic cădea câte un stol de brabeți, împrăștiindu-se pe pământul tare. Nu mai soseau nici căruțele. În noiembrie, toată frumusețea aceea pălită se despuia. Maidanul își schimba culoarea. Scoarța roșcovană căpăta o dungă cum e fierul care străbătea burta de buruieni uscate. Lumina albicioasă a soarelui abia sticlea.

— Vine *bălana*... îi spunea nevestei.

Îl dureau genunchii, și ăsta era semnul lui. Privea norii. Șeile lor albe se târau spre apus. Pielea întinsă pe ciolanele-i lungi se încrețea de frig. Grigore își chema găinile.

— Hai la tata, domnișoarelor, hai la tata...

Le număra și le închidea într-o magazie.

În câteva zile frigul se întețea. Cerul cădea peste malurile sălbatice. Pustiu loc! Își mai găsea de lucru pe afară, asculta ropotul mărunt al ploilor nesfârșite și i se făcea somn. Pământul dimprejur lucea stins în lumina sfârșitului de noiembrie. Cuțarida încremenea într-o tăcere de moarte. Ziua tulbure, ca rachiul, pierea pe la cinci. Soarele nu mai încălzea. Rămânea mai mult o lumină gălbuie. Cădeau brumele. Ploile conteneau. Buruianul se înnegrea.

Apoi nopțile se limpezeau. Cerul avea o șiră verde de stele. Dinspre răsărit, peste malul stingher se pornea un crivăț furiș, scormonind tulpinile mătrăgunei. Vântul culca scaieții, urca râpile tunse și mătura praful cărămiziu al maidanului. Salcâmii uscați răsunau. Gerul apăsa. Aglaia aprindea focul într-o sobă de tuci, înnegrită de funingine, și bordeiul lor se încălzea. Atunci îi

plăcea bărbatului să-și aprindă o lulea îndesată cu tutun negru, iute și să deschidă gura.

După aceea, cădea zăpada. Întâi, vremea bolea, umed. Frigul scădea. Începea să ningă mărunt. Peste Cuțarida se așternea o pulbere albă. După o zi, nămeții acopereau groapa și câmpul. Mahalalele vecine se mistuiau într-un nor coclit. Auzeau numai câinii, afară, scuturându-și blănile de ușa bordeiului. Noaptea, urlau spre funduri, înspăimântător.

Nu mai ieșeau. Grigore se apuca să împletească măturі. Avea strânse de cu vară grămezi de nuiele de vișin. Aglaia uda într-o oală rafie și-i ajuta. Bătrânul se înfofolea într-o flanelă mițoasă de lână țigaie și înțepenea ceasuri întregi pe scaunul său. Nevasta îi fierbea ceai, timpul trecea repede. Veneau nopți lungi, nesfârșite.

Asta până sosea primăvara.

Într-o noapte, Grigore auzea lunecarea tăcută a gunoaielor. Pe acoperișul bordeiului se topea zăpada. Bătrânul simțea cum tot pământul acela sterp se trăgea mai spre fund, așezându-se strat peste strat. Ieșea afară și chema câinii. Ceata se aduna împrejur. Privea mahalaua adormită și cerul limpezit. Stelele călătoreau peste Cuțarida. Dinspre groapă adia vântul de martie. Își aprindea luleaua și aștepta ivirea zorilor.

Dulăii se așezau pe labe și moțăiau.

Spre dimineață răsunau strigătele ascuțite ale cocoșilor. Se chemau de departe peste câmpul sur. Urechile lui bătrâne auzeau umbletul furiș al unor oameni. Către fundul gropii se mișcau umbre aplecate. Câinii tresăreau în somn, ridicau capetele, dar nu lătrau.

Se întorceau hoții.

Grigore punea mâna pâlnie la gură și striga:

— Care ești, mă, acolo, măăă?

Nu răspundea nimeni.

•

Trecuseră zile după zile, unii muriseră, el văzuse nunți și petreceri, copiii mahalagiilor crescuseră sub ochii săi bătrâni, își aducea aminte de un foc ce mistuise casele, de niște întâmplări de care mai râdea și acum, că așa e viața, ca o panoramă…

• Nuntă

Stere nu mai scăpase de gura muierii: nu și nu, că să-l însoare. Aglaia îl știa de când sosise la groapă cu omul de măsura loturile. În vremea aia, Cuțarida era aproape deșartă, o adunătură de case spre Grivița. Cârciumarul și-a ales locul, a dat bacșiș celui care venise cu el și s-a apucat să-și ridice singur prăvălia, o magherniță de lemn. Strânsese vreo trei ciocane de rachiu, câteva sticle și un butoi de vin acrișor, vânzându-l în câteva zile gunoierilor. Aceștia se bucuraseră că le aducea cineva băutură la îndemână. Stere era tânăr și ager, cam duhos, nedezlegat la limbă, nu-și vindea lesne sufletul. Muncea cât șapte, își spăla singur rufele, mânca ce da Dumnezeu, se chinuia să agonisească ceva, să iasă din sărăcie. Sănătos, sănătos, așeza totul la spate, nu se încurca. Avea o privire de punea omul jos, hăndrălăii nu ridicau colțul. Îi plăcuse și lui Grigore. Într-un an împrejmuise dugheana, mai înmulțise capitalul, se cunoștea că avea școală de negustor.

Bătrânul îl ispitise, că se ajuta cu el; aflase că e băiat de la țară, sărac. Slugărise la un negustor prin Lipscani de la doisprezece ani, învățase meseria. Când se făcuse de armată, jupânul îi spusese:

— Du-te să te încalțe ăia, să te mai deprinzi și cu alte rele, să vezi și tu ce-i pe lumea asta, și, când oi veni înapoi, te fac om!

Și așa fusese. Se canonise doi ani și pentru stat, căpătase grad de sergent pentru vrednicia lui și se întorsese la stăpân.

Cu ce avea strâns din slugăreală, cu ce mai dosise, putea să-și cumpere un lot de casă mai spre marginea orașului și să deschidă prăvălie.

La plecare, domnul Pandele Vasiliu îl chemase la el în odăi și-l poftise pe un scaun. Era pentru prima oară când se întâmplase lucrul acesta.

— Stai colea și ascultă, îi zisese. Acu, ai terminat cu mine. Na banii tăi, numai minte bună să ai! Eu îmi iau mâna de pe tine. La mine au slujit mulți. Au avut ce învăța, când mă văd își scot

pălăria. Unii zic că sunt zgârcit și-al dracului. Oi fi, că așa trebuie să se poarte stăpânii. O palmă, două, merge. Unde dă jupânul, crește! Ce să te mai învăț? Ia-o încet, de la mic la mare! Fii cu ochii în patru! Se deschid cartiere noi, acolo e câștigul. Dacă ești șmecher, banul crește, face pui! Lasă-i pe alții să petreacă, o să-ți vie și ție rândul. Te uiți că ți-am dat cam puțin pentru cât ai muncit? Să faci la fel. Slugii să nu-i întinzi mâna și să nu-i lași decât atât cât să răsufle, altfel nu te mai respectă. Cumpără un loc și ridică o magherniță, pune o firmă, plătește statului ce-i al lui și nu te mai odihni! Prost nu ești, vrednic te știu, nițel noroc să ai, și atât! Dacă te mai încearcă vreo nevoie, ai să mă găsești.

I-a pupat mâna și-a plecat.

Tot în timpul ăsta murise și taică-su. A stat vreo două săptămâni între ai săi, până l-au înmormântat și au împărțit ce sărăcie le lăsase răposatul. A răsuflat ușurat la plecare. Lipsise atâția ani, nu-l mai lega nimic de pământul muncit de surorile lui, niște alea urâte, spetite de muncă, rele de gură și dușmănoase. Locul său era în altă parte. La oraș, banul se câștiga mai lesne și se cheltuia mai repede. Se spurcase la o viață ușoară, nu mai avea ce să caute la țară.

De la gară, tocmai la primărie se oprise. Cunoștea. A urcat scările, s-a dus la serviciul vânzări-cumpărări și funcționarii i-au întins pe masă o hârtie pe care era desenat orașul. A ales un loc spre Tarapanaua Filantropiei, la groapa lui Ouatu, unde se ridica o mahala nouă. A umblat apoi pe la tribunal să încheie actele, a plătit și nu i-a rămas decât să se ducă să-și vadă metrii cumpărați.

Așa s-a întemeiat. Lucrurile au mers mai greu la început, până învățară trecătorii locul. Băutura e lucrul dracului. După o săptămână nu mai pridideai de ei în dugheană, că pofta vine mâncând și, de vreme ce li se așezase cârciuma în drum, era greu s-o ocolească.

Adusese un dulgher de-i făcuse rafturi și tejghea, și cu ce bani îi mai rămăsese cumpărase câteva mese și scaune. Împodobise apoi lemnele vopsite cu hârtie colorată, tăiată pe margini cu foarfecele și atârnase la geam de două sfori sticle pline pe jumătate, să vadă curioșii ce fel de marfă vinde. Cărase cu Grigore nuiele și împletiseră împreună un șopru deasupra ușii. Acolo se tolăneau vara câinii la umbră și beau căruțașii. Mai

cumpără un petromax, tot pe băutură, de la un mușteriu cu năravi, și seara lumina lui trăgea oamenii ca ața. Cu timpul învățară și șoferii drumul cârciumii. Ăștia aveau bani și nu se uitau. Vestea că a deschis unul prăvălie în gura gropii se lăți. Aflară și oltenii de cărau zarzavat în mahalalele vecine. Stere ținea țuică bună, beai și-ai mai fi băut. Cârciumarul părea om cinstit, deși o mai boteza câteodată.

Avea un român tocmit care-i aducea vin. Posomorât și ăsta, oprea carul, pornit tocmai din fundul Olteniei, desfăcea hamurile, dădea cailor de mâncare și descărca butoaiele fără să spună o vorbă. La urmă se așeza pe un scaun și aștepta dreptul lui până la ultimul ban. Număra miile, le ascundea într-un brâu gros și după ce spunea: „Ei, noroc să dea Dumnezeu!” se urca iar pe leagănul de lemn și o lua înapoi.

În câteva luni trebuise să mai ridice o odaie alături. O lume amestecată îi umplea prăvălia: mecanici, gunoieri, șoferi, olteni, samsari în trecere prin marginea aceea a Bucureștiului, unii – negri de soare, cu fețele supte și uscate de vânt, alții – plini de ulei, cu hainele pătate. Gălăgioși și veseli, gustau rachiul, le plăcea, mai cereau. Limbile se dezlegau repede. Înjurau și băteau cu pumnii lor mari în tejgheaua șubredă. Câte unuia i se făcea a harță, de-abia îl scoteau ceilalți pe ușă, să nu-l supere. Când însera, soseau cei de la rampă. Cu muieri cu tot, cu gâtlejele uscate de fumul gunoaielor, osteniți. Șoferii întorceau camioanele, trânteau ușile de tablă și năvăleau să se răcorească. Hainele miroseau a resturi încinse, dar nimeni nu se sinchisea. Aburul țuicii era mai puternic. Ciupeau în treacăt femeile de spate și goleau împreună cinzecurile. După câteva înghițituri, o lene binefăcătoare le cuprindea trupurile, râdeau cu bunăvoință, prostește, scoteau banii murdari și-i așezau pe mesele ude, și mai cereau. Hârtiile se adunau în tejgheaua negustorului. Își mai făcuse o magazie, un pat ca lumea, era mulțumit. Mai cumpărase câteva clondire, pânză de un șorț, pe care i-l croise Aglaia, nu obosea stând în picioare toată ziua. Se chinuia mai mult noaptea. Se scula din ceas în ceas și dădea târcoale prăvăliei. Locul era pustiu, îi era frică. Când auzea câinii de la bordeiul lui Grigore, parcă se mai liniștea. Pripășise vreo două javre la ușa lui, să-l scoale dacă simt om străin, dar dulăii erau mai mult călători, nu trăgeau la casă de om gospodar, când îi căuta erau fugiți.

Iarna, spre groapă nu-și mai făceau drum decât negustorii sau lăptarii. Aceștia treceau cu săniile peste Cuțarida. Stere își găsea de lucru. Repara butoaiele, le păpurea, nu sta un ceas. Când se ogoiau viscolele, bătea drumul spre bordeiul lui Grigore. Mai vorbeau să treacă timpul, se amesteca și muierea.

— Dar de însurat de ce nu te însori? aruncase Aglaia într-o zi. Chipeș ești, bani, de, slavă Domnului! Negustor, negustor! Om cu situație, ce mai calea-valea…

Și-l iscodise cu ochii ei curioși.

Lui nu-i trecuse prin cap una ca asta.

— Adică de ce să-mi iau eu belea pe cap?

— Ce belea? Nu vezi că te prăpădești? Te-ai înnegrit ca pământul. Ce-i puțin lucru să cari toată ziua basamac la neisprăviții ăștia de mușterii? O femeie mai te spală, mai te calcă, mai îți face o mâncare ca lumea, că om ești și dumneata!

Noaptea se perpelise pe scânduri. Afară ploua. În odăi se făcuse frig. De mult nu mai dormise lângă o femeie. Patul nu i se păruse niciodată atât de tare. Aglaia avea dreptate.

•

Și-ntr-adevăr, muierea nu se lăsase, umblase câteva săptămâni, se sfătuise cu niște rude de-ale ei și, în cele din urmă, dăduse într-o fundătură de mahala peste unul Marin Roșioară, cu fată de măritat. Cumetrele – că de la ele aflase – spuneau că omul avea casele lui și atelier. Cu stare, bătrân și serios. Era dogar și meșterea acasă, în curte, când l-a găsit Aglaia.

— Bună ziua, zisese muierea de la poartă.

Meseriașul s-a oprit cu papura în mână. Om în putere, lucra pe frig afară, numai într-o flanelă.

— Bună ziua, răspunsese și se ridicase în picioare.

O scormoni pe femeie cu privirile. Ocoli putinele dimprejur și se apropie.

— Cine ești dumneata?

— A lui Grigore, de la groapa Cuțaridei, de-i șef pus de primărie…

Meșterul își scutură șorțul și o iscodi:

— Și ce vrei?

Cocoșata s-a uitat repede la curtea largă, plină de orătănii, și la drumul măturat de zăpadă. În fund se ridicau trei odăi

arătoase, cu geamuri înalte, acoperite cu perdele albe. Se simțea mână de om gospodar.

— N-ai vrea matale să intrăm înăuntru, că aici nu se poate vorbi, spuse ea cu șiretenie.

Dogarul clătină capul neîncrezător, apoi îi făcu loc.

— Poftim.

Intrară. Femeia roti ochii împrejur. Casa sclipea de curățenie. Lucrurile stăteau așezate la locul lor fiecare și pereții erau îmbrăcați în velințe grele, colorate. Ici-colo atârnau fotografii înrămate cu scoici și la răsărit, sub icoană, ardea o candelă de sticlă roșie, abia pâlpâind. Mirosea a gutui ținute la căldură, și pe patul înalt, acoperit cu o cergă aspră, dormeau doi motani, care ridicară capetele, leneș, când auziră glasurile. Într-o sobă de tuci mocnea focul potolit. Lumina moale a odăii îți făcea somn.

— Poftim, stai pe scaunul ăsta, zisese Roșioară și își puse mâinile pe genunchi, așteptând.

Aglaia se așează, își trase barizul mai bine pe frunte, îl potrivi și-o luă pe departe:

— Da frumos mai e la dumneavoastră! Se cunoaște că sunteți oameni *vrenici*...

— De, rosti dogarul mulțumit de cele ce auzise și se foi pe locul său.

— Și ești singurel azi?

— Da. A mea a plecat la un maslu cu fata...

— Că pentru asta venisem și eu, se agăță nevasta de vorbele lui.

— Adică pentru ce?

— Parcă dumneata nu știi? Ai sau n-ai fată de măritat?

Se lăsă o tăcere stânjenitoare. Muierea tot cu privirile pe lucrurile gospodarului. Socoti pe furiș așternuturile și pernele dolofane, cântări velințele și lucrurile din jur. N-o mințiseră cumetrele, oameni la locul lor, ce mai vorbă...

— Cum s-ar zice, ai venit în pețit? întrebă în cele din urmă gazda, cu voce stinsă.

Meșterul se înseninase puțin. Își netezea cu palmele pantalonii lustruiți.

— Am un băiat *fain*! Ce băiat!

— De, grabă mare așa n-ar fi. Să mă mai sfătui cu nevasta, s-o întreb și pe fată... E mare de-acum.

Bărbatul avea o față roșie și sănătoasă, luminată din când în când de flăcările focului potolit. Aglaia adulmeca mirosul de lucruri vechi ce stăruia în odăi. Aruncă o ochire peste prag, să vadă ce se mai găsea în casa meșterului. Umbra unui șifonier, lat și scund, ascundea spatele de trestie al câtorva scaune și pâlnia albastră a unui gramofon. Dintr-acolo venea un iz de lemn bun, și muierea, dusă în multe case de oameni, socoti în gând prețul mobilei, al mesei scumpe din mijlocul camerei și se întrebă cum să facă să afle ce mai cuprindeau lăzile de zestre.

— Vorbește și dumneata cu a dumitale, am să mai trec pe aici, spuse ea. Nu-ți aduc eu cine știe ce golăneț, că sunt femeie în toată firea.

Și-i povesti câți oameni au făcut casă de pe urma ei, pe câți îi cununase și câți îi aduceau daruri la lăsata-secului.

Vorbea cu însuflețire, repede, aproape fără să răsufle. Auzise el de Mihalache Tobă, de era negustor la Tarapana? Ea îl însurase! Dar de domnul Ilie Mitarcă, impiegatul de la mișcarea Grivița-vagoane? Tot ea îi pusese cununiile. Și de câți alții care n-o mai scoteau din *săru mâna*, *coană Aglăițo*! că mult bine le făcuse.

Dogarul o ascultă și după aceea spuse blând:

— Bun, eu de unde să știu? Dacă e să ne înțelegem, ne înțelegem noi.

— O să vin și cu băiatul, să-l vedeți și dumneavoastră, să-l vadă și fata…

— Da cu ce se ocupă? Ce face?

— Cine?

— Băiatu ăsta de care-mi vorbești…

— A, domnu Stere! Ehe, ditamai negustorul!

— Negustor?

Se gândi o clipă.

— Om cu bani atunci.

Se bucura.

— Eu cu a mea mă gândeam s-o ia unul de la gară. Ăia-s oameni serioși, cu bază! Merge serviciul: îl scoli la șase, îi faci o cafea: „Du-te, bărbate, la treaba ta, eu îmi văd de-ale mele!” Vine la prânz, îi dai de mâncare, îl lași să doarmă oleacă, îl pui pe urmă să mai robotească prin curte. Vine seara: „Hai, bărbate, să ne culcăm!” Așa aș vrea eu, că așa am trăit treizeci de ani cu

nevasta. Trebuie apoi să ne gândim și la bătrânețele noastre, că, uite, am încărunțit și nu vreau să ne fie degeaba.

Muierea îl asculta.

— Păi de asta să nu ai dumneata grijă, că băiatu nu-i orice terchea-berchea! *Vrenic* de nu-l încape pământul, sârmă de om, scapără locul sub el! Vorba e: ce să-i spun? Să știe și el la ce vine.

Bătrânul tot se mai codea.

— Să vedem, să ne înțelegem, și pe urmă…

— Ei, și dumneata…

— De, ce să zic? I-aș da casele cu act dotal, dar numai dacă-i băiat bun.

— Casa?

— Da. Cu tot ce vezi: are în față o marchiză, odăile, trei magazii, pentru ea le-am făcut. După moartea noastră, a bătrânilor, lor să le rămână, să le stăpânească sănătoși…

— Dar trusău…

— Îi dau și trusău: șase cearșafuri de madipolon, șase fețe de pernă, pat, scaune, masă, mă rog dumitale, tot ce trebuie la casa omului. Numai cuminte să fie…

Peținoarea se ridică.

— Bine, săptămâna viitoare sunt cu el aici, o să-ți trimit vorbă să fie și a dumitale de față, și fata, să facem vederea, cum s-ar zice.

Meșterul o duse până la poartă. Pe drum, Aglaia se gândi că ar fi trebuit să-l mai toace. Îi plăcuseră casele și ar fi vrut să-l vadă însurat mai repede pe Stere. Privi în urmă. Gospodarul avea curte răsărită, cu gard vechi de cărămidă și poartă de fier, ca la oamenii pricopsiți.

Cărarea se ștergea în zăpada murdară. Spre maidan, cădeau ciorile în stoluri dese, croncănind a ninsoare. Se lăsau pe crusta lucioasă, căutând smocurile rare de buruieni, apoi se ridicau chemându-se. Grăbi pasul. Cerul avea un tiv de oțel spre miazănoapte și își spuse că iar o să ningă. În câmp se auzeau roțile căruțelor alergând pe drumul desfundat al Griviței, un fluierat prelung de osii neunse, amestecat cu zgomotul copitelor care loveau glodul înghețat. Mirosea a paie putrede, și frigul o învălui, pătrunzându-i prin fustele largi. Orașul își aprindea în depărtare luminile verzui.

Zări gardul lui Stere. Câinii de la bordeiul lor lătrară, apoi îi ieșiră înainte, gudurându-se. Grigore arunca zăpada făcând cărare spre rampă.

— Ei? o întrebă.

Femeia răsuflă, intrară în bordei și îi povesti pe scurt că socrul e om la locul lui, că ar da fata și că ea crede că o să-l căpătuiască pe cârciumar.

— Bun, bun, mormăia bătrânul. Dar lui i-o place, că n-a văzut-o?

— De, e cam pădureț. N-o să ceară cine știe ce. Dacă are avere, lui ce să-i mai pese? Tot două picioare! Cum o fi, cum n-o fi, să-i facem omului un rost…

•

Când a auzit, Stere s-a însuflețit. De fapt, lui bani i-ar fi trebuit. Și-ar mai fi luat un loc, ar fi zidit o cârciumă cu pivniță, ca lumea, să aibă unde ține butoaiele, câteva odăi sănătoase…

— Ar fi bine, zisese.

— Nu-i așa?

— Aș mai pune și eu și ne-am face un rost, cum îmi place mie, c-am auzit că ar fi cumpărat unii locuri aici, zilele astea. Începe să miște. Crește mahalaua.

— Centru o să fie groapa asta a noastră, se fuduli Grigore, că eu i-am spus Aglaiei: „Ce știi tu? Ăsta e loc cu viitor, măcar că nu mai terminăm noi cu astupatul!”

— Așa e, dădu și muierea din cap. O să fie bine și pentru noi.

— O să fie, coană Aglăițo! Să dea Dumnezeu să pun și eu trei cărămizi una peste alta, să mai cumpăr câțiva metri de loc și nu vă uit.

— Să nu ne uiți, că ești ca al nostru!

— Ca maica-mea, sărut mâna, și domnu Grigore, o dată om!

Fața cârciumarului se luminase de un surâs. Își adunase palmele lângă sobă. Afară începuse să ningă. Aglaia mai vârî un lemn de salcâm în foc.

— Să-mi fac și un copil, să m-ajute – și gata! Să-l învăț în muncă și-n dreptate…

— Să-ți faci, domnu Stere, să te audă Ăl-de-sus!

•

Hainele de le avea se cam hărtăniseră de atâta purtare. Au mers la târguială împreună, luând Grivița de la un capăt la altul. Muierea, înainte, negustorul, după ea. Aici, altă lume: strada

largă, nepavată, mișuna de căruțe țărănești cu coviltire înalte, încărcate cu mături, oale smălțuite, pahare străvezii de sticlă și borcane de lut, deasupra cărora moțăiau copiii lângă femei în fuste lungi. Camioane cu osii de fier hurducăiau prin gropile drumului. Căruțașii spătoși suduiau caii nădușiți și-i loveau năprasnic cu bicele. Alături alergau mașinile pline vârf cu precupeți veniți de la Găiești și Pitești. Deasupra automobilelor, în papornițe, țipau curcani și porci legați cu frânghii. Larma îți lua auzul. Priviră prăvăliile așezate una lângă alta: cojocarii cu galantarele pline de căciuli de miel, albe, brumării și negre; ceasornicării, hăinării din pragul cărora te trăgeau de mânecă vânzătorii, strigând și lăudându-și marfa; pielării având de vânzare bocanci cu tălpile numai ținte și potcoave; cofetării cu geamurile pline de acadele și prăjituri cu fistic verde; tutungerii, fierării și manufacturi. Pe uși intrau și ieșeau țăranii veniți după târguială și lucrătorii plini de unsoare, cu lămpi de carbid în mână, sosiți de la muncă, gata să cumpere ce le vedeau ochii. Negustorii strigau la trecători și-i ademeneau în prăvăliile lor întunecoase. Lângă ei, olteni încinși cu brâie de piele, șoltici, vindeau mere iernatice, trăgând la cântar de sub priviri, sau se amestecau purtându-și cobilițele grele pe umeri ca jupânii adevărați ce se plimbau numai, privind, fumând și înțelegându-se din ochi în fața vitrinelor.

Rafturile îți luau ochii, valuri de stambă prinse în pioneze amestecându-și culorile ca un curcubeu; mătăsuri lucioase, haine țepene pe manechine de lemn; pantofi lungi și unduiți ca niște pești; cuie subțiri ca acele sau groase cât lumânările, hamuri și șei de cal, cu stele de alamă; cafea cu bobul cât gândacul, prăjită și mirosind frumos, rahat tăiat felii, cu nuci la mijloc; portocale în foiță; pâini rumene, cuțite de oțel cu plăsele de sidef; plăcintă julită; covrigi, clești, săpun, munți de făină, rachiuri și sticle, tot ce voiai și nu voiai.

Dăduse soarele, și zăpada de pe acoperișurile prăvăliilor începuse să se topească. Mulțimea se înghesuia pe trotuarele late, oamenii vorbeau tare, strigându-se.

Intrară în câteva locuri. Dădeau bună ziua și hăinarul îi poftea mai lângă tejghea. Manufacturile miroseau la fel: a stofă ținută la căldură și a lume multă. Înăuntru, deasupra rafturilor, ardeau lămpi care împrăștiau o lumină plăcută. Negustorii își înmuiau

glasurile, îi momeau, lăudându-și marfa, până scoteau baloturile, aruncându-le pe tejghelele din fața lor.

Stere căuta haine de gata. De când se știuse, tot pe căpătate se îmbrăcase. Îi aducea jupânul niște pantaloni de-ai lui, vechi și cârpiți în genunchi, îi lega cu o sfoară, punea deasupra haina ruptă în coate și se numea că nu e gol.

Într-un loc găsiră. Cârciumarul încercă vreo câteva costume. Nu-i prea veneau. Erau largi și scorțoase. Ședeau pe el ca doagele. Ori erau scurți pantalonii, ori nu i se mai vedeau mâinile din mâneci. Marfă cusută cu economie pentru câștig.

Aglaia se certa cu negustorul:

— Potrivește-le oleacă! Le mai dai la ucenicii dumitale să le facă cum trebuie.

Apoi se răsti la cârciumar:

— Schilod mai ești, parcă n-ai pus pe dumneata! Îndreaptă umerii, ce-ai dus crucea la înmormântarea lui tata?

El, ca pe jar. Negustorul nu mai prididea aducând alte costume. Nimeriră unul. Era cam strâmt, dar mergea. Când auzi prețul, i se strânse inima:

— Cum, atâția bani?

Jupânul mototoli pantalonii.

— Stofă bună, domnule! Ce, crezi că magazinul meu are lucruri de două parale?

Tot femeia se tocmi:

— Mai lași dumneata. Suntem oameni săraci.

— Cum o să mai las? Ce marfă! Ți-e mai mare dragul să ai așa ceva pe tine. Uite haine, poți să dormi îmbrăcat și să te duci pe urmă cu ele la nuntă!

Aglaia tot mai stăruise. Se răsteau unul la altul, se rugau, vecina se prefăcea că voiește să plece, îl trăgea de mână pe Stere până la ușă, negustorul alerga după ei, târând hainele și arătându-i-le, le răsuci pe toate părțile, lăudându-le croiala și calitatea. Vorbea tot mai tare, se înduplecă în cele din urmă să mai lase ceva, muierea se întoarse din prag și se împăcară.

— Le iau, cine știe când îmi mai fac! spuse și bărbatul în cele din urmă.

Numără banii de două ori. Ieșiră afară. El era bucuros.

— Să luăm și o cămașă…

— Luăm, că trebuie!

Intrară în altă prăvălie plină de țărani veniți după târguieli, precupeți grași și gălăgioși, duhnind a rachiu, amestecătură de femei și orășeni, înghesuindu-se să plătească.

Stâmbarul măsura cu un metru de lemn, răsturna baloturile aspre, le răsucea meșter și băga vârful foarfecelor mari în apa lor. Trecea de la el la fiecare un deget și le ura să poarte marfa sănătoși. Îi mergea repede gura:

— Cu ce să vă mai servim? Marchizet, madipolon, stambă, americă, poplin?

— O cămașă de gata, ceru Stere, dar mai bună…

Negustorul le zvârli una peste alta, o duzină: albastre, albe, verzi, tutunii, în dungi, pestrițe, scorțoase, moi ca mătasea, mai largi la guler, străvezii, cu manșetele făcute din două bucăți, cum îți poftea inima. Așa cămăși purta numai jupânul lui. Erau ca firul de păianjen, calde la pipăit, unduioase și miroseau plăcut. Le-ar fi luat pe toate. Le cântări în mână și începu să se tocmească. Două a cumpărat.

Mai târgui o flendură de palton, o cravată și o pereche de ghete. Nu găsi măsura la început. Avea labele noduroase și late. Cizmarul a scotocit tot magazinul până să-i brodească o pereche. Îl cam ținea, dar la umblătură, spunea, se mai lasă!

Au plecat apoi spre Cuțarida, încărcați de pachete, prin noroiul drumului. Seara, Stere și-a numărat restul. Cheltuise bani mulți și socoti cât timp îi trebuia că să-i pună la loc.

— O să-i scot eu, se mângâiase singur, nu mă fac pe mine niște amărâți de creițari, eu îi fac pe ei…

•

A doua zi, s-a îmbrăcat și s-a învârtit prin prăvălie până a sosit Aglaia, gătită cu o broboadă, groasă și lungă, numai ciucuri. Muierea trimisese vorbă înainte la gospodar, printr-o chivuță, că vine cu omul. Stere a încuiat ușile, l-a rugat pe Grigore, picat atunci și el în pragul prăvăliei, să se mai uite să nu intre cineva înăuntru și-au plecat.

Roșioară îi aștepta cu vinul pe masă.

— Bine v-am găsit, socri mari! spuse femeia veselă.

— Bine ați venit, le ură meșterul.

Era îmbrăcat de sărbătoare, cu haină groasă și pantaloni în dungi. La gât purta o cravată lată, cu nodul gros, încheiată sub gulerul scrobit. Pe pântec i se vedeau lampasurile ceasului și lanțul cu verigi cizelate pe margini. Nevastă-sa, o femeie

mărunțică și negricioasă, cu obrazul supt, se fâstâcise în niște foi lungi, abia călcate, neștiind ce să spună mai întâi. Fata nu se vedea, dar din odaia alăturată se simțea o răsuflare iute, de om care pândește.

Tot Aglaia i-a descurcat:

— Dumnealui este! l-a arătat pe cârciumar.

Bărbații și-au strâns mâinile, privindu-se. Nevestii i-a pupat Stere mâna mică și rece. Meșterul l-a măsurat dintr-o ochire. Negustorul era clădit bine, aprig după privire și sănătos. L-a poftit pe scaun și pe el, și pe Aglaia.

— Ședeți!

Cârciumarul luă seama odăilor. Privise la venire curtea și lucrurile. Avere frumoasă! Locul întins! De la poartă până la ușă, gospodarul pavase drumul cu cărămizi. Avea și un pâlc de pomi, rămuroși și tineri. Orătăniile cârâiau lângă prag: o mulțime de găini roșcate, gâște cu ciocurile late, rațe leșești, încenușate și călcând într-o parte, cu gâturile pline, grase și oloage, curcani negri-albăstrii, cu pene bătând în roșu, porumbi pe acoperiș, iar lângă poartă gâfâia un porc creț. Casa, albă, spoită cu var și împodobită cu prești, totul lună, să nu te-atingi!

La început fură stingheriți și unii, și alții. Aglaia vorbea pentru toți: c-o fi, c-o păți, că boul bălții. Se vedea bine că mai cununase oameni.

— Da fata pe unde e? se miră ea prefăcută.

— Dincolo, e cam sperioasă, nedusă-n lume, s-a rușinat, zise dogarul, și strigă la ea: Lino, ia vin, tată…

De alături se auzi o mișcare abia simțită, dar nu se ivi nimeni. Stere privea peste prag, doar o zări-o.

— Tu n-auzi? se înciudă și maică-sa, ridicându-se.

O aduse de mână. Un fulg de fetișcană, năltuță, subțire, cu obrazul limpede și priviri deschise. Îi juca sângele sub bluza albastră de ațică, unde se ghicea pieptul tânăr, neîmplinit. Nici nu se uita la ei. Cu ochii tot în jos, că pricepuse.

Stere se ridică.

— Dă mâna lu domnu Stere, o îndemnă meșterul, dumnealui nu mănâncă oameni…

Ea începu să plângă cât era de mare.

— Hai, fată, ce Dumnezeu, dă-i mâna! o îmboldi și maică-sa.

— Nu-ți fie frică, îi făcu inimă bună cârciumarul.

Veni lângă ea și-i apucă brațul alb și cald. Tot nu isprăvise cu bocitul. Stere n-o scăpa din priviri. Trupul ei se cutremura, și pe spatele plin îi jucau cozile negre, împletite ca niște funii. Era prăpădită de plâns.

Aglaia râdea. Mai văzuse multe fete plângând. Se speriau la început, dar pe urmă, mamă, mamă, ce le mai plăcea!

Bărbații mai vorbiră de una, de alta, muierile se strânseră și ele alături. Dogarul îl întrebă pe Stere unde are prăvălia, îl cercetă dacă a făcut armata, cât câștigă, îi spuse și despre el că e om cu avere, îi vorbi despre fiica sa, pe care o crescuse cu grijă, despre neamurile lui, *oameni cu influență*, unu și unu, meșteri toți ca și el. După ocolișuri, ajunseră și unde trebuia. Roșioară nu voia să se dea tot la început. Îi spuse să mai treacă pe la ei, să se mai vadă cu fata și, dacă Linei i-o plăcea, el i-o dă cu dragă inimă, că doar de măritat este, însă, până atunci, să-l lase să cerceteze, să afle cu cine stă de vorbă. Acu să nu se uite că fata lui e atât de speriată, așa sunt femeile la măritat, ce, parcă a lui nu fugise când îl văzuse, dar cu timpul se obișnuise…

Meșterul vorbea frumos, cu bunăvoință. Îi plăcuse chipul cârciumarului și credea că, în cele din urmă, se vor înțelege. Nu prea se împăca cu gândul că Stere avea prăvălie la groapa Cuțaridei, el ar fi vrut ca fata să rămână pe lângă ei acasă.

Nevasta lui Roșioară le aduse între timp câte o dulceață. Aglaia se așeză mai lângă Lina, o descusu cu vorbe mieroase și la plecare aruncă soacrei:

— Ei, când jucăm la nuntă?

Muierea dădu din umeri, se uită la dogar și la fată și nu spuse nimic.

•

Pe urmă venise primăvara. Drumurile erau, toate, o iarbă. Peste mahalale se așternuse un cer leneș, albastru. Meșterul și-a făcut drum spre cârciuma lui Stere, a privit dugheana de scânduri, s-a mai sfătuit cu nevasta; tânărul venea duminica în casa lor, aducea fetei pachete cu bomboane, părea cam neînvățat, sta lângă Lina, povestea de-ale lui, se uita mai în pământ, dar nu i se apropia de suflet. Bătrânii își găseau de treabă pe afară, ei singuri în toată casa. Negustorul ofta lung, își apuca genunchii între palme și aștepta să mai spună și fata ceva. Linei nu-i plăcea. Privea pe sub gene la bărbatul înalt și gros. Mai mult o speriau mâinile sale mari, muncite, boante și

noduroase pe care și le trosnea. O apuca plânsul pe neașteptate pentru că o ținea o rană veche. Tată-său știa. Se uita după unul Nicolae, băiețandru de vârsta ei, crescuți împreună, n-avea ce le face. Se întâlneau seara la capul mahalalei, își dădeau mâna și roșeau. Linei îi tremura inima de dorul lui, că o închiseseră în curte de când cu străinul. Îl auzea numai trecând pe la gard, fluierând până târziu, când se stingeau lămpile. O apuca un pojar, să fugă, să sară gardul și să-i cadă în brațe. Dogarul, tot cu ochii pe ea. Înjura și ieșea în curte, asmuțind câinii. Nicolae da târcoale. L-a mai zărit de câteva ori. Ba o dată, când a fost plecat taică-său, mă-sa s-a făcut că nu bagă de seamă și-a lăsat-o la poartă. Au vorbit puțin, că-i era frică să nu vină hapsânul din oraș. Lina i-a spus necazul. Nu se putea face nimic, trebuia să se supună. Băiatul ascultase cu capul în pământ. Pe obrazul oacheș se lăsase tristețea. Ar fi vrut să plângă, dar i se făcuse rușine. Își mușca buzele mici și scormonea țărâna cu piciorul. La despărțire i-a întins repede mâna și-a fugit. Ajunsă acasă, a căzut pe pat, ostenită și înfricoșată.

Când sosea Stere, își ștergea lacrimile și se așeza lângă el. Tot muți îi găseau oamenii. Cârciumarul își schimba numai locul, pe alt scaun, și tot în ochii ei se uita. Lina era altfel decât femeile pe care le cunoscuse. Cu acelea era ușor: puneai mâna, și gata! Fata lui Roșioară însă îl făcea să nu știe ce să mai spună. Abia schimbau o vorbă, două, și tăcerea se așternea între ei, apăsătoare. „Uite cum se prostește omul, își spunea, cum îți ia Dumnezeu glasul când îți place o muiere!” Se plângea când ajungea acasă Aglaiei, și bătrâna nu-l mai slăbea:

— De ce ți-o fi frică, domnu Stere, că ești în toată firea, ai mai văzut și dumneata la viața dumitale, ei, Doamne păzește!

— Nu mi-e frică, coană Aglăițo, dar parcă mă strânge cineva de gât. Că-i tare frumoasă, zău dacă-i de nasul meu…

Timpul trecuse. Trebuia făcut la un fel. Cu dogarul se înțelesese în cele din urmă în privința zestrei. Socrul îi dădea o sumă rotundă, să poată să-și ridice prăvălie de zid, și casele cu act dotal. El numai să știe să stăpânească și să înmulțească ce căpătase. Nu fusese ușor, că meșterul chibzuise mult înainte de a se hotărî, ca orice om care văzuse destule în viața lui. Că și să-ți dai fata după oricine e lucru la îndemână, totul e să și te gândești.

Roșioară îl cumpărase pe negustor cu vorbe subțiri, umblase cu el, cântărise ce stofă are. Băiatul era dezghețat, băgăreț, la tribunal învârtea grefierii pe degete, scosese la iuțeală actele, plătise în dreapta și-n stânga, cunoștea. Cu un plan l-a cărat și pe la prăvălia jupânului, unde muncise, să-l laude și domnul Pandele, să vadă bătrânul ce probă de om o să aibă de ajutor la bătrânețe. Și cu ce mai pusese Aglaia o vorbă, cu ce mai auzise de la fostul stăpân, meșterul se hotărâse. Îi dădea fata.

După alergătură, a pus piciorul în prag și-a chemat-o față. Întâi i-a spus cu duhul blândeții:

— Îl iei, tată, pe domnul Stere de bărbat?

Lina a tăcut puțin și pe urmă a răspuns:

— Eu nu mă mărit, așa să știți dumneavoastră!

Și-a fugit în odaia alăturată.

Bătrânul a lăsat-o puțin și pe urmă a chemat-o înapoi. A trebuit s-o aducă de mână. Și-a aprins liniștit după aceea o țigară. Stere stătea într-o parte, pe un scaun, mai mult supărat. Se gândea că tocmai acum, la sfârșit, se strică totul. Mama fetei se făcea că împunge cu acul într-o pânză și trăgea cu urechea, privindu-i pe furiș. Îi tremurau mâinile și-i venea să plângă de mila fii-si.

— De ce nu-l iei, tată? a întrebat meșterul cu răbdare.

Ea nu răspundea.

— Mă, copila tatii, eu îți vreau ție răul? Spune!

Se auzea numai torsul motanilor, alături.

— Crezi că e vreun părinte care dorește să-și nenorocească fata? Ai auzit tu de asta? Zi!

Lina nu răspundea. Pe obraji îi curgeau lacrimi.

— Haide, nu plânge, fii cuminte! Domnu Stere o să fie ca un părinte, o să aibă grijă de tine, o să te ducă la casa ta, să fii și tu negustorească, să te respecte lumea și să spună: „Uite fata dogarului dacă a ascultat: e *cineva*!” Ce zici?

Fata iar s-a ridicat, dreaptă:

— Eu nu mă mărit, și gata!

S-a făcut liniște. Stere își freca genunchiul cu pumnul lui mare. Femeia împungea mai repede cu acul. Meșterul s-a schimbat deodată:

— Biserica mă-ti de neisprăvită! Tu hotărăști în casa mea, sau eu?

Și vru s-o lovească. Stere îl opri:

— Las-o, nene!

— Ce s-o las? Ce-i după ea? Eu am făcut-o, eu o omor! Scurt!

Lina încremenise lângă un pervaz. Nu mai mișca. Hohotea înăbușit, mușcându-și pumnii. Maică-sa se întoarse către negustor:

— Nu te lua după vorbele ei. Nu știe ce vrea. A vorbit cu un țânțău dup-acilea din mahala și crede că orice zboară se mănâncă.

— Întreab-o pe-a mea, zise gazda, că nici ea nu voia să mă ia, dar socru-meu, Dumnezeu să-l ierte, era om, nu jucărie. Hei, dac-ai ține seama de gura muierilor!

Și hotărâră logodna, ei între ei, bărbații.

— După ce-o duci la biserică, facem un fel de *fitanță*, la nuntă îți număr ce ți se cuvine, prețul casei până la unul, o iei – și Dumnezeu să-ți ajute!

Femeia dogarului deschisese, un geam, că se făcuse cald. Lina plângea cu sughițuri în odaia alăturată, auzindu-i cum se tocmesc. Lăcrima și mă-sa pe furiș, să n-o vadă meșterul.

•

Roșioară a găsit nașul, un brutar din Grivița, om de petrecere, gata s-ajute; a tocmit lăutarii după spusele acestuia, patru, cu țambal, armonică și viori. Avusese de furcă cu fie-sa, a mușt ruluit-o, a dat în ea; Lina se lăsa greu: nu, că ea nu se mărită și că-și face seama. Tot cu grija în sân ședea meșterul, că mai fugiseră altele de la părinți. Noaptea punea lanțul pe poartă și pândea să nu-i facă zgâtia numele de rușine. Lumea începuse să vorbească. Îl știau pe Nicolae, de-abia se făcuse de armată, trebuia să-l ia statul, să-l îmbrace și pe urmă se mai putea sta de vorbă. Venise și mama lui, rugându-se de gospodar să-i fie milă de zilele sale tinere, că o iubește și că dacă Lina se duce după venetic, *el face una mare.* Socrul nu se lăsa. Vorbise cu cârciumarul, nu putea să-și ia cuvântul înapoi. Când se culca, o auzea pe fată cum se chinuia în perne oftând. Dragostea e lucrul naibii, se gândea, dar de înduplecat, nu s-a înduplecat. A fost mai greu până la logodnă, că pe urmă inima fetei s-a mai muiat. O furaseră pregătirile nunții, sărbătoarea din casă, încercatul rochiilor, număratul lucrurilor de zestre. Toată frica ei se risipea pe neștiute și, când au întins masa, vrând-nevrând și-a pus balțul și-a mers la biserică.

Stere sosise la casa dogarului în haine noi. Până atunci îl zorise Aglaia să termine mai repede cu bărbieritul, dar chip de scapă de țiganii care-i cântau cu arcușul în timp ce frizerul îl potrivea din brici, să fie frumos! Le-a dat balaoacheșilor bacșiș, aceștia s-au suit pe capra trăsurii și au pornit grămadă spre casa miresei.

Lina nu terminase cu spălatul și dichisitul. În jur, numai fete, prietene de-ale ei, unele cârne, trecute, izbindu-se una de alta și neștiind ce să-i aducă mai degrabă la îndemână: cununița de ceară albă, cu bobi cât cireașa, sau beteala lungă și foșnitoare. După ce mireasa s-a spălat pe chip și pe mâini, a trecut fiecare și și-a udat fața cu apă călduță.

Când s-o încalțe, și-au scris numele cu creionul pe talpa pantofilor albi și moi, rugând-o pe Lina să nu uite ca la intrarea în biserică să-și târască piciorul de prag.

De afară se auzeau lăutarii, toată curtea se umpluse de oameni, maică-sa o chema să-și întâmpine ginerele, și fata nu mai avu timp să se privească în oglindă. Cârciumarul i se păruse urât și bătrân. Avea o față negricioasă, și gâtul îi înțepenise în strânsoarea gulerului cămășii. Stere își potrivea părul lins pe frunte și șușuia cu Aglaia:

— Mă ține!

— Nu-i nimic. Îndreaptă-ți haina, vezi că râde lumea de noi, spunea bătrâna în șoaptă.

S-adunaseră vecinii meșterului, muieri cu copii după ele târâș, gospodari curioși și golani din cartier, glumind cu niște cârlane de fete.

Nuntașii au plecat în trăsuri împodobite cu panglici albe, încrețite, petrecuți de cântecele lăutarilor. În față ședeau mireasa cu nașul și cu soacra, după ei veneau Roșioară, nevasta brutarului și ginerele, apoi ceilalți mai în urmă. Caii gătiți tropăiau veseli. Biserica era tocmai în Grivița. Au străbătut mahalalele vecine, ocolind străzile neumblate, și când s-au dat jos, pe treptele de piatră, și-au potrivit hainele și-au intrat.

Lina, în rochia albă, lungă, cu dantele la poale și mâneci strânse, abia călca, sfioasă, nevăzând pe nimeni, lângă Stere. Îi urmau nașii: brutarul cu nevasta, ținând câte o lumânare albă de spermanțet, ca o bâtă gătită cu flori de liliac. La urmă, socrii, meșterul, în pantofi de lac, fudul, purtându-și femeia de mână și, ca din partea mirelui, gunoierul cu a lui. Grigore călca strâmb

în bocanci și se uita alături. Aglaia, cu ce avea mai bun pe ea, îl îmboldea să se poarte bine, că erau atâția oameni de față.

Mirii s-au apropiat de altar, privind pereții afumați ai pronaosului. Simțiră mirosul înecăcios de lumânări și auziră pe preot cădelnițând. Așteptară câteva clipe. Lumea se înghesuia să-i vadă. Veniseră și gunoierii de la groapă. Lina se strânsese mai lângă nașă. Simțea răcoarea de sub bolțile vechi de piatră. Ar fi vrut să plângă, dar nu se mai putea. Îl căută cu privirile pe Nicolae în mulțimea de capete. Nu-l văzu. Totul împrejur era o lumină aurie de soare care curgea prin geamurile turlelor, amestecată cu flăcările mici și vesele ale lumânărilor. Rochia scumpă și groasă, bogată, mirosea frumos a mosc. Nevasta brutarului o mângâie cu mâna ei caldă și o clipă crezu că totul îi place și nu-i mai păru rău de nimic. Se gândise de atâtea ori, ca orice fată, la clipa aceasta când va fi mireasă și parcă nu-i venea să creadă că se află în biserică, lângă bărbatul pe care trebuia să-l iubească de aici înainte.

Preotul se apropie și le puse antimisul în față. Era îmbrăcat în odăjdii brodate, cu prapure desenate în cruci de aur și chipul Născătoarei, cu fiul în brațe. Avea o privire blândă și glasul cald și adânc. Citea din evanghelii, desfăcea foile cu degetul cel mic, închidea pe rând cărțile cu îmbrăcăminte grea de aramă și copci de argint, spunea rugăciunile pe dinafară, aștepta răspunsurile dascălilor ascunși în umbra stranelor și arunca lanțul cădelniței spre mulțime. Fierul suna limpede ca niște clopote mici, totul era numai un fum parfumat. O voce de bărbat cânta, alături se auzea tușea seacă a lui Grigore, și ginerele văzu verigile și cununiile în față, pe o pernă de catifea roșie. Se închinară bătând semnul rar, cuprinși de evlavie.

Pe urmă simțiră amândoi, și femeia și mirele ei, cercurile de fier pe frunțile încinse. Schimbară inelele de aur și răspunseră pe rând, fără să se gândească mult, că voiesc să fie unul al altuia, soț și soție. Nașul râdea pe sub mustățile mari, galbene de tutun.

Sfinția-sa le-a ținut și o predică, cum să facă și să se înțeleagă, despre datoriile femeii de a da ascultare bărbatului și la bine și la rău, și câte altele o mulțime, că era citit și cu drag de meserie.

La sfârșit, au jucat *Isaiia dănțuiește*, părintele în cap, blagoslovind, după el mireasa, cu ochii în pământ, ginerele,

spăsit și pătruns, brutarul ferind lumânările, nașa, socrii mândri, Aglaia și Grigore lăcrimând.

Au ieșit apoi la trăsuri, înghesuiți de curioși. Răsuflară. Afară ardea soarele și boarea primăverii le răcori obrajii. Stere se apropie de Lina.

— Ți-e frică? o întrebă.

— Da.

— Las', c-o să fie bine!

Se despărțiră. Părinții, cu Grigore și nevastă-sa plecară spre casa dogarului, că acolo era petrecerea. Nunii porniră la fotograf. Birjarul chiui o dată la animalele ascultătoare și apucară spre gară. Caii săltau în galop, mișcându-și cu mândrie spinările pieptănate și împodobite cu stele de alamă și flori de hârtie. Muscalul în livrea de catifea albastră le atingea rar spatele puternice, roșcate și lucioase de sudoare. Ei răspundeau săltând într-o parte și-n alta cozile tăiate scurt, aruncând copitele înainte, zvâcnind în același timp, mândru și cu forță, din piepturile pline și musculoase.

Lumea ieșită la plimbare până la gară se uita curioasă. Nașul saluta în dreapta și-n stânga cu pălăria. Om cunoscut! Din când în când, își potrivea mustățile ca o coadă de rândunică peste buzele late și pline. Trăgea în piept aerul proaspăt și o ciupea de obraji pe mireasă, făcându-i curaj. Nașa își ținea pălăria neagră, cu calotă, să nu i-o sufle vântul. Stere ofta și își freca nerăbdător bărbia, privind pe furiș chipul femeii. Lina nu spuse nimic până la fotograf.

Atelierul era aproape. Străbătură piața pavată a poștei și se opriră în fața unei clădiri cu două caturi, cenușie, cu ferestre multe și late. Coborâră. În fața galantarului se opriră. În geamuri, văzură fotografiile. Pe bucăți mici de carton subțire erau chipuri necunoscute: negustori grași, în haine croite bine, neveste cu pălării înalte, copii pe blăni de urs, goi și dolofani, ofițeri cu șepci și decorații, țărani în cămăși lungi, cu chimire, precupeți mândri, ceferiști și tramvaiști.

Caii băteau nerăbdători din copite pe pietre. Intrară. Întâi nașul, care cunoștea pe neamț, nașa, ajutând-o pe Lina să urce scările, și ginerele. Fotograful îi pofti pe scaune. Era străin, se vedea bine, abia înțelegeau ce spune, că vorbea repede și peltic. Se învârtea în jurul brutarului, scoțând teancuri de poze, unele peste altele, să i le arate ca probă.

— Sepia, trei sferturi, negru, bust, în picioare, cu plopi, *feră* plopi, decor, *feră* decor…

Se uitară și mireasa, și nașa, și Stere. Frumoase toate, în două culori, mai roșcate și cenușii. Nașul nu se mai tocmi la preț și-l întrebă pe cârciumar:

— Cum vrei, finule? Cu sau fără plopi?

— Cum o fi! Numai să semene.

Neamțul îi pândea pe sub ochelarii lui legați cu șnur negru. Întreba mereu:

— Sepia sau negru? Spate cu decor sau clasa întâia cu *florile* și castel?

Tot brutarul răspunsese:

— Scump. Clasa întâia! O dată se însoară omul!

Fotograful dispăru apoi după o perdea, să-și pregătească sculele. Lina se mai însufleți. Își drese părul sub coroana de lămâiță și întinse pliurile rochiei. Birjarul aduse lumânările de la trăsură și le rezemă de un perete.

Neamțul îi chemă, așezându-i în fața unei lăzi galbene, care avea un tub terminat cu o sticlă lucioasă. Îi potrivi cu mâna lui, vorbind repede: la mijloc, Stere cu mireasa, ținându-se de mână, iar în părți nașa și nașul, lângă făclii. Le spuse să nu miște și alergă la aparat, vârând capul într-un burduf de pânză, apoi îl scoase, le strigă să se strângă mai mult unul într-altul, aprinse un bec deasupra și aduse un buchet de flori ceruite, așezându-le în brațele miresei.

— Acum! zise după aceea.

Căută cu mâna un șiret. Nuntașii se uitară la gâtul cutiei. Rămaseră așa, o clipă, încremeniți. Auziră un țăcănit și fotograful le mulțumi. Pozele trebuiau să fie gata după opt zile. Brutarul a plătit și s-au suit iar în trăsură.

Se înserа. Din pomii înverziți se împrăștia mirosul crud al frunzelor tinere. Caii tropăiau pe caldarâm. Birjarul strigă mulțimii care se înghesuia în drum să facă loc. Erau o grămadă pestriță: femei în rochii de stambă, roșii, albastre, verzi; soldați cu moletiere kaki, negustori în haine de stofă ca ambra, cu pălării tari și bastoane, olteni chiuind și jucând în jurul unor fete sănătoase, îmbrăcate pe jumătate ca la țară, râzând cu toți dinții și veselindu-se că era ziua lor de sărbătoare.

Lina le simți privirile curioase și se lipi de umărul puternic al lui Stere. Birja o cotise spre mahalaua ceferiștilor. Vecinii toți, în

păr, la poartă. Se auzeau lăutarii cântând marșul de bun venit. Aglaia chiuia în curte:

— Zi, mă! Zi! Așa! Așa!

Caii se opriră. Mulțimea se îngloti spre trăsură, să-i vadă.

Când să coboare, mireasa îl zări pe Nicolae al ei. Se ascundea după niște muieri. Avea privirea tristă și pe obraji i se săpase o linie aspră, care-l făcea mai bătrân. I se păru mai frumos și, o clipă, îi veni să plângă.

Din spate, nașul îi apucă brațul și o purtă peste pragul curții, aducând-o în fața lăutarilor. Se încinse jocul. Duduia curtea. Dogarul își chemase rudele de la Obor, o liotă de oameni cu copii și cumnați, veniți cu nevestele, firi iabrașe, se vedea bine, toți meșteri, duși pe la ospețe, gătiți, încălțați în cizme, cu fețele pline și roșii, să le tai cu firul de ață: finul Tache, un munte de om, cam zbanghiu la privire, cu a lui, o muiere puțină, roșcovană, ce bea binișor, la umăr cu bărbatul; cuscrul Vasile, rotar, voinic și ăsta, văduv cu doi copii, de față; nenea Ghiță Bâlcu, albit și posomorât, care usca în dușmănie cănile, cu mare pricepere și fără osteneală, și el cu soața, fina Smaranda, tăcută, cu ochii în toate părțile, și Cristea, rudă veche de-a soacrei, om în putere, aprig la vorbă, înverșunat la pahare.

Jucau tot pe vine, cu sticlele-n mâini. Se ciuceau, lovindu-și carâmbii, strigau către nași și trăgeau duște după duște, să-și facă curaj înainte de masă.

Femeile gospodăreau cu soacra la așternutul tacâmurilor. Aduseseră lămpi pe care le spânzuraseră prin pomi și legaseră câteva mese puse cap la cap, acoperindu-le cu pânză. Scaune erau berechet. Stere cărase un butoi de vin, și nașul se îngrijise să-i spună de unde să târguiască niște țuică de-i plăcea lui, la damigene.

Se întuneca, și mesenii începură să se așeze. Lăutarii se traseră mai într-o parte. Mireasa se așeză în capătul mesei, cu nașul, socrii mari cu ginerele. Iar se întristase și ofta din când în când. Avea ochii posomorâți și arunca privirile peste uluci, unde-l bănuia pe Nicolae. Curtea meșterului mirosea a flori de vișin și vântul răsucea fețele de masă și se pierdea peste străzile mahalalei. De afară, din stradă, se auzeau murmurele femeilor curioase, care priveau prin gard.

Începu ospățul. Grigore și cu Aglaia turnau în cănile lustruite. Oaspeții nu se încurcau. Ciuguleau măslinele puse dinainte,

ceapa tăiată felii, înotând în oțet, mușcau din pâinea coaptă bine și înfulecau brânza albă și grasă. Mâncare era, slavă Domnului!

Rudele dogarului se ridicau, cinsteau în sănătatea nașului, a miresei, a ginerelui și a socrilor. Znovoși ăștia, știau zicale de nuntă! Se ridică nea Ghiță Bâlcu și strigă cu o voce care se auzea până la Tarapana:

Ginerică, *ginerică*,
Dac-o fi la o adică,
la mireasa, *pune-o jos*
Și sărut-o cu folos.

Nuntașii bătură din palme, înveseliți, până luă vorba finul Tache, ce avea și el o gură de aur, dulce și parșivă:

Fă așa cum este bine,
C-a mai fost unul ca tine:
Când a fost la o adică,
Ea-i cerea, *și el*... *nimică*!

Râsul gros al mesenilor acoperi stihurile celelalte. Lina, să intre în pământ de rușine. Privea numai în farfurie.

Aduseră vinul. Rudele socrului tot nu terminaseră. Când șezu finul Tache, se ridică cuscrul Vasile, ca din partea miresei:

Poat' să știe fiecare:
Vreau să dorm pe-un pat mai tare.

Grigore se răsti la lăutari. Femeile cărau fripturile și sosurile în farfurii lungi. Se ridicase și soacra să dea o mână de ajutor. Stere asculta tăcut. Aburii băuturii începeau să-l cuprindă. Auzea viorile și armonica, și o veselie neobișnuită îl făcea să se apropie de mireasă, să fie mai îndrăzneț. Ciocni de câteva ori la rând cu Roșioară și cu nașa. Farfuriile pline cu hartane rumene erau golite la repezeală. Gunoierul sorbi pe furiș câteva ulcele de vin, să se răcorească. Aglaia, cu ochii pe el, îi striga să aibă grijă de meseni. Se spetise cărând și bău și ea câteva rachiuri în bucătărie cu nevasta meșterului.

Din casa gospodarului ieși în goană fina Smaranda, jucând cu o tavă lată de alpaca pe care zăcea un purcel rumenit, îmbălsămat în mirodenii și foi late de salată verde, cu un pai galben, uscat între dinții rânjiți. Lăutarii o înconjurară repede, cântând ceva săltăreț. Muierea se învârtea sprinten în jurul mesei, rotea friptura proaspătă și frumos mirositoare pe sub nările rudelor lacome, ridica povara împodobită și striga:

— Care dai banii pe el? Are ouă!

Alde Tache, știind jocul, scoase un pumn de bani și vru să-l arunce pe tavă.

— Nț! se răsuci femeia.

Vioriștii bătură cu arcușurile în cutiile de lemn ale instrumentelor.

— Cine dă mai mult? zise Ghiță Bâlcu, fluturând o hârtie de o sută.

Smaranda ocolise masa o dată. Porcul rânjea încă între doi gogoșari roșii și frunzele salatei. Mesenii se rugau, zăngăneau banii. Jocul ținu și a doua oară. Privirile erau pe naș. Brutarul se scotoci, puse un pumn de băncuțe pe masă și două sute albastre. Muierea spre el bătea cu căpățâna. Pe frunte i se ivise sudoarea. Chicotea:

— Hai, că-l dau! Cine pune mai mult?

Nu puse nimeni mai mult. Nașul apucă un cuțit și o furculiță. Lui îi era dat să guste primul din pulpa friptă ce mirosea bine. Tava îi fu așezată în față. Fina Smaranda luă lacomă banii și-i flutură deasupra mesei:

— Două sute de lei pentru zestrea miresei! strigă în timp ce brutarul despica sârguincios carnea rumenă.

Nașul își făcu porție, apoi trecu nevestei restul, mulțumit de gustul purcelului.

Petrecerea abia începea. Ghiță Bâlcu strigă la țigani:

— Ia ziceți, mă, *Perinița*, să pupăm și noi mireasa! Ce spui, ginerică?

Stere, ce să spună? Râdea cu socrul:

— Pupați-o, că acum o iau cu mine.

Baragladinele se făcură mai aproape de masă. Se încinse jocul. În frunte, sălta nașul pocnind din degete, după el, socrul și ceilalți, vecinii și rudele lui. Se cutremura mahalaua de strigăte. La poartă, afară, cei nepoftiți își dădeau coate. Pe Lina au luat-o pe sus, cântând:

Cine joacă Perinița,
Bădiță, *bădiță*,
Să-ți sărute gurița,
Bădiță, *bădiță*...

Era ca într-un vârtej. O amețeală dulce îi îngreuna privirile. Vedea curtea plină de pomi, nuntașii aproape beți jucând sălbatic în jurul ei, pe ginere roșu și încălzit de vin, pe taică-su cu cravata lui latră de sărbătoare care atârna peste pântecele încins cu o curea, totul un cerc alb, mișcător. Aproape fără să știe, trecea din brațe în brațe, simțea obrazurile aspre, aplecate peste fața ei, mustățile meșterilor gâdilând-o.

Brutarul făcea ocolul nevestelor cu o pernă în mână, jucând după măsurile cântecului și, în cele din urmă, îngenunche în fața miresei. Fata se aplecă și-i întinse obrazul.

— Nu, se scutură nașul, dă-mi gura!

Împrejur răsunau râsetele mesenilor. Ea strânse dinții, și el o mușcă de buze, cu poftă. Mirosea a mâncare și a rachiu. Lina luă perna de jos și, uluită, căută cu ochii un loc pe unde să scape din hora sălbatică. Aglaia îi făcu semn cu mâna să îngenunche în fața lui Stere. Mirele, cu privirile pe ea, abia mișca picioarele. Se apropie și i se aplecă în față. Când bărbatul o luă de subțiori, își lăsă capul pe umerii lui. Cârciumarul mormăi ceva și o strânse în brațe.

Lăutarii o întoarseră. Se auzeau cocoșii. Socrul chemă țiganii mai aproape.

— Ia cântați-mi, mă, și mie ceva de inimă albastră...

Armonistul umflă burduful și ascultă o clipă tactul țambalului. Unul dintre violiști, rosti, întâi pe șoptite, apoi mai tare:

Mândro, *subțirea în trup*,
Ce frumoasă te-ai făcut,
Cu ochi negri de ochit,
Cu gura de ceruit
Și sprâncene de-amăgit...

Atât i-a trebuit dogarului. Era canonit rău de băutură. S-a tras și brutarul lângă el și le-a cerut să-i cânte *Colo-n vii la Drăgășani.*

Guristul știa oful nașului. Cu el petrecuse la toate nunțile. A luat-o ușor, cu vocea caldă:

Colo-n vii la Drăgășani,
Peste deal, *la Merișani*,
Are neica, *n-are bani*,
Bea și mi se veselește,
Că puicuța îl iubește,
Trece-un drum și trece-o vale.
De e vin și nu-s parale,
Lasă repede zălog
Calul său cel pintenog,
Și la mândra în pridvor
Mi se-oprește-ncetișor...

Socrul oftă alături, amintindu-și de tinerețe. Se uită peste pahare la nevasta bătrână și-i veni un dor de beție. Lăutarii cântau ce cântau și întorceau ochii după fripturi. Li se uscase cerul gurii, că brutarul nu-i slăbea de loc:

— Ia zi-l și p-ăla, *Foaie verde trei smicele.*

N-aveau ce face. Nu puteau să-l supere tocmai la masa unde cununa. Cânta armonistul, cânta țambalagiul, guristul după ei:

Foaie verde trei smicele,
Pe deasupra casei mele
Trece-un stol de rândunele.
Și nu-i stol de rândunele,
Alea-s dragostile mele.
Care m-am iubit cu ele,
Din tinerețele mele...

Când terminară, Aglaia le dădu câte un scaun, abia scoțându-i din mâinile nașului. Țiganii se mai însuflețiră. Mestecară pulpanele de gâscă și băură bine. Rudele dogarului strigau la ei:

— Balegă de oameni sunteți, nu zdrângari! Cântați, ori vă bat cu prăjina!

Noroc cu muierea și cu brutarul, care se apucă să vorbească. Se ridică de la locul lui, cu șervetul petrecut după gât, își trecu degetele prin mustăți, îi privi pe fiecare în parte și le aduse din cuvinte, cum știa el, că mai vorbise la „Vox”, la o întrunire.

— Onorată masă! spuse.

Rudele încremeniră cu furculițele în mâini. Chiar neamurile socrului se potoliră din mestecat. Nașul zâmbi:

— … acești tineri, și, când spun așa, mă gândesc, care vrea să zică, și la noi, care am fost la fel, se unesc azi cu o verigă, ce-i va ține strânși și iubitori tot restul de viață al lor…

Stere se apropie de mireasă, îi cuprinse umerii cu brațul și ascultă mulțumit. Aglaiei îi jucau ochii în lacrimi. Șopti lui Grigore, pe care-l uitase Dumnezeu cu o sticlă în mână:

— Le-a ajutat Maica Domnului…

Lăutarii struniră coardele și făcură repede pe arcuș: *Mulți ani trăiască.*

— … dragostea, fiii mei, se adresă brutarul mirilor, este într-un cuvânt, un aluat de unde iese pâini mai multe, adică cei de-o să-i faceți, copiii voștri, pe care o să-i creșteți și o să-i vedeți ca pe voi, adică la această sfântă taină, cum zicea părintele la biserică, unde vi s-amestecă sângele…

Nuntașii bătură din palme, ridicând paharele. Dogarul spuse nașei:

— Dar bine le mai potrivește!

— Așa e el! gâfâi ea, roșie de plăcere.

Vorbitorul apucă un pahar, gustă pe îndelete, mulțumi pentru aplauze și reîncepu:

— Onorată masă! Eu una știu: fiica aceasta, aici de față – și-o arătă pe Lina, care izbucni pe neașteptate în plâns de rușine – e născută din părinți onorabili! Cine nu-l cunoaște pe nea Marin Roșioară? Să îndrăznească cineva să spună o vorbă urâtă despre el! Este?

— Este! strigară ceilalți în cor.

Socrul plecă fericit capul lui alb.

— … nea Marin e mândria cartierului nostru! Noi știm cât a muncit și ce-a făcut, o luă nașul iar cu vorba, pentru ca să stea aici, cu noi, lângă fata lui, care azi o să-l lase și o să se ducă la casa ei, Dumnezeu să-i ajute!

Soacra lacrimă pe umărul Aglaiei:

— Se duce fata mea, mi-o ia străinul!

— Lasă și dumneata, îi șopti muierea, vezi că se uită lumea!

Nașul mai spuse:

— Căci, cetățeni! Cine este această fată? Floarea lui nea Marin! Și cine este ginerele, cel care de față cu dumneavoastră

petrece? Cine sunt într-un cuvânt acești tineri ce s-au văzut în această casă, s-au plăcut și s-au iubit?

Mireasa hohoti, nemaiputând să se ascundă.

— … tot eu am să vă răspund…

Și se aruncă încălzit, cu palmele pe masă, îi privi pe rând pe meseni, drept în luminile ochilor, zvârlind vorbă după vorbă, din ce în ce mai repede, încântat tot mai mult de sine.

Când termină cu Lina, reteză cu degetele strânse, subțiindu-și o clipă gura:

— Pe fată o cunoașteți, dar ginerele?

Mai sorbi repede din paharul cu vin și, mirându-se parcă el însuși, aruncă aceste vorbe:

— Cine este el? El este un om de rând, un fieștecare, sau alegerea vecinului și iubitului nostru prieten este cea mai nimerită?

Se opri cu ochii pe Ghiță Bâlcu, care mesteca pe furiș o pulpă de gâscă. Acesta încremeni cu dumicatul în gât.

— … Așa e că nu știți? Păi de unde să știți? se bucură nașul, și, pe ocolite, cu vorbe alese, le spuse, lăudându-l pe mire că e negustor și că ginerele cel mai nimerit pentru fata meșterului nu putea fi decât el, Stere.

Pe urmă o luă cu snoave, le mai încornoră, le suci, nuntașii mai apucau friptanele și paharele, râdeau de vorbele lui și-și spuneau:

— Ăsta e om al dracului, n-auzi cum le potrivește de bine?

Vorbi după aceea și socrul, pomenind de zestrea dată fiicei, de felul cum o crescuse, în frica lui Dumnezeu, gospodină și harnică.

Aglaia îl trase pe Stere deoparte. Venise timpul să pregătească patul miresei.

— Gata, ginerică?

— Da.

— Acum să te văd! și făcu din ochi. Se ameți puțin și vorbea împleticit.

Cârciumarul ascultă chiuiturile mesenilor, încurcat și obosit de vin. Femeia gunoierului îl învăță cum să se poarte, cum s-o dezmierde, că era tânără și nu trebuia s-o sperie.

— O iei binișor, pe departe. Îi mai ajuți, o mai pupi, ea o să plângă, nu-i nimic, spune-i că de-acu a ta-i și n-are ce să facă…

Și râse iar cu înțeles.

— Oi ști eu! tăie bărbatul.

Cumnatele dogarului chicoteau în casă, așezând cearșafurile.

Erau vreo trei sichimele de muieri, scundace, pricepute la de-alde-astea, trânteau pernele și spuneau măscări.

În curte, lăutarii începuseră să cânte fără perdea:

Și când mai venii o dată,
Găsii ușa descuiată,
Maică, *mamă*, *ce mai fată*!
Căci de la buric în jos,
S-a văzut Târgu-Frumos!
Și-n mijlocul târgului,
Limba cocostârcului...

Nașul o luase pe Lina de mijloc și-i șoptea glume deocheate. Roșioară bea, râzând de încurcătura ei. Cu o zi înainte, se gândea fata, ar fi umplut-o de sânge dacă ar fi auzit-o drăcuind și acum îl lăsa pe străinul acela amețit de vin să-i povestească lucruri cu două înțelesuri. Se făcea că nu-l aude. Vinul o amețise și îi plăcea să asculte clămpănitul țambalului, răsunetul lui trist și adânc. Și ar fi vrut să-l vadă pe Nicolae al ei, sărind gardurile cu o bâtă, să răstoarne mesele și s-o fure de lângă ginere. Dar nu se întâmplă nimic. Vecinii se împrăștiaseră. Alături, vioriștii moțăiau. Rudele socrului strigau armonistului:

— Ziceți, mă, cu suflet, că vă spargem diblele-n cap!

Ghiță Bâlcu, aprins la față, asudat tot, numai în cămașă, juca sârbește pe pavajul curții, înconjurându-și femeia, care pocnea din degete:

— Și-așa! Și-așa!

Cuscrul Vasile o răsucea pe soacră ca un titirez, lovea din călcâie și striga răgușit:

— Hă-tu! Hă-tu!

Stere cântărea paharele în palmă, se mai uita la Lina și nu-i venea s-o cheme. Parcă nu era acolo. Dacă nu l-ar fi zărit pe Grigore, care ajuta la aducerea farfuriilor, vesel și aproape beat, s-ar fi simțit străin între oamenii aceia. De-abia aștepta să-și ia nevasta și banii și să plece la cârciuma lui. Mai bău câteva pahare, să-și facă curaj. Și, puțin câte puțin, mândria îl cuprinse. Unde erau surorile lui, să-l vadă cum ajunsese, cu cine petrecea

și ce fel de fată luase? Viața i se schimba și începea să simtă acest lucru.

Cumetrele spuseră tare că patul de nuntă e gata.

Sub ochii mesenilor, galbenă de spaimă, Lina se ridică, urmată de bărbat. Străbătură curtea pietruită printre lăutarii care o daseră acum pe *Marșul miresei* și, în prag, fata se opri. Văzu fețele luminate de lămpi, înveselite de chef, resturile de mâncare în farfuriile murdare, lăutarii osteniți, cântând din obișnuință și simți aerul rece al nopții înfrigurând-o.

Stere îi întinse mâna peste prag și o așteptă. Avea palmele calde și râdea stingherit. Soacra se strecură afară, plângând.

Bărbatul încuie ușa în urma ei, ca și când ar fi fost de-al casei. Lina privi odaia. În mijloc, femeile așternuseră masa lor rotundă cu un singur picior. Patul alb, lat și înalt aștepta desfăcut. Lumina lămpii, cu abajur de porțelan albastru, avea o strălucire rece. Șifonierul și dulapurile negre, care acopereau pereții văruiți, i se părură străine.

De afară se auzeau cântecele mesenilor. Se priviră în ochi pentru prima oară. Acum Stere nu i se păru atât de bătrân.

— Ți-i frică? o întrebă el, și-i luă mână.

Ea nu-i răspunse. Aștepta. Cârciumarul vorbea, îl simți cum se apropie. Avea răsuflarea fierbinte și ochii lui păreau prietenoși. Îi fu frică și în tot trupul i se urcă o amorțeală. Ar fi vrut să plângă, dar lacrimile nu mai veneau.

•

În curte, brutarul juca ținând lumânările de cununie în mâini. Flăcările lor tremurau, se stingeau aproape, clipind, apoi iar se însuflețeau.

— Așa, nașule! striga Aglaia. Zi! Zi!

Acesta sărea tot pe ciucite, își apleca burta, lanțul lat de la brâu sălta și el, mustățile i se ascuțiseră, înfiorate. Dogarul îi ținea hangul, apoi rudele de la Obor, când pe vine, când cu palmele de pământ, chiuind de se stingeau lămpile. Intrară și muierile în rând. Se încurcau în rochii, dar tot aprige. Nădușiseră și nu se lăsau.

— Zi! Zi! făcea nevasta gunoierului, ca apucată de streche.

Țiganii, să fărâme sculele, nu alta. Unde-mi sucea armonistul burduful, îl aducea după șold, îl apleca, îl desfăcea, făcându-l când lung, când grămadă, iar vioristul cu arcușul se unduia

peste vioară, ca șarpele, o lua lângă ureche, o ridica ascultând-o, și țambalagiul abia se ținea după ei.

•

Când terminară jocul, Stere ieși râzând din odăi. Cam aprins la față, dar bucuros. Îl cercetară despre mireasă. El ceru un pahar și cumetrele strigară în cor să se joace cearșaful.

Aglaia intră în casă și o găsi pe Lina tremurând în pat. Mămăsa o mângâia pe cap. O ajutară să se îmbrace, întrebând-o cu vorbe mieroase cum a fost.

Ea nu răspunse. Capul i se limpezise și nu simțea decât o durere ascuțită între coapse. Îi era rușine și glasul pețitoarei o supăra. Ar fi vrut să rămână singură cu maică-sa, să plângă în voie. De afară o chemau vocile rudelor înfierbântate de vin.

A gunoierului ieși cu așternutul mototolit. Mesenii o primiră cu strigăte de bucurie sălbatică. Vioristul luă bucata de pânză în arcuș și o jucă deasupra capului. Femeile țipau întărâtate de vederea sângelui care rămăsese în mijlocul cârpei ca un bujor.

— Zi! Zi! se aruncă Aglaia spre lăutari. Cobzarii apucară instrumentele din nou.

Spre ziuă, fina Smaranda aduse o găină vie, legată de un brad mic, ce se zbătea speriată, atârnând de picioarele legate. Cristea se repezi spre femeie cu un cinzec de rachiu în mână și dezlegă pasărea căreia îi turnă băutura pe gât. O ținu câteva clipe lângă el și, când îi dădu drumul, făcu semn lăutarilor să-i cânte. Găina, beată, se clătina într-o parte și-n alta, ca și când ar fi jucat. Mesenii se tăvăleau de râs. Ghiță Bâlcu bătea din palme, așezat pe vine în fața ei.

— Mai repede! porunci țiganilor.

Pasărea se mai zvârcoli de câteva ori, făcu o săritură în aer și căzu lată în țărână. Penele îi erau mânjite la coadă cu un sânge vesel. Fina Smaranda o culese și o duse la tăiat.

Apoi se strigară darurile. Grigore așeză o masă într-o parte, iar Aglaia începu ocolul de la naș. Brutarul adusese o albie căptușită cu tablă, o sobă de bucătărie și mai scosese și cinci sute de lei, pe care le așternuse în palma acesteia. Muierea le frecă de bărbie, a saftea. Hârtiile foșniră plăcut la urechea mirelui.

— Masă bogată! strigă cocoșată din răsputeri. Ai mâncat, ai băut, eu banii ți-i iau! De la nașul, să-l țină Dumnezeu, că face pâine bună, o albie, o sobă de gătit și cinci sute de lei.

— Să ne trăiască! strigară rudele în cor.

Meșterii bătură din palme. Gunoierul trase darurile aproape, sub lumina lămpilor, să le vadă toată lumea și să se îndemne.

— Masă pricopsită, făcu Aglaia, din partea finului Tache, aici de față, patru prosoape lucrate de mâna nevestei și două sute de lei!

Ruda se sculă în picioare și mulțumi pentru aplauze.

Muierea ajunse la cuscrul Vasile, îl ciupi de ureche, îl întrebă pe șoptite ce dă și strigă apoi:

— Alde Vasile dă o lampă și o sută de lei! Ar fi dat mai mult, dar îi pleacă băiatul la armată!

— Să ne trăiască! spuse socrul.

Lăutarii ciupiră coardele.

— Masă bogată! trecu femeia la altul. Nenea Ghiță Bâlcu dă un ceas deșteptător care cântă *Valsul dimineții* și o sută de lei, că-i meseriaș...

— Și are de unde! adăugă o rudă.

— Fina Smaranda, că-i văduvă, o sută de lei și o față de masă, nea Cristea, negustor ce se află, dă o sută de lei și un serviciu de *porțolan*!

Grigore sună cestile cu unghia, ascultă clinchetul lor cristalin, mulțumit. Le așează apoi pe masă, una lângă alta, cu grijă. A lui striga mai departe:

— De la conu Ionel, prietenul socrului, cincizeci de lei! N-a mâncat, n-a băut, bani a trimes! Să ne trăiască!

— Mulți ani trăiască! strigau mesenii.

— Nenea Cristache Cuțu, de la Tramvaie, cincizeci de lei și o oală de noapte smălțuită!

Muierea sună piesele de metal din ea și o dădu lui Grigore.

— ... De la Stănică Cepeleag, șaptezeci de lei, o cămașă de noapte și șase tacâmuri. Ar fi dat mai mult, dar a plătit trenul de la Roșiori!

La urmă, socrul aduse și banii. Intrară în casă și stătură pe pat. Unul la un capăt, altul la celălalt. Dogarul se răsti la femeia lui:

— Tu du-te afară, acum e treabă de bărbați!

Muierea ieși. Lucrurile de zestre rămaseră între ei. Câteva căzură pe preșuri, la picioare. Bătrânul numără rar, cu luare aminte. Damful băuturii se risipise. Stere privea grămada de bani. De afară se auziră cocoșii. Nuntașii începură să plece. Caii

trăsurilor venite să-i ia tropăiau la poartă. Nevestele își cărau bărbații până la scara droștilor. Meșterii erau țepeni de băutură. Horăiau de-a-n picioarele, doborâți și galbeni. Cum cădeau pe pernele de catifea, așa înlemneau, cu mâinile adunate pe piept, osteniți. Femeile strigau la birjari și trăsurile porneau în goană spre Grivița.

Soarele sclipi în geamurile aburite. Florile vișinilor se împurpurau. Socrul ieși în prag și își chemă nevasta:

— Adu o sticlă de rachiu, muiere, să ciocnesc cu băiatul! Cheam-o și pe Lina, să-și strângă ce mai are pe aici, că pleacă de la casa mea!

Soacra le aduse țuica, o puse pe masă și ieși bocind.

Mireasa ședea lângă naș, privind peste ulucile umezite. Brutarul, beat, cânta cu glas stins la urechea vioristului, care-l ținea din arcuș:

Mario, *la nunta ta*...

Ofta rar și striga lui Ghiță Bâlcu, care se prăbușise cu capul pe masă:

— Cumetre, am iubit și eu la viața mea una, of! și-i venea să plângă.

Apucă un pahar și-l mușcă în margine cu dinții lui puternici. Sticla se sparse și-i însângeră buza. Nașa sări cu gura pe el:

— Te-ai îmbătat, Ghițișor!

Masa se mai rărise. Zestrea mirilor creștea. Aglaia tot mai striga pe rând numele unora. Se mai oprea la câte unul:

— Masă bogată! Nae Dragavei, aici de față, picior de nun, o sută de lei și un servici de tort!

Iar își arunca ochii împrejur.

— Ce mai dați? adăuga către cei zgârciți.

— Sănătate, că-i mai bună ca toate! răspundeau unii.

Spre răsărit, prin crengile vișinilor, răzbea lumina tulbure a zorilor. Lina se așează pe un scaun lângă ginere care ieșise între timp și asculta glumele mesenilor. Văzu urmele umede de pahare pe fețele de masă și o învălui tristețea. Totul i se păru murdar, cerul ca o leșie, zidurile casei, lămpile unsuroase care ardeau în pomi.

Roșioară îi făcu semn lui Stere. Acesta se ridică și intrară în casă din nou. Soacra așeza rufele pe pat, le păturea una peste alta și ofta. Le dădu în primire mirelui.

— Uite, maică: șase cearșafuri, șase fețe de pernă, saltea de lână, perdele, prești, batiste, bluzele fetii, fotele, hainele, pantofii, ciorapii, două fețe de masă, tot…

Dogarul avea o față veselă de om ușurat. Adăugă și el:

— Eu sunt om cinstit, ceea ce am zis, fac!

Dădea, scăpa. Soacra se uita cu dușmănie la străin. Ea, ca femeile, se gândea la lucruri, că erau făcute cu greutate, și veneticul le punea pe spinare și le ducea, cu fată cu tot, la casa lui.

Cârciumarul le numără și le așeză deoparte.

— Bun! mormăia.

Simțea că e bucuros.

Bărbatul se uită la vinul rămas, apoi la mireasă. Era frumoasă Lina, așa palidă, cu buzele supte și albe, privind cerul limpezit. Ea se ridică fără o vorbă, deschise ușa și privi zestrea strânsă, grămadă, în mijlocul odăii. Căută prin rafturile șifonierului, dar ele erau goale, miroseau numai a levănțică. Pe lemnele lustruite alergau speriați câțiva gândaci. Închise ușile grele și se uită peste prag la cei doi bărbați care goleau paharele de rachiu, împăcați.

— E munca mea, agoniseală grea, spunea meșterul, dar nu-mi pare rău. Să vă dea Dumnezeu bine și s-aveți noroc să înmulțiți ce v-am dat!

Vorbele socrului îi mergeau la inimă lui Stere. Strânse banii, îi cântări o clipă în mână și-i ascunse în haină.

— Nicio grijă, dădu și el cu gura, eu nu sunt orice ciuruc. Unde bag banul, iese ban.

Soacra le mai turnă în pahare. Se amestecă și ea în vorbă:

— Că și fata noastră, Sterică maică, e *dobă* de carte! Și să te porți omenește cu ea, să n-o bați, să n-o înjuri! E trăită bine, de, o să mai plângă o zi, două, că e greu la început prin străini, dar o să-i treacă…

Lina nu-i mai ascultă. Se rezemase de pervazul ferestrei și privea curtea goală. Vântul scutura florile pomilor pe lemnul murdar al meselor. Pe scaune cucăiau lăutarii și cumătra Aglaia se îmbătase la urmă și de-abia o sculă Stere, să meargă înainte, la ei, în groapă, să-i facă patul, că venea cu femeia.

Guristul, negru de oboseală, spunea la urechea nașului:

Unde naiba o dormi?
Unde-o fi, *unde-o iubi*?
Unde-o fi, *unde-o fi*?
Unde-o fi, *unde-o-nnopta*?
Pe ce brațe s-o culca?
Ce guriț-o săruta?
Ce sân alb o dezmierda?

Țambalagiul bătea tactul cu ochii închiși, în somn. Instrumentul cânta singur:

Tânc, tânc, tânc, tânc…

Bărbia îi cădea pe piept și tresărea speriat, deodată, lovind mai repede în coarde. Apoi iar îl pirotea somnul… Numai degetele nu i se odihneau.

Linei îi veni să râdă. Lăsă perdeaua să cadă. Taică-său băgă rufele și darurile într-o ladă, pe care o cără cu Stere și cu Grigore până la spatele unei droști. Soba nașului fu pusă deasupra, cu picioarele de tablă în sus, să nu se turtească, lângă albia așezată cu grijă de gunoier.

Era vremea să plece. În curte, brutarul se răstea la lăutar:

— Ce, mă, voi dormiți? Cântați marșul de plecare, că se duce mireasa!

Țiganii se dezmeticiră. Lina, însoțită de maică-sa, călca stingherită lângă Stere, care o aștepta, vorbind cu nașul. Acesta îi opri la masă, să soarbă cu el o ciorbă de potroace, acră foc, gătită de soacră la repezeală, să-l scoale din osteneală, că era făcut zmeu și abia își mai ținea ochii deschiși.

Se așezară, gustară mâncarea și lăutarii le mai ziseră una de plecare, spre bucuria brutarului, care se însufleția, dres de borș și de arcuș.

La urmă ginerele pupă mâna socrului, a nașului și a nașei. Nevasta meșterului mergea cu ei, plângând. La poartă îl văzură pe cumătrul Ghiță Bâlcu între doi gealați de birjari, ținut de subțiori, căznindu-se să se urce în trăsură. Oamenii asudaseră și nu dovedeau. De-abia l-au așezat pe pernele droștii, care se lăsase de atâta greutate. Era roșu și cânta în gura mare:

Taci, *mireaso*, *nu mai plânge*…

Nevasta îl descheie pe la băiere, să nu se înăbușe. Surugiii dădură bice cailor și trăsura abia se urni.

Lina privi încă o dată pomii de care mai spânzurau lămpile aprinse. Parcă nu s-ar mai fi întors niciodată în casa părinților. Abia își stăpâni lacrimile. I se părea că în locul inimii avea o piatră grea. Se urcă lângă mire și nu mai privi la vecinii strânși lângă gard. Țiganii cântau în curte un marș săltăreț. Nașul, corcofelit, juca de mână cu finul Tache, ținând câte un sifon în dinți.

— Și-așa! Și-așa!

Dogarul le făcu un semn scurt cu mâna. Caii smuciră hamurile și trăsura se depărtă. Ulucile se pierdură în urmă. Lina nu se mai uită înapoi. Simți mâna cârciumarului cum îi cuprindea umerii și o auzi pe maică-sa din spate:

— Ți-e frig?

— Nu, răspunse în silă.

•

Văzu locul pustiu și întins. Pânza întunecată și rară a salcâmilor tremura în vântul dimineții. Auzi foșnetul frunzelor și simți mirosul dulce al florilor. Cuțarida, verde, plină de buruieni, strălucea în lumina soarelui.

Trăsura se opri în fața dughenii. Lina nu spuse nimic. Birjarul cără lada cu Grigore. Aștepta bacșișul, și cârciumarul îi dădu câteva piese. Aglaia vorbea cu soacra. Droșca întoarse și plecă înapoi, hurducăind. Rămăseseră în fața gardului spălat de ploi. Stere deschise larg poarta și spuse:

— Asta-i cârciuma mea!

Se opri să răsufle. Soarele îl învăluia. Avea o față dreaptă și bărbia aruncată înainte, ca și când ar fi voit să arate mereu ceva. Era vesel și mândru. Peste umerii lui, femeia zări fereastra întunecată a prăvăliei. Pereții de scânduri țineau o vinețeală umedă și geamurile murdare de praf ascundeau restul. Soacra zise încet:

— Uf, unde-ai nimerit, fata mamii!

Peste acoperișul repede, acoperit cu carton, zburau brabeți grași, scuturându-și penele.

Muierea gunoierului o luă de mână și o trecu pragul.

— Bine ai venit la noi! spuse.

Înăuntru era rece și mirosea a vin oțetit. Lina văzu odăile, scaunele, patul de șipci și dușumelele goale. Pe un raft, deasupra, ardea o lampă. Prin ferestrele mucegăite, zări gunoierii care descărcau un camion. Se așeză pe o margine tare, netezind cearșaful aspru de americă. Aglaia spunea:

— La noi e cam strâmt! Dar așa e la început, până vă faceți casă ca lumea, că d-aia v-ați luat! ce zici, domnu Stere?

— Ne-om face! Casă de zid, înaltă, sănătoasă! Nu-i așa, nevastă? adăugă.

Îi zicea pentru prima oară astfel. Ea era cam speriată și mâhnită, ca orice om care schimbă locul unde s-a pomenit. O trecea iar plânsul.

Cocoșata îl fericea pe negustor:

— Norocos ești! Luași zestre, dar ce mai fată!

Stere șezu cu ele până la prânz. Nu se dezlipea de lângă Lina. Soacra și nevasta șefului deretecau prin odăi, așezau lucrurile aduse și parcă dugheana începea să se schimbe. După ce mâncară împreună, cârciumarul luă o damigeană de țuică și porni la gunoieri, să se cinstească cu ei.

Femeile spălară vasele, măturară, așezară clondirele și întinseră hârtii pe rafturi. Cea tânără tăcea posomorâtă. Ar fi vrut să fugă cu maică-sa acasă, să se roage de dogar s-o lase să rămână toată viața lângă ei. Aglaia vorbea, vorbea, povestind de-ale sale, din tinerețe. Văzând că fata n-o ascultă, se opri și întrebă cu milă:

— Ce ai? Parcă nu ți-e-n voie!

— Las-o și dumneata! zise soacra.

— Nu te speria, îi făcu muierea curaj, nu-i om rău, ai să vezi. Ți-e dor de ălălalt?

Lina nu răspunse.

— Ce să-i faci? Parcă cine n-a pătimit? Dacă te-ai lua după inimă! Mie crezi că mi-a plăcut Grigore la început? Ce, eram ca acuma? De muncă m-am făcut așa. Eh, ce mai femeie am fost la viața mea! mai pe urmă m-am deprins. Totul e să ție de casă, să fie la locul lui, să-și vadă de treabă, să nu fie curvar și să plece după altele, că atunci e greu! Așa-l apucase pe-al meu într-o vară. Îi picase cu tronc una dup-în Grant. Eu îl vedeam că nu mai e în apele lui. „Ce-ai, mă Grigore?” îl întrebam. El, nimic. Numai mă înjura. Pân-am aflat. „A, asta-i buba? mi-am zis. Lasă!” M-am ținut de capul lui, m-a bătut, eu, de loc! Dar l-am

întors. I-am făcut ce i-am făcut, uite-l, e tot cu mine și suntem bătrâni amândoi.

Fata dogarului asculta. Aglaia se așează pe un scaun.

— Pe domnu' Stere îl știu de când a picat aici; la noi a tras întâi. A venit cu mâna goală. Tot cu munca. E pus pe ajuns, ascultă la mine. Te uiți că locul e cam pustiu, nu-i nimic! Într-un an, doi, se face și aici mahala. Primăria vinde locuri încoace…

Se ridică și caută sticlele de rachiu. Destupă una și umplu trei cești ascunse prin rafturile cârciumii.

— Ia luați. Băutura e bună, te mai înveselește…

Și goli păhărușul ei. Soacra și Lina nu se îndemnau.

De afară se auzeau glasurile gunoierilor. Mirosea a iarbă proaspătă și soarele sclipea încă în geamurile murdare. Aglaia tot mai trăncănea. Lina o privi ostenită. Avea o față slabă și oacheșă, uscată de vânt, numai ochii vii, negri și mici jucau tot timpul sub niște sprâncene dese, ascuțite. Gura ei ca o pungă se deschidea și se închidea fără încetare. Când râdea, i se vedeau dinții rari, pe care muierea îi ascundea cu un bariz ce-i ținea capul înfășurat. Vițe cenușii de păr îi scăpau de sub legătura prost făcută și-i cădeau peste obraz. Și le îndrepta repede, mai se bătea cu palmele ei osoase pe genunchii ascunși sub o fustă neagră, largă și încrețită.

— Numai să ai grijă de el, spunea, e cam pădureț, și mă uit la tine, maică, biserică de fată ești… e zgârcit, dă-l pe brazdă, învață-l cu o mâncare bună, cu o cămașă ca lumea pe el. De-astea nu prea știe, a fost crescut greu… Altfel, pâinea lui Dumnezeu. O să vezi dumneata ce fel de om ai luat.

Și-a mai turnat rachiu, l-a sorbit cu ochii ascuțiți de plăcere și și-a șters gura cu colțul barizului. A băut și maică-sa, a gustat și ea în cele din urmă. Până seara, au mai pus țara la cale. Cocoșata a povățuit-o ce să facă după cele ce se întâmplaseră, lucruri de-ale lor, femeiești.

Stere tot mai chefuia cu Grigore și gunoierii. Goliseră damigeana și începuseră să vorbească mai tare. Au pus de mâncare. Odăile se luminaseră. Au dat să-l cheme pe cârciumar, dar a gunoierului le-a spus:

— Pe bărbat să-l lași în banii lui când îi e a petrecere. Eu știu de la al meu. Mă calcă în picioare dacă mă amestec când e la un pahar.

Cerul coclise. Mirosea a gunoi ars. Grigore aprinsese un foc înăbușit. Limbile lui izbucneau din când în când și aruncau scântei. Auziră pasul bărbatului.

— Păi eu mă duc, zise Aglaia.

Stere fluiera. Intră închizând ușa. Femeile simțiră mirosul de țuică. Bărbatul se ținea drept. Se așeză lângă Lina. Soacra se ridică și spuse că pleacă. Cârciumarul o rugă să mai rămână să mănânce cu ei, dar ea nu voi. O sărută pe Lina și o ținu multă vreme la piept, umezindu-i obrazul cu lacrimi.

— Să fii cuminte, fata maichii. S-asculți. Mâine am să vin cu taică-tu pe aici, să-mi spui dacă nu ți-a fost urât...

Negustorul o duse până aproape de casă, peste maidan, ferind-o de câini.

Când se întoarse, nevasta așezase masa. Mâncară amândoi, în tăcere. Când terminară, el întrebă:

— Ți-e somn?

— Nu. O să mă mai uit afară.

Stere tăcu mâhnit. O auzi cum trece. Rochia ei foșnea. Se descălță. Căută ligheanul și-l umplu cu apă. Își muie picioarele, oftând ușurat, îl strânseseră pantofii și baia rece îl liniștea. De afară se auzea vocea lui Grigore.

Era bine. Se gândi la tot ce i se întâmplase de la venirea lui în Cuțarida și se apucă să numere banii strânși la nuntă. Puse miile una peste alta, adună sutele de metal într-un săculețe de pânză, sugrumându-l la gură, ridică perna și acoperi totul. Stinse apoi lampa și își aștept înfrigurat nevasta, speriat că n-o să mai vină. Îi trecu o clipă prin gând că ea a plecat peste maidan. Se uită afară.

Lina ședea rezemată de scânduri, privind cerul. Trecu o ceată de câini, mușcându-se și lătrând. Ea îi auzi multă vreme, fugind peste mahalalele vecine. Pământul sclipea șters. Spre marginile gropii se ivi o linie albicioasă, întortocheată și lungă. Plânse adânc, în tăcere, din tot sufletul, ca un om singur, pierdut de ai săi, părăsit pentru totdeauna și, când i se uscară lacrimile, intră, uitând ușa dată de perete.

Se auzeau greierii, târâind tare și ascuțit.

Femeia se așeză pe marginea patului, obosită. Stere îi simți mâna pe cearșaf. Nu spunea nimic, ca și când n-ar fi fost acolo...

• Iepe de șișic

Vara pleca. Groapa era adâncă și verde. Vântul culcase ierburile sălbatice. Frunza măselariței începea să îngălbenească. Gheorghe știa răcoarea asta care-i înfiora pielea și cerul ostenit, stins, cu lungi scame fumurii. Șobolanii ieșiseră din găurile lor și mișunau înfrigurați, târându-se după urmele sărace ale soarelui. Hoțul scuipa în silă. Erau mari, grași, cenușii ca fierul, cu cozile năpârlite.

Alături, pungașii suceau babaroasele. Stăpânul mesteca zarurile în pumnul lui mare și negru și privea întunecat pământul bătătorit cu palmele.

— Doi-doi! spuse Oacă și-și trecu mâneca zdrențuită pe sub nas.

Ceilalți fumau pe vine împrejur, așteptându-și rândul.

— Pară-n coadă!

— Șase-cinci... mormăi Nicu-Piele, aruncând în țărână un chiștoc uscat.

Sandu zvârli un ban de doi lei și se mai căută în fundul nădragilor. Fruntea i se brobonase de sudoare. Își mișca repede spatele ca de mâncărime și se uita drept în ochii lui Bozoncea. Acesta apucă oasele îngălbenite și tocite pe margini. Între picioarele caramangiilor se strânseseră o grămadă de piese de aramă, la care trăgeau cu coada ochiului toți. Gheorghe se ridică dându-l la o parte pe ucenic:

— Ia stai, Paraschive, să mă bunghesc și eu!

Sub malul surpat, vântul obosea. Se auzea numai fâșâitul aglicei culcate de furia lui, și pe fața bălții se vedeau valuri mici, zbuciumându-se.

Stăpânul desfăcu pumnul și zarurile căzură.

— Parà-ndărăt!

— Ce vine...

— Șase-șase...

— Perechi! mai spuse unul, și mâna norocosului strânse paralele cu praf cu tot.

Mână-mică se așeză de-a binelea. Bozoncea abia atunci râse, icnind:

— V-am curățat, puișorilor…

Și se scutură pe fundul pantalonilor.

Seara cădea repede. Urmele soarelui se șterseseră. Gunoiul luneca tăcut, surd, așezându-se mai jos în straturi.

Hoții se adunară. Erau cinci. Patru caiafe și ucenicul. Tunși, cu chipuri negre, tăiați în obraz. Gheorghe aprinse un foc de vreascuri. Flăcările se târâră o clipă la picioarele lor desculțe și pâlpâiră.

— Tu ești Paraschiv? îl întrebă pe cel tânăr Bozoncea.

— Eu, se băgă el mai în sufletul pungașilor.

Hubărul îl măsură dintr-o ochire. Ucenicul avea un trup subțire de fată mare și o privire ascuțită, ageră.

— De zulit, ai mai zulit la viața ta? se amestecă și Oacă, suflându-și nasul.

— Da.

— O fi găinar d-ăia de ciordește corcovițe și le mănâncă fofeaza… aruncă în batjocură Sandu-Mână-mică și-i scuipă între picioare.

Cel tânăr nu-l privi. Gheorghe îl trase deoparte.

— Nu-i băga-n seamă, bijboc, fac pe șmecherii, au uitat când au venit în gașcă. Nu știau nici să umble.

Paraschiv auzi groapa. Locul era tainic. Cerul de deasupra se încenușa. Îi fu frică de haidamacii ce-l prețuiau din priviri, hoți bătrâni toți, duși pe la pușcării. Tăiaseră sare la viața lor și luaseră oameni în cuțit.

Lumina apusului se stingea în apa bălții. Flăcările ușoare, roșcate ale focului jucau în unda ei verde. Spre margini, acolo unde rămânea numai un noroi pierdut, subțire, cu o iarbă deasă și întunecată, fiartă în dogorile verii, alunecau într-o parte și-n alta cutii de tablă ruginite, scufundate în clisa vânătă. Peste capul lor trecură mușteleo pânză de bâzani, albaștri și grași cât greierii. Aerul suna sub lamele aripilor.

— Cu suriul știi să dai? mai întrebă Stăpânul cu glas răgușit, și o clipă cercelul de argint, legat cu ață roșie de ureche, sclipi în lumina focului.

Avea niște ochi mohorâți și blânzi, mai negri și mai adânci. Era spătos și pe obrazul muncit, stâlcit în bătăi, nu se citea nimic. Mișca greu palmele mari și cu degetele își aruncă mai

spre ceafă șapca unsuroasă. Când se urnea, în buzunarele largi îi sunau creițarii câștigați la barbut. În picioare purta pantofi în două culori: alb și roșu, legați cu șireturi de piele, ca orice staroste de hoți.

Paraschiv scoase de sub brâul de piele un șiș lung, cu lama ascuțită, îndoit la vârf.

— Doi am tăiat cu el în Mandravela! spuse cu glas subțire. Am lucrat cu Mafoame, ăl de dădea găuri în Calea Rahovei.

Nicu-Piele apucă ușor cuțitul, îl întoarse și pe-o parte, și pe alta, îi trecu lama de oțel pe limbă și clipi din ochi, strâmbându-se:

— Mișto cosor, să n-am spor! De unde l-ai pescuit? Oi fi neam de caramangiu și-ai moștenit sculă bună…

Focul pâlpâia la picioarele lor, gata să se stingă. Gheorghe mai aruncă un pumn de talaș și lumina crescu. Cerul bolovănos aluneca tăcut peste malurile sălbatice. Culoarea lui se întunecase spre margini și ucenicul văzu primele stele. Mirosea a bălegar încins și se gândi că pe undeva pe aproape trebuie să fie vreo herghelie. Smulse o mână de iarbă afânată și simți în palme sucul ei lipicios. Pungașii nu mai spuneau nimic.

Stătuse și vântul. Rar se mai auzea pipirigul lovindu-și tulpinile la cea mai mică adiere.

În cele din urmă, Bozoncea îl întrebă pe Oacă:

— Mă, pământ de flori, zici că neica l-a adus?

— Da, spuse acesta, și se așează pe vine lângă focul cel mic.

— Să nu fie vânzare, că pe toți vă tai cu mânușița mea… Mi s-a urât cu pârnaia…

— Nicio grijă, Stăpâne, adăugă Gheorghe, e de-al nostru, uită-te la cazmaua lui, mână de șuț, nici vorbă. Îl iau în garanție, să-l învăț, că-i tânăr și-al dracului, pisică, nu altceva. Este, bă guguștuc?

Paraschiv râse și-i privi pe fiecare. Îi plăceau ochii bătrânului, care-l bătu pe umăr:

— Al meu ești, puță!

— Al dumitale, îngădui ucenicul.

— O să te punem la probe, la noapte, să te vedem…

— Știi să manglești cai? Gloabe? aruncă Mână-mică.

— Fac orice…

— Bine, încheie hubărul și strigă lui Nicu-Piele: Pune mămăliga aia la fiert și adu drojdia să ciocnim cu bidiviul!

Nicu cără un săculete plin cu mălai și un ceaun, pitite în mărăcini. Le așternu în fața lor. Oacă plecă după apă. Alerga aplecat într-o parte și trupul lui scund se mistui repede în întunericul abia lăsat.

— Da neamuri ai? mai cercetă Bozoncea.

— Nu, zise ucenicul. M-a făcut mama de fată și a murit de oftică. Mai mult nea Florea m-a ținut din pomană. Fur de când mă știu…

— Ești de-ai noștri, necăjit, vai de viețișoara ta… se mili Sandu.

Nicu-Piele așternu niște pirostrii afumate pe pământul tare, deasupra focului. Sosi și Oacă cu un bidon plin, deșertându-l în ceaun. Gheorghe aruncă un pumn de talaș peste flăcări.

Vântul se iscă iar. Se încorda în trestiile înalte și drepte, care sunau ca un țambal.

— Vine toamna! suspină unul.

— Ne strânge, s-a dus binele…

Paraschiv auzi glasul bătrânului, domol și cald. Gheorghe turnă mălaiul și începu să mestece mămăliga. Un miros bun se răspândi împrejur. Oacă urcă sub malul scobit, să mai aducă ceva. În mâna lui Bozoncea străluci o sticlă albă, lunguiață. Ucenicul îl văzu cum soarbe cu sete, dând-o peste cap. Beregata lui arsă de soare se smucea repede și cămașa subțire de mătase roșie i se desfăcuse la piept, lăsând dezgolită pielea păroasă, plină de tatuaje.

Apoi rachiul trecu din mână în mână. Nicu-Piele bău de-a-n picioarelea, răscrăcărat peste umbrele focului. Era înalt cât malul, numai oase, și când lăsă mâna în jos, ceilalți văzură sticla golită pe jumătate.

— Ăsta are înghițitura mare, spuse într-o doară Mână-mică.

Gheorghe nu bău.

— Ia Treanță, îl îndemnă starostele, ia, că n-o să-ți cadă dinții.

Codoșul dădu din umeri și răsturnă mămăliga fierbinte pe un fund de lemn. Sandu aruncă deasupra un strat de brânză frământată cu mâna. Palmele hoților apucară câte o bucată. Îi lăsară și noului-venit. Un strat de drojdie pe fund și o bucată caldă de mămăligă, din care ieșeau aburii.

— Potolește, nenică! îl îndemnă ăl bătrân. Așa mămăligă nici la mă-ta n-ai halit. Să-ți bați copiii!

Lui Paraschiv îi era foame. Înghiți cu lăcomie și așteptă să isprăvească și ceilalți.

— Bună?

— Bună.

— Ține de cald?

— Ține.

— Pâine pe blană!

Peste groapă căzuse o podoabă de noapte, albastră și rece. Ucenicul auzi iarba foșnind. Lângă el lipăia Sandu, aducând sub brațe doi pepeni lunguieți și grei.

— Ia desertul, neamule, spuse, așternându-i pe pământ. Stăpânul îi despică dibaci, și miezul roșu, plin de semințe, fu îmbucat cu lăcomie.

— Îți place la noi? întrebă Piele rânjind.

— Îmi place, râse și tânărul.

Paraschiv adulmecă locul și nu-i mai ascultă. Îl aștepta pe Florea, și acesta nu mai venea. Focul abia se vedea. Bătrânul îl înteți cu buruieni uscate și un fum gros se răspândi împrejur. Pungașii se apucaseră iar de barbut. Oacă, cel mai mic, ședea deoparte, că se curățase, și ronțăia semințe. Lângă flăcări, bătătoriră pământul cu palmele, și Bozoncea scoase zarurile.

De data aceasta, meșter se dovedi codoșul. Scuipă și-și făcu semnul crucii, că era bisericos. Babaroasele cădeau clănțănind în praf. Hoții priveau cu ochii aprinși norocul.

— Șanu-Brăila! spuse unul.

— Perechi! mârâi alături Piele.

Bozoncea strânse oasele, râse cu toată gura lui frumoasă de i se văzură dinții albi și puternici; ascultă la ureche sunetul lor dulce și tainic și le zvârli.

— Doi-una! zise după aceea supărat.

Aruncă și Piele.

— Tăiete! îl opri Sandu și se răsti la el: Bă, nu jucăm arșice, nu le da-n paguba noastră…

Golanul le mai răsuci odată.

— Parà-n coadă!

— Trei-trei…

Jocul se îndârjea. Se apropie și ucenicul. Șeful îi spuse, văzându-l jinduit:

— Tu nu te-arunci? Ori n-ai marafeți?

— Ba am.

Îi făcură loc. Gheorghe strânse leii de aramă și-i aruncă în fundul nădragilor. Oacă își perpelea nepăsător tălpile la para focului. Prin genunchii sparți ai pantalonilor soldățești i se vedea pielea negricioasă. Dogoarea plăcută îi făcea somn. Începu să cânte ca să-și sperie lenea:

Foaie verde trei spanace,
Fă-mă, *Doamne*, *ce m-oi face*,
Fă-mă raza stelelor,
Deasupra cazărmilor,
la patagda, *patagda*, *patagda*...

Mai scuipă două semințe și o luă de jos, cu o voce dulce:

Și-o să vorbesc cu colinelul
Să nu-mi bată mititelul,
Să nu-l puie de plantoane,
Că e mititel și-adoarme,

Să nu-l puie înainte,
Că e mic și fără minte,
Prăpădește gloanțe multe,
la patagda, *patagda*, *patagda*...

Lângă el pe peticul bătătorit se adunau piesele de doi lei, grămadă. Paraschiv avea mână bună. Luase de trei ori și ăl bătrân se uită la el pe sub sprâncene:

— Ai fermece-n labă, le potrivești, ai?

Aruncară de câte două ori. Bozoncea pierdea și fuma oțărât, trăgând fumuri dese pe nas, dintr-o Mărășească.

•

Până spre ziuă, tot Gheorghe îi lăsă lefteri. Oacă adormise lângă ei și se zbuciuma în vise. Florea tot nu mai venea să le vândă pontul.

În noaptea aia l-au cercetat pe Paraschiv dacă i s-a urât cu binele, dacă auzise de poliție și de om mort, dacă se pricepea să taie un buzunar fără să-l simtă nici Dumnezeu cu îngerii lui din cer, dacă a văzut sânge și dacă e mut ca mormântul?

Vorbea mai mult Sandu, că ceilalți cucăiau de somn. La urmă, șutul a început să se laude că o să-l învețe meserie, să țină

minte, că el, Mână-mică, i-a dibăcit ce-i aia furat și câte altele, de nu se mai oprea.

Dar cine să-l știe pe ucenic, ce zăcea în el și ce făcuse la viața lui? Cel tânăr își spuse: „Stați voi numai oleacă să v-arăt eu, m-oți crede vreun husăn, ai?” Și râse ușor pe sub mustața bălană, care-i umbrea buzele subțiri.

Când se lumină veni și Florea, nădușit și supărat, spunându-le că abia noaptea viitoare or să aibă de lucru.

— Ai scăpat, ușchitule, spuse Oacă, încă buimac de somn, da te-om vedea noi…

Se întinseră apoi liniștiți sub mal, unde era mai adăpost de frigul dimineții. O ceață albă se lăsase peste pământul uscat. Sus, la rampa de gunoaie, ardea un felinar unsuros. Se auziră lătrături de câini depărtate și pe malul înalt se iviră primii gunoieri, care deșertară resturile orașului zvârlind gunoiul cu lopeți înguste.

— Tu n-ai o treanță mai groasă pe tine? Un parpalac, că vine iarna? îl întrebă Florea pe Paraschiv.

— Nu-i nevoie. Nu mi-e frig.

— Ei, cum ți se pare?

— Ceată bună, poți să mănânci o pâine ca lumea. Că mi s-a urât să tot trag nădejde…

Soarele se ridica greoi și căldura lui le încălzi trupurile. Cârcotașii dormeau duși alături, cu picioarele strânse sub ei.

Vântulețul dimineții se juca în firele negre de păr de pe pieptul puternic al lui Bozoncea.

•

De cu ziuă, Florea le spuse că în noaptea aia trebuiau să vină la groapă niște căruțași cu iepe de șișic, să le dea în călăreală la armăsarii unuia, moș Leu, de păzea într-un bordei averea primăriei de la rampa de gunoaie. Treaba se făcea pe șest, să nu afle statul și să-i puie la impozite. Caii păzitorului tot cai erau vrea să zică, în putere și cu sămânță bună. Nu era cârlană sau hâță în groapa lui Ouatu să nu le fi îmborțoșat ei cu steaua și cu puterile lor. Pungașul știa și prețul: douăzeci de lei de bucată. Banul și harul. Tocmai dincolo de locul lor, peste baltă, sub malul mâncat își ținea omul ginerii, într-un țarc de lemn, plin de balegă și de dudău veșted. La lumina soarelui, văzuseră coamele lucioase și le auziseră nechezatul mândru și răsunător. Cale de o jumătate de ceas de la ascunzișul lor, să mergi peste

trestii, prin niște tufișuri de nu-i vedea nici pasărea, prin inima locului pustiu. Ăl tânăr, pentru că era mai sprinten, trebuia să lege iepele la un loc și, când o da Stăpânul semn, să se urce în cârca uneia și să le mâie spre câmpul Cuțaridei, la drumul Dudeștiului, peste maidane, cu Gheorghe de ajutor. Ceilalți rămâneau în treabă, dacă s-ar fi ivit greutăți. Căruțașii, îi știa Florea, erau cam cheflii și or să petreacă în bordei, bând aldămașul în cinstea mireselor. Numai ucenicul să fie priceput și cu mână ușoară, să nu-l simtă ageamiii.

— Las' pe mine, nene Floreo! spuse el după ce auzi ce are de făcut. Eu le sunt naș. Numai dumneavoastră să-i țineți în șișuri dacă s-or întinde la vorbă.

— Treanță! strigă Bozoncea la cel bătrân. Auzi ce spune dumnealui...

Hoții râseră cu înțelegere.

•

Spre seară, o promoroacă aurie scălda fundul gropii. Vântul, ca briciul. Au plecat câte unul. În urmă rămăseseră Gheorghe cu ucenicul. Noaptea veni repede, umedă și senină. Își împărțiră locurile. Paraschiv ținea tira la un dâmb, în drumul căruțelor, lângă rampă. Sub ei se vedea lumina bordeiului și în țarcul întunecat se mișcau umbre mari. Armăsarii sforăiau înfiorați. Pungașii auziră copitele potcovite bocănind și nechezatul unuia mai neastâmpărat. Apoi se lăsă liniște. Așteptară așa, vreme de un ceas, culcați pe burtă, ronțăind fire uscate de buruiană.

Cerul se limpezea peste malul de pământ. O dungă zăpezie se ivea tăind marginile. Crăcile subțiri ale salcâmilor se deslușiră. Balta putredă luci. Peste groapă trecură brabeți. Auziră lunecarea tăcută a gunoaielor pe râpi. Cornul roșu al lunii iscodi marginile cerului. Priviră într-acolo. Parcă se destrăma. Dungi subțiri se împleteau în brațele pomilor. Iarba albise. Pe deasupra plutiră aburii fundului. Niște câini lătrară în depărtare. Un zgomot surd de căruțe zdroncăni pe drumul plin de praf.

Veneau.

Paraschiv simți cotul codoșului în mușchi.

— Acum.

Șinele de fier ale roților răsunară aproape.

— Ho, tată, ho! opri primul.

— Aici e, bă?

— Aici.

— Na, boală, stai, Lolica!

Glasurile se amestecară. Cel care cunoștea strigă spre bordeie:

— Mă, moșule, măăă! mai ieși, măăă, afară, că ți-au venit peținorii…

Ceilalți râseră în întuneric. Desfăceau chingile și zăbalele. Acestea luceau scurt în lumina roșie a lunii. O iapă puțină se baliga cu nepăsare.

Gheorghe șușoti:

— Când le-or aduce înapoi, te strecori pe colea și le dezlegi ușurel! Ti-e frică de cai?

— Nu.

— Să iei câte o mână de fân de la curu căruții și să le pui sub bot.

Căruțașii coborau ținând animalele de căpestre. De jos, se auzi nechezatul întârâtat al armăsarilor. Moș Leu lumina cărarea îngustă cu un felinar.

— Tu ești, Suleo?

— Eu, unchiașule.

— Ai adus prințesele?

— Le-am adus. Le-o fi și lor.

Iepele băteau din picioare și se opinteau pe drumul alunecos.

— Băgați-le-n țarc, pe aici, se mai auzi vocea celui de la groapă.

Le sloboziră. Ciotul lunii se făcuse galben. Malurile căpătară umbre mărețe. Paraschiv se ridică în mână. Armăsarii turbaseră. Alergau în loc și se izbeau de lemnul gardului. Căruțașii îmboldeau iepele spre poarta deschisă:

— Haide, haide, tată, hii!

Se auzeau sforăituri și icneli. Când intrară toate, moșul închise poarta, răsuflând ușurat. Armăsarii se ridicară în două picioare și nechezară de se cutremură groapa. Ocoliră în goană iepele cu coamele zbârlite și le loviră cu copitele. Urmă o învălmășeală, și ucenicul văzu încordarea trupurilor roșcate și negre, nădușite. Caii se mușcau și-și loveau gâturile puternice.

Căruțașii alergau pe marginea țarcului, strigând:

— Așa, Lolica, așa!

— Garoafa, na la tata, na, nu-ți fie frică… Na…

— Lasă-l, boala dracului, că-ți face bine…

Moș Leu își îndemna armăsarii trăgând cu furie dintr-o lulea, în care ardea un miez roșu de tutun, aprins:

— Împroașc-o, Surule! Nu te lăsa! Așa, Ilie, călărește-o, dă-i bine! Aha, ha, acum, na, slobozește-te, aha, hi, nu… Cârlane, n-o lăsa, ai ostenit, ai, calu tatii, așa, dumicatul cui te-a făcut, ei, așa…

•

Pe urmă iepele fură gonite să pască. Armăsarii încă nechezau. Picioarele lor subțiri și lucioase tremurau în bătaia lunii. Își mușcau cozile din când în când. Oamenii râdeau, rezemați de codilele bicelor.

— Strașnici armăsari ai, moșule! zise unul.

— Ehe…

— Parcă-s hrăniți cu iarbă-mare.

— Mănâncă o căruță de fân și tot nu-i ajunge unuia.

Dinții iepelor mestecau într-una.

Căruțașii le adunară, mânându-le spre căruțe. Ele ar fi vrut să mai pască și se codeau. Biciuștile sunau prin aerul rece:

— Haide, Lola, intră dracii-n tine, m-auzi? Hi!

— Hop, boala dracului, că te-ai pricopsit.

— Na.

Gheorghe îi mai dădu un cot ucenicului. Bozoncea le făcuse semn.

— Acum să te vedem, pulică!

Se auzeau zăbalele izbind în măselele iepelor. Cârlanii care nu coborâseră mâncau liniștiți fânul de la picioare. Întorceau numai capul cu lene și iar se aplecau. Paraschiv numără căruțele. Erau șase, una lângă alta. Oamenii căutară sub paiele de pe fund și scoaseră câteva sticle de rachiu.

— Hai să ne cinstim nașul! se auzi o voce înfundată.

Coborâră.

Ucenicul era neliniștit. Gheorghe îi spuse:

— Ai răbdare. Lasă-i să se matolească nițel.

Din groapă nu se auzi multă vreme nimic. Se potoliseră și armăsarii. Bozoncea se târî până la ei.

— Acum, Paraschive! șopti.

Trecuseră trei sferturi de ceas și le amorțiseră oasele. Pământul era rece. Cel tânăr se ridică ușor și vesel. Animalele îl simțiră. Ridicară gâturile, sunând din căpestre. Merse drept la

iepele din față, apucă o mână de fân de sub picioarele lor și le mângâie coama umedă.

— Lolica, na, Lolica! șopti pungașul, neștiind dacă nimerise.

Și se apucă să le desfacă legăturile. Treaba merse repede. Hamurile căzeau fără niciun zgomot în praful drumului și Paraschiv le puse numai câte o frânghie subțire în jurul gâtului, ca să le țină la un loc.

Când trecu la a doua căruță, o iapă necheză speriată. Ucenicul se făcu mort lângă roți. Gheorghe trăgea perechea dezlegată spre câmp, la adăpost. Cel tânăr mai încercă o dată. Animalele se liniștiseră. Mâna hoțului le pipăia dibaci boturile calde și ochii lăcrămoși.

De jos nu se simțea nimic. De patru ori târî codoșul perechile, legându-le căpăstru lângă căpăstru.

A cincea oară, Paraschiv dădu peste un cârlan sătul, care se lăsa greu. Simțind mână străină pe el, încercă să muște și lovi cu copitele. Caramangiul îi apucă zăbala rece și-o răsuci. Fierul intră în gingiile calului și acesta bătu aerul cu picioarele dinainte. Degeaba încercă să-l potolească.

— Lasă-l! strigă bătrânul neliniștit. Ia altul…

Pungașul se încăpățână. Îl lovi cu cotul sub greabăn și-l dezlegă. Cârlanul se smuci într-o parte și scăpă. Drept spre țarc o apucă, unde simțise armăsarii nechezând și aruncând din copite. Oacă îi sări înainte să-l țină, dar era prea târziu.

Căruțașii ieșiră repede afară pocnind din bicele lor lungi. Până să se dumirească, Paraschiv mai dezlegase un mârloi de mânz, blând ca un iepure, agățat la coada unei căruțe.

— Fugi, știi unde ne întâlnim! îi șopti Gheorghe. Lasă-i pe noi, că nu te ajung ei!

Cel tânăr se aruncă și șuieră o dată năpraznic:

— Haida, hi, gloabelor!

Iepele o luară la goană speriate, peste maidanele pustii. Nu mergeau în același pas. Ucenicul le îmboldea harnic:

— Nii, uscăturilor! Hai, hai, hopa…

Și le lovea cu picioarele desculțe pe cele mai apropiate, în burțile pline.

În urmă, mai apucă să audă un zvon surd de glasuri amestecate, de strigăte și lovituri repezi.

•

Luna tocită se lăsase într-o parte spre câmpul Cuțaridei. Era răcoare și noaptea de septembrie avea o limpezime strălucitoare. În depărtare se vedeau luminile Bucureștiului, ca un policandru atârnat de cerul jos. Numai aproape, spre mahalaua Filantropiei, pâlpâiau felinare cu gaz, chioare și rare, pierdute sub oțetari sălbatici. În urma cailor rămânea o dâră lungă de praf, care se așternea greu peste iarba scurtă a maidanelor. Drumul era lung și pungașul amorțise. Îl durea spatele și i se făcuse somn, hâțânat pe șira ascuțită a calului. Mânzocul alerga sprinten alături.

Trecu de Tarapana, mai mult pe sub ulucile din margini, auzi vioriștii cântând încă chefliilor și se așternu la drum. Frumoasă noapte! Se dezmorțise puțin.

Simți mirosul veșted al frunzelor de salcâm, scuturate și împrăștiate. Ca să-i treacă de urât, începu să fluiere. Trapul ușor al mârțoagelor abia se auzea. A străbătut Cioplea și de acolo a călcat peste niște grădini de zarzavat neîngrădite, lăsând în urmă mahalalele.

Nici nu dăduse de ziuă când a sosit și Gheorghe, ostenit și dămfuit, dar vesel că scăpaseră cu bine.

— Se făcuseră ai dracului, auzi? Nu, că unul îl cunoaște pe Stăpân: „Săriți, striga, săriți, c-a venit Bozoncea cu ai lui și ne-a luat căișorii!... tu-i dumnezeul mamii lor!” I-a potolit el, starostele, nu le mai trebuie, și doar asta nu voiam, să fie cu vărsare de sânge, dar ce să le faci? A trebuit să le dăm buzunări la burți. Mi-a dilit unul o labă peste muie de nu mai vedeam. L-am împuns nițel, da tu venișI de mult?

— Să fie un ceas, două.

— Te-a ginit careva?

— Nici dracu nu era pe drum.

Bătrânul înconjură caii, le pipăi grumazurile și dădu din cap:

— Marfă proastă. Trebuie să-i ținem la îngrășat ca să luăm ceva. Ăia știu să scoată sufletul din ei, și-atât. Încolo, paște, murgule, iarbă verde! Mama lor de nemâncați! Păi animalul, bă ucenicule, se ține cu socoteală, trebuie să-i dai și lui. Că și mașina, n-o ungi? Ptiu, privește la iepșoara asta, numai coaste, te uiți prin ea... Haide, că avem treabă.

Și se urcă și el.

S-au oprit tocmai în câmpul Dudeștiului, la un tăinuitor mai vechi. Erau albi de praf. Au bătut în poartă. A ieșit o huidumă de

om, atunci sculat, cu ochii umflați de somn, într-o cămașă lungă, întrebând:

— Care ești, mă, acolo?

— Eu, Cocîrță, am adus niște gloabe, zise Gheorghe.

Gazda se scutură puțin, căscă și deschise leneș poarta grea de lemn.

— Devreme o mai luarăți azi! spuse, și Paraschiv îi văzu dinții galbeni și rari.

Caii se înghesuiră speriați. Nu cunoșteau locul și nechezau. Mânzul încercă s-o ia înapoi.

Omul le așternu goroveală dinainte și se îmbrăcă grăbit.

— Bună treabă făcuși! îi spuse codoșului.

— Ce zici, câte bătrâne luăm pe ei?

Celălalt se scarpină în cap.

— De… Stai să-i vedem. Bozoncea unde-i?

— Pică și el acum. Aduce de băutură.

Își aminti de Paraschiv:

— Da ăsta cine mai e?

— Ucenicul nostru. L-a adus Florea. Priceput. El i-a cărăbănit de sub nasul stăpânilor. Atinge-mă cu o țigare!

Cel tânăr râse stingherit. Îl lăsară în mijlocul curții. Într-o parte era un șopron părăginit, sub care aprinsese focul o muiere între două vârste, cu șorț roșu dinainte.

Tăinuitorul își cunoștea meseria. Aduse o căldare și fierse niște var. Gheorghe îi da ajutor. Ținea o pătură veche, plină de găuri și aștepta. Când zeama albă dădu în clocot, zulitorul așternu pe rând țolul pe spinarea iepelor. Nevasta luase animalele de gât. Gazda turnă varul fierbinte în găurile păturii. Pielea cailor sfârâi, arsă. Părul lor frumos și des se curăța ca luat cu briciul. În locurile goale, rămăseseră câteva buboaie albe, din care mustea sângele. Iepele se smuceau nechezând, dar mâna puternică a femeii le stăpânea. Când scăpară, se întinseră rănite la soare, așezându-se pe picioarele dinainte. Aveau în ochi o suferință tăcută și de sub pleoape li se scurgea o zeamă limpede ca lacrimile. Numai mânzul scăpase. El zburda sătul prin ograda murdară.

— Bine c-am terminat! răsuflă Gheorghe ușurat.

Cocîrță se spălă pe mâini și veni spre ei.

Se așezară pe buturugi.

Peste câmp, îi văzură și pe ceilalți sosind. În frunte era Stăpânul gonind, gonind. După el, ceata. Se înveseliră.

— Noroc! aruncă Bozoncea de departe, a nimerit ucenicul?

— Dacă l-a adus mandea! se fasoli ăl bătrân.

— Le-ați făcut formele?

— În regulă.

Starostele cercetă gloabele, le pipăi rănile proaspete și clătină mulțumit din cap.

— O să ne mai odihnim și noi până le-o crește părul. Dacă scoatem un preț bun, avem biștari frumoși!

— Le măritǎm taman bine la târgul Oborului, se amestecă Oacă.

Fața lui ciupită de vărsat se strâmbă într-un râs scurt.

— Și cum a fost? întrebă tăinuitorul.

— Cum să fie? Ei țipau și noi îi cujbeam! rosti scurt, cum îi era obiceiul, Nicu-Piele.

— Leagă cățeaua, moară neferecată ce ești!

— Mucles! Dă-te-n câștig!

Glasurile se ascuțeau, pungașii vorbeau mai repede, înveseliți. Oboseala se lăsa în picioare. Soarele strecurat prin șipcile putrede ale șopronului le încălzea spatele. Un câine mare și lățos se gudura la picioarele lui Gheorghe. Treanță îi mângâia blana.

— Da de soilit unde soilim și noi? întrebă Oacă.

— Haideți cu mine, se ridică gazda, și-i urcă într-o șură de paie uscate, peste care erau întinse preșuri curate.

Morți au căzut. Tocmai a doua zi pe la prânz s-au sculat. S-au scuturat, au mai căscat, n-aveau ce face. În curtea plină de orătănii nu era nimeni. Caii sforăiau la soare. Mirosea a sfoiegeală și a toamnă. Pe cer se adunau nori lunguieți, cenușii.

— O să plouă, zise Florea.

Nu-și găsea locul. Gheorghe se apucase să joace dardăr cu Oacă, Piele și Bozoncea.

Lumina soarelui se șterse. Se făcu frig. Tăinuitorul adăposti iepele și în curând începu să picure. Paraschiv auzi zgomotul mărunt al ploii și-i fu urât. Lângă el, hoții râdeau, trântind în paie cărțile soioase.

— Șapte ochi în plapumă!

— Fante!

— Rigă!

— Uite spațiul, ha, ha, ha, turcaleților…

Banii aveau un clinchet limpede și treceau din mână în mână. Sub ei se auzea ronțăitul mărunt al cailor. Ucenicului iar i se făcu somn…

•

Timpul se înăsprise. Corcodușii aveau o povară de frunze, rară și foșnitoare. Tot câmpul Dudeștiului pălise. Pământul se întărise. Către București treceau căruțe pline cu pepeni, mânate de țărani. În grădini, cădea puful de pe gutui. Soarele mai mult lumina decât încălzea.

Cocîrță umblase pe la primărie, într-o comună apropiată, dăduse șpagă oamenilor lui și se înființase cu acte în regulă pentru iepele furate. Mârțoagele se puseseră pe picioare, nu le mai cunoșteai. Pe spinările arse cu var, le crescuse alt păr, smocuri, smocuri. Din negre ce erau, acum arătau pestrițe, cu șire lungi de fir alb, întortocheate. Muierea tăinuitorului le umflase cu orz și, înainte de a pleca la târgul Oborului, băgase și câte o vadră cu apă în ele. Spălate și dichisite cum erau, ți-era mai mare dragul să le privești. Pe la căpestre, nevasta le agățase fundulițe roșii, împletite, să nu le deoache careva. Crescuse și mânzul. Cârlanul bătea cu copita și necheza nărăvaș.

Bozoncea ocolea herghelia și clătina capul mulțumit:

— Parcă-s armăsari de Vidin, tu-i cerul mă-si!

Când au plecat, Gheorghe și-a făcut o cruce mare și-a scuipat în sân.

— Baftă și-un preț bun! Haide, ucenicule! a strigat la Paraschiv.

Câte doi, câte doi, au luat drumul Oborului. Cu caii, veneau mai în urmă Cocîrță și ai lui. Iepele grele se mișcau alene, vesele, mâncate bine.

Târgul se simțea de departe după larma glasurilor și după mirosul de vită. În margini, stăteau căruțele și carele dejugate. Drumurile erau stricate și pline de praf. Mulțimea pestriță de târgoveți se înghesuia spre mijloc, unde, într-un țarc împrejmuit cu șipci albe, dădeau ocol caii și vitele, să le vadă cumpărătorii. Larma tocmelii se auzea de departe.

Pungașii și-au făcut loc cu coatele. Era treabă, nu jucărie. Vânzarea iepelor ca vânzarea, dar puteau ei să lase bunătate de fraieri, burdușiți de parale, amețiți de băutură?

Într-o parte, țăranii vindeau oale de pământ și linguri de lemn. Bouarii ședeau alături vorbind. Erau altfel îmbrăcați. Nu purtau cămăși largi și nici opinci. Din portul de la țară nu țineau decât sumanul și pantalonii albi, vârâți în cizme lungi, lustruite. Aveau brâie late de piele cu chingi oțelite și limbi groase, ruginite, de aramă. În mâini învârteau bice subțiri, din care pocneau pe neașteptate. Râdeau tare. Glumeau cu negustorii și-și bălăbăneau burțile revărsate peste centiroane. Geambașii cu cefe groase și roșii, cu dinți de aur dădeau târcol iepelor de doi ani cu picioare fragede și alungite, umede de nădușeală, care miroseau frumos, mișcându-și gâturile pline și încordate.

Paraschiv era numai ochi. Văzu cum vânzătorii plimbă caii în ocolul plin de bălegar și de paie, în pas mândru, privind în jur la cumpărători. Gheorghe, nepăsător, vorbea cu parlagiii și măcelarii. Aceștia ședeau împrejurul țarcului pe scaune de lemn cu trei picioare, înjurau toți în același timp, se tocmeau tare, câte doi-trei, se băteau aproape pentru o vită în timp ce ăilalți râdeau nepăsători și plecau deoparte, târând după ei boii supuși, cu ochii mari și blânzi, neadăpați de cu dimineața. Mai erau și curioși căscând gura, copii desculți, hoți de armăsari, cu cuțite lungi la carâmbi, mirosind a drojdie, cu ochii-n patru, stăpâni de herghelii și polițai cu șepci înalte, băuți, cu obrajii ca para focului, gata dup-un bacșiș, ce se plimbau fără scop, prefăcându-se că știu totul.

Târgul boilor se întețea la urmă. Gheorghe se dădu lângă geambași și bouari și întrebă ce prețuri erau în ziua aia. Unii îl cunoșteau și strigau:

— Ai ieșit la treabă, bă, păzea buzunarele!

Glasurile se pierdeau în larma tocmelilor și codoșul ocolea pe departe. Sandu-Mână-mică, Oacă și Nicu-Piele pipăiau locul. Stăpânul cu Florea trăseseră la hanul Oborului, să nu stea la vedere, că erau cunoscuți. Cel tânăr se uluise. Bani, gârlă. Numai hârtii de cinci sute și o mie, numărate de mâini lacome, fețe încordate și pânditoare, ochi cu priviri scormonitoare și mai ales o veselie iute stârnită.

După ce dădură un ocol, bătrânul spuse:

— Hai mai într-o parte, să nu s-arate vreun păgubaș!

S-au tras către hanul de șiță, unde se înghesuia toată mulțimea de negustori. În fața cârciumii cu ziduri vechi, mâncate de igrasie, era un acoperiș lung, de frunze uscate de

plop, rămase de cu vară, sub care, la mese înalte și lustruite din lemn de brad, se adunau tocmașii la un pahar de voie bună.

Nu mai aveai loc. Te trăsnea de departe un miros de mujdei și abia dădură peste Bozoncea într-un colț, mai la urmă. Nu mânca, nu bea.

— L-ați văzut pe Cocîrță? îi întrebă starostele.

— Nu. Stai, că pică Sandu acum și ne spune.

Către ei se îndreptau și cirezarii. Se auzeau lăutari și chiote din prăvălia neluminată, cu geamuri afumate și înalte. Era mai mult o petrecere, că locul aducea bani. Unul vindea, altul cumpăra, cum s-ar zice, nu era degeaba. Împrejur, numai negustori, fuduli și ghiftuiți, cu obrazul plin, duhnind și înjurându-se. Tot Cațaveiul, Ogârlea, Buzeștii, din Dealul Spirii, de la Mandravela, Zece Mese, din Rahova și Foișorul de Foc. Slugile hangiului cărau băutura în ulcele de pământ ars, smălțuite pe afară, cu toarte vechi de alamă. Împrejur, se adunaseră vreo câțiva câini trăiți bine, flocoși și obraznici, târându-se pe sub mese, chelălăind și apucând oasele aruncate. Jos, la picioarele stâlpilor verzi, decolorați, stăteau cu picioarele întinse la soare nepricopsiții, schilozii și pociții, așteptând pomana negustorilor.

Li se făcuse foame. Lângă ei geambașii înghițeau cu lăcomie. Se încinseseră câteva grătare. Oamenii cârciumarului le ungeau cu grăsime, așezând deasupra fleici roșii, proaspete. Se auzea sfârâitul cărbunilor peste care cădea untura topită și un miros ațâțător îți muta nările din loc. O femeie tânără căra pâine în panere adânci, grămezi de felii albe, crescute, din grâu copt, cu coaja rumenită și trandafirie. Ucenicului îi lăsa gura apă. Picară și Mână-mică cu Nicu și cu Ciupitu, veseli că umflaseră câteva portofele. Tăinuitorul sosise cu hățele de pricopseală și se oprise într-o parte, lângă țarcul de vite, așteptându-și rândul. Mai era vreme. Florea trăgea dintr-o țigară. Îl cuprinsese lenea. Privi prin umbrarul de frunze uscate prin care cădea soarele, la cerul învăluit într-o lumină de toamnă și parcă nu s-ar mai fi ridicat. Lângă el negustorii înfulecau pe nerăsuflate. Se auzeau trosnind fălcile puternice și măselele lor fărâmițau oasele moi, le rodeau până nu mai rămânea o bucățică de carne și le aruncau câinilor. Aceștia se hărtăneau întărâtați. Tocmașii râgâiau apoi mulțumiți, scoteau resturile de prin măsele cu unghiile lungi și

galbene de tutun, scuipau cu plăcere și își clăteau gura cu puțin vin acrișor.

— Uite barosanii, Paraschive! îi șopti caiafa celui tânăr.

— Să nu vă prind! se răsti la ei starostele. Azi suntem negustori!

Oacă clipi la ceilalți. Ei se spurcaseră. Cum să nu pui mâna când vezi atâta bănet?!

Alți cirezari se îndreptau spre cârciumă, târând după ei vitele legate de coarne, niște boi cât streașina hanului, costelivi și murdari de balegă, viței roșcovani care mugeau ascuțit, neliniștiți, adulmecând, și câteva vaci lenețe însemnate cu fierarul roșu pe pântece. Ăștia rămaseră în soare posomorâți. De-abia dacă unul-doi vânduseră la prețul cerut și numai dacă găsiseră vreun prost. Or, boi nu cumpăra oricine. Negustorii erau înțeleși. Nu se grăbeau. Așteptau la umbră să le pice marfa. Aveau prețul lor, nu ieșeau din el decât dacă dădeau de animale mai bune.

Cetele se priveau. Stăpânii nu spuneau nimic. Cerură câte o ulcică de vin, o dădură pe gât pe nerăsuflate și așteptară tot încruntați. Negustorii se șterseră bine la gură, rumeni de băutură, oftară, se uitară la ceasurile de la brâu și se apropiară de vite. Gheorghe nu-i slăbea. Sandu lăsase o mână în jos și era cu ochii țaglă. Ce i-ar mai fi ușurat!

Tocmeala începu sub nasul lor. Barosanii se ridicaseră, pășiseră dezmorțiți pe bătătura din fața șopronului și se pipăiseră prin buzunare. Ei luau inima târgului. Erau toți înalți, croiți pe picioare groase, cu spete de bivol și brațe puternice. Tocmașii aveau cizme de lac și nuiele scurte de trestie de mare, cu alamă în capete, pe care le băteau de carâmbi. Ocoleau vitele și închideau dintr-un ochi. Pungașii nu mai aveau astâmpăr.

— Stăpâne, lasă-mă să-i umflu ăstuia ghiulul de pe deget! se rugă Mână-mică și-i arătă starostelui un negustor. Acesta lovea cu pumnii coastele boilor strâmbând din nas.

— A cui e boala asta?

— Ce boală? sări proprietarul. Ăsta-i bou de Arad care a jucat la nunta lu’ împăratu’ Traian!

— Fugi, bă, d-acilea! Nu vezi că pică d-a-n picerele? E bun de pastramă!

Vânzătorul se căină, blestemă mincinoșii, scuipă nădușit și văzu cu ochii lui cum pierde prețul. Se făcu supărat:

— Nu-l lua dacă nu-ți place!

Negustorul scoase teancul, dintr-o pungă lunguiață de piele doldora de hârtii de o sută, și îl flutură pe la nasul cirezarului.

— Mă duc? mai întrebă Sandu.

Bozoncea tăcea mut și încruntat.

— Cât iei?

— Cinci sute…

— Cât?

— Nu-l dau!

— Nu-l iau!

Cumpărătorul se făcu că pleacă, privind la alte vite.

— Patru, lăsă celălalt turtindu-și pălăria pe urechi.

— Tu n-auzi că geme, ăsta-i bou? se întoarse clientul.

— Da ce, n-oi vrea să zici că-i de cișit?

— Două sute! aruncă negustorul.

— Trei sute…

— Niciun leu mai mult!

Cirezarul se ținea dârz:

— Că nu l-oi vrea de pomană!?

— Atât!

— Trei sute!

— Am plecat.

Stăpânul se ridică de la masă îndreptându-se către țarcul unde Cocîrță vindea iepele. Pe negustori îi lăsară în plata Domnului. Tăinuitorul mai rămăsese cu mânzul și cu două mârțoage. Tocmai era în preț cu un mușteriu și muierea dădea din clanță.

— Așa căișori nu mai găsești dumneata, domnule, ehe…

Clientul ocolea gloabele, le pipăia burțile pline și clătina din cap:

— Le-ați umflat ca să pară mai grase, lasă, că vă știu eu…

Pungașii se apropiară ca și când nu-l cunoșteau pe Cocîrță. Florea, care era mai îmbrăcat, făcea pe niznaiul:

— Da ce-au cârlanele astea, că ți-e mai mare dragul! Eu am târguit mai de dimineață tot așa ceva și m-a costat două sute bucata, și n-arătau ca astea, unde nu le vedeam eu…

Necunoscutul avea o șapcă murdară și și-o trase mai pe ochi; nu spuse nimic.

— Le iei? întrebă tăinuitorul, sumeţindu-şi pantalonii prea lungi.

— De, ai cerut cam mult…

— Ce mult? Care mult? Cinci sute, cu mânz cu tot?

Muşteriul mormăi:

— Da acte au?

— Cum să nu? Da ce crezi dumneata?

Şi scoase un teanc de hârtii ştampilate, pline de timbre. Bozoncea se rezemă de gardul murdar, privind cu nepăsare. Dacă ar fi fost groasă, acolo l-ar fi mântuit pe client. Slăbănogul cercetă totul cu grijă şi mai zise:

— Eu sunt geambaş vechi şi, dacă vrei să ştii, ăştia-s cai de furat… Uite la părul lor…

Gheorghe se lipi şi el în stânga muşteriului şi zâmbi:

— Oi fi de la poliţie, nenişorule…

Starostele scosese şuriul său cu plăsele de sidef şi scobea gardul iute-iute. Sandu îi şedea în cârcă şi omul băgă de seamă. Aruncă repede:

— Vă dau patru sute. Îi luaţi?

Hoţii râseră uşuraţi.

— Al nostru eşti! zise codoşul, bătându-l pe umeri. Ce te-apucaseşi să spui vorbele alea urâte…

Schimbul se făcu la repezeală şi plecară mulţumiţi.

Era la spartul târgului. Deasupra câmpului plutea un nor gros de praf. Oborul se pustia. Pe jos, rămăseseră numai paiele tocate de copitele vitelor, coji de mere şi balegă. Câţiva ţărani îşi numărau banii sub căruţe, la umbră, şi făcuseră focuri la care coceau porumbi lăptoşi. Împrejur, mirosea frumos până departe. Toată omenirea aceea zgomotoasă pieri într-un ceas. Pe şoselele ce duceau în afara Bucureştiului, se vedeau căruţe goale, gonind. Dinspre apus soseau nori mari, negri, aduşi de vânt. Întâi răbufni o furtună ridicând praful şi măturând târgul. Frunzele uscate ale acoperişului foşniră şi o ploaie galbenă de crengi smulse pică peste mesele umede şi părăsite. Nu mai rămăseseră decât câţiva clienţi care beau grăbiţi. Slugile hangiului strângeau ulcelele golite şi resturile din farfurii.

— Şi-acum, hai în petrecere! rosti mulţumit Bozoncea.

Cocîrţă îi dădu banii legaţi într-o basma muierească.

— Na, Stăpâne! Asta am luat, asta ţi-am dat! Fă-i tu în parte…

Starostele vârî legătura în nădragi şi râse:

— O scoatem noi la capăt până-n primăvară? Ce zici, Gheorghe, că ești mai bătrân?

— Ce să zic? Numai să nu ni se urască…

Ploaia izbucni deodată cu picături mari. Manglitorii dădură buzna în han. Erau rupți de foame.

— Care pui, mă, masa Stăpânului? întrebă Oacă în gura mare. Odaia întunecată, cu pereții afumați era aproape goală. Într-un colț mai petreceau trei negustori cu lăutarii. Se hitrofoniseră și moțăiau cu ochii în gura guristului, care cânta de inimă albastră.

Slugile se înghesuiră să le curețe scaunele. Sandu trase două mese aproape. Se așezară. Piele își întinse ciolanele lui lungi și oftă cu mulțumire.

Și unde mi s-au așternut hoții pe mâncat!

Cârciumarul căra cu tovarășii lui, cu nevasta și cu ajutoare. Afară, ploua să rupă pământul. N-ar mai fi plecat nimeni.

După târguială, merge câte o fudulie de berbec, o momiță acolo și-o ciorbă de burtă dreasă cu oțet și cu usturoi stors. Gheorghe nădușise alergând când la bucătărie, când înapoi în prăvălie. Negustorului tocmai îi picaseră câteva târnuri cu ficăței și mațe de miel de la zahana și codoșul a pus ochii pe ce era mai bun. A dat femeile la o parte, a deschis o fereastră și a ales.

— P-asta să mi-o pui, p-asta și p-asta. Să n-avem vorbe! Cu mine nu se-nghite!

Slugile au spălat măruntaiele din care mai picura grăsimea și sângele, au încins un grătar și și-au văzut de treabă. Doamne ferește de așa mușterii! Hangiul striga la ele vesel și cu oarecare îngrijorare.

Bozoncea chemase lăutarii la masa lor și-i judeca:

— Mă, care sunteți? Ia să-mi spuneți.

— Taraful lui Mitică Ciolan, de-a cântat la granguri și la fețe bogate, zise unul.

Erau patru balaoacheși, căutați la dinți, cu niște ochi dulci, lipicioși și se făcură mai aproape de masă. Ăl cu țambalul clămpăni o dată coardele și trase cu ochiul la ceilalți:

— Dumitru-mi zice, mânca-ți-aș leafa!

Era sfrijit și nedormit cu zilele, cam urduros, dar cu mâna repede. Instrumentul răsună și vioristul luă cântecul din zbor:

— Să-mi ziceți *Inel*, *inel de aur*, porunci starostele. Ori nu-l știți?

Anghel, că așa-l chema, băgă dibla sub braț și rânji:

— Se poate?

Avea o mână subțire și ageră, cu degete lungi, care tremurau pe coarde. Cu acordeonul cânta Neacșu, cel mai gras, proțăpit într-o cravată albă de ginere, iar ultimul, Mitică Ciolan, dădea pe gură. Caiafe bătrâne, și Dumitru, și Mitică, și Neacșu, că erau toți de pe vremea lui Maciste. Cântaseră pungașilor, lui Gică-Adormitu, lui Mielu-Calapod, cine-i mai ținea minte? zicea guristul:

Inel, inel de aur,
Cu piatră la mijloc,
Eu te-am iubit, copilo,
Dar n-am avut noroc.

Inel, inel de aur,
Focul să te arză
Și lumina zilei
Să nu te mai vază.

Că lacrima ce-ți plânge
În anii tinereții
Nu e de-o alinare,
Ci e scurtarea vieții.

Adio, dragă Nelo,
Eu plec, se lasă seara,
Și-ți las ca amintire
O mică lăcrămioară.

Frumoasă e Constanța,
Frumoasă e și viața,
Dar mai scumpă și mai dragă
Îmi este libertatea!

Sunetul dulce al viorii acoperise ploaia de afară. Gheorghe striga la muieri să aducă mai repede ciorba de burtă. Cârciumarul așternuse dinaintea pungașilor o față curată de masă și le turna în pahare o drojdie pricopsită, galbenă ca untdelemnul, cu un iz vechi, plăcut. Se împărtășiră și lăutarii, ca să capete puteri.

Începură masa cu o gozbă năprasnică, în care nevasta cârciumarului fărâmase piper, salată, roșii și brânză moldovenească cu bucăți subțiri de vinete și inimi tocate.

Mâncarea sârbească era pentru apelpisire.

Iuțeala le făcuse râie în gât.

— Toarnă, Treanță, molan Stăpânului! se răsti Oacă la ăl bătrân.

Mână-mică le trăgea chiulul la băutură. Piele băgă de seamă.

— Bă, astâmpără-te, îi strigă, că doar n-oi avea pâlnie de argint în beregată!

Sandu nu se sinchisi. Uscase o sticlă pe dinăuntru. Ceru lui Paraschiv o bucată de pâine:

— Rupe-mi și mie din bulca aia un coltuc!

Se băteau calicii de foame la gura lui.

În timpul ăsta, Mitică-Ciolan, de avea și un zdrâng cu care intra în cântece, își puse mâna pe piept și zise:

Spune, *spune*, *moș bătrâne*,
Spune, *caii când se fură*?
Noaptea pe fulgerătură,
Atuncea caii se fură...

Buzatul pusese ochii pe masă, ca și când ar fi știut. Vechiul cântec se împletea cu sunetul stins al acordeonului și cu tristele măsuri ale țambalului. Bozoncea râdea, râdeau și ăilalți. Guristul se matolise puțin și avea chef de ciripit. Anghel bătea cu degetele în spatele viorii, parcă o gâdila. Lemnul ei scump răsuna dulce o dată cu cuvintele:

Căpitane de județ,
De ce mă ții la arest,
Pentr-un pui de murguleț,
Că nu l-am vândut la preț,
Și am luat pe el cinci mii,
Să duc pâine la copii...

Cocîrță umplu paharele din nou și hoții băură cu sete. Slugile aduceau tocmai un castron de pământ în care aburea ciorba. Și unde au început să care...

Halea Piele cu patru guri, că era hămesit. Câte cinci momițe și câte două fleici. Oacă îl înghiontea:

— Bă, n-or să te mai ție balamalele…

— N-avea tu grija asta, răspunse el netulburat. Îmi știu eu măsura.

Și iar mai întingea un miez de pâine în sângele proaspăt al fripturilor, dumicând. Hangiul aduse și niște ulcele cu vin roșu, de avea o undă fierbinte și un gust acrișor.

Lăutarii își făceau treaba. Mitică trase din oblon la ceilalți și zise iar:

Să-mi dai drumul la nămiaz,
Să-ți aduc bătrân și breaz,
Să-mi dai drumul la chindie,
Să-ți aduc de-o herghelie.
S-aduc tata cailor,
Și muma cârlanilor…

— Așa, candriule! Așa… făcea Sandu între două înghițituri.

Guristul iar gungurea. Florea a pus laba pe masă:

— Brava, ostreață! Halal de mă-ta de te-a făcut!

— Stați colea de înfulecați și voi ceva! i-a poftit Bozoncea.

Țiganii nu prea se îndemnau.

— Las’, că luăm alături, făcu Neacșu, nădușit tot.

— Nu, aici, cu mine să stați, se rățoi starostele și ceru slugilor să le pună dinainte.

•

Pe la cinci după masă, erau chiauni. Afară se mai luminase. Stătuse și ploaia. Hangiul deschise ușile și aerul rece pătrunse înăuntru. Dumitru tot mai bătea coardele țambalului și Mitică răgușise:

Ia dă drumul, *fă nevastă*,
C-afară plouă și varsă,
Și-am scăpat de la pedeapsă…

zicea buzatul, și Anghel, gata cu arcușul în paharul Stăpânului, să-i ia piuitul. Bozoncea băgă mâna-n nădragi și scoase sutele. O dată se însuflețiră balaoacheșii. Neacșu schimbă măsura:

Banii mei, banii mei,
La Marița la bordei,
S-a ales, bules de ei…

ciripi vioristul, lăsându-l pe Ciolan să se odihnească. Starostele a umplut țambalul cu poli.

Lăutarilor le era mai mare dragul să cânte. Când s-a întunecat bine, au plătit, au dat bacșiș slugilor și au plecat cu țiganii după ei spre Trei Coinaci, la casa Didinei, gagica Stăpânului.

Oborul era pustiu. Felinarele mărunte ardeau spre Mandravela și numai câinii lătrau în câmpul părăsit. Gheorghe îl căra în spinare pe Nicu-Piele, care se afanisise. Îl înjura și-l smucea:

— Mă, scoal', mă, trezește-te!

Lunganul călca în strâchini, dus de subsuori. Paraschiv îi veni bătrânului în ajutor. În frunte, mergea chiuind, cu o mână la spate și una deasupra capului, Bozoncea. Juca în drumul noroios și striga:

Cardește-mi, *cardește-mi*, *Mitică*,
Cardește-mi, *de nu mă uita*…

Era vesel pezevenghiul pentru că avea bani și-i era bine. Îi trimisese înainte pe Mână-mică și pe Florea să târguiască stofă de rochii ibovnicei, c-așa avea obiceiul. Oacă gonea spre casa gagicii, să dea de veste că sosea Stăpânul în petrecere…

• Lume

Stere deschise larg ușile. Era spre primăvară. O căldură abia simțită se zbătea peste loc. Cuțarida prinsese o barbă scurtă, verzuie de iarbă. Gunoiul zăcut sub zăpadă mirosea frumos a frunze putrede. Pământul negru și gras dospea. Cârciumarul își privi pomii. Le pusese fiecăruia câte un tutore de salcâm tare, de care legase cu rafie tulpinile crude. Câinii se gudurau la picioarele lui, căscau leneși, moleșiți. O toropeală neînțeleasă îl cuprinse. Auzi burlanele casei zuruind. Gurile lor de tablă aruncau în curte cocleala ultimei zăpezi de pe acoperiș. Încet, urmele cerului se ștergeau. Nori albicioși călătoreau spre oraș și se pierdeau în sârmele numeroase, împletite peste clădirile depărtate.

Dinspre Tarapana veneau căruțe cu cherestea, pline vârf. Caii, cu burțile murdare de clisa neagră, trăgeau greu, biciuiți de căruțași. Grigore avusese dreptate. Cu câteva zile înainte, un funcționar de la primărie se abătuse pe la cârciumă cu vreo câteva registre la subsuoară, socotise la masă cu un creion și, la întrebarea lui, îi răspunsese că or să-i vină vecini.

Stere umblă câtva timp însoțit de câini. Urmări descărcarea scândurilor și fluieră vesel. Dacă mai soseau alții, însemna că o să-i crească și lui deverul. Răcoarea serii cădea abia simțit. Căruțele goale își sunau roțile și osiile spre Grivița. Zări focurile țiganilor puși să păzească stivele. Flăcări vesele se aprinseseră și pe rampă. Se întorseseră gunoierii. La lumina lămpilor, Grigore le împărțea lopețile și măturile. Glasurile lor se auzeau înăbușit. Negustorul se gândi că trecuse și iarna. Acum avea casă ca lumea, își făcuse prăvălie frumoasă de zid, clădită pe temelie sănătoasă. Începea să se așeze.

Deschise poarta. Prin fereastra aburită se vedeau capetele câtorva mușterii și umbra Linei. Trecu pe lângă gard, spre rampă. Voia să simtă de acolo, de sus, mirosul nopții de primăvară. Își descheie nasturele de la gât al cămășii și vântul șovăitor i se strecură pe piele, învăluindu-l, rece ca o apă. Pașii i

se înfundau în noroiul gros, scotea greu bocancii, dar mergea mai departe, ferindu-se de lumina focurilor.

I se făcu dor de ai lui, de părinții morți, de casa de la țară, de unde plecase de la doisprezece ani prin străini. Simțise pe rând, în seara aceea, neliniștea sfârșitului de martie, topirea înceată a zăpezii și auzise strigătul tulburător al cocoșilor.

Se grăbi înapoi. Lucrătorii plecaseră. Femeia lui mătura dușumelele negre, unse cu gaz. Închise ușa în urma sa și-i spuse:

— Lasă, du-te de te culcă… Închid eu prăvălia.

Lina îl auzi apoi așezând obloanele și deschise ferestrele. Simțea și ea boarea lui aprilie, care venea pe furiș, și se dezbrăcă leneș, întârziind.

•

Locul fusese împărțit în două. Inginerii bătuseră țărușii, măsuraseră loturile și oamenii se apucaseră de treabă.

Întâi a venit Matei, o namilă de român cu un păr rar și dinți negri, mâncați. Era îmbrăcat într-o scurtă de stofă militară, vopsită, adusă de pe front, din Moldova. În ea zăcuse de tifos, că nu-l luase Ăl-de-sus, să nu se mai canonească. Necăjit, se vedea bine. Dumnezeu îl știuse cum adunase banii de loc. Și-a ridicat casa singur, cu palmele. Nevastă-sa aduna bălegar de pe rampă, se uita la vecini, speriată, îl amesteca în apă cu lut și lipea chirpiciul pe pereții de scânduri subțiri pe care bărbatul îi potrivise în grinzi. Au ridicat două odăi acoperite cu carton și muierea le-a spoit cu albastru.

Pe urmă au sosit ceferiștii. Chirică, acarul, Spiridon, fochistul, și Ilie, de umbla și el cu trenurile. Aveau mai mulți copii decât lucruri. În camioanele care-i aduceau ar mai fi încăput. Se umpluse maidanul de plozi. Stere îi privea de pe scările de ciment ale prăvăliei. Negri, tăcuți, cu fețele supte și ochii arși de nesomn. Strigau la neveste, măsurau cu pașii pământul cumpărat, scuipau în silă. În câteva zile își ridicaseră și ei odăile cu geamuri oarbe, legaseră un câine de par și se numeau stăpâni. Cârciumarul îi vedea numai seara, când se întorceau de la muncă. Intrau în prăvălie, cereau câte un dorobanț și nu spuneau nimic. Ședeau unul lângă altul, ca și când ar fi fost străini. Aveau hainele lustruite de cărbune și miroseau de departe a fum. Sub șepcile vechi strălucea părul, adunat

grămadă. Puneau la loc, pe tejghea, cu mulțumire, măsurile de rachiu și plecau, unul după altul, parcă vorbiți.

După ei picară în Cuțarida și vreo doi precupeți de olteni care n-aveau în ce băga banii, puși pe negustorit. Ăștia își făcură grădinărie spre Tarapana, unde era locul mai gras. Tot cam la vremea aia, Stere află de la Grigore că spre rampă cumpărase o curea de loc unul Bică-Jumătate, de era brutar în Grivița. Se miraseră ce-l găsise, dar nu le trebui multă vreme să înțeleagă. În câteva luni, pe marginea tare a gropii se ridicară bordeiele chivuților care adunau sticlele și cârpele pentru fabrici. Ieșeau chirii și cârciumarului îi păru rău că nu i-a dat lui mai înainte prin minte să cumpere pe preț de nimic buza aia de pământ.

Nu semănau unul cu altul. Cel mai vechi vecin în groapă, după șeful gunoierilor, îl avea pe nenea Cristache Cuțu, de fusese și la nunta lui, tramvaist, om al dracului, petrecăreț, dus în lume. Venise în Cuțarida cu nevastă și copii, se întemeiase cu ce apucase, vai de viața lui cum se trudea cu beteșugul de-l avea; că-l schilodiseră de-un picior în război.

Mahalaua prindea față. Iarba pierise în drumul căruțelor. În părți rămâneau maidanul nesfârșit și groapa fără margini, lată și adâncă. Au dat ploile lui aprilie, apoi potecile s-au zbicit, oamenii forfoteau. S-au mai îndemnat vreo câțiva lucrători. Ba cu împrumuturi, ba cu economii, au plătit parcelele. Funcționarul primăriei își făcea drum tot mai des spre locuri.

— Mișcă! Mișcă! zicea Grigore cârciumarului. Crește!

— Crește, nene! răspundea Stere.

Era altceva să vadă acoperișuri în dreapta și-n stânga. Avusese dreptate jupânul lui: nici orașul ăsta nu stătea pe loc, se lățea. Statul scumpise de la o vreme prețul metrilor de pământ și asta îi plăcea negustorului. „Ce, adică aici nu era bine? se întreba. Ai treabă, te urci în tramvaiul cu cai la Tarapana și până la prânz te-ai și întors înapoi”. Stăpânea. Împrejur numai amărâți, se uita la ei cu milă, n-avea ce le face. Chirică acarul ședea într-un fel de magazie de scânduri prin care bătea vântul. Venea seara rupt de șale de la muncă, se mai dregea cu un rachiu. Avea ochii în fundul capului, tușea a doagă, sec și adânc, îl mânca un vierme pe dedesubt. Ținea nevastă și casă grea. Copii, să nu-i mai numeri, tot galbeni și duși, cu coliva-n piept. Le căra mere într-un sufertaș. Nu prea încăpeau multe. Le arăta cârciumarului, râzând moale:

— Uite vecine, pentru mânji!

Scotea pe rând fructele cocârjite, verzi, ținute iarna în paie până rodeau iar pomii. Își rupea de la gură să le cumpere. Abia avea de țuica lui. Nu bea mult. După ce dădea bună seara, cerea un dorobanț. Cu ce drag privea rachiul! Îl sorbea rar, pe îndelete. Îi plăcea mirosul iute și curat. Când golea măsura, număra piesele de doi lei, le așeza pe masă, apoi mai cerea una. Stere se uita. Dacă ar fi fost toți mușteriii cum era Chirică, l-ar fi mâncat câinii. Sărăcie de om, nu altceva, usca locul pe unde trecea. Cârciumarul vorbea câteodată cu nevastă-sa: altcum, era să deschizi ușa ălor de aveau. Precupeții erau filotimi, banii, bani, dădeau și la alții, dar ăsta ce să facă? Să-l poftească afară nu putea. Omul simțise și, de unde la început mai spunea o vorbă, două, amuțise. Tușea în colțul lui, apoi, ametit puțin, pleca acasă. Lui Chirică i-ar fi plăcut să mai stea în cârciumă, să mai audă de una, de alta, dar nu-l băga nimeni în seamă. De la o vreme se înstrăinase parcă și de-ai lui: de Spiridon și de Matei. Băga capul între umeri, să nu mai vadă în dreapta și-n stânga, și străbătea maidanul. În odaia lui ardea o lampă unsuroasă, murdară. Își auzea de departe copiii tușind. Ziua, muierea ținea ușa și ferestrele deschise. Soarele încălzea pereții, primenea aerul, dar degeaba. Erau prea mulți la un loc! Priveau toți prin geamuri la averea cârciumarului. Așa ceva le-ar fi trebuit. Și cu mintea lui proastă se gândea ce l-o fi adus pe negustor aici, la marginea orașului? Nu înțelegea nici el, nici Matei din ce-și ridicase Stere zidurile. Când s-au mai învechit, femeile au tras-o pe Lina de limbă. Cu el nu era chip de vorbit, părea omul dracului. Au aflat de pe la lucrători și gunoieri ce voiau să știe. Se dusese vestea – că așa e gura lumii, slobodă. Toți îl vorbeau cu patimă și dușmănie. Socoteala nu era rea, se gândea Chirică. Când ai bani, tot pe rachiu îi dai, să mai uiți. Pentru ei nu era altă scăpare. Se sculau dimineața la cinci, se spălau la pompă, în stradă, îmbucau ceva la repezeală, și gata, la lucru. Treceau Cuțarida, în drum se întâlneau cu alți ceferiști din mahalaua vecină, își dădeau ziua bună, mai aveau de mers, că mai mult cu Matei umbla împreună. Se tăiase un drum nou spre Grivița. Se scurtase și timpul. Lăsau în urmă calea negustorilor, pustie la ora aia, și se despărțeau. Unul o lua spre Revizie, unde erau niște porți de fier, înalte și late, ridica marca de alamă, saluta pe portar și se îmbrăca în hainele de lucru; celălalt se îndrepta spre

atelierul de tâmplărie, unde se reparau scaunele trenurilor, tot la muncă, limpeziți de drumul făcut. Ziua trecea repede, la patru suna sirena de schimb și plecau acasă. Grivița se schimba. Strada lungă era plină de căruțe și de oameni veniți după târguială. Nici nu băgau de seamă când apucau spre mahalaua lor. Drumul trecea pe la Stere. Vedeau firma de tablă strălucind în soare și mesele scoase afară o dată cu îndreptarea timpului. Spre sfârșitul zilei, curtea negustorului se umplea de chivuțe și de gunoieri. Nu puteau să nu treacă să dea bună seara.

De la un timp se abătuseră pe la cârciumă și niște hoți de bolintineni. Nimeni nu știa cine i-a adus, mirosul țuicii sau vreun cunoscut. Treceau groapa în faetoane înalte, pline de garnițe cu lapte, descălecau din fugă, priponeau caii lor voinici de stâlpii gardului și intrau în prăvălie, vorbind în gura mare. Chipeși oameni, os de domn, nu altceva; aveau sprâncene parcă desenate cu linia și gurile pline, sănătoase. Purtau căciuli încă, deși iarna trecuse, mițoase și bogate, din piele de oaie dobrogeană ori de astrahan. Îmbrăcămintea le era amestecată. Sub dulămile aspre de postav ascundeau cojoace albe și în picioare purtau cizme. Călcau greu și apăsat. Plini de bani! Stere îi simțise. Beau pe nerăsuflate, râdeau, lăsau polii și plecau spre oraș, să vândă laptele și untul adus în faetoane. Sub capra lor ascundeau putineie de brânză și smântână. Când veneau cu muierile, aduceau frișcă rece pentru boieri. Cârciumarul îi petrecea până la ușă, privea caii bine hrăniți, hamurile curate lună și îi întreba dacă se mai întorc. Ei picau la săptămână, la săptămână. Aveau un drum de județ spre șina barierei și o tăiau mai scurt prin groapă, peste maidan. Cu timpul, negustorul le învățase și numele. Ele erau scrise pe căruțele albastre, desenate pe la osii, cu flori: Cristu Surcel, Niculaie Apopii, Bulancea, Nenișor. Deasupra numelui vopsitorul adăugase cu știință: *propietar.* Untarii erau pricopsiți, aveau case la țară, locuri de arat și animale. Vacile dădeau câte douăzeci de litri de lapte pe zi, pe puțin. Veneau cu el la București, nu era departe. Dacă plecau la trei noaptea dintr-acolo, pe la începutul amiezii ridicau drumul de bârne al camioanelor. După ce se însuflețeau cu rachiu, străbăteau Grivița în goană, bătând burțile cailor, și se opreau pe la casele oamenilor cu stare, deșertau bidoanele, ascundeau banii în chimirele late de piele și până la căderea serii erau la drumul jumătate. Sâmbăta, încărcau faetoanele cu

pânză pentru neveste și ibovnice. Se jucau cu miile. Totdeauna veseli, umpleau prăvălia, glumind cu Stere. Alde Cristu, ăl mai pișicher, un hoțoman și jumătate, clipea din ochii săi mici, se scărpina după urechea găurită de care atârna un cercel de argint și-i spunea:

— Merge? Merge?

— Eh, răspundea în doi peri negustorul.

— Fie vorba între patru ochi: dacă noi nu ne-om mai pricopsi: lăptarii, popii și cârciumarii, că trăim din *botezuri*...

Și râdea cu gura până la urechi. Cârciumarul, ca să le facă plăcere, râdea și el. Era mai mare norocul că le căzuse în drum. Banii se adunau repede, se înmulțeau.

•

În câteva luni, locul se schimbase. Spre Filantropia crescu o mahala nouă. Către lacurile din marginea orașului se ridicau alte curți, mai arătoase. Altfel de lume. Proprietari se aflau numai d-ei pricopsiți, cu bani mulți. Umblau cu mașini și aveau droaie de servitori. Între gardurile acelea de gresie, acoperite cu trandafiri urcători, se deschideau străzi pavate, cu tei pe margini. Casele rare, temeinice și mândre, aveau caturi și balcoane. Zidurile spoite cu var, în culori dulci, străluceau în soare și pomii din curțile umbroase erau tunși cu îngrijire. Pe aleile acoperite cu pietriș, alergau câini mari, cenușii, călcând pe picioarele lor lungi, ca ale berzelor. De la scările de ciment se deschideau peluze de iarbă crudă, semănată, și, sub tufișuri de oleandri, se ascundeau bănci verzi sau chioșcuri deschise. Ferestrele aveau perdele bogate, străvezii, cu șireturi și ciucuri în margini, căzând în falduri pe pervaze.

Tarapanaua Filantropiei rămânea la mijloc, într-un câmp, despărțind cele două laturi de parcele aliniate de măsurătorii primăriei. Spre capul acestei lungi căi de piatră, se ridicau piețe și maghernițe de lemn. Alți negustori își încercau norocul de-a lungul noului drum comercial. O zarvă veselă se auzea de departe. Tramvaiul scrâșnea pe șinele-i de fier, uneori caii se speriau, se aduna lumea grămadă, chip de-l mai pornește! Camioanele pline cu cărămizi hurducăiau prin gropile pavajului. Deasupra străzii pluteau nori de praf. Pretutindeni se ridicau prăvălii și curți. Țiganii descărcau nisipul și varul. Zidarii nu mai lăsau mistria de când dădea soarele până în noiembrie. Între Grivița și șoseaua largă care ducea spre nordul orașului, pe

limba lată și stearpă, se tăiau străzi. Mahalaua Cuțaridei se lățise. Case noi, mai bune sau făcute la repezeală, din chirpici, spate la spate, umpluseră locul. Maidanul fusese împărțit în pătrate, metrii vânduți ban cu ban, de nu mai cunoșteai. Primăria săpase cișmele și pompe de apă la răspântii, că se înmulțiseră oamenii. Stere se întreba din ce se ridică lumea asta? Era o vreme de afaceri, nu se ierta om pe om. Pielea ți-ar fi luat-o datornicii, fără milă. Năpăstuiții nu se mai ajungeau cu banii. Muierile strângeau mălai și cartofi, pentru că se spunea că o să se facă revoluție, și n-o să mai găsească nimeni nici apă de băut. Pe spinarea amărâților, unii se pricopseau. Și pentru că se auzise că spre Cuțarida se vând loturi mai ieftine, dădeau care mai de care năvală. La buza gropii se adunaseră alți ceferiști, lucrători, zidari și gunoieri, ba și un meseriaș cu briciul, Tilică, om necăjit, ridicat din nimic. Era un ăla pipernicit și janghinos, numai sufletu-n el. Avea o traistă cu scule și hârtia primăriei că a plătit în bună regulă lotul, un dos plin de tinichele, tare ca piatra, în spatele lui Matei, cu fața spre Filantropia. Noul-venit se oprise întâi la Stere, la cârciumă, se dăduse în vorbă cu Ilie, cu Spiridon, le-a spus cine este, oamenii l-au ajutat. Era nevoie și de un frizer, că le crescuse părul ca la urși. L-au sfătuit, i-au dat unul o șipcă, altul o ulucă, zece cuie, o tablă, și de milă, de silă, negustorul a pus restul cu dobândă. L-au făcut om.

Tilică a ridicat o baracă cu geamuri, legată în trei șindrile, și s-a apucat de treabă. Singur și ăsta. Avea de lucru. Tundea lucrătorii, zidarii și ceferiștii. Știa să dea cu gura, să le spună câte-n lună și-n stele, le rădea obrajii aspri, îi potrivea pe la sărbători; mahalagiii și-au trimis și copiii să le scurteze chicile. Mai târziu s-a plătit de datorii, și-a cumpărat un sticlete, l-a pus într-o colivie legată cu funde bogate, o oglindă cam plesnită și alte foarfeci. Era dat cu rachiul și el, că avea mărunțiș din bacșișuri și-i stăteau rău gologanii în buzunar.

Într-o primăvară se mai aciuase și Gogu, un croitor, de lucra acasă. A dat vorbă prin vecini, mușterii se găseau. Lucra ieftin și muierea lui se pricepea la croitul rochiilor. Nevasta meșterului abia încăpea pe ușă, o știau și copiii, crescută din belșug, de-abia-i ajungeai la umăr. Florica o chema și-i era dragă bărbatului de nu mai putea. Duminica ieșeau amândoi la plimbare pe Grivița, se întorceau seara și a doua zi o luau de la cap, el cu

acul, ea trăgând la mașina de cusut fustele de stambă ale femeilor de ceferiști.

Înspre drumul cel mare al Filantropiei, puneau temelii zidarii. Săritori unul pentru altul. Lucrau la aceleași binale, scoteau bani frumoși. Între ei mai răsărit era Ghiula, de tocmea lucrul. Antreprenorul le dădea pâine să mănânce. Cu el munciseră și în Lipscani la case boierești, și în Văcărești, la Mandravela, în Trei-Cuțite, cu neveste cu tot, niște țigănci pătimașe de umpluseră pământul de copii. Rar îi vedeai acasă vara și primăvara. Din martie își curățau mistriile și nu-i mai zăreai până dădea zăpada. Iarna tocau paralele la cârciumă, că n-aveau ce face. Își băteau nevestele, se mai tăiau pentru vreo curvișteină; altfel, oameni cumsecade. Printre ei, erau și vreo câțiva hoți de s-aveau bine cu cei din groapă. Nu călcau mahalaua. Tot prin cartiere pricopsite își făceau veacul. Cărau rufele scumpe de prin curți, le vindeau pe nimic, fugeau de sergenți, nimeni nu putea să spună pe unde dormeau. Aveau ibovnice care-i ascundeau. Nu munceau, mâncau și petreceau numai din ce dădeau la spate.

Altfel, oamenii se știau. Să tot fi fost vreo sută-două de suflete. Se lipiseră și gunoierii. Trăgeau spre bordeiul lui Grigore. Ei între ei se înțelegeau. Odăile lor erau joase, făcute din chirpici, nu le păsa, obișnuiți cu traiul prost. Unul, Tănase, ședea mai bine, avea gospodărie curată, spoită totdeauna cu var, că luase muiere vrednică, nu ședea. El tot pe la Stere petrecea. Îl vorbea pe cârciumar:

— Ăsta ne cumpără pe toți!

Unii n-aveau de unde să-l știe pe negustor. Gunoierul le povestea cum picase într-o seară pe maidan, cum își ridicase o magherniță și cum se ajutase cu șeful. Nu-l mai cunoșteai. Îi crescuse ceafa cârciumarului.

Ceilalți ascultau cu ciocanele de rachiu în mână. Se minuna Tilică, se mira Gogu, el nu mai termina. Păi de unde să știe ei ce nuntă făcuse? Ce mireasă era Lina lui, cum umblase Aglaia șefului să-l împace cu socrul cu care avusese o ceartă pentru niște sume, cum le luase lor dobânzi, cum își cumpărase alte butoaie și lucruri pentru prăvălie, viță de om! Băgase băiat de prăvălie pe-o rudă de-a lui de la țară, copil sărac, fără părinți. Îl îmbrăcase, îl încălțase, era jupân, nu altceva. Umbla cu șorț de piele, negustoria mergea, ieșeau bani. Stere tot pe drum se afla, după vin. Era când la Drăgășani, când la Buzău, tocmea rachiul,

mai avea vreun necaz, cinstea vameșii, aducea băutura, o descărca, începuse să pună deoparte. Oamenii băgaseră de seamă că se schimbase, îl apucase o poftă mai mare de câștig, nu s-ar mai fi săturat. Și Lina, la fel, nu cheltuia, nu se bucura, femeie strângătoare. Ce mai risipea, Aglaiei îi dădea pe furiș, c-o ajuta și nu se putea altfel. O litră, două de rachiu acolo nu se cunoștea. Negustorul închidea ochii, n-avea ce le face, muieri între muieri se știu. Sutele se adunau în tejgheaua lui de tablă, se gândea să se mai întindă. Făcuse o odaie pentru băiatul de-l slugărea, îl milea și se răstea la el, să-l învețe meserie. Câteodată, când îl mai încălzeau aburii vinului, își aducea aminte de ucenicia lui la Pandele. Nu uitase încă palmele și ghionții, dar astea „îl făcuseră om”. Îi era drag să povestească cum îl adusese taică-său de la țară și cum îl băgase băiat de prăvălie la jupân. Domnul Vasiliu avea cârciumă mare în gura Lipscanilor la Piața Sfântu Gheorghe. Mușterii, gârlă. Oameni darnici, cu inimă largă. Nu se uitau la bani. Stăpânul îl tunsese din prima zi, și-l pusese să se spele. Pe vremea aceea avea doisprezece ani și abia învățase să buchisească și să socotească. Picat de la coada vacii, se speriase de ce văzuse în București. Când coborâseră din vagonul murdar al trenului care-i adusese din fundul Olteniei, taică-său îi spusese:

— Numai cuminte să fii, că de rest are Dumnezeu grijă! Să asculți și să te supui, că aici sunt o mulțime de oameni. Fel de fel. Nu te lua după unu și după altu. Tu de jupân să știi. Ce ți-o spune el e sfânt! M-ai auzit?

Stere privise mulțimea zgomotoasă, peroanele înalte și locomotivele învăluite în nori de aburi. Și când au ieșit afară și au dat cu ochii de clădirile cu caturi, luminate de soare, s-au oprit o clipă în loc.

Ce de vreme trecuse! Ce știuse el? Păzise oile și boii, la câte-un Paște îl luaseră ai lui pe la Râmnic, la bâlci, și atât.

La stăpân e ușor să te duci, e mai prost să rămâi. De câteva ori voise să fugă. Era greu să robotești de la cinci dimineața și până seara târziu. În nări mai simțea încă, după ani de zile, mirosul halatului albastru, peticit pe la coate, atunci spălat, cu iz de leșie.

Așa începuse viața lui la oraș. Cât a stat la jupân, a văzut și pe alții. Unii plecau după câteva luni. El ce să facă? Unde să se ducă? Era legat, vândut stăpânului. Mătura prăvălia, căra

butoaiele cu bere din curte, curățase cartofi pentru bucătărie, ce nu făcuse? Norocul lui era că trăise rău și nu se băga de seamă. Cel puțin la domnul Pandele Vasiliu învățase ceva: să n-ai milă de altul. Mânca și el cu ceilalți, niște lături rămase din farfuriile mușteriilor, dar nu se băga de seamă. Noaptea dormea într-o odaie lungă și joasă, umedă și întunecoasă, cu femeile laolaltă, bucătărese și jupânese, se obișnuise, nu-i păsa. Tat-său venea o dată pe an, îi aducea o pâine mare, albă, făcută de surorile de acasă, îl pupa în creștetul capului și-l întreba pe jupân dacă e ascultător. Domnul Vasiliu n-avea de ce să se plângă. Mai dăduse și în el, nu se putea treabă fără scărmăneală. Greșea, i se cuvenea.

Anii trecuseră repede. Venise războiul. Deverul nu slăbise. Stăpânul mai mărise prăvălia, vânzarea crescuse. Jupânul avea învârtelile lui cu comandamentul nemțesc care ocupase Bucureștiul. Vindea și cumpăra cartofi pe sub mână, cine-l știa? După plecarea dușmanului, domnul Vasiliu avusese câteva încurcături, dar scăpase. Trebuie să fi ținut bani berechet, gândeau toți băieții de prăvălie. Mulți plecaseră, deschiseseră prăvălii și ei, ajunseseră. Mai treceau pe la el, să-i mulțumească. Fără ajutorul jupânului ar fi slugărit încă.

Se ridicase și Stere. Începuse să doarmă în patul bucătăreselor și să bea pe furiș din țuica stăpânului. De ziua acestuia, la Sfântul Pantelimon, se adunau sus în odăile întunecoase toți cei de-l slujiseră. Nu-l blestema nimeni. Crescuse negustori. Îi aduceau daruri, picau cu nevestele, petreceau. Se uita Stere. Mai avea și el puțin. Îi dăduse mustața. Duminica umbla în Cișmigiu după servitoare.

La plecare, după încheierea socotelilor, îi spusese:

— Și dacă mai ai vreo nevoie vreodată, știi unde mă găsești.

Nevoia se ivise mai devreme decât crezuse. După nuntă, ridicase prăvălia cea nouă și cam isprăvise banii. I-ar fi trebuit vreo zece mii de lei ca să se pună pe picioare. Cu socrul nu se mai avea așa bine, nu putea să-i ceară. Unde să se ducă decât la jupân? S-a suit în tramvai și-a coborât în Lipscani. Trecuseră ani de zile de când nu mai dăduse prin locurile acelea. A privit vechiul vad comercial unde-și mâncase anii și tinerețile. Firmele erau neschimbate. Le bătea vântul. Lumea, forfotă. Abia te mișcai, parcă ieri plecase de la jupân. Vânzătorii te trăgeau de mânecă, îți împuiau auzul, strigându-și mărfurile. Găseai ce voiai

și ce nu voiai: lână, sobe, putini, mosorele de ață, rafie, panglici, sfoară, parchet de pus pe jos, prești și covoare cu desene. A zărit de departe placa de sticlă, scrisă cu litere mari, albe:

PANDELE VASILIU, VINURI, GRĂTAR,
BUCĂTĂRIE TRANSILVĂNEASCĂ

Ca totdeauna, prăvălia era plină. Aici se făceau afacerile, la un pahar de drojdie. Veneau toți lipscanii și telalii, de schimbau banii. Stere îi cunoștea pe nume, pe fiecare; mai se găseau și oameni noi. Cu ani în urmă, le cărase băutură acasă la neveste sau la ibovnice. Ce bacșișuri îi mai dădeau! Erau oameni veseli, care mâncau bine și petreceau. Din banii lor se pricopsise domnul Vasiliu.

Cârciumarul se oprise în ușă, privise rafturile pline de sticle și simțise vechiul miros de bere și de carne friptă. La tejghea serveau doi băieți de prăvălie, tunși și îmbrăcați în halate albastre, așa cum fusese și el îmbrăcat odată. Nevasta patronului, mai trecută și mai grasă, ședea tot în cușca ei de sticlă, înaltă, așezată pe un postament de lemn, de unde păndea tot localul. Se apropiase prin mulțimea clienților și ea îl recunoscuse. I-a pupat mâna și a întrebat-o de Pandele.

— E cam bolnav azi, vezi că-i sus, i-a răspuns femeia, numărând un rest.

Nu prea avea timp de vorbit. Chelnerii aduceau listele de plată, așezau banii pe tejghea și ea ștampila bonurile, număra repede hârtiile, scuipând pe degete, cu unghia alegea restul, aruncând într-o cutie lungă de tablă piesele de doi lei și de un leu. Până să-l întrebe ce mai face, el plecase.

A urcat vechile scări de ciment, a trecut prin coridorul întunecos și a bătut la ușă. A auzit vocea slabă a lui Pandele poftindu-l înăuntru și a intrat. Nimic nu se schimbase. Stere cântărise totul dintr-o privire. Același tapet albastru, decolorat, mai vechi, pe pereții înalți; același oblon care acoperea fereastra și, în mijloc, masa scundă, plină de hârtii. Deasupra ardea lampa electrică cu picior lung, de porțelan, răspândind împrejur o lumină ostenită. Lucrurile abia se zăreau. Un miros greu de aer stătut plutea în odaie. Jupânul fuma. O dâră albastră, subțire, străvezie se ridica spre tavanul nevăzut. Peste hârtiile risipite pe masă, atârna o mână albă, mică, plină de

inele, ca de femeie. Pe ea aluneca strălucirea lămpii. Domnul Vasiliu socotea cu un creion și, când l-a simțit înăuntru, a ridicat ochii. Stere i-a deslușit prin pânza cenușie de dincolo de masa încărcată chipul lunguieț și slab, părul argintiu pe la tâmple și hainele necălcate, vechi și lucioase.

— Tu ești, mă? a întrebat.

Inima cârciumarului bătuse mai tare. Aceeași spaimă veche, ținută ani întregi în suflet, a ieșit gâlgâitoare, sub piept. Palmele și ghionții lui uitați, glasul poruncitor al stăpânului, toate s-au adunat într-o frică neînțeleasă. Pandele i-a întins peste masă palma subțire, aproape străvezie. Privirile i se șterseseră și veselia din ochi îi pierise. Parcă nu mai vedea lucrurile prea apropiate.

— Eu sunt, jupâne, sărut mâna!

— Stai colea, pe fotoliul ăsta!

Se așezase.

— Ia spune-mi, ce vânt te aduce pe la mine?

Iar scoase țigaretul lui, în care vârâse o Remesea. O aprinsese și în odaie se răspândise mirosul aromat al tutunului. Stere nu știa cum să înceapă. I-a povestit ce-a făcut de când plecase de la el. Jupânul asculta liniștit, fumând. Când terminase, privise multă vreme în gol, fără să spună nimic. Stere tăcuse încurcat. Târziu, Pandele rostise cu lene:

— După câte înțeleg eu, ți-ai făcut și casă…

— Da, casă de zid, cârciumă în față, odăi de dormit, magazii, tot, o mulțime de parale m-a costat.

— Așa e când faci avere…

Și râse mângâindu-și sprâncenele subțiri.

— Am vândut vinul, cu ce mi-a mai adus muierea, tot în cărămizi am băgat. Socoteala n-a prea ieșit.

Se oprise puțin, să vadă dacă jupânul pricepuse. Cam greu, că acesta se gândea la altele. El tot bătea șaua!

— Acum, că s-a mărit prăvălia, trebuie capital mai mare. Zece mii de lei dacă aș avea, m-aș cârpi…

Pandele se juca cu țigaretul. Îl lăsa să vorbească.

— Am trecut și pe la dumneavoastră să vedem ce mai faceți. Cucoana mi-a spus că sunteți cam bolnav… Mă gândeam să vă întreb, să aud ce ziceți…

Pandele fluiera încetișor. Stere ședea ca pe jar. Îi dă sau nu-i dă dacă o să-i spună pentru ce venise? Auzi pendula din perete bătând rar orele. Jupânul își aprinsese încă o țigară și spusese:

— Și ce vrei să faci acum? Ți-ai ridicat casă, ai mărit prăvălia… Mă, tu ești pus pe pricopseală…

— De…

— E bine, mă…

Stere se gândea aproape cu pizmă că nu va avea poate niciodată atâția bani să-și facă o prăvălie ca a lui Pandele, să țină servitori și să cheme musafiri, să bea vin scump cu ei…

— Dac-o să fii deștept, o s-ajungi bine! a mai spus.

Se îndoia, sau cine putea să știe? Jupânului îi venise ușor, fusese neam de neamul lui negustor. Cu ce moștenise, cu ce mai strânsese, că era om hotărât, adunase avere frumoasă. Dar el? Altceva e să pui cărămidă pe cărămidă și altceva să așezi temelie. Poate copilul lui, dacă i-o ajuta Cel-de-sus.

Domnul Vasiliu aruncase fumul pe nări, tușise scurt, stins și își potrivise în jurul gâtului un fular alb, de mătase. Buzele i se ascuțiseră într-un râs tăinuit. Ghicise ce voia Stere, dar aștepta ca acesta să-l roage.

— Ei?

Cârciumarul își luase inima în dinți și zisese:

— Îmi trebuie zece mii de lei…

Se făcuse tăcere. Se auziră iar bătăile ceasului. Afară se mișcau pomii. Coroanele lor atingeau ferestrele.

— E o sumă mare. Nici nu știu dacă am atâta în casa de bani.

Stere înghețase.

— … Dar, oricum, să vedem…

Se însufleți se.

— Te cunosc, am încredere, dar banul e ochiul dracului: dai – n-ai!

— Jupâne, ajută-mă, știi ce credincios ți-am fost, că nu ți-am ieșit din voie și n-am să te uit… Păcat de cârciumă…

— Știu eu?

Mâinile îi tremurau și păreau străvezii sub lumina palidă a lămpii. Tăcu câteva minute, mușcându-și buzele, gânditor. Când ridică privirile, în ochi îi strălucea o undă de șiretenie.

— Totul ar fi cum ar fi, spuse, dar mai e un chichirez… Lăsă vorba la jumătate, parcă ostenit… Eu dau banii cu dobândă. Ție n-am să-ți iau cine știe ce, ai fost omul meu, dar nici așa,

degeaba! Zece mii de lei împrumutați de un negustor pe o vreme ca asta e ca o mână moartă. Facem poliță, iscălești, eu îți număr banii pe loc. Cu alții n-aș îndrăzni. Fără girant, nu dau un pol.

— Domnu Vasiliu, las actele casei…

— Nu-i nevoie.

Se ridică de la locul lui, își puse niște papuci de pâslă și deschise casa de fier, zidită într-un perete. Numără suma de două ori cu spatele la el și, când se întoarse la masă, mai adăugă:

— Învață de la mine. Nu-ți bate joc de bani. Când ai o mie, înmulțește-o! Seamănă, dar și culege. Dobânzile sunt sfinte: banii tăi sunt banii tăi. Din procente faci alții…

Își scutură țigaretul, mai răsfoi o dată în fața lui hârtiile de o mie și, înainte de a i le întinde, îi spuse:

— De obicei iau douăzeci la sută. Ție nu-ți cer atât. Zece la sută, e bine? Banii mi-i înapoiezi într-un an. Cum vrei: câte o sută, câte o mie, toți odată, dar când se împlinește termenul, gata! N-ai plătit, te execut! Tu mă știi. Peștele mare înghite pe cel mic! Am avocați, judecători, nu merge! Dai până la ultimul sfanț înapoi!

Banii miroseau frumos a cerneală. Lui Stere i se făcuse frică. Polițe nu iscălise niciodată și știa că nu merge să te joci cu banii când aveai de-a face cu oameni ca Pandele. De împrumutat, era ușor să împrumuți, dar era mai greu să pui leu pe leu și să înapoiezi suma.

Totuși întinse mâna și numără și el. Erau nouă mii.

— Mi-am oprit dobânda, i-a zis jupânul. Așa e la mine, iscălește.

Și i-a pus în față polița, pe care scrisese cu mâna lui, cu litere de-o șchioapă, numele, adresa, suma împrumutată în litere și cifre, și termenul datoriei.

— Dumnezeu să-mi ajute!

— Să-ți ajute, mă băiatule, că te știu destoinic, dar, până să te-ajute el, ajută-te tu. Pune umăru, nu sta ca proasta…

Pe urmă l-a ispitit cui vinde, ce câștig scoate pe zi. Îl ascultase, stăruise și la urmă zisese:

— Băiatule, acolo-i treabă de făcut. Zici că se ridică mahala nouă la tine, în Cuțarida?

— Da.

— Asta-i pâinea negustorului! Dar de-ale mâncării vinzi ceva? Coloniale, delicatese? Tu știi cum e la noi. Băcănie, lucruri de băcănie?

— Eh, m-am gândit eu la astea, n-avea dumneata grijă, dar…

— Ce, dar?

— De, știu eu? O merge? Că așa-mi spuneam: mai așez niște rafturi ca lumea, mai scriu două litere pe geam, și gata musteriii. Ce, parcă nu mă pricep, că de la dumneata am învățat…

— Așa, mă, așa…

— *Reclama e sufletu comerțului*!

— Mă, da ești cam posac, mă! Mai deschide și tu gura, trăncănește, bea cu clientul la cot, ce-ți pasă! El plătește! Zice el că-i bine, tu zi la fel. Zice el că-i rău, rău este! Nu-l *încontra*! Musteriul tău, stăpânul tău! Mai aduci vorba, încerci: „Mă nea cutare, dacă v-aș căra eu și niște zahăr pentru copilași, acadele, ba făină, că n-aveți, nițel mălai, pastramă, ce nu trebuie la casa omului? Sare, borș, să facă nevasta, aici e aici!” De la lucru mic ies banii! Ascultă ce zic oamenii, pe urmă bagi capital în fleacurile astea și să-mi spui mie cuțu dacă nu ți-o place.

— Știu, jupâne, știu…

— Păi dacă știi, de ce nu chemi, mă, zugravul să-ți scrie pe ușă: *Bun*, *curat și ieftin*? Cumpără-ți un cântar, fii cinstit, că omul la asta se uită, cum îi pui punga în *palanță*! La preț arde-l, că nu știe. Tu iei zahărul cu zece lei, i-l dai cu paisprezece. Ies patru leișori la chil! Ușor. Zici că-i puțin? Nu-i nimic. Patru și cu patru fac opt și cu opt șaisprezece, nu bagi de seamă, la săptămână să te văd: doi de colea, trei de colo, ei? Îți faci suma, și asta pe deasupra! Câștigul de la băutură e altăceva…

Se însuflețise, vorbea repede, aprins, cu dragoste. Așa făcuse el banii. Totul e să te zbați, să nu te lași, și, pe urmă, Stere nu era un ageamiu. Jupânul zicea:

— … banul e ochiul dracului. Dacă nu știi să umbli cu el, e mort! Nu mișcă, gata! Cum îl faci să umble, fată, se îngrașă, aduce sutele pe sârmă! Bagă în cap ce-ți spun, că-mi place de tine, nu lăsa miile în tejghea! Asta-i moartea francului! Când stă, coclește, prinde rugină! Iei azi o sută din vânzare, n-o pune sub saltea, dă fuga a doua zi la piață cu ea, cumpără ceva, adu la prăvălie. Iar mai vinzi, iar mai cumperi. Marfa nu se strică niciodată dacă știi s-o conduci. Cârciumăritul e ca la moară,

macină într-una și te-alegi cu ce curge. Pierzi la unele, altfel nu se poate, curaj să ai, vin alte câștiguri. Numai în brâu să nu ții banii!

Stere ascultase cu trei urechi. Pandele ostenise. Își îndopase țigaretul din nou și tăcuse. Cârciumarul mai avea de adăugat ceva.

— Jupâne, la mine e lume săracă, nu prea au parale. Și-au făcut casele din te miri ce.

Pe buzele subțiri ale lui Pandele trecuse un zâmbet.

— Ce dacă sunt săraci? Nu se spală, nu mănâncă? De unde cumpără mălaiul, săpunul? Nu de la tine, de la altul! N-au bani totdeauna? Nu-i nimic. Dă-le pe datorie, te-am mai învățat. Datoria e ca buba coaptă, de ce-o lași, d-aia crește. Îl știi cu leafă, fă-i loc în carnet! Azi îi dai, mâine-i dai, el nu zice nu! Tu scrii! La ziua lor, scoți socoteala: atât și-atât! Trebuie să plătească! Altfel nu le mai dai și, când i-ai obișnuit, e greu să-i mai dezveți. Socotelile știi cum se fac. Tragi din condei. Din șase, ies șaisprezece. Ce, adică, dacă ei ar fi în locul tău, n-ar face la fel? Dacă le place, că n-o să cânte cocoșul tău pe gardul lor! N-ai să te duci să le ceri. Fă cum îți spun!

După vreun ceas, Stere plecase. Afară, soarele ardea puternic. Privise casele din centrul orașului, spoite cu var trandafiriu și împodobite cu flori de piatră. Ici-colo se ridicau clădiri noi, cu mai multe etaje. Bucureștiul era plin de schele și el știa lucrurile de preț din fiecare odaie, urcase pe scări tăinuite, umblase, bătuse la uși, uneori fațadele înnegrite de vreme, cu urme vinete de ploaie, ascundeau camere cu covoare moi și perdele de pluș în desene curioase, în care leneveau femei frumoase și câini, unde se benchetuia și se zvârleau banii. Toate aceste lucruri la un loc îl stârneau și îi făceau o poftă sălbatică de viață.

A doua zi era la primărie. Clădirea cenușie, înaltă, cu geamuri largi și posomorâte se vedea încă de departe, peste podul de piatră al Dâmboviței. Scările erau pline de oameni, urcând și coborând grăbiți, vorbind tare. Intră pe coridoarele lungi și reci și se pierdu în acel du-te-vino. Greși scările și ușile, deși nu venea prima oară pe aici. Mulțimea îl aruncă de colo-colo. Se agăță de brațul unui ușier și-i strecură un bacșiș în palma primitoare, întrebând de unde ar putea să scoată o autorizație pentru coloniale și delicatese. Se gândea că mare lucru nu

trebuie să fie, dar, cum nu cunoștea decât serviciul actelor de liberă desfacere a băuturilor spirtoase, merse mai greu puțin. Omul de serviciu îl trimise de la Ana la Caiafa, și el ameți de atâta gălăgie, numărând treptele. Odăile în care intra erau pline de dosare și aerul cenușiu și stătut mirosea a tutun prost și a hârtie veche. Deasupra birourilor scrijelate, nevopsite, ardea un bec galben. Lumina de afară părea și mai ștearsă. Așteptă în câteva locuri la ușă. Funcționarii aveau fețe încordate, ochelari mari, legați cu șireturi și mânecuțe de satin lucios până la coate. Lui i se păruse că oamenii aceștia dezleagă lucruri încurcate, de nedeslușit. Tușeau scurt, se mai uitau la el, dar nu-l întrebau ce caută. Foile îngălbenite foșneau mai departe. Cârciumarul își spunea că nu se face să-i superi decât cu bani și privea mai departe, răbdător, prin ferestrele deschise, zidul verde din față, acoperit cu iederă. De afară se auzea fierberea orașului, stins ca într-o apă. Ușile se deschideau și se închideau, veneau alți oameni, salutau cu voce tare, dădeau mâna cu funcționarii, apoi plecau cu treaba făcută.

Se apropia prânzul, și el tot lângă praguri. Cei de la birouri scoteau pachete cu mâncare. Mușcau cu poftă, se uitau pe ferestre osteniți. Aprindeau apoi câte-o țigară. Începuseră să vorbească de-ale lor, râdeau. I se făcuse foame trăgând pe nas mirosul de mezeluri proaspete și de mușt ar. Îl dureau picioarele stând rezemat de ziduri. În cele din urmă, se apropie de o masă plină cu hârtii. „Cu rușinea nu faci treabă în viața asta”, își zise.

— Nu vă supărați, se adresă unuia cu ochelari, aș vrea să scot o autorizație…

Omul din față ridicase privirile, mai scrisese ceva la repezeală într-un registru și mormăise:

— Ce fel de autorizație?

— Sunt negustor și vând numai băuturi, aș vrea să deschid și băcănie dacă se poate.

Funcționarul îl cântări repede câte parale face și se ridică:

— Cum nu? Se face, se face!…

— Da?

— Dacă te *servesc* eu!? Îmi dai voie: Iliescu, arhivar… Și când îți trebuie?

— Păi, cât mai repede…

Celălalt își frecase palmele pătate de cerneală și râsese.

— De, se face, dar trebuie să *miști din urechi*!

Și făcu un semn din degetele uscate.

— Mișc! Cum să nu, numai să scap!

Pentru atâta lucru pierduse o dimineață întreagă! Parcă nu știa el cum se trăiește, cum să nu știe…

— Bine, atunci scrie dumneata colea o cerere cum ți-oi spune eu și las-o aici. Se face, se face…

L-a ascultat, a scris, a mai dat pe acolo, la o săptămână avea patalamaua.

S-a pus pe treabă. L-a chemat pe Matei. Auzise de la femeia lui că e tâmplar. L-a întrebat dacă nu voiește să câștige și el un ban. Ăsta, cum să nu vrea? S-au tocmit. Ziua se mărise, când ieșea de la lucrul lui, s-apuca de ciocăneală. Scule se mai găseau pe acasă, ba o rindea, mai un fierăstrău. A cumpărat materialul și într-o săptămână Matei i-a dat gata rafturile. Banii câștigați tot la negustor în tejghea au rămas. I-a băut cu Spiridon și cu Chirică. Pe urmă cârciumarul a plecat la târguit, a umplut prăvălia cu făină și cu mălai, a cumpărat salam și zahăr, calupi de săpun, drojdie de bere, lumânări de seu galben, o terezie cum trebuie și a scris și o firmă nouă: COLONIALE ȘI DELICATESE. *La Stere.* A așezat-o pe o rână a casei, să se vadă de departe. Au aflat vecinii, lucrătorii, gunoierii și lăptarii. Iar s-au pus pe vorbă. Se întindea negustorul. Cu încetul, muierile s-au apropiat de rafturile vopsite proaspăt, au privit făina și zahărul și au început să cumpere. Se apropia Paștele și prăvălia se golise. Stere a tocmit un camion, l-a umplut și iar a îndopat rafturile. Îi plăcea și Linei să aibă de toate, să cântărească, să țină socoteli cu creionul chimic pe hârtie și să dea restul. Se deprinsese. Era frumos cârciumăritul. O îmbăta și pe ea sunetul pieselor galbene de cinci lei, adunate în tejgheaua cea nouă de tablă. Câteodată își uita mâna în bani, mângâind alama sunătoare. Până vorbeau lucrătorii, îi așeza frumos, fișic după fișic, apoi îi răsturna pe o parte, să zdrăngăne. Îi era ușor acum să toarne țuica în cinzecuri și să umple litrele cu vin. Gunoierii deschideau ușa, deasupra căreia Stere atârnase un clopoțel. Acesta suna de câte ori intra cineva. Zgomotul vocilor amestecate, mai puternice sau mai scăzute, îi dădea o amețeală plăcută. Parcă toată casa era plină. Adunătura pestriță se însufleția pe măsură ce le împărțea mai multă băutură. Mitilicul aromea. Aburii de rachiu miroseau adânc, a prună, ca un parfum vechi, amestecându-se cu fumul de tutun, tare și iute. Lumina

se încenușa și rafturile abia se mai vedeau. Clinchetul paharelor ciocnite, izul de vin risipit pe mesele de fag, toate o făceau să fie veselă fără să știe de ce. Când venea bărbatul în prăvălie, îl lăsa la tejghea și aștepta comenzile răstite ale mușteriilor amețiți.

— Mai adu un chil! striga vreun lucrător cu hainele lustruite de cărbune.

Ea înfigea pâlnia în gâtul unei sticle, răsturna damigeana grea și pântecoasă până o umplea și așeza triftărul la locul lui, pe un raft. Oamenii o priveau. Nu îndrăznea niciunul s-o atingă cu vreun cuvânt. Simțeau ochii cârciumarului urmărindu-i și le pierea graiul.

Zilele treceau repede. Seara, Lina aprindea lămpile. Stere cumpărase vreo trei. Fitilul lor lat și înalt dădea o lumină blândă.

— Bună seara! își urau mesenii unul altuia și beau mai departe.

Știuse bărbatu-său ce știuse: vadul era bun. Soseau mereu alți clienți, aduși de cei vechi, care lăudau rachiul. Cârciuma era în trecere. Până în Grivița, ceferiștii făceau un ocol scurt și se înfruptau. Lucrătorii unde să-și spele gâturile de praf? Iar gunoierii, după ce descărcau zece-unsprezece camioane, cărau pe șoferi și își lăsau banii negustorului. Ba se învățase și chivuțele să tragă câte o dușcă. Se mai îmbăta câte una, o scoteau măturătorii pe brațe afară, strângându-i fustele.

Lume necăjită! Câștigau puțin, aveau acasă copii, și ce să le dea de mâncare? Stere nu se supăra. Nu alegea banii. N-avea unul, îl scria pe-o hârtie. Lina se amestecase și ea:

— De ce să le dai, Stere, pe datorie?

— Nu fi proastă. Tot la mine trag. Băutura e ca lucru de leac: și de te-ai făcut sănătos, tot ai mai vrea. Și, apoi, îi mai încurc la socoteală: bea unul cinci țuici, eu îi trec șase. El de unde să știe? La plată, zic: „Atâta face!” Dă, că nu simte. Jupânul meu spunea, Dumnezeu să-l țină: „Lasă pe alții să se înghesuie la petreceri. Tu strânge bani și-ai să vezi pe urmă ce bună ziua capeți, că golași sunt destui!”

Femeii nu i se mai părea ca altădată, urât și posac. Trecuseră amândoi prin multe. Când au ridicat casele, avuseseră și o cumpănă. Stere nu voia s-o scrie și pe ea în actul făcut. Ba ieșise și cu ceartă. Asta fusese în ziua când veniseră antreprenorii cu planurile. Erau doi domni grași, cu dinți de aur.

Îmbrăcați bine. Țineau la subsuoară genți mari, pline de hârtii. În degetele groase, purtau inele scumpe, împletite, cu pietre roșii ca para focului. Căutaseră în maldărul de acte și scoseseră desenele pline pe margini de linii și cifre. Unul le spunea, ei, lui Stere și dogarului, care era de față:

— Aici o să fie prăvălia, aici odăile, magaziile, privata, gardul…

Îi plăcuseră hârtiile foșnitoare. Bărbatul o întrebase:

— Îți place? Asta o să fie casa noastră. Ce credeai?

Ea își aruncase privirea peste liniile încâlcite și vorbele lui Stere o făcuseră să roșească de mulțumire. Antreprenorii socoteau cu voce tare:

— Adaugă cuiele, tabla, dușumeaua, fierul…

Roșioară se apropiase și o întrebase:

— Pe tine te-a pus în acte?

— Nu știu, el umblă singur, îi răspunse puțin nedumerită.

Taică-său se întorsese tulburat lângă ceilalți.

Spre seară rămăseseră numai între ai lor. Venise și maică-sa. Dogarul a zis de-a dreptul:

— Sterică tată, eu am uitat să te întreb: pe Lina ai pus-o în actul casei?

Se făcuse liniște.

— În actul casei? se mirase cârciumarul.

Nu-i trecuse prin minte. Și o dată se încruntase. Ce, adică n-aveau încredere în el?

— Apăi, locul cu casa e totuna?

— Este.

— Păi dacă este, ce mai vorbă! Parcă o să stau numai eu în casă?

— Doamne ferește, de ce v-ați luat?

— Atunci?

Socrul nu știa ce să spună.

— De, ești omul meu, ginerele meu, însă ar fi bine să fie și Lina în acte…

— Ei, actele… Dar ce, fuge cineva? O s-o dea cineva afară pe *nevastă-mea* din casele *noastre*?

— Nu, sigur că nu, dar știi, e mai bine…

— Eu sunt om serios! retezase Stere aproape supărat.

Se opintiseră. Meșterul văzu negru înaintea ochilor. Înțelesese unde bătea negustorul. O luase ușor, să nu-l necăjească:

— Măi Sterică…

— Da.

— Ia pune colea un pahar de vin.

Ginerele îi turnase. Lina cu mă-sa tăceau mâlc. Pe urmă, cârciumarul le spuse la toți că de când se află lumea era lucru cunoscut că averea se scrie pe numele bărbatului. Ce să caute muierile în acte? Ele nu se pricepeau. Și taică-său, și cumnații lui de la țară așa pomeniseră: averea femeii se stinge într-a bărbatului. El e stăpân în casa lui. Și are o datorie sfântă: să-și țină nevasta și pe ai săi. Dacă știa socrul altfel, să-i spuie.

— Că eu pentru cine mă zbat? îl întrebase. Vreau să ne facem un rost în lume. Îmi este dragă fata dumitale și vreau să trăim mai bine. Ne-ai dat bani de zestre, vezi ce fac cu ei! Plec undeva?

— Nu.

— Sunt cununat cu Lina?

— Ești.

— Atunci? Vezi doar că trag la gospodărie: cârciumă de zid, odăi, tablă de zinc pe casă, magazii, gard, am mai mărit locul și Dumnezeu să ne ajute să apucăm binele pe care-l vreau eu la amândoi. Dacă fac casele, parcă cine le stăpânește? Eu cu ea!

— Să fiți sănătoși!

— Și dumneavoastră! Și atunci? Ce înseamnă?

Dogarul se încurcase. Avea și el cuiul lui. Treabă încâlcită.

— Mă Sterică, spusese, măi băiete, e fii-mea, mă, și nu vreau s-o văd pe drumuri, mâine-poimâine, că banii i-am muncit, mă Sterică, nu i-am furat! Cu palmele astea două, mă…

— Și lumea-i rea, maică, se amestecase și soacra.

În cele din urmă, Stere primise cu jumătate gură:

— Bine, *tată*, să mă mai gândesc și dacă o fi nevoie o s-o pun și pe ea în acte, dar eu ziceam că treaba se face bărbătește: mi-ai dat zestre, eu ridic casă! A mea-i nevasta, a mea-i casa! S-o întrebăm și pe Lina: vrea s-o pun în act, o pun! E zestrea ei! Eu nu-i vreau răul! D-aia am luat-o, să ne așezăm pe un temei, să nu ne râdă lumea! Eu sunt negustor, știu ce-i banul! Nu-mi bat joc de el. Mi-ai dat ce mi-ai dat, dar ce, crezi că mi-ajunge? Ai văzut bine cât mi-a cerut pentru materiale, cât pentru lucru.

— Am văzut.

— Dă la măsurător, dă la autorizație, dă pe petiții, izvor să fie, și tot se termină. Mă bag dator, dar tot nu mă las, casă trebuie

să fac, să se cunoască cine a venit întâi aici, în Cuțarida! Jupânul meu îmi zicea: „Bă, lăcomește-te, da când e vorba să faci treabă pentru tine, fii larg la buzunar! Dă cu inima deschisă.”

— Eu te las, încheiase Marin Roșioară, mai sfătuiește-te și cu Lina, întreab-o și pe ea cum ai zis și, dacă ți-o spune la fel, du-te la tribunal și scrie-o în acte, să fiu cu inima împăcată!

Stere mai aruncase:

— Pe urmă, ia gândește-te, altă umblătură, alți bani pe timbre, alte bacșișuri, de astea ne arde nouă acum? Spune și dumneata!

— Nu-i nimic, umblă moșneagul după asta! zisese soacra.

Și rămăsese cu fata s-o hotărască. Mă-sa o bătuse la cap vreun ceas, de nu mai isprăvea. Să nu fie proastă să se lase cu una, cu două, că ea nu cunoaște la oameni: o dată o lasă negustorul, și rămâne cu buza umflată; să țină morțiș să fie trecută în actul casei, că ce e scris n-are moarte!

Dar pe Lina o furase viața și grijile lângă bărbat. Îl auzea noaptea cum se scoală și dă ocol casei. Tot câinește dormea cârciumarul. Păzea avutul cu neliniște. De afară se auzeau glasurile zidarilor, care nu se mai ogoiau. Ea vedea urmele focurilor pe zidurile roșii de cărămidă și o cuprindea o mândrie de neînțeles. Când puseseră temelia, bărbatul îi întinsese doi bani de argint, să-i așeze sub prima cărămidă, după obicei. Pereții creșteau sub ochii lor și își dăduse seama că de acum nu mai ținea de părinți, ci de omul ăsta ursuz și puternic.

Într-o zi a îndrăznit, după îndemnul mă-si, să-l întrebe:

— Ce-ai făcut cu actele? M-ai scris și pe mine?

Întâi el tăcuse îndârjit, apoi rostise scurt:

— Te-ai făcut și tu a dracului?

De atunci nu se mai încumetase să-l întrebe ceva. Îl simțise multă vreme ca pe un străin, dușmănos. La vreo săptămână, într-o seară, pe când ședeau amândoi la masă, el a certat-o cu blândețe:

— Măi femeie, de ce nu mă lași tu să fac treabă? Că eu una am învățat: e rău să te lași sfătuit de muieri. Ce ți-a băgat mă-ta-n cap? Să te trec în acte? Eu te trec, nu zic nu... dar la ce-ți folosește? Nu ești nevasta mea? Nu le stăpânim noi casele? Nu sunt eu bărbatul tău? Spune!

— Da.

— Atunci? De ce nu mă lași să le potrivesc așa cum e bine?

Făcuse ce făcuse, a încântat-o, Lina se potolise. Ce treabă avea ea?

Tot maică-sa o învățase că, o dată dusă după bărbat, s-a terminat, trebuie să nu ieși din cuvântul lui…

Dogarul mai venise de câteva ori, nu întrebase nimic, dăduse ajutor și abia când au pus salcia la acoperiș a îndrăznit să aducă vorba despre actul casei. Țigăncile împodobiseră căpriorii cu frunze verzi și cu un drapel de hârtie, pe care-l bătea vântul. Dulgherii se descoperiseră și se închinaseră. Stere chemase un preot să facă o slujbă. Părintele se suise pe schelele de lemn, stropise zidurile cu agheasmă, blagoslovise și citise din cărțile lui. Au mâncat cu salahorii împreună. Cârciumarul împărțise vin zidarilor, se amețise de bucurie și, când a rămas cu meșterul, s-au luat la ciorovăială. Dogarul era cătrănit.

— Ai scos actul? a întrebat cu privirile în ochii ginerelui.

— Ce să ne mai încurcăm, întreab-o și pe fata dumitale, așa cum ne-a fost vorba…

Lina tăcea chitic. Bătrânul se repezise la ea:

— Spune! Tu nu vrei să fii în acte?

Ea începuse să plângă speriată.

— Spune, spune! o zgâlțâia și mă-sa de mână.

Dacă nu erau vecinii pe aproape, Grigore și Aglaia lui, se omorau.

— Hoțule! striga Marin Roșioară. Mi-ai furat zestrea fetii! Las’, că te potrivesc eu! Parchetul te mănâncă!

Se roșise tot și se repezise cu pumnii încleștați să-l lovească pe ginere. Și lui Stere i se urcase sângele la cap. Aglaia se băgase între ei și le striga în gura mare:

— Să vă fie rușine! Ne râde lumea, taman acu!

Dogarul a vrut să-și ia fata cu el acasă. Mai că n-a târât-o. Ea a fugit. Nici la părinți nu mai avea ce să caute. Ar fi snopit-o taică-său în bătăi. Socrii au plecat târziu, certându-se, lătrați de câini.

— O să te mănânce judecățile, striga bătrânul din drum, îți fac proces, hoțule! Sau dau foc casei!

— Las’, că vă împăcați! îl potolea cocoșata. Că nici el nu vrea răul!

— Nu mă-mpac până n-o trece și pe Lina în acte!

Și ea parcă-i dădea dreptate bărbatului când vedea ce avere aveau, îi era mai mare dragul să privească!

Meșterul nu se lăsase, deschisese proces. Stere o trimisese acasă la el, să-l împace. Dogarul nici nu voia să audă de așa ceva. Își luaseră avocați, erau la cuțite. Vreo câteva luni, să nu știe unul de altul. În cele din urmă, tot Aglaia îi împăcase, c-avea gură bună. De un Crăciun, Stere așternuse masă mare, își chemase și vecinii, și socrul se așezase cu nevasta la dreapta la masa lor.

Linei îi fusese mai greu la început, când venise străină în groapă. Bărbatul era posac, vorbea puțin, nu știa cum să-i intre în voie. Gândul la celălalt, la Nicolae, nu pierise. Aflase de la maică-sa că după nunta ei plecase la armată. Uneori, când își mai aducea aminte, plângea pe furiș, să n-o vadă nimeni.

Dar, cu timpul, sfiala trecuse. Bărbatul nu i se mai păruse atât de urât. Numai să nu fi fost atât de întunecat, de parcă îi tot tuna și fulgera. Rareori se apropia de el – și atunci cu spaimă. Nu știa ce suflet are. Când se bucura, se bucura puțin, parcă i-ar fi fost rușine să râdă. Îl auzea numai pe la prânz:

— Gata masa?

— Gata.

Era ostenit. Își găsea totdeauna câte ceva de făcut. Robotea toată ziua prin curte. Cumpărase păsări, le făcuse cu mâna lui cotețe de șipci, le vopsise și le aducea de la șina Constanței porumb, ca să le îndoape. Stere le număra seara și dimineața, le căuta de ouă, se apuca să spele butoaiele, să le întărească doagele cu rafie, numai să nu stea.

Prânzul îl mulțumea. Ea întindea fața de masă, răsturna mămăliga din care ieșeau aburii și-l aștepta să se închine. Bărbatul avea privirile stinse. Pe fața-i aspră, acoperită de o barbă sură, nu se vedea nicio lumină. Își descheia nasturele de la gât al cămășii, se ridica de pe scaun și spunea făcând semnul crucii:

— Dă-mi, Doamne, și mâine ce mi-ai dat azi!

Apoi se așeza. Chipul i se lumina puțin.

Îi aducea ciorba acră și fierbinte, în care el strivea ardei verzi, iuți și parfumați. Sorbind adânc din lingura lată, se scutura de plăcere.

— Bună? îl întreba.

— Bună, mormăia.

Când golea farfuria, cerea iar:

— Mai dă-mi!

Îi aducea încă o porție. Apuca feliile de mămăligă tăiate cu firul de ață, sufla în fiertură și mesteca rar. Lina pregătea sosurile în farfurii adânci. Îl aștepta să șteargă urmele de pe marginile tacâmurilor, gonea câinii pripășiți la picioarele cârciumarului și strângea masa. Stere se mai închina o dată, de mulțumire, apoi deschidea ușile cele noi ale prăvăliei. Clopoțelul de deasupra se smucea timp îndelungat, sunând fără rost. Ea se apuca să mături dușumelele, murdare de noroiul adus pe tălpile clienților. De afară venea aerul plin de miresme al maidanului. Bărbatul aștepta nemișcat în prag. Se odihnea privindu-și curtea largă.

Zilele treceau repede. Lina nu băga de seamă. Și n-ar fi băgat de seamă cum se duce viața ei dacă nu s-ar mai fi întâmplat câte ceva...

De la o vreme, Cristu Surcel bătea mai des drumul Cuțaridei. Sosea în faetonul lui înalt, lovind caii, cu garnițele pline de lapte, în cămașă albă, desfăcută la gât, roșu în obraz, plin de sănătate, vesel, chiuind și înjurând. Când lipsea Stere, se da aproape de tejghea, cu ochii în ochii Linei. Nu spunea nimic. Bea numai cu sete rachiul, se uita afară. Tot singur. Se scula mai devreme, tot aici îl găseau ceilalți: Bulancea, Apopii și Nenișor. Când rămâneau numai ei doi, râdea cu înțeles. Lăptarului îi căzuse dragă nevasta cârciumarului, tânăr era, i-ar fi dat inima ghes. Se ferea de negustor, că aflase ce fel de om este, și nu știa cum să vorbească cu ea. Când intra în prăvălie, se pierdea. Linei i-a fost greu să bage de seamă. Untarul venea la timp nepotrivit, devreme. Dacă dădea de Stere, arunca țuica pe gât cât ai clipi, răsturna piesele de aramă pe tejghea, și pe aici ți-e drumul. Când o găsea pe ea, se încurca socoteala. Femeii nu-i trecuse prin cap una ca asta la început, dar prea era focos Cristu. Aruncau văpăi ochii lui, și pe fruntea netedă, lustruită, zărea o umbră. Alt chip de român, și o apuca și pe ea un fel de tremurat. Se încurca în sticle, ofta și-o ținea și o frică de bărbat. Se învârtea pe afară, își făcea de lucru, nu era chip. El o chema iar, mai cerea un cinzec, cu privirile în obrajii ei. Avea o mustață rară, roșie ca pana de cocoș, pe care o întindea des cu degetele subțiri și albe. Linei îi era mai mare rușinea. Intrau alți clienți, se uitau la bolintinean: lucrul dracului, ei singuri în toată prăvălia, tineri amândoi, sărea în ochi. Lumea începuse să vorbească. Ilie mai glumea la o țuică cu ceilalți, scăpa câte o vorbă. Stere n-

avea de unde să știe, degeaba bătea șaua și Spiridon, clătinând din capul său mare și sorbind cu zgomot din țoi. La urma urmei, fiecare cu treaba lui! Cârciumarul intrase în vâltoare. Umbla după marfă, prinsese gustul banului. Mai plătise din datorie lui Pandele, mai împrumutase, nu se cunoștea. Vara trecuse. Venea vremea rea. Stere a plecat la Drăgășani, să umple poloboacele. A numărat banii, s-a urcat în leagănul unei căruțe și-a strigat căruțașilor că-i gata. Pe la prânz au ieșit din București și-a doua zi se apropiaseră. Viile erau galbene. În plopii Drăgășanilor bătea aripa toamnei, scuturându-le frunza. De unde să știe cârciumarul ce lăsase acasă?

Cristu Surcel a aflat de plecarea negustorului și a început să dea târcoale. Lina nu-și mai vedea capul de treabă. Nu-l băga în seamă. Lăptarul a răbdat ce-a răbdat, și într-o dimineață n-a mai putut. Erau singuri în cârciumă. Sosise devreme, cu caii spumă. Era băut după drum, să aibă curaj. Când l-a văzut, femeia a avut parcă o bănuială. A dat să-i zică ceva, că-i prea de dimineață, că n-a măturat, n-a fost chip! El s-a apropiat repede și-a întrebat-o neted:

— Cucoană nu vrei să pleci cu mine?

Linei i-au ars obrajii de rușine. A încercat să se întoarcă, dar Cristu o înșfăcase de mână și spunea:

— Mi-ai mâncat inima! Ce zici? Te duc în Bolintin. Am să te țin ca pe-o prințesă! Nimic nu-i nevoie să faci! Decât roabă la olteanu ăsta! Ia te uită ce de bani am! Cumpăr Bucureștiul cu ei! O să te port numa-n mătase...

Zvârlise pe tejghea un pumn de sute.

Muierii nu-i venea bine. Lăptarul o ținea strâns de încheieturi și nu-și găsea locul. Cum ședea aplecat cu fața spre ea, semăna nițel cu Nicolae. Vru să se smucească, să scape, dar el nu-i dădea de loc drumul.

— Haide, zicea.

— Lasă-mă, că strig la nea Grigore și te spun lu bărbatu-meu când o veni!

— Haide! scrâșnea Cristu.

Lina se strecurase de lângă el și intrase în casă, lăsându-l singur, înspăimântată să n-o fi văzut cineva. De atunci o chemase pe Aglaia, să stea cu ea până la întoarcerea lui Stere.

Bolintineanul venea în fiecare zi și se îmbăta de necaz. Abia îl scoteau ceilalți afară, îl suiau în faeton și-l urneau cu chiu, cu vai spre casă.

Din asta i s-a tras lăptarului, pentru că l-a mirosit negustorul când s-a întors. I-o fi șoptit cineva, a deschis el ochii, nu putea să știe bine. Lina nu-i purta dușmănie. Bărbatului nu i-a spus nimic, se gândea numai cu spaimă la îndrăzneala lui Cristu.

Într-o zi cârciumarul a dat peste el cu ochii pe nevastă-sa. A stat să glumească cu Stere, dar acesta a pus palmele pe masă și i-a zis:

— Lasă polul dumitale și pleacă, dacă nu vrei să se întâmple o nenorocire!

Untarul, alb, s-a ridicat fără să spună un cuvânt. Femeia tremura după tejghea. Stere a înjurat-o de mai multe ori și dacă n-ar fi ieșit repede afară ar fi fărâmat-o în bătăi.

De atunci nu i-a mai văzut nimeni pe lăptari în prăvălie. Parcă-i înghițise pământul.

Către sfârșitul iernii, femeia se simțise însărcinată. Când a aflat cârciumarul ce noroc dăduse peste el, n-a mai putut de bucurie. Și-a chemat vecinii și au petrecut într-o seară. A doua zi a trimis-o la părinți, să le spună și lor.

Pământul înghețase. Mirosea a spic de zăpadă. Lina mergea repede, învelită într-o broboadă grea de lână. A ajuns acasă, a pupat mâna dogarului, a chemat-o întâi pe maică-sa și i-a spus vestea, s-au îmbrățișat, au mai vorbit de-ale lor și spre seară s-a întors. În capul străzii, când să iasă la maidan, cu cine a dat ochii? Cu Nicolae. Parcă mai crescuse, și hainele de militar abia îl cuprindeau. Capul îi era acoperit de o capelă soldățească. Vântul îi bătea mantaua largă, închisă la gât. Purta cizme cu carâmbi înalți și centiron de piele galbenă, cu baionetă la șold. El n-o recunoscu de la început. Când se apropie, o strigă cu jumătate gură:

— Lino!

— Nicolae!

Se priviră. Femeia n-a mai rostit nimic. Se uita doar înainte, liniștită. Soldatul a plecat repede peste glodul înghețat. Crivățul îi bătea poalele mantalei.

A pornit și ea spre casă, mai pe urmă, fără să simtă ceva, cu picioarele înghețate. Căută pe drum să-și aducă aminte de

chipul lui, dar nu-l ținu minte. Casa lor, a ei și a lui Stere, i se păru mai caldă în seara aceea.

Noaptea ninse mult, potolit. Femeia adormi târziu, după ce se zbătuse multă vreme lângă bărbatul care răsufla adânc lângă ea. Ascultase așezarea liniștită a zăpezii și țipetele lungi și ascuțite ale cocoșilor. Simțea cum se așternu gunoaiele și cum se lasă zidurile de cărămidă, prinse în muchiile de beton. Casa se scufunda încet, o dată cu malurile acelea sterpe, găunoase, într-un drum lung spre fundurile sălbatice. Câinii rodeau scândurile cotețelor, urlau repezindu-se spre gard, apoi iar se făcea liniște.

Lina a născut aproape de Crăciun. Aglaia a chemat-o și pe-a lui Matei, că erau de-o vârstă și se pricepea la moșit. Au întins așternuturile, au fiert apă și au îngrijit-o. Nevasta cârciumarului s-a chinuit până la ziuă și a născut un băiat, o mână de carne, cu ochii lipiți, scâncind. Stere, ostenit de la drumurile lui, s-a sculat, a aprins lămpile și s-a învârtit tot timpul împrejurul muierilor. Când Aglaia i-a arătat copilul, punându-l să-l scuipe de deochi, i s-a făcut milă și de nevastă-sa și a intrat s-o vadă. Ea plângea în pat, ușurată. Era slăbită și plânsă. Bărbatul s-a aplecat și-a pupat-o de două ori, cu dragoste.

Muierile spălară băiatul și-l înfășurară în cearșafuri proaspete, încălzite pe sobă. Cocoșata îl freca ușor cu palmele pe picioare și-l descânta:

— Să fugă ca iepurele și să fie deștept ca vodă! zicea trecându-i degetul mare peste frunte.

A lui Matei i-a înnodat buricul, legându-i-l cu sfoară roșie, l-a închinat la sfântul Gheorghe din perete și l-a uns cu untdelemn.

Au trimis, după aceea, ploconul la naș pentru botez: două gâște fudule, cu gâtul lung, albe ca laptele, legate cu funde albastre, împiedicate cu inel de cositor, o ploscă veche, împletită cu tei și cu rafie în care se afla vin negru, portocale, alviță, bomboane umplute cu cremă, totul pe o tavă lată, ținută de Aglaia și de Grigore. La spatele lor, cântau lăutarii de-i avuseseră la nuntă, atunci aduși din mahalalele vecine.

Muierea chiuia și juca darurile, să afle toată lumea că botează cârciumarul. Casele nașului erau peste Grivița, înspre mahalaua Grantului. Lumea se oprise în loc și privea convoiul cel vesel. Cocoșata sucea dosul, răcnea o dată, pocnea degetele lăutărește. Ieșiseră și negustorii afară din dughenele lor să se

uite. Oltenii suflau în palme de frig, bătând opincile. Au trecut podul de fier după plocon.

Locuința brutarului se vedea de departe, odăi lângă odăi, cu acoperișul înțigluit și geamuri verzi la cercevele, deasupra, de îndulceau lumina soarelui. Câinii au început să latre, Aglaia a strigat la lăutari și vioristul a zdrăngănit la ăilalți arcușul, făcând un *Mulți ani trăiască* pentru cei din casă. Vecinii nașului au ieșit la porți, s-au uitat la muiere și au strigat la proprietar. Acesta era, ca omul după somn, cu ochii mici. A deschis porțile, a poftit ploconul în curte. Gâștele, blânde, nu scoteau niciun strigăt. Aveau numai niște ochi mari, albaștri, mirați.

Brutarul a încercat vinul din ploscă, a gustat alvița, a cântărit în brațe darul și-a rostit:

— Bun, botezăm!

— Să fie într-un ceas fericit! a urat Grigore.

Lăutarii iar au cântat. Nașul a scos vin din pivnița lui, a turnat în pahare și au închinat pentru noul-născut. Zăpada scrâșnea sub picioare și s-au apucat să joace ca să se încălzească. Până seara, Aglaia a fost înapoi, beată, cu Grigore cu tot.

Pentru că tot cădea în sărbători, au întins masa, au poftit rudele – și țin’te petrecere! Socrul a chemat neamurile, să vadă în ce pricopseală stă fata lui. Veniră, cu mic, cu mare: finul Tache, ăl de jucase primul mireasa la nuntă, cuscrul Vasile, nea Ghiță Bâlcu, tot posomorât și însetat, fina Smaranda, Cristea și nașul cu nașa, veseli, comandând lăutarii, încărcați cu daruri pentru fin. Aduseseră plapumă de mătase, scutecele de stambă și ciorapi mici, lucrați în grabă de femeie, tigheliți cu lânică.

Meșterii au lăsat femeile în casă și au ieșit în curte, să vadă împrejurimile. Sosiseră în trăsuri tocmite. Birjarii așteptau la poartă, înveliți în pături flocoase, cu căciulile pe cap. Ningea des, cu fulgi mari. Stere, cu dogarul și cu nașul înainte au arătat rudelor gardul și pomii, pivnița unde au zăbovit bine, să guste fiecare sorturile de rachiu și de vin, clătinând deștepți din cap, că le plăcea; apoi cotețele cu animale și păsări – curte de gospodar, fără îndoială. Cârciumarului îi creștea inima de bucurie să le spună că peste toate el se afla stăpân, și cu *a lui*, adăugase de urechile socrului. Vecinii se uitau de prin curțile lor sărace la adunarea de trăsuri de la poarta negustorului. Vorbeau și se mirau de ce neamuri are.

Gazda o chemase și pe Aglaia de ajutor. Aceasta glumea cu oaspeții, așeza tacâmurile pe masă, fura câte un rachiu, îi era mai mare dragul de belșugul altuia. Lina, înzdrăvenită, golise cârciuma, trăsese obloanele la ferestre și acolo potrivise ospățul. Brutarul o pupase la venire, o privise – frumoasă fină își luase, n-avea ce zice!

Stere le-a arătat odăile spoite atunci, albe, cu perdele și preșuri, din zestrea nevestei. Meșterii lăudau:

— Bună treabă, la mai mult! Să vă dea Dumnezeu noroc!

Sosi și preotul, adus de Grigore, tot în trăsură, cu dascălul, cărând cazanul sfințit, de aramă, al bisericii. L-au poftit la căldură, împreună cu ajutorul lui, de ținea evangheliile. Erau amândoi roșii de frig, veniți după drum. Cârciumarul le-a dat câte un rachiu. Aglaia a încropit apă pe mașină, a așternut scutecele la îndemână și au așezat vasul în mijlocul casei. Părintele și-a pus odăjdiile, după ce le sărutase tivul de aur, s-a închinat și a început slujba. Aduseseră copilul, care plângea în brațele Linei, și lumânările albe, gătite cu funde late, cumpărate de naș. Le-au aprins, și un fum frumos mirositor s-a răspândit împrejur. Rudele, cu capetele descoperite, ascultau glasul preotului. Părintele avea o voce dulce și caldă. Lumina feștilelor juca în firele rare din barbă, argintii și întunecate. Dascălul, subțire și palid, dădea, alături, răspunsurile, pe alt glas. Stere abia se ținea să nu plângă de bucurie, privindu-și din când în când nevasta, în spatele căreia lăcrimau soacra și dogarul, cu nenea Ghiță Bâlcu și cuscrul Vasile. Ceilalți oftau împrejur, mulțumiți. Prin ferestrele mari răzbea lumina strălucitoare a zăpezii și de afară se auzeau clopoțeii cailor. Mirosea a cozonac șezut la răcoare și a friptură. Preotul a sfințit apa cu crucea lui de argint, a înmuiat tistimelul de busuioc și a blagoslovit casa. Apoi a luat, cu nașa și nașul, copilul, ce începuse să țipe, și l-au scufundat de trei ori în cazan. l-au zis Alexandru.

După ce l-au înmuiat, Aglaia l-a înfășurat în crâșmitul de americă, pregătit, să-l usuce, și nașa i-a lipit pe frunte o piesă de argint, să-i poarte noroc și să se umple de bani. Părintele i-a uns creștetul capului cu mir și l-au închinat la icoane.

Apoi, așterne-te masă până a doua zi…

Mai aveau și necazuri, nu se putea să n-aibă. Stere se mai supăra, de zgârcit ce era, la vreo risipă. Își certa nevasta:

— Tu nu m-asculți pe mine! Nu înțelegi unde bat eu... Nu vrei ca lumea să-și scoată pălăria la tine. Uite împrejur, la amărâții ăștia, și spune dacă voiești să ajungem ca ei... Ori nu ți-o place să te fac *cocoană*?!

Vorbele bărbatului o atingeau drept la inimă, acolo unde-i mai slab omul.

Cum adică, să nu vrea să fie *cocoană*? Care femeie nu vrea? Numai că i-ar fi plăcut să mai scape câte o duminică la plimbare, să mai petreacă și ei, că erau tineri și viața trecea, și nu înțelegeau nimica.

Dar când îl vedea pe Chirică cât e de amărât, și pe Matei, și pe ceilalți, îi trecea cheful de petrecere. Acarul nu mai scăpa de belele. Iar i se îmbolnăvise un copil. Tot la Stere venise să ceară.

— Ajută-mă, domnu Stere, nu mă lăsa...

Cârciumarul, mai strâmbându-se, mai închizând ochii, l-a ajutat. De fier să fi fost, și nu putea să-l lase când îl vedea cum se chinuie. Nu trecea primăvara, și la poarta ceferistului atârna un drapel alb, de mort. Îl aducea un bătrân din capul Griviței, îl lega cu sârmă în ostrețele gardului și pleca. După trei zile se întorcea, îl desfăcea, îl punea pe spinare și-l cără înapoi. Asta însemna că acarul rămăsese cu un copil mai puțin.

Casa lui era plină de rude. Odăile miroseau rânced a moarte și a lumânări scurse. Chema un preot, care citea, și-și ducea mortul la cimitir într-o căruță goală. Copiii ceilalți plângeau lângă el. Chirică punea o mână pe coșciugul nevopsit și nu scotea un cuvânt sau o lacrimă până la groapă. Numai seara, după ce se termina totul, intra în cârciuma negustorului și cerea o litră de rachiu. O bea repede, pe nerăsuflate, ca să se îmbete. Pe urmă cădea cu capul pe masă, țeapăn.

Lucrătorii își spuneau unul altuia:

— Săracu Chirică, iar e necăjit...

Și nu-l mai băgau în seamă. Ceferistul se trezea către miezul nopții, când auzea pe Lina punând drugii obloanelor. Pleca clătinându-se și înjurând. În câmp, se oprea și ridica pumnul lui mare, vânturându-l spre stele:

— Tu-ți dumnezeul tău, Doamne, care le-ai făcut pe toate strâmbe, de-ți bați joc de sufletul meu!

Dar ce-i păsa cârciumarului de necazurile altora? Fiecare cu norocul lui! Dacă ar fi stat să judece, n-ar mai fi trebuit să vândă băutură amărâților, că el pentru asta le așezase prăvălia în

drum, să-i facă să uite de greutatea vieții. Treaba mergea, nu putea să se vaite. Cârciuma era plină de dimineață până seara. Osteneau. Și el, și muierea, și băiatul de prăvălie.

Cum suna băltărețul peste Cuțarida și se topeau zăpezile, cârciumarul scotea mesele afară, aducea un butoi de vin vechi mai la îndemână și spăla jumătățile. Soseau gunoierii, grași, rumeniți, trăiți bine pe la părinți. Zidarii plecau pe la binale, nu-i mai vedeai, dădeau în primire, de acum beau pe unde munceau. Cu ceilalți, petreceau până toamna. Pe ăștia îi mai știa Stere, pe fiecare, se dovedeau repede unul pe altul, la un pahar. Frizerului îi căzuse dragă nevasta lui Gogu. Se prăpădea, nu alta.

— Astea-nalte-mi plac mie! îi spunea lui Spiridon când se amețea. Și are niște ochi coana Florica!

Suflet larg, Tilică iubise și el la viața lui. Femei, nu jucărie... Dacă ședeai să-l asculți, aflai destule. Așa era meseria asta, curată, cu săpun, cu odicolon, se purta și el, nu-i vorbă, totdeauna avea papion, duminica își punea hainele bune și se ținea pe urmele croitorului.

Negustorul tot de la alții aflase, ba de la Spiridon, ba de la Ilie, că și ăsta era pișicher, i-ar fi dat inima brânci. Gogu avea alte metehne. La cârciumă nu prea venea, nu se înghesuia la băutură. Își vedea de lucrul lui toată săptămâna: croia, cosea, călca, adormea liniștit. Când sosea duminica, cu ce avea în buzunar, o lua pe Florica și se opreau în Grivița la o grădină știută de mult, unde cântau și dansau niște artiste dezbrăcate. Acolo ar fi stat croitorul și ar fi privit până îl uita Dumnezeu. Femeia se mai strâmba, n-avea ce-i face. Lui îi plăceau dezbrăcatele. Se certau, iar se împăcau, omul nu se schimbase. Și n-ar fi fost nimic dacă n-ar fi avut și patima cărților. Pierduse o mulțime de bani în viața lui, la cafenea. Nevastă-sa îi povestea Linei, când se întâlneau, despre ce case avuseseră, la piața lui Matache Măcelarul, cu lei de cretă la ușă, moștenite de la părinții ei. I le tocase în câțiva ani croitorul cu cărțile sale. Erau mai tineri, el nu se uita. „Prietenii l-au mâncat, spunea. Toată ziua la noi în casă ședeau. Gogu nu-și mai vedea de meserie, că pe atunci avea clientelă, nu așa! Oameni, unul și unul... Unde împungea el cu acul, ieșea francul, ehei!” Făcuseră datorii, au vândut averea și, din ce le rămăsese, cumpăraseră loc în Cuțarida și ajunseseră ca vai de lume. Din când în când, îl apucau dracii, începea să lucreze în silă, fura ce brumă

strânsese din croitorit și fugea la cafenea, pe Grivița, să-și încerce norocul. Uneori se întorcea cu buzunarele pline. Nu se mai înțelegea cu Florica de mulțumit ce era. Nu trecea mult, și iar pierdea totul. Spunea mereu că într-o zi o să câștige o sumă mare de bani și o să răscumpere casele pierdute. Linei îi era milă de femeia aceasta voinică, care vorbea tot timpul, de ziceai că se ceartă, altfel, liniștită și muncitoare. Se împrieteniseră repede și, când scăpa cu mâna în bani, plecau amândouă la gară, la negustori, să-și cumpere câte o rochie. Îi spunea și lui Stere, dar el îi zicea să-și vadă de prăvălie și de copil, să lase *luxul.* Dar ce, parcă asta se numea că e *luxoasă*, ca altele?

Bărbatul nu scăpa banii din mână, tot ar fi cumpărat, că vedea că se ridică mahalaua. Se croiseră alte străzi de pământ, drepte, în mijlocul cărora creștea încă dudăul, cu șanțuri înalte, care împărțeau malul Cuțaridei. Orașul înainta pe nesimțite într-aici, înghițind loturile sălbatice, și luminile lui se vedeau mai aproape. Dinspre Filantropia se deschisese un drum nou cu prăvălii de cărămidă, și noaptea, peste câmpul rămas, felinarele cu gaz răspândeau o lumină albastră, puțină, pâlpâitoare. Pe șoseaua de piatră, treceau convoaie lungi de căruțe goale. În margini răsăriseră oțetari cu frunze lungi și rare, ca niște degete rășchirate. Numai spre groapă nu se îndesa nimeni. Deasupra gurii ei largi, căscate, plutea un abur greu, alb. Drumul camioanelor se schimbase, trecea peste maidan, făcea un ocol spre curtea lui Stere și se întorcea la Tarapana. Toamna, noroaiele se întindeau peste tot. Pământul era numai o clisă galbenă. Oamenii își cumpărau cizme și înjurau, abia înotând în șanțurile alunecoase.

Mai veniseră și alți oameni în Cuțarida. Întâi un sifonar, care avea camion și două cârlane de iepe, om necăjit și ăsta. Căra ca robii, abia scotea de-o pâine și de un ciocan de rachiu. A tras spre casele oltenilor, și-a humit un bordei cu mâna lui. A adus cu spinarea niște uluci și a împrejmuit locul, o palmă de bălării, și-a ridicat o iesle pentru animale. Vesel om. Nu se plângea. Dimineața înhăma iepele, scotea gardul și pleca în camionul lui, cărând sifoane pe la cârciumari, în Grivița, după pâine. Îl apuca prânzul spre șina Constanței, mânca o roșie, trăgea la umbră, se culca pe leagănul droștii, cu șapca pe ochi, dormea, nu-l cerceta nimeni, se ridica în capul oaselor, căsca, o lua mai departe după ce dădea iepelor o mână de nutreț uscat la soare. Le mângâia

boturile umede, le vorbea ca unor oameni și, când se întorcea seara, le împiedica, dându-le drumul în groapă să pască. El se odihnea sus, pe rampă. După ce le făcea voia, le închidea și trăgea la Stere, cerea o boască, mai vorbea. Spiridon îl cerceta, de pe unde este, sosea și Chirică, lua dorobanțul lui, își povesteau de ale lor, ca între oamenii săraci. Sifonarul dormea mai mult pe afară. Întindea un țol pe pământ și se lungea mulțumit, trăgând cu urechea la hățele lui, care rumegau încă iarba grasă și umedă a gropii.

Se împrietenise cu moș Leu, de păzea avutul primăriei la rampă. Ăsta era albit de bătrânețe, îndesat și iute la treabă. Fuma tot timpul dintr-o pipă de lemn ars. Sfătos ca toți unchiașii, nu-i mai tăcea gura. Știa câte-n lună și-n stele. Nu era singur. Ținea după el armăsari de prăsilă, dați de serviciul edilitar să ajute la căratul gunoaielor. Om al dracului, după cum se vedea. S-a așezat în gura bălții, lângă pipirigul ei. A ridicat din coceni un adăpost, a înfipt în pământ un țăruș și a scos dintr-o traistă un ceaun de mămăligă, niște pirostrii, și acolo mânca, acolo dormea. Strângea tinichelele adunate de chivuțe și, după ce le făcea grămezi-grămezi, înhăma armăsarii la o droagă și trimitea tabla statului la o fabrică de conserve. Îi rămâneau bani. Să fi avut șaizeci de ani, dar nu-i dădeai. Cât era de trecut, umbla după chivuțe și le tăvălea prin sipică. Din când în când, urca la cârciumar, se altoia cu un rachiu și se întorcea să doarmă pe grămada lui de coceni. L-au aflat căruțașii că are armăsari de prăsilă. Veneau pe furiș, să nu știe primăria, plăteau moșului, și caii lui le îmborțoșau odoarele. Se umpluse mahalaua de mânji. Iarna dormea într-un bordei, pe săturate, că nu mai avea treabă. Grigore crezuse la început că or să-l înece zăpezile pe fundul gropii și pe el, și pe armăsari, dar omul dăduse animalele serviciului edilitar. Când i-a adus înapoi, caii erau arătoși, că-i ținuseră bine cei de la primărie. Moș Leu îi hrănise mai mult cu răbdări, oricât de vrednici se dovediseră.

Stere îi știa pe fiecare, cum ți-ai cunoaște sufletul: cu necazurile și încurcăturile pe care le aveau, pentru că la el se opreau la vreo nevoie, să-i ceară bani. Cârciumarul se lăsa greu. Unii se apucaseră să negustorească spre Filantropia, alții își luaseră locuri. Oltenii se întinseseră, își mai adăugaseră un loc pentru grădinărit. Precupeți vechi, simțiseră ce se ridică în Cuțarida. Prinseseră cheag, aveau obrajii roșii de trai bun. Dar

cei mai mulți erau săraci. De unde să le iei banii, dacă nu ți-i mai dă? Cumpăraseră locurile cu economii. Aici scăpau de impozite și de datorii, trăiau ca vai de ei, câte patru într-o odaie, dar erau mulțumiți că nu mai plătesc chirii și că aveau casele lor de pământ, de bălegar, cum erau. Țineau fete de măritat. De unde să le dai zestre, să le trimiți după un bărbat? Unele dintre ele se mai căpătuiau. Când făceau nunți, petreceau câte trei zile, c-așa-i omul sărac: fudul! Nevestele nășteau repede, înainte de termen, și nu le mai cunoșteai. Nici Grigore nu le mai putea ține seama, cu toate că le știa pe fiecare după nume. Se înmulțiseră, mereu soseau oameni noi, și drumurile gropii lui Ouatu se lățeau. Unii trăgeau spre rampă, își așterneau cum puteau. După trei zile intrau în prăvălia lui Stere și-i cereau făină pe datorie.

Carnetul negustorului se umplea de linii și de semne. La leafă plăteau până la ultimul leu, se mirau de cât aveau să dea, cârciumarul îi încărca dintr-un condei, nu le venea să-i zică, de frică să nu-l supere, c-așa-i făcută lumea asta: pe-ăl de-ți dă, nu poți să-l miști nici cu o privire! Și pe urmă, cum să știi a doua zi dacă ai băut două țuici sau trei? Că te mai lua unul, altul deoparte, ciocneai, n-ai mai fi plecat. Stere își făcea datoria în foile lui.

Pe lucrători îi aflau repede și nevestele. Treceau câmpul înfofolite în broboadele lor de lână, se uitau prin geamuri, nu îndrăzneau să intre. Ieșea vreunul, striga de afară la ceilalți:

— Ioane, vezi c-a venit muierea după tine.

Oamenii se supărau. Se apucau să înjure. Le goneau acasă la copii și se îmbătau de ciudă. Altele învățaseră. Ca să scape de palmele bărbaților, trimiteau fetele de școală sau plozii. Copiii erau desculți și tremurau la ușă. Îi băga vreunul înăuntru.

— Al cui ești tu, puță?

— Al lui Vasile.

Tatăl ieșea din fundul cârciumii, lua odrasla de mână și apuca iar țoiul. În prăvălie era cald. Fumul de tutun înnegrea pereții. Mirosea a unsoare de bocanci și a rachiu. Copilul se uita la mușterii și nu spunea nimic. Câte unul îl îndemna să-i guste țuica:

— Ia, zgaibă!

Băiatul punea țoiul la gură și-l dădea peste cap.

— Bravo, seamănă lui tat-său! râdeau ăilalți.

Se supăra vreunul mai deștept:

— De ce vă bateți joc, mă, de sufletul țâncului ăsta? De ce-l otrăviți?

— Cine-l otrăvește?! Îl învățăm! se făleau ăilalți.

— Să știe de mic!

Copiii erau însă deprinși cu toate relele. Ascundeau țigări prin buzunare și fumau pe maidan, câte doi-trei, până se îngălbeneau la obraz. Aveau frați mai mari la care se uitau, cine să-i stăpânească? Bărbații erau plecați toată ziua la muncă, femeile cu treburile lor, ei slobozi. Fugeau de la școli, tot în câmpul Cuțaridei se adunau cete-cete. Și de se găsea câte unul să le zică, ei râdeau:

— Ce, mă, oi fi *socialistru*?

— Sau *baftist* d-ăia de nu bea, de nu mănâncă, de nu știe ce-i aia cur de muiere...

Stere nu se amesteca. El o lege avea: să nu plece mușteriul nemulțumit. Când se asprea vremea, le făcea țuică fiartă cu zahăr și piper, să-i sare la inimă pe necăjiți. Clienții nu țineau la băutură. Erau osteniți și vlăguiți. Dintr-o litră, două, se posomorau. Plecau spre seară pe trei cărări, tăind câmpul.

Ce-i păsa lui? De la o vreme nu-l mai părăsea binele. Făcea ce făcea, și pleca după vin la Drăgășani. Acum, drumul avea alt farmec pentru cârciumar. Bătuse mult calea asta, scosese parale – negustoritul e meserie frumoasă dacă mai cade și altceva la un popas. De când îi mergeau treburile, scăpa ușor banul printre degete, avea sângele tânăr și, într-o toamnă, la crame, i-a căzut sub ochi o fetișcană plină și puternică, în fote curate, ca piatra de munte, sănătoasă și veselă, de râdea repede cu un glas dulce.

Tot ținutul acela albăstrui, de viță stropită cu piatră acră, coclise. O rugină ștearsă și găunoasă bolea în frunze. Pădurile aveau un miros putred și soarele leneș de octombrie le bătea frunzișul galben, pierit.

Negustorul se așternuse la masă cu cărăușii lui. A cumpărat vinul nou, roz ca petala trandafirului, a plătit, se ușurase. Întinseseră masă, cu pui fripți, perpeliți atunci într-un jar de vreascuri, muiați în mujdei de usturoi, cu mămăligă subțire și vin negru. Trosneau măselele.

Se uita puicuța, se uita și Stere. Sufletul cerea. Când s-a potolit focul, de rămăsese numai o inimă roșie, fierbinte în iarba

pălită, cârciumarul s-a ridicat de la petrecere. Peste dealurile Drăgășanilor plutea o lumină verde, stinsă. Mirosea a fân ținut sub ploi. Un vânt rece, de toamnă, mișca crengile uscate.

Aprigă muiere. Voica îl ostenise până dimineața într-o căpiță. Avea niște brabeți de sâni, vii și tari, cu sfârcurile cât crugul. Mușca bărbatul, nu se mai sătura, și gura muierii – ananas. Ardea toată, și lui nu-i mai venea să plece. Îl chemau treburile la București, dar tot au mai zăbovit. Căruțașii râdeau cu înțeles, i-a cinstit, a dat fuga până în târg, i-a cumpărat femeii cercei, a stat iar lângă ea. Mirosea altfel străina, parcă-i bătea sângele mai repede sub piele.

O săptămână s-au iubit și când au început ploile au coborât drumurile Piteștiului. Voica mersese până la bariera Drăgășanilor în căruța lui. Pe față i se scurgeau picăturile de ploaie. În ochi stăruia o posomorâre nespusă. Stere a oprit caii. Animalele băteau glodul cu copitele. Din spatele lor costelive ieșeau aburi calzi. Bărbatul a ajutat-o să coboare, simțindu-i pieptul tânăr sub cămașa umedă. I-a spus scurt, urcându-se repede pe șleauri:

— Mai viu!

Și-a dat bici cailor, să ajungă pe hoții de cărăuși care-i duceau vinul.

•

Mai dădea Dumnezeu și câte un necaz, nu se putea. Murise socrul. Se treziseră într-o dimineață cu mama Linei la poarta lor, plângând:

— Veniți, că s-a prăpădit bătrânul! le-a spus.

I se uscaseră ochii de plâns. Morfolea numai din gura ei știrbă și se văita. S-a pus și Lina pe un vaiet. A venit Aglaia, le-a tăiat basmale de doliu, Stere a închis prăvălia, s-au dus acasă, l-au văzut întins pe masă între două sfeșnice, luminat de flacăra lumânărilor. I-au pupat mâna țeapănă.

— Te duseși, tată-socrule! a rostit negustorul trist.

Se adunaseră iar rudele: finul Tache, cuscrul Vasile, Ghiță Bâlcu, fina Smaranda, Cristea, tot neamul. Aduseseră coroane de flori, se închinau și plângeau. În odăile dogarului plutea un miros de tămâie și de busuioc stătut. Văduva a chemat un preot, acesta a citit slujba, femeile puseseră gura în batiste, zguduite de mâhnire.

— Tătucă, tătucă! Ne lăsași, tată! se căina Lina peste cosciugul lui.

Cârciumarului îi dădură lacrimile. Se uita împrejur, casa tot curată, ca la venirea lui în pețit. Afară ședeau desfăcute câteva butoaie cu papura în doage. Meșterul lucrase până în ultima zi. Pe scaun, atârna șorțul lui mototolit.

L-au dus la locul de veci, cu patru cai și dric împodobit. Se strânseseră vecinii pe la porți. Ei mergeau împreună pe urma mortului, cu pași măsurați, lumea se uita, bărbații se descopereau, spunând:

— Dumnezeu să-l ierte!

Clopotele băteau rar, cu sunete adânci, la Sfânta Vineri. Au intrat în cimitir, pietrișul potecilor scrâșnea. De la poartă, cârciumarul, cu finul Tache și cu Ghiță Bâlcu luaseră cosciugul pe umeri. Lăcrimau. În fața gropii deschise, așteptau prietenii răposatului, meșteri bătrâni toți, și nașul Linei și al negustorului, cu capetele plecate. Iar a citit preotul din cărțile lui, s-au închinat. Muierile mușcau din batiste, suspinând. Aveau ochii roșii de plâns. Pe urmă groparii au coborât sicriul de lemn pe frânghii în deschizătura neagră a pământului. Strigătele văduvei și ale fie-si nu putură să acopere zgomotul bulgărilor grei de pământ, rostogolindu-se și izbind înfundat în capacul poleit. Lopețile sclipeau în soare și tot cimitirul era împurpurat. Un fum alb de lumânări plutea deasupra ierbii. Cerul avea o culoare curată și sub linia lui se zbăteau, vesele, vrăbiile. Tăcerea locului întrista. Au plecat împreună, fără să vorbească, și Stere s-a simțit pentru prima dată legat de o familie, și oamenii aceia pe care-i cunoscuse nu demult la petrecerea nunții lui, adunați acum din nou în jurul unuia de-ai lor, legați prin sânge, nu i se mai părură străini.

Cu timpul l-au uitat pe Roșioară. Soacra venea mai rar pe la negustor. Lina îi dădea bani pe furiș, se duceau împreună la cimitir, aprindeau candela la capul meșterului, plângeau ca femeile, apoi își vedea fiecare de casa ei. Cât despre Stere, acesta avea treburile lui, nu-și mai aducea aminte prea des de răposat. Umbla, era pus pe risipă. Îndesise drumurile după vin. Îl aștepta ibovnica. Era tot voinică și cu draci. Cârciumarul îi cumpărase din târgul Grantului stambă de rochii și ciorapi de bumbac. I se legase sufletul. Se uita în ochii femeii și-i era dragă de nu mai putea. Voica tot cântărea darurile, râdea și-l

giugiulea. Zăbovea câte o săptămână în Drăgășani. La plecare îi cumpărase, ba o salbă de galbeni de la niște țigani, ba mărgele. I se strângea inima numărând banii, că-l costaseră o mulțime de parale, dar închisese ochii pentru că și unui ticălos nu-i este îngăduit să fie zgârcit când este vorba de iubire.

O jura să-l aștepte și se întorcea la a lui, mai posomorât și tăcut. Aglaia, muiere bătrână, l-a simțit. I-a spus Linei:

— Fată, ascultă la mine, s-a legat mutu ăsta al tău de cineva pe-acolo pe unde se duce. Prea mare graba!

Dar nici el nu era prost. Ca să nu-l simtă nevasta, a început s-o scoată în lume. Într-o duminică s-a îndurat, au închis prăvălia, s-au îmbrăcat și au mers la plimbare. Grivița era plină de oameni. Pe drumul atunci pietruit, pe care-l uda primăria cu stropitoarele, treceau în galop caii bine țesălați, înhămați la trăsuri noi. Vizitiii băteau clopotele, să se dea lumea la o parte. Pe pernele albastre de catifea, ședeau răsturnați cu plăcere, negustori pricopsiți, lângă nevestele sau ibovnicele lor, cu vestele închise la mai mulți nasturi, arătându-și inelele groase de aur. Alături țineau bastoanele cu argint în vârf și pălăriile tari, cu borduri înguste. Femeile purtau rochii ușoare și străvezii, prin care vântul trecea, înfiorându-le. Mijlocul îl aveau prins în panglici late și pe cap purtau pălării de pai, rotunde și mari. Prostimea făcea loc, vizitiii pocneau din bicele lungi și subțiri, caii călcau mândri piatra cubică. Trecătorii se salutau unul pe altul, cu plecăciuni mari. Se uita cârciumarul. Calea negustorilor se schimbase. Pe părți se sădiseră pomi tineri, tei și castani, cu tulpini subțiri, săpați cu grijă la rădăcini! Se înălțaseră case noi, cu câte două caturi, tencuite frumos, cu balcoane pline de iederă. O umbră plăcută plutea deasupra trotuarelor. Glasul mulțimii acoperea această larmă de sărbătoare.

— Uite, Stere! se mira nevasta și tăcea gândindu-se la vorbele bărbatului, care-i aducea aminte câteodată că trebuie să pună ban pe ban, să se ajungă și ei.

Negustorul grăbise pașii. Abia se descurcau în gloata pestriță. La întretăieri se deschiseseră bragagerii cu perdele tărcate și tejghele de zinc. Femei și bărbați se înghesuiau în fața tarabelor, să bea limonadă cu lămâie, sau să ia un rahat cu apă rece. Fetișcanele îmbrăcate în rochii de stambă sau poplin mâncau semințe, hohotind șăgalnic la soldații ce se țineau pe urmele lor.

Către gară, se ridicaseră prăvălii noi de cărămidă. Acestea luaseră locul vechilor maghernițe, căzute sub târnăcop. Se schimbaseră firmele, pe ziduri se ridicau litere și nume noi. Forfota crescuse. Aici se înțeleniseră câțiva comercianți puternici, care învârteau banii pe degete: unul Nicolaie Curcuman, de avea fierărie într-o hală rece și înaltă, unde ținea țiglă, tablă de acoperit casele, în foi împachetate, tuburi de fontă, cuie, chingi, dreve, șine pentru betonul armat, clanțe, broaște, tot ce voiai; unul Manole Dulămiță, cu magazin de încălțăminte, de la care târguiau țăranii din Ilfov, veniți la București după treburi, negustorii și toate mahalalele dimprejur; unul Isidor Katz, c-o stămbărie întunecoasă, adăpostită între patru pereți igrasioși, și Ilie Arghir, de vindea harnașamente de cai, pinteni pentru ofițeri, zăbale, cuie de cizmărie, toval, pingele, tocuri de cauciuc, petlițe și alte nimicuri. Deasupra ușii largi și înalte a prăvăliei lui noi, spânzurase o firmă de patru metri lățime. Un zugrav îndemânatic scrisese pe ea: „La șaua lui Traian”, *magazin de mărunțișuri și pielărie.* Peste drum se țineau șelarii, pălărierii și croitorii. Dorobanțul, pe numele său adevărat Gheorghe Herghelegiu, ținea *asortiment de dame*, *aranjat mirese*, *voaluri și centuri*, *jartiere de elastic* „Prima” *și mosorele*; lângă el era bodega „La ocaua lui Cuza”, care avea orchestră de balalaici și bufet bine asortat, apoi intrai în gura gării. Împrejurul pieței de piatră erau hotelurile răpănoase cu ferestrele mâncate de ploi: „Hotel Nord”, „Hotel Tranzit”, „Modern” și câteva magazine de mercerie. În fața ieșirii te îmbiau ușile câtorva birturi: „La dorul vinului” și „La dreptate”, *magazin de coloniale și delicatese*, *serviciu prompt și conștiincios*, *vinuri*, *pelin de mai*, *bere la orice oră.*

Între bodegi, parcă despărțindu-le, ca să nu fie prea aproape una de alta, erau alte prăvălii: „La balon” a unuia Marin Bălună, *pălărier care călca cravate*, *manșete artistice și gulere de domni*, „La briciul vesel” sau „La minut”, cum scria pe a doua firmă, *frizerie de lux*, *tuns*, *ras și frezat*, „La șicul elegant”, *croitorie*, *pardesie*, *paltoane*, *fracuri*, *nunți*, *botezuri*, „Tricolorul”, *ceaprazărie*, *șepci*, *uniforme pentru C.F.R.*, *Poștă*, *vin și acasă*, „La italianu”, *tocilărie*, *ascuțim brice*, *foarfeci și lame de ras* și „La vapor” *cafea*, *zahăr*, *simigerie.* Înspre peroanele gării, pe aceeași parte a ieșirii, se înălța o casă cu trei etaje, ale căror balcoane atârnau deasupra șinelor de fier. La

parter, sub frontonul de piatră mâncată, se puteau citi în niște jgheaburi de tablă, scrise cu litere de sticlă, aceste rânduri așezate într-un fel anumit: „La roata lumii”, *restaurant de noapte*, *Dumitru Domnișor & Fiii.*

Ei, în locul ăsta să-și fi făcut Stere cu timpul o prăvălie! Câțiva ani buni să fi avut și bani mai mulți.

Se întoarse spre Lina și-i spuse:

— Ce zici, nevastă, aici să te fac de-o negustorească!

— O da Dumnezeu…

Și trecură mai departe spre Buzești, unde știa cârciumarul o grădină de vară de avea bere și mititei.

Cum se însera, nu mai aveai loc. Numai oameni cu bani. Se așezară la o masă, cerură câte ceva, cu economie, priviră împrejur. Stere se uită la femeile de la mesele vecine și parcă atunci deschise ochii asupra lumii. Altfel arătau. Frumoase, subțiri, vesele, împodobite și tinere. Pe mâinile lor străluceau brățări și inele de aur. Se jucau cu mărgelele de la gât și beau din paharele aburite. Se uită și la a lui. Lina avea pe față o oboseală abia ascunsă, și rochia ei, făcută cu luni în urmă, ședea rău pe trupul slăbit. Nădușise la subsuori și nu spunea nimic. Sorbea numai berea rece și înțepătoare, fericită puțin, abia gustând din friptura proaspătă adusă de chelner. Orchestra cânta o romanță a cărei melodie plutea ușor deasupra grădinii. Prin întunericul rămas în ungherele boschetelor, se zăreau luminile mici ale țigărilor aprinse. Din când în când, un râs întârâtat de femeie acoperea muzica, și pocnetul sticlelor desfundate răsuna în toate părțile. Nevasta se ameți puțin, ar fi vrut să spună o mulțime de lucruri și nu știa cu ce să înceapă. O răcoare plăcută plutea deasupra locului aceluia și se auzea foșnetul viței-sălbatice, care acoperea felinarele.

Spre miezul nopții, bărbatul a plătit și a lăsat și bacșiș. Era amețit, și Lina l-a sprijinit până la poartă. Cârciumarul chemase o trăsură și se urcaseră. Până acasă, Stere a dormit cu capul pe umărul ei. Femeia ascultase trapul cailor pe caldarâmul Griviței. Calea Negustorilor era pustie la ora aceea. Lămpile cu gaz aruncau lumina lor pe trotuarele pustii.

— Încotro, cucoană? întrebase birjarul.

— La Cuțarida! răspunsese Lina, și privise cerul de vară.

La podul Basarab, semafoarele verzi și roșii clipeau deasupra liniilor ferate. În dreptul Grantului o cotiră spre mahalaua lor. Simți de departe aerul rece și tăios, plin de miresme, al gropii.

— Dii! îndemna iepele vizitiul somnoros.

De aici se vedea câmpul acoperit de curți până la Tarapana. Cuțarida rămăsese între aceste două șei bătute, golașă și rară, întretăiată de maidane.

La Spiridon ardea încă o lumină. Își aduse aminte că lângă ei ridica de vreo săptămână o casă de paiantă unul Goșnețe, atunci picat în groapa lui Ouatu. Zidurile ajunseseră la jumătate, le lumina luna galbenă, care urca dinspre capătul Filantropiei. Când o adusese Stere în Cuțarida, tot câmpul acesta era gol. Se mișca lumea. Toată sărăcimea dibuia, își făcea pereți de adăpost, case de bălegar și chirpici, magazii de lemn și șoproane acoperite cu paie. Avea dreptate Stere, lor ce să le pese? Fiecare cu ale lui… Dacă ai sta să te gândești…

Și își aduse aminte de banii cheltuiți.

Cel puțin avea ce povesti Aglaiei. Că dacă începuseră să se întoarcă cu trăsura acasă, însemna că le merge bine…

• Didina

Trupeșă Didina! Și-avea o govie, roșie, cărnoasă, numa bună de pupat! Paraschiv picase într-o seară cu ceilalți în casa ei din Cațavei. Când au deschis ușa, pungașul rămăsese uluit în prag. Muierea se întorsese, și el o zări la lumina lămpii. Era înaltă, clădită bine, cu un păr bogat adunat într-un coc la spate.

— Ăsta-i ucenicul nostru! a rostit Bozoncea, și-a făcut loc lăutarilor cu care veniseră.

— Paraschiv îi zice, a mai adăugat Gheorghe.

Țiganca a râs scurt, și cel tânăr i-a văzut dinții albi, puternici, de iapă. Cu o mână și-a așezat o șuviță de păr, și sânii ascuțiți s-au ridicat sub mătasea capotului.

Ucenicul privi odăile scunde de pământ. Pereții erau acoperiți cu preșuri, toate furate de mâna Stăpânului. Pe patul lat, ibovnica așternuse velințe scumpe și moi. În fiecare colț ardea câte o lampă albastră de porțelan, tivită cu nichel pe margini.

Lăutarii își scoseseră pălăriile soioase și se așezaseră într-un colț. Bozoncea a destupat sticlele aduse și s-au așezat la masă. Țiganca gătise doi curcani la tavă. Oacă îi împărțise cu mâna lui dibace.

Ucenicul, tot cu ochii pe Didina. Femeia așeza farfuriile, sorbea vinul scump și râdea cu ochii în ochii Stăpânului. Și ce mai priviri avea! Gheorghe a băgat de seamă. Mai la ziuă, când se încurcaseră limbile și dase o amorțeală peste Nicu-Piele, l-a tras afară, pe prispa de lut a casei.

Era o noapte limpede. Deasupra foșneau frunzele zorelelor cățărate pe pereții scunzi. Mahalalele Bucureștiului se zăreau într-o parte, cu luminile lor pierdute.

— Îți place, Paraschive? întrebă codoșul.

— Ce să-mi placă? făcu ăl tânăr pe prostul.

— Didina!

Celălalt tăcu. Din casă se auzea glasul guristului:

Foaie verde untdelemn,

Neică, ce dragoste-avem!
Numai din ochi ne vedem,
Altă putere n-avem.

Dac-aș avea eu putere,
Te-aș face de-o tabachere,
Tabachere cu capac,
Să te port la sân cu drag.

Tabachere de argint,
Amândoi ne-am potrivit,
Și la ochi și la sprâncene,
Ca doi porumbei la pene.

Tabachere de mărgele,
Să te țin la sân la piele,
Tabachere de-alpaca,
Tu ai fost gagica mea.

Cârcotașul scoase o țigară și-o aprinse. O clipă, flacăra chibritului îi lumină fața.

— Asta-i halește banii și zilele. Cârpă l-a făcut. Omoară oameni, își taie tovarășii, ei nu i-ar da o palmă. O ține dragă, gagica lui de inimă. Pentru ea fură, s-o îmbrace. Da muierea, a dracului. Mai dă și pe de lături. Umblă Bozoncea orb după ginitori, să-i prindă și să-i scalde-n sânge, dar n-o prinde! Pică la casa ei, la așternut, noaptea, pe neașteptate, doar o dovedi-o. Dacă o să cadă starostele, tot de la Didina o să i se tragă…

Sorbi câteva fumuri, cu sete. Paraschiv nu spunea nimic.

— Altfel e băiat cumsecade. Cam iute, când îl șucărești. Așa că să nu-l superi, să nu bage de seamă că-ți place Didina… Te văd tânăr și mi-e milă. Bozoncea-i pâinea lui Dumnezeu, până la femeie…

Din casă răzbeau sunetele lenește ale acordeonului. Tăcuseră toți.

Pe Gheorghe îl ajunsese băutura. O dată se schimbă. Glasul îi era altfel. Se spovedi:

— Și când mă gândesc că a lui Sandu a fost întâi…

— Cine?

— Didina. El a scos-o din Cruce, c-avea peștele ei, ehe, era mai tânără! A mierlit Mână-mică doi comisari în noaptea aia. Parcă-l văd. Eu îi strigam: „Nu te lăsa, Sandule!” și el tăia. Bătaie mare. Veniseră posterele grămadă. Presarii erau în razie. Tocmai atunci îl găsise s-o fure. Oacă ținea taxiul și eu i-am păzit fuga. Dracu știe cum am scăpat... Vocea-i tremura. Scuipă chiștocul ars. Mi-a plăcut și mie... Da cui nu-i place? Așa coardă, mai rar. A trăit el ce-a trăit cu ea, a pus Stăpânu ochii pe dânsa. Ce-a făcut, ce-a dres, i-a suflat-o! A vrut Sandu să-l taie pe staroste, au stat supărați, s-au mardit, l-a băgat Bozoncea-n spital pe păgubaș, ce, te joci?! Două luni a zăcut. Pe urmă, n-a avut ce face. Tot la el a venit. Acum oftează și tace. Da eu cred că tot o mai are la inimă. Didina, uite așa-l fierbe! Nici nu se uită. Muierea se duce cu ăl de are mai multă putere, ține minte de la mine.

Când să pătrundă în casă, s-a auzit poarta scârțâind. Codoșul s-a uitat. În curte intrase cineva. Când s-a apropiat mai bine, Gheorghe se dumeri. Era Titi Aripă, vărul ibovnicei.

— Cum v-am mirosit eu, puișorule! zise acesta, urcând scările de lemn. Îmi spunea ea mie, inima, că o să dau de voi pe aici...

Era băut atât cât îi stă bine bărbatului, cu chef de petrecere. Se uită la Paraschiv, pe care nu-l cunoștea. Ucenicul îl măsura nepăsător. Noul-sosit era îmbrăcat într-o redingotă și în pantaloni largi, din stofă reiată. În mână învârtea un baston cu cioc de metal. Părea între două vârste, deși după felul cum urcase treptele i se simțea încă agerimea.

— Îmi dai voie, spuse vărul Didinei, întinzându-i mâna celui tânăr, sunt Titi Aripă, beau și pup!

Era vorba lui... Paraschiv îi strânse palma umedă și moale. Până să se ridice, celălalt intrase în casă.

Rămas singur cu Gheorghe, ucenicul întrebă:

— Da ăsta cine mai e?

Codoșul mormăi ceva neînțeles. După un timp mârâi:

— Un pleșcar. Zice că-i neam de-al Didinei, da mare minune dacă nu-i turnător sau...

Se opri, speriat puțin, privind în jur. Să-l fi auzit Bozoncea, acolo-l lăsa, lat.

— ... Cât îl vezi de târnosit, da mor muierile după el...

Se simțea că nu poate să-l sufere și că i-ar fi sucit gâtul cu dragă inimă la vreo ocazie.

— Parcă cine nu-l cunoaște?

Și asta așa era. Unii ziceau că dă cu cuțitul, că e manglitor, dar nimeni nu putea spune c-a auzit vreodată să fi trecut prin polițiii, să-l fi lovit pe careva... Se purta bine, îmbrăcat la opt sute și-un pol, ședea haina pe el ca-n galantar. Călcat, spălat, țigluit, avea pantofi cu scârț și baston. Primăvara își punea șal la gât, ca muierile. Un fular alb, de mătase, parfumat tot. Bărbierit, să nu mai vorbim, obrazul lui ca un cur de copil! Și-avea și niște dinți, numai aur, mureau țigăncile când râdea, dădea frigu-n ele. Știa cântece de lume bună, și zicea că trăiește cu cucoane pricopsite, mâinile sale, pline de inele. Ghiuluri groase, cu filigran, împletite, aur în degete, să cumperi un cartier cu oameni cu tot. Altfel, cam dus din tinerețe, pe la urechi albise. Când tușea, scotea o batistă moale, punând-o la gură, băgă și Paraschiv de seamă când intrară în casă după el.

Bozoncea l-ar fi tăiat de mult, că purta pantofi de hubăr, cu rame cusute și ștaif înalt, dar îi plăcea de el, de ce spunea și ce știa, mai de hatârul Didinei. Beau la cot, se pupau, ca frații. Cine s-apropia de Titi Aripă? L-ar fi făcut starostele bucățele-bucățele. Avea o dambla: umbla cu flori la rever. Dacă l-ai fi întrebat de ce-are patima asta, ți-ar fi răspuns că ești prost. Ciupea muierile de sfârc prin mahala și le făcea cu ochiul. Crai bătrân, se uitau posacii de bărbați după el ca la dracu. N-alegea. Îi plăcea una, o dată o oprea:

— Sărut mâna! zicea, și-și scotea pălăria, că purta și pălărie.

Dacă muierea da să-ntoarcă spatele, să n-o vadă cineva, el o stăpânea cu privirile. Avea niște ochi albaștri-cenușii, de lup, parcă ardeau.

— Sunt Titi Aripă, beau și pup! atât mai spunea.

Umblau muierile după el ca după prescure. Ehe, ce chilomanuri făcuse, cu câte fugise, romane să scrii, nu altceva! Când n-avea ce mai bea, își punea hainele amanet și striga în gura mare:

— Ce-am avut și ce-am pierdut! În pielea goală m-am născut, ce-i pe mine-i de câștig!

Gheorghe, să nu-l vadă, să nu audă de el, îi dorea moartea. Când intrară în casă, vărul ibovnicei cânta la urechea lui Bozoncea:

Spune, *lele*, *spune tu*,

Cu cine-ai făcut pruncu?
L-am făcut cu o cătană!
L-am făcut cu o cătană,
Uite-așa, *să-mi fac pomană*!

Avea o voce muierească, mai afumată de tutun și stricată de chefuri.

Boturile de porțelan ale lămpilor luminau masa încărcată. Pe jos se răsturnaseră câteva sticle golite. Oacă, amețit, se urcase pe un scaun și spunea înduioșat:

— Nu vă uitați la mine, da-mi place, fraților, țigancă o fi, treaba ei. Și o contesă când se scoală din pat are negru sub unghie, ce-mi tot spuneți mie?! Inima, ea știe tot, ea iartă tot, ehe...

Ceilalți râdeau, dându-și coate:

— A băut pisica oțet!

Guristul se apropiase și el de staroste și-i zicea:

Nu vreau lume, *nu vreau viață*,
Nu vreau ca să mai trăiesc...

Cataroiul mușca paharul. Lăutarul îl ațâța:

Eu stau coardă, *la-nchisoare*,
Tu cu șuții prin locale,
La-nchisoarea cu capace,
Unde dezertorii zace.

Tu comanzi sticle cu bere,
Eu cu lanțuri de picere,
Tu comanzi sticle-nfundate,
Eu sunt condamnat la moarte...

Îi apucase un plâns pe pungași și nu-și mai ridicau ochii din pahare. Țiganca și-a aruncat privirile peste masă și l-a măsurat pe Paraschiv. Era subțire și ager. Sub fruntea largă îi luceau doi ochi vii. Își freca palmele ușor și zâmbea. Gura i se strângea în margini răutăcios. Părul moale, castaniu îi cădea într-o parte.

Cel tânăr o privi o clipă și bău până în fund.

Buzații osteniseră, dar nu se lăsau. Începuseră să cânte fără perdea. Iute s-au înveselit manglitorii. Stăpânul și-a așezat ibovnica pe genunchi și-a mai destupat o sticlă. Oacă juca geamparalele pe coate, își legase pantofii de șireturi și-i atârnase de gât. Se răsucea numai în ciorapi, împrejurul mesei, clipind către Sandu, care bătea tactul din palme:

— Așa! Așa!

Afară se lumina de ziuă și numai în casa Didinei mai stăruia lumina lămpilor în toată mahalaua Cațaveiului.

Pungașii aveau o inimă cum au oamenii cărora viața le merge din plin…

•

N-au plecat de acolo decât după trei zile. Paraschiv se uita lacom la ibovnică, ar fi pus-o jos. Nici muierea nu se sfia. Îl privea cu îndrăzneală în ochi, ca și când i-ar fi spus: „Fă-mi ceva dacă poți!” Țigăncii îi plăcea gura ucenicului, tânără și roșie ca o garoafă, înțelesese că lui Paraschiv i se făcuse de cuțit. Și-a început să-și plimbe altfel șoldurile, ca orice muiere ce simte că place.

În seara de despărțire, când să se ducă Stăpânul în județ să se ascundă, că umblau poterele pe urma lor, după un timp, Gheorghe i-a făcut semn celui tânăr, că ei mai rămăseseră în casă:

— Hai afară să-l păzim pe Stăpân, că are treabă cu a lui…

Ieșiseră pe prispa joasă a casei. O lumină subțire învelise orașul.

Peste mahalale, se ridicau fumuri albe și drepte. Se auzeau câinii Mandravelei hămăind gros și rar ca o bătaie de tobă.

Paraschiv se întristase. Codoșul scosese de sub șuba lui o sticlă:

— Ia, ucenicule. Linge niște vin să-ți treacă…

Celălalt nu spuse nimic. Privea numai curțile pustii.

— Ce-ai nenică, nu ți-e bine?

Cel tânăr, nimic.

— N-ai potolit destul?

Din casă se auzea zgomotul pantofilor Didinei. Gagica juca de dragul Stăpânului.

— E vesel Bozoncea, are de ce… mai adăugă codoșul.

Pe Paraschiv îl scoteau din sărite cântecul repede și tocurile muierii, care loveau dușumelele. Țiganca avea o voce groasă, puternică. Starostele îi însoțea jocul cu bătăi din palme.

— Auzi, auzi… îl ațâța Gheorghe.

Paraschiv nu se mai gândi la nimic. Ceru sticla și sorbi. Căldura vinului se risipi repede în tot corpul. În ograda curții se plimbau doi cocoși, lovindu-și aripile. În urma lor rămâneau urme subțiri, două câte două, răschirate, perechi. Scormoneau praful și-l spulberau. Bătură din aripi și cântară. În casă se stinse lampa.

Tăceau.

Deodată se auzi strigătul țigăncii. I se opri inima lui Paraschiv.

— St! spuse codoșul.

Țipătul se auzi din nou. Era un geamăt adânc și dulce. Creștea prin pereții subțiri.

Ăl bătrân simți unghiile ucenicului în palmele lui. Tremura tot. Didina îl chema pe nume pe Bozoncea cu același glas tulburat și cald. Strigătul ei se ridica, se potolea și începea din nou. Când îl privi Gheorghe, pezevenghiul avea o față încruntată. Îl zgândări:

— Auzi cum nechează…

O dușmănie necunoscută îi cuprinse inima lui Paraschiv. Îi venea să se ridice și să lovească geamul cu cotul, să-l spargă și să strângă muierea de gât.

Auziră și geamătul bărbatului, întărâtat și furios, plin de bucurie și de mânie. Și totul se stinse într-un țipăt ascuțit.

Cerul era alb. Bătea vântul. Ucenicului îi amorțiseră mâinile. Din casă nu se mai auzea nimic. Paraschiv își aminti chipul Didinei, dinții ei deși, buzele pline și părul aspru, aruncat cu mândrie peste umeri când își desfăcea cocul în fierbințeala jocului. Cine știe cât timp avea să treacă până s-o mai vadă iar?

•

Dimineața, la plecare, ibovnica îi clipise mărunt din ochii săi întunecați, parcă a înțelegere. Pe urmă, trăsura se depărtase repede. Ucenicul s-a uitat mult după caii care alergau pe drumul de județ.

— Ți s-a urât cu binele, coinac! i-a spus Gheorghe.

Paraschiv a scos o țigară și-a aprins-o. Rămăseseră singuri până a doua zi în casa țigăncii. În odăi mai stăruia duhul femeii duse, un miros muieresc, ațâțător, de parfum șters și de lucruri

încălzite. Pe scaun, atârna o rochie verde, și pungașul simți în clipa aceea că dorește și femeia, și puterea stăpânului ei...

• Ghetele

Se ridicaseră și copiii. Toți, o ceată. Ăl mai mare era Oprică al lui coana Marița, una de da în cărți și făcea de dragoste la fetele nemăritate. Arătа lung și gălbejit. El fura zmeiele țâncilor și începuse să bea și țuică. Se lăuda că fusese la femei, dar ceilalți nu-l credeau, pentru că prea n-avea de unde.

Pe urmă, mai deștept se afla Petre al tâmplarului, care făcuse trei clase primare și știa și *Crezul.* Ăsta se pricepea să arunce sticloanțele și să facă prăștii. Avea un ciorap plin de bile vopsite. Îl purta legat la brâu de curea. Mai era și Ene, știrbul, cu o soră șleampătă și frații lui, toți copiii lui Spiridon. Apoi oficioasele de fete ale lui Chirică, de le bătea vântul. Naie al croitorului și, încolo, de-ăi mici, nebăgați în seamă. Plecau împreună și nu se întorceau până seara.

Colindau mahalalele, pe unde nu-i găseai: la capul Filantropiei, la Tarapana, tocmai la șina Constanței, sau la gârlă la Herăstrău, de dădeau la pește.

Înainte mergea Oprică, sorbind dintr-un muc de țigară, scuipând cu sete. Ăilalți, după el, trăgând cu prăștiile în vrăbii. Treceau peste grădina oltenilor, săreau gardurile putrede și de acolo tăiau maidanul până la rampa gropii.

O, frumos mai era primăvara când albea Cuțarida de flori de salcâm! Și mirosea, mirosea... Da căldura așa, ca o mângâiere. Copiilor rebegiți de cu iarnă, ce le mai plăcea!

Se opreau lângă bordeiul lui Grigore și se așezau turcește lângă gunoieri. Haidacii beau țuică.

— Bun basamac! făcea Tănase, unul de se uita cruciș.

Oprică, cu ochii pe sticla lui.

— Voi luați, mă, o gură? se milea gunoierul.

— Luăm, nene.

— Na, mă, da să nu vă-mbătați!

Sorbeau câte o înghițitură, pe rând. Oprică fura încă o sorbitură, striga la ceilalți și se ridicau.

— Să-mi aduceți raci, mă, auziți voi, că d-aia v-am dat țuică! striga după ei Tănase.

— Las' pe mine, râdea înveselit deodată al Mariței și cobora malul de pământ al gropii după ceată.

Spre fund era răcoare. De jos, de lângă baltă, cerul se vedea cât un cerc siniliu pe care călătoreau nori albi, destrămați. Iarba scurtă, albastră, ca peria. Se apropiau de baltă. Ene și Petre căutau găini moarte sub măselele de lut. Dacă găseau una, i-o aduceau lui Oprică. El o lega cu o sfoară de un țăruș înfipt în pământ moale și arunca mortăciunea în apa putredă. Ședeau așa cam un ceas, privind lintița în care înotau broscoi. Se făcea liniște. Atunci auzeau groapa. Gunoiul luneca tăcut, surd. Li se făcea frică. Nici vrăbii nu mai treceau prin cerul de deasupra. Auzeau numai clipocitul bălții, molcom și rar. Spre margini, undele ei se încrețeau și aduceau la mal cutii ruginite de tablă. Acestea sclipeau în soare ca oglinzile.

În apa murdară se gloteau norii bolovănoși. Dacă ridicai privirile, îi vedeai îndesându-se peste malurile sălbatice. Căldarea de pământ răsufla tainic. Zgomotul cel mai mic creștea aici, se lovea de șeile albicioase și venea înapoi. Mirosea a bălegar încins și a iarbă crudă. Lui Ene îi venea s-o rupă la fugă, dar se ținea bine. Smulgea limbile proaspete ale măselariței și asculta freamătul pipirigului.

— Vi-e frică? întrebă încet Oprică.

— Nu, zicea Petre cu jumătate glas.

— Aici stau hoții…

Li se ridica părul măciucă la copii.

Ce făcea al Mariței, ce dregea, că le știa pe toate. Unii ziceau că-i al lui Florea, unul de hoțea pe unde apuca, de-l făcuse cu cărturăreasa, la tinerețe. Oprică n-avea Dumnezeu, știa să umble cu șișul. Când îl bătea vreunul mai mare, îi spunea cu dinții strânși:

— Vine el nenea de la pârnaie, o să-ți facă mațele coadă de zmeu!

Era legat cu hoții Cuțaridei. Le vindea ponturile: de unde să fure cherestea pe Filantropia, găini, rufe de la boieri. Nu bătea drumurile degeaba. Târa ceata după el, să nu-l ia la ochi sergenții. Dar cu privirea, tot prin curți. Punea geana pe ceva, noaptea se lăsa la baltă, la căpetenii. Dincolo de apa puturoasă nu călca nimeni. Era numai un stufăriș și un pustiu de mărăcini,

deși, buboși vara și înalți. Noaptea, sub malurile scobite, ardeau focuri roșii. Nu-i vedeai. Aveau potecile lor ascunse spre marginea sălbatică a gropii.

Lui Oprică îi plăcea să se laude, să bage frica în ăilalți. Cum îi vedea că ciulesc urechile, arunca vreo vorbă:

— O să vie acu, să vă judece, să vă întrebe…

— Păi să mergem, spunea știrbul cu inima cât un purice.

— Ce să mergem, trebuie să-i ducem raci lui Tănase, că d-aia ne-a dat țuică. Și p-ormă, dacă sunteți cu mine…

După ce le trecea spaima, Naie întreba:

— Și cum arată?

— Taci, să n-audă cineva, că moartea-i pe voi!

Pe fetele lui Chirică le treceau nădușelile. Își potriveau părul spălăcit, căzut pe ochi, și se uitau în toate părțile.

— Spune, nene Oprică, se îndesa Petre, strângând ciorapul cu bile la piept.

— Vă spun, da ce-mi dați?

— Io ți-adun chiștoace!

— Io fur bani de la mama…

— Io ți-aduc țuică…

— Bine, se învoia ăl mare.

Întâi îi jura pe toți:

— Să moară mă-ta, Petre, că nu spui la nimeni?

— Să moară!

— Să moară mă-ta, Naie?

— Să moară!

Și se întorcea către fetele acarului:

— Iar voi, amărâtelor, dacă suflați ceva, dă benga-n voi!

Dacă te uitai la el, nu-l bănuiai. Era un băiat bălai, blând după priviri. Avea o voce subțire, de fată, parcă nu mânca decât miercurea. Se scărpina într-una în cap și mesteca. Dacă era vorba de-o taină, știa s-o țină, chit că-l picai cu ceară. Dar copiilor putea să le spună. Ce știau ei? Și, pe urmă, era rost de țuică, de câte…

Lăsa să treacă o vreme. Ceilalți, numai ochi.

— Băi, și mi-adunați chiștoace? Și mi-aduceți bani și țuică?

— Aducem.

— Bine. Atunci bateți laba cu geambașul!

Prin apă veneau racii la mortăciune. Îi auzeau cum se înfig în carnea putrezită.

— Sunt niște huidume de te fărâmă! Fugiți de la armată, dizertori…

Se strângea carnea pe copii ca la găini.

— Dizertori?

— Da. Au centiroane și bărbi și aruncă cuțitul la fix! Unde vrei te găurește!

— Da-n tine nu dă?

— De ce să dea? râdea al Mariței. Eu sunt de-ai lor!

— Și n-au frică de vardiști?

— N-au. Vreo trei și-au făcut pardesiu de scânduri de pe urma lor.

Copiii nu prea înțelegeau limba păsărească a lui Oprică, dar tăceau din gură.

Al Mariței se dezlegase la limbă:

— Unuia-i zice Bozoncea, unuia Gheorghe. Șef peste toți e Bozoncea. A mierlit un comisar și-a dat multe găuri. L-au dus legat la pârnaie, dar pe drum a rupt lanțurile de la picioare și de la mâini. Din doi pumni, a pus gardienii jos. Au tras sticleții-n el, l-au găurit, sită-i făcut, șase gloanțe are-n piele…

Înfricoșătoare povești mai știa Oprică!

•

Găina moartă era plină de raci. Trăgeau sfoara și-i scoteau unul câte unul. Aveau crustele reci și cenușii și gheare ascuțite. Îi ciupeau de mâini. Petre îi arunca în sacul lui cu gioale. Duceau și-acasă, la părinți. Îi fierbeau femeile în ceaune și se numea că avuseseră carne la masă. Băgau în ei, nu se cunoștea.

Dar până seara mai era timp. De la baltă treceau pe la bordeiul lui moș Leu, să-i vadă armăsarii.

Falnici cai!

Se piteau în dudău pe brânci și priveau. Animalele aveau o piele lucioasă, cu păr scurt și aspru, des și lins. Scuturau din pintenii de piele ai copitelor, alungând mușteleu cu coada. Aplecau apoi gâturile puternice și încordate, ascultau cu urechile ciulite și mușcau nepăsători smocurile proaspete.

Vara jucau rișca pe maidan. Petre le căra toți gologanii, c-avea un ban cu două luaturi pe care-l arunca la șmecherie. La *pălmicică*, meșter mare era Naie, iar la *peretaș*, nu-l întrecea nimeni pe Beghe, unu mai mic, de-i curgea nasul. Se și băteau câteodată, scoteau bricegele, abia-i despărțeau ăi mari. Erau iuți de mână, apucau.

Seara plecau spre mahalaua Grantului, la pod, unde țineau unii brutării. Mirosea încă de departe a jimblă caldă, și Ene, priceput cum era, grăbea pașii și se lipea de câte-o tarabă. Fura două pâini negre din ochii negustorilor și le împărțea cu ceilalți. Înfulecau lacomi și de acolo tocmai la piață, la Chibrit se opreau, la ciordeală de pepeni, într-o jumătate de ceas, zăreau dughenele de lemn și șoproanele acoperite cu rogojini, sub care erau adăpostiți cantalupii.

Copiii se amestecau în zarva pieței, trăgeau cu ochiul la țăranii veniți de la Turnu. Aceștia păzeau grămezile de boșari. Buni de gură, negustorii spintecau bostanii cu cuțitele și-și lăudau marfa:

— Ia pepenii, pepenii ca mura! Nu e dulce, nu-l plătești! Cincizeci de bani bucata, marfa lu tata!

Târguiau lucrătorii pe capete, lăsau banii în palmele lacome ale țăranilor.

Ceata ocolea camioanele și, când le era negustorilor lumea mai dragă, Petre, iute de mână, se prefăcea că încearcă un pepene, doi și le făcea vânt printre picioare, drept în brațele știrbului. Până să bage cineva de seamă, băieții fugeau. Prada o împărțeau sub un gard. Ene tăia boșarii cu șișul lui, felii-felii. Ălora mai mici le dădea ce rămânea: coji mușcate până la margini, semințele și fruntea scobită cu bricegele.

Acasă tocmai noaptea ajungeau, mai luau câte o palmă, nu se cunoștea, a doua zi erau la gârlă de dimineață. Unii rămâneau fără haine, că veneau sergenții și le strângeau țoalele, trecea vara fără să știe cum, mai cu arșițe, mai cu un joc de-a hoții și vardiștii, era frumos, nu mai uitau…

•

Toamna, în octombrie, i-a strâns școala. Era ordin să nu mai rămână unul acasă, umblaseră învățătorii din poartă în poartă, îi scriseseră pe toți după vârstă, într-o condică. Ceferiștii nu prea aveau cu ce să le cumpere ghete și șorțuri, și desculți nu se făcea să-i trimeată să învețe. Chirică de unde să scoată bani pentru ale lui? Pe lângă casă le ținea cum putea. Nu trebuia șorț și încălțăminte.

— Le dăm noi! făgăduiseră învățătorii. Numai să vină la școală.

Acarul clătina din cap și mormăia pentru el:

— Le dați pe dracu, parc-ați fi niscai pricopsiți și voi!

Spiridon avea o liotă de băieți. Nevastă-sa i-a spălat, i-a dichisit, i-a cârpit și i-a trimis. Ene nu prea se îndemna. Adică ce să caute la școală? Era vremea gutuilor. În grădina oltenilor pomii aveau crăcile pline cu fructe galbene. Degeaba ședeau hapsânii la pândă, tot trebuiau ei, cu Oprică și cu Petre, să le văduvească averea...

Cât despre al Mariței și-al lui Matei, aceștia trecuseră pe lângă școală. Se prinsese învățătura de ei ca apa de gâscă. Când fusese vorba să-i dea la meserie părinții, fugiseră. Hoțul de Oprică n-avea prea mare bătaie de cap. Dar tâmplarul îl mai lovea pe-al lui!

— Învață și tu, Petre, o treabă! Fă-te, mă, om!

Pe-o ureche-i intra, pe alta-i ieșea. L-a dus o dată legat la meșterul lui, la Obor. Ăsta avea atelier încăpător, scosese calfe multe, priceput, priceput, mulți îi pupau mâna. Dar ce-a stat Petre? După o săptămână s-a trezit cu el la ușă! Plângea de i se rupea sufletul lui tat-său. Matei ar fi vrut să-l facă și pe el tâmplar, să învețe meseria lui, că din asta trăise. Fier rău, însă. N-a scos-o la capăt nici cu vorba bună, nici cu bătaia... A rămas Petre golan la poarta lui! Se înhăitase rău și degeaba se căina părintele:

— Mă, o s-ajungi prost! Ai să mori de foame! N-o să se uite nimeni la tine!

Vorbele cădeau ca ploaia în baltă.

Zidarii puseseră bâta pe-ai lor. Învățătorii îi speriaseră cu amenzile dacă nu-și trimit copiii la școală.

Se golise maidanul.

Nici Ene n-a făcut purici mulți. Când a fost să-i tundă, a zbughit-o pe fereastră. Dus a fost. A stat fugit o săptămână de frica lui taică-său, dar la școală nu s-a mai întors. Spiridon l-a făcut măr, a vrut să-l târâie înapoi la învățători, n-a fost chip. Băiatului îi plăcea mai mult să hoinărească cu Oprică și cu Petre la șina Constanței. Cum să lași cerul ăla, și vrăbiile, și gârla...

•

Când se apropiau sărbătorile, copiii se pregăteau de colinde. La Ajun, femeile desfățau pernele, și din fețele peticite făceau traiste pentru covrigi. Așa era obiceiul. Zidarii veneau devreme acasă cu litra de tescovină și cu bețe pe care ședeau înșirați covrigi cumpărați de la negustori.

Ene pleca în ceată, și ălui mic, lui Beghe, i se făcu de-un Ajun să meargă cu uratul. Mă-sa a scos din dulap o căciulă jupuită și o nuia.

— Vezi de dați pe la alde cumătra, și pe la cuscrul! Să le pupați mâna și să le ziceți sănătate de la tat-tău!

Băiatul a luat nuiaua, și-a înnodat mai bine traista după gât, și-a dat buzna afară. Zăpada scârțâia sub ghete. Se înțelesese de cu ziuă cu ai vecinului, unii mai mici, care abia îl așteptau. Au pornit apoi, unul după altul, pe poteca albă, bătută de pașii lucrătorilor.

În mahalaua Cuțaridei plecaseră toți copiii cu colindul. Și Naie, și Petre, și Oprică. La rampă îi lua o frică și grăbeau pașii. Unii băteau Grivița, alții trăgeau spre șina Constanței. Se auzeau câinii în fundul gropii. Râpile erau înghețate și jos ședeau haitele, gata să te sfâșie.

Colinda începea de la croitor. Trecură și pe la tâmplar, și pe la Stere. Cârciuma, plină. Zidarii cântau în prăvălia plină de fum. În case, femeile frământau pâini negre. Glasurile copiilor se înfiripară sub geam:

Am venit să colindăm,
Domn, *Domn*, *să-nălțăm.*

În cârciumă se făcu liniște. Parcă se dădu Dumnezeu jos din cer. Lucrătorii se căutară prin buzunare. Stere pofti colindătorii înăuntru. Tilică lăsă cinzecul, întinse cinci lei lui Ene, cârciumarul caută și el în tejghea. Lina le aduse mere și covrigi. Beghe ședea cu ochii-n patru, să mai fure ceva. Casa negustorului mirosea a sărbătoare, a aluat și a vin cu prescure, a miere și a stafide. Copiii îmbucară din cozonacul pus pe masă de muiere. Era bun. Ei, lacomi, ar mai fi vrut. La plecare, își strânseră traistele și își dădură ghionți.

Pe maidan sticlea lumina nopții. Vântul spulbera zăpada.

La cumătra, Beghe a găsit lampa stinsă. Au trecut degeaba groapa, la ceferiști. Ocoliră depoul pe niște ulițe strâmte și oarbe. Trenurile se auzeau aproape. Printr-un gard de fier, plin de polei, văzură locomotivele negre, învăluite în aburi fierbinți.

— Ia te uită ce de trenuri! spuse țâncul vecinului.

Li se făcuse frig, mai mușcară din covrigii strânși în fețele de pernă și o luară la fugă, sunând nucile puține. Plecară pe la alde

cuscri. Trecură șina Constanței înapoi. La casa rudei ardeau lămpile, iar înăuntru se auzeau glasuri vesele, a petrecere. Intrară toți în curte. Câinele stăpânului se smuci în lanț, lătră, ar fi mușcat. Ieși un bărbat, numa-n cămașă, nădușit.

— Care ești, mă?

— Beghe, al lui Spiridon! Am venit să colindăm!

— Intră, muceo! făcu omul, potolind dulăul. Haide, că vine gerul de afară...

În casă, masă mare, ca la sărbători. Împrejur, neamurile cuscrului, muieri cu bărbații lor. Petreceau cu vinul dinainte.

Copiii se dezmorțiră, priviră ciolanele din farfurii. Începură să cânte:

Lerui, *ler*,
Raza soarelui,
Raza soarelui,
Pe casa săracului...

Când terminară, gazda, nevasta rudei, îi puse la masă. Bărbații scoaseră câte zece lei, pe care Beghe îi strânse mulțumind.

La plecare zbieră săru' mâna.

Afară, gerul tăia obrazul. O luară spre Cuțarida. Trecură Grivița. Prăvăliile aveau geamurile luminate cu becuri galbene și albastre. Se apropiară și priviră. Niște păpuși îmbrăcate în postav verde, cu câlți albi pe margini, spânzurau de-o sfoară lungă. Lângă ele, un brad mic, nins cu vată și împodobit cu sticle, lucea în lumina lumânărilor.

— Ăsta-i Moș Crăciun cu pomu lui, spuse unul din băieți.

Ceilalți tăcură și se uitară mai departe. Vântul le flutura traistele golite, ca pe niște zmeie. Nucile și covrigii uscați se loviră. Când le-au înghețat tălpile, se îndurară să plece. Se întoarseră spre câmpul gol. Ochii se umezeau de ger. Pe gene li se așternu o brumă subțire.

Aproape de cârciumă îi alergară câinii negri ai lui Stere. Mai să le sfâșie pantalonii. La poartă, se despărțiră. Venea și Ene cu ceata lui. Se bătuseră cu ai ceferiștilor și le furaseră covrigii, că erau mai mulți. La ei ardea încă o lampă. Spiridon dormea. Copiii se dădură lângă sobă. Ăl mai mare îl căută pe Beghe în traistă și mâncară colindețele.

— Pe unde-ai fost? îl întrebă.

— Pe la alde cuscri. Petreceau cu lăutari și aveau curcan pe masă și cozonac!

— Da? făcu Ene, și mai mâncă un covrig.

Îi era somn. Beghe îi arătă și banii. Partea lui. Îi împărțiseră pe drum.

— Tot cuscrul ni i-a dat, și la cârciumar…

Mama lor trebăluia încă.

— Haideți la culcare, le spuse. E târziu.

Cel mic o întrebă:

— Mamă, adică moșul ăla care dă pe la alții, de are barbă de câlți, e adevărat?

— Care?

— Moș Crăciun, de e și-n cartea de citire…

Muierea se încruntă.

— Fugi de-acilea! Numai la ăi bogați nimerește! Ce să caute la noi? Și-ar pierde cizmele prin noroaie!

— Copiii spun că dacă lași ghetele la ușă, dimineața le găsești pline cu jucării…

Femeia oftă. Obrazul îi era supt și rece. În odăi se simțea frigul de afară. Era ostenită. Ar fi vrut să se culce lângă bărbatul care sforăia în pat. Se răsti la băiat:

— Pune-le și tu și du-te la culcare.

Beghe se descălță. Scormoni zăpada lângă burlan și așeză botforii lui, umflați de udătură. Le desfăcu șireturile, să încapă mai multe lucruri, apoi, înainte de a adormi, se închină.

Peste Cuțarida, miezul nopții căzu greu și tăios. Se auzea răsufletul gropii. Câinii se încolăceau mai bine, de frig, sub streșini. Tăcerea cuprinsese locul sălbatic. Crăpau pietrele.

Copilul trăgea prin somn mai bine țolul pe el. Se trezea din când în când și asculta afară. Spre drumul Griviței, treceau căruțe. Se auzeau șinele de oțel ale roților scrâșnind în zăpadă.

În fund, la baltă, pocneau copcile înghețate.

•

Prin mahalaua Cuțaridei, Moș Crăciun nu trecuse niciodată. Nu trecu nici de data asta.

Beghe se trezise devreme. Afară se îngâna ziua cu noaptea. Tat-său încă sforăia. Ene, făcut covrig lângă perete, nu se mișca. Copilul, cu inima la gură, deschise ușa și luă o gheată în mână.

O azvârli.

Nu venise moșul ăl bun. Trecuse câinele și se ușurase pe șireturi...

• La spovedit

Într-o dimineață de vară, unul cu catastif la subsuoară, funcționar de bună seamă, că avea pălărie de paie și haine mai bune pe el, a luat mahalaua din poartă-n poartă. Bătea cu un baston, îl lătrau câinii, abia îi potoleau muierile.

— Pentru o sfântă de biserică… spunea, și își muia creionul pe limbă, gata să scrie. Cât vă lasă inima, că n-aveți păstor și trebuie să vă facem și dumneavoastră un lăcaș de închinăciune.

Femeile, cu frica lui Dumnezeu, căutau banii pe după polițe, pe sub saltele, pe unde-i aveau ascunși.

— S-a răit lumea, zicea a lui Matei. Poate ne-o vedea Sfântul și pe noi…

Au dat toate, a lui Gogu, a lui Spiridon, vecinele. Funcționarul scria în registrul lui, băga piesele de alamă în buzunar, pleca mai departe. La câte o curte a nimerit pe bărbați. Ăștia erau ai dracului. Veniți atunci de la munci de noapte, osteniți, fără gând la Dumnezeu.

— La ce ne trebuie nouă biserică? Avem una, la domnu Stere. În fiecare zi ne împărtășim.

Și râdeau gros, uitându-se unul la altul, cu înțeles. Cel cu registrul se încrunta, închidea cartea cu danii și pleca.

— Du-te matale singur în rai, rânjea Tănase după el.

Pe la prânz, funcționarul s-a oprit la jupân, să bea un rachiu. Îl opărise căldura și osteneala. Avea buzunarele pline de bani. Lucrătorii își dădeau coate:

— Până la urmă, tot la biserica noastră a nimerit.

Sifonarul s-a dat aproape. Omul și-a strâns cărțulia.

— Am auzit că face statul biserică…

— Face.

— Unde?

— Aici, la dumneavoastră.

S-au apropiat și ceilalți – fochistul, Tilică, Spiridon.

— Și unde-o face?

Funcționarul a scos o hârtie de calc, plină de linii. S-a apropiat și Stere, el cunoștea la planuri. Actul avea ștampile și timbre. Sus, scria cu litere mari: CARTIERUL CUȚARIDA, și liniile acelea închipuiau străzile lor, groapa și drumul Filantropiei, tot. La mijloc, într-un cerc alb, era desenat locul bisericii. Omul a desfășurat altă hârtie unde lăcașul fusese făcut cu de-amănuntul. Le spuse arătând cu degetul:

— Aici or să fie scările, aici stâlpii, altarul, turlele, două turle o să aibă! Costă o mulțime de bani…

— Mare! spuse fochistul.

— Mitropolie face statul!

— Am crescut și noi, mahala întinsă…

S-au înscris și ei, Stere cu două sute, ca negustor, ceilalți cu câte cincizeci de lei. Funcționarul a plecat după aceea.

— Ar fi bine! zise Spiridon în urma lui. Când îți moare cineva, trebuie să dai fuga până în Grivița după popă. Mănânci o pâine până acolo. Crapă românu nespovedit. Nu-l aude și pe el Dumnezeu. Pe când așa, îl ai colea pe părintele. Îl aduci, face un maslu, mai botează copiii, e bun la o nuntă.

Dar a trecut anul, și nici vorbă de biserică. Tot muierile vorbeau:

— O mai face, soro?

— De unde s-o mai facă? Ne-a înșelat calicu…

Alta spunea:

— Costă mult o biserică, ce vorbiți! Vistierie să ai! Parcă din banii noștri se putea!

Zidarii înjurau în gura mare:

— Ce biserică, mă oameni buni!… Biserică ne trebuie nouă? Mai bine făcea spital, că ne mor copiii de tifos, n-are cine-i îngriji.

Femeile îi ocărau:

— O să vă rămână gura strâmbă, păcătoșilor. Supărați pe Dumnezeu.

A trecut iarna și, prin mai, din capul Filantropiei au sosit vreo douăzeci de căruțe cu nisip și vreo alte douăzeci cu cărămizi. Până seara, au picat și niște meșteri tocmiți de primărie, cu sculele lor, toți țigani, veseli, de-au umplut cârciuma. A doua zi, au ridicat o gheretă de lemn și-au întins desagii la umbră, așteptând materialele. Într-o săptămână făcuseră o șosea lată peste maidan pe care alergau camioanele pline de ciment,

marmură în bucăți mari de nu le ridicai, răngi de fier, bile pentru schele, cofraje, șipci, var și bulumaci. Veniseră și patru ingineri cu măsurătorile, și săpătorii s-au apucat să scormone pământul pentru temelie.

Treceau oamenii și se închinau în fața locului. Au turnat betonul ca pe-o ciulama și, în fața gropilor ce închipuiau forma lăcașului, mai mulți preoți, în frunte cu unul mic de statură, gras și ochios, cu barbă roșie cum e amarantul, îmbrăcat în odăjdii strălucitoare și încins cu un brâu, au îngropat o cruce de argint, spre răsărit, unde trebuia să fie altarul, au citit din cărțile sfinte, și-au sărutat pe rând *Sfânta Scriptură.*

Toată mahalaua se uita împrejur. Veniseră și câțiva dregători, în haine negre, primarul, vreo doi comisari, lume aleasă. Oamenii ședeau cu capetele plecate, ascultau vorbele preotului celui mic și la urmă s-au închinat cu evlavie.

Până iarna au terminat biserica. Salahorii ridicaseră schelele pe măsură ce creșteau zidurile. Cărămizile se îmbucau una în alta, inginerii cercetau cu o ață întinsă între două cuie și cu un ochean de lemn, care avea o geană de apă. Dacă zidul nu era drept, ochiul acela se tulbura, fărâmau și o luau de la capăt. Lucrul mersese greu la început. Venise luna lui cuptor, soarele ardea nemilos pielea zidarilor. Cărau pe scările de lemn pietrișul, despuiați până la brâu, strigau la muierile și copiii de le ajutau, venea noaptea, cădeau răpuși de oboseală pe grămezile de nisip, dormeau tun până dimineața și, când răsărea soarele, se spălau la pompă cu apă rece și o luau de la cap.

Făcea treabă și negustorul. Pe la zece, oamenii trimiteau băieții după rachiu, tăiau roșii, le sărau, le amestecau cu castraveți în blidele lor murdare și mâncau. La prânz, opreau iar lucrul. Țigăncile deșelate de corvoadă aprindeau focuri, fierbeau câte o zeamă lungă și se odihneau.

Prin septembrie, ajunseseră la turnuri. Mahalagiii priveau, le creștea inima. Nu-i mințise primăria.

Cărămidarii terminaseră. Într-o săptămână au pus turlele, au bătut tabla deasupra, au potrivit streșini și burlane, ghiventuri de aramă, s-o împodobească, și s-au dat jos de pe schele.

Atunci a venit un meșter talian să așeze marmura la față, să îmbrace biserica pe dinafară. Tencuială nu-i trebuia lăcașului decât pe dinăuntru, unde se pictau sfinții.

Frumos om, ăsta, meșterul. Înalt și subțire, cu pielea întunecată și ochi arzători. Cânta pe limba lui și nici câinii nu mai lătrau în mahala când începea. Se suia pe schele dimineața cu oamenii lui, negri de soare, cu piepturile pline de un păr creț ca de miel, ținând în mâini mistrii ușoare și dălți de scobit piatra. El cioplea marmura și pe ceilalți îi avea de ajutor. Unii legau bucățile mari, lustruite de lanțurile macaralei, alții o așezau pe bile și el le meșterea. Întâi au potrivit niște ciubucuri și flori albe deasupra intrării, împrejurul ușii înalte de stejar negru, pe care puteai să intri călare. Așterneau un chenar de piatră dreaptă, cu muchii ascuțite, apoi, la mijloc, deasupra, au pus o floare cât omul, cu petale de marmură. Jos, ucenicii lui înveleau stâlpii și bolțile cu plăci subțiri, lipindu-le cu ipsos, ușor de nici nu se vedea lucrătura. La firide, în margini, unde geamgiii puseseră sticle colorate, să îndulcească lumina, talianu scobea figuri de sfinți. Lucra cântând cu vocea lui puternică, și fetele zidarilor se luaseră de gânduri. Oftau lângă cratițe, mai ieșeau afară să privească. Așa tablou de bărbat nu mai pomeniseră. A stăpânit meșterul peste Cuțarida. Trei luni cât a așezat marmura, dormea noaptea mereu în alt pat de muiere. Cum făcea, cum dregea, nu l-au dovedit. Călca și prin casele ălor măritate.

Doar Gogu a prins-o pe-a lui. O știa rea de muscă. A pândit-o, s-a nimerit, nu se știe. Când făcea ea bezele prin ferestre talianului, pică și omul în ușă. A lăsat-o să se scălâmbăie și, când i-a dat una, s-a auzit până la bina. O lovi cu mâna lui grea pe față și pe spate și-o fărâmă în picioare. Țipa Florica, degeaba, n-avea milă. Au sărit vecinii s-o scape, dar croitorul a pus piciorul în prag și le-a spus:

— Nu v-amestecați! E muierea mea! Cine-mi calcă în curte piere!

Până la prânz, icoană o făcuse! N-o mai cunoșteai. O săturase de talian. O lună zăcuse Florica.

Meșterul tot mai cânta. Trecea spre seară pe sub geamurile fetelor și nevestelor. Când se aspri timpul isprăvise lucrarea. Și-a strâns sculele și-a plecat cu oamenii lui. Multe luni după aceea oftau muierile cu gândul la el...

Biserica era gata pe dinafară. Mai mare dragul să te uiți! A sădit primăria pomi în jurul ei, a pus piatră, i-a făcut și popii casă alături, înaltă și arătoasă, cu scări și gard de zid.

Primăvara au venit pictorii s-o împodobească. Erau doi tineri cu bărbi și fețe lungi, osoase, galbeni și schilavi. Aveau haine peticite și rupte, murdare de culori. Au deschis ușile, biserica, goală, fără pardoseală, mirosea a tencuială proaspătă și a var. O umezeală rămasă de cu iarnă se simțea din pereți. Prin ferestrele turlelor intra lumina veselă a soarelui. Au amestecat vopselele și s-au suit pe schelele pline de ciment, au întins cu bidinelele zugrăveala până și-au potrivit cum le plăcea culorile și s-au apucat să picteze pe Domnul Isus, pe Maica Domnului, raiul și iadul, evangheliștii, apostolii și pe Iuda Iscarioteanul, Predica de pe munte, grădina Ghetsimani cu florile ei, șarpele, pe Adam și Eva, goi, în paradisul lui Dumnezeu, pe Pilat din Pont și judecata din urmă, îngerii răului și ai binelui, Maria Magdalena, pe Iov săracul și chipurile lui Ilie cel cu biciul, Nicolaie, Haralambie de la hram, tot poporul lor din cer. Deasupra, într-un nor albastru, au desenat ochiul Tatălui cu vopsele negre și verzi, veghind de acolo; semnul Sfintei Treimi îl așternuseră deasupra altarului, spre răsărit. Tavanul era, tot, o spuză de stele, albe și roșii, pe o noapte întunecată. Pe pereți, lângă ferestre, pictorii zugrăviseră pe Sfinții Părinți cu schiptrul puterii. Mai la stânga, nu lipsea mitropolitul cu mitra și cârja lui.

Era o frumusețe! La isprăvire, au scos schelele, tot lăcașul mirosea a ulei și-a vopsea proaspătă. A venit și preotul de slujise la temelii. Adusese lucrurile în două camioane mari, se uitase la odăile spălate și dichisite, clătinase mulțumit din cap. Antreprenorul îi dăduse cheile, putea să se așeze cu preoteasa lui, cu copilul, că avea și o fată ce se uita uimită împrejur.

Oamenii au sărit să-l ajute la descărcat. Veni Spiridon, veni frizerul, Stere își trimise băiatul de prăvălie. Au desfăcut frânghiile, au strigat la căruțași, împreună cu preoteasa. Fochistul a cărat dulapurile cu spinarea. Multe lucruri avea sfinția-sa: scrinuri grele, oglinzi, lămpi, oale, câte alea, o sobă, pat greu de stejar și șifoniere. Nevastă-sa a pus perdelele la ferestre, a măturat, până seara întinsese preșurile, șterse praful. Părintele le-a mulțumit. Muierile vorbeau pe la porți:

— Ce fel de popă o fi ăsta? Are barbă roșie ca Ucigașul! Și-i mic de-un metru. Nici n-o să-l vedem după evanghelii!

Popa Metru i-a rămas numele sfinției-sale. Și i se potrivea, ce-i drept!

Până când a citit prima liturghie, popa a bătut mahalaua, s-o înzestreze cu odoare, icoane și candelabru, că era parohie săracă, de oameni neavuți.

A luat-o de la pricopsiți întâi.

Cârciumarul l-a primit în odăile lui, i-a dat un scaun. La ușă îi pupase mâna. Avea o sutană lungă și neagră și niște ghete pline de praf. Obosit, ca după drum, își mângâia barba. Lina se învârtea primprejur. Era cinste mare pentru casa lor, să calce la ei pentru prima dată părintele. S-a așezat și ea într-un colț.

— Acum, că suntem vecini, a început Stere, o să ne împăcăm bine.

— Apăi tocmai de aceea am venit la dumneata, că te văd negustor răsărit. M-am gândit să fii pildă pentru sufletele pe care le păstoresc…

El asculta cu respect. Popa o luă cu meșteșug, îi aminti că domnul Isus condamna beția și preacurvia, ori meseria lui era să îndârjească oamenii, pentru că rachiul îi înrăia, de aia se și deschisese casa Domnului, să amintească păcătoșilor de calea cea bună pe care a umblat mielul lui Dumnezeu. Ori el, ca negustor de băuturi, avea multe păcate. Și ca să-l mai îmblânzească, spuse în cele din urmă, trebuie să dea ceva pentru biserică, s-o înzestreze.

Înțelesese Stere, degeaba se ostenea părintele. Asta venea tot ca un fel de bir, dar se gândi că nu strică să-și aducă aminte că omul are numai o viață și că-l așteaptă lumea cealaltă.

— Bine, părinte, a zis, o să cumpăr icoane și un rând de odăjdii pentru sfinția-ta.

Popa a râs mulțumit și l-a bătut pe umăr.

— Știam eu că ești om de înțeles.

Negustorul a pus apoi masa, să nu plece preotul cu gura uscată din casa lui. Lina a gătit ceva la iuțeală și a adus și o ulcică de vin vechi, pus deoparte de bărbat pentru prieteni buni. S-a dezlegat limba părintelui. A început să povestească din tinerețele sale. Era de la țară, învățase prin școli, luase o preoteasă cu stare. Femeia îl făcuse om. L-a scos din noroaie și sărăcie. A umblat pe la Mitropolie, pe la cei mari, că și preoția avea rangurile ei. Îi dăduseră parohia asta. Venise, n-avea ce face. Era mulțumit că cel puțin slujea într-o biserică nouă și frumoasă. Mai trebuia să-i ia podoabe, că era golașă.

— … așa că n-ar strica să ridici și o strană lângă altar, încheiase. Când o fi slujbă, duminica, te vede lumea, asculți cu familia cuvântul Domnului, nu-ți ia nimeni locul, nu te-nghesuie, împodobești în același timp și lăcașul…

— Fac, părinte, a zis Stere.

Și se gândea cu plăcere că la el în sat numai cei avuți își aveau stranele lor la biserică.

Pe la patru, i-au dat drumul. Cârciumarul l-a păzit de câini până la poartă. Sfinția-sa s-a oprit apoi și la alții. Le-a vorbit că biserica era săracă, apoi cu înțeles, că ar trebui colo o icoană, colo o candelă…

Bărbații ascultau în tăcere. Când termina, câte unul dădea din cap:

— De, părinte, noi nu prea dăm prin casa lui Dumnezeu, că avem alți sfinți la care ne închinăm. Și la urma urmelor, fiecare cu ale lui. Dumnezeu cu arhanghelii, noi cu necazurile noastre!

Vorbeau cu păcat și preotul le-o spunea:

— Putem să lăsăm noi biserica?

— Adică, cum?

— Păi, n-are sfeșnice, n-are prești, câte nu-i trebuiesc?!

Bărbații își mângâiau obrazurile aspre și răspundeau în dodii:

— Nici noi n-avem multe, și uite că trăim… Adică dumneata ce-ai vrea să facem?

— Să le cumpărăm, taică…

— Le cumpărăm, dar cu ai cui bani?

Preotul se ridica, mâhnit:

— Văd eu că în casa asta stă Diavolul!

Totuși, după câteva săptămâni primise niște sfeșnice de alamă. Stere cumpărase o cădelniță de argint, o cruce și o masă pentru altar. Asta în afară de odăjdiile tivite cu cruci, sfințite, să nu pui mâna pe ele, și două icoane, poleite, cu rame scumpe…

Cu cei săraci a fost mai ușor. Ei, din ce aveau, din ce n-aveau, tot au adus sfântului lăcaș. Muierile ascundeau banii, înșelau pe bărbați și tot cumpărau ba un antimis, ba un cazan de botez, o cristelniță pentru mir, prești, câte alea…

Când a fost hramul, a venit lume în păr, ba încă și din alte mahalale. Nu-i mai încăpea locul. Altarul era împodobit, tot, cu icoane, și lumânările aruncau o lumină roșie, vie, pe pereții pictați în culori întunecate. Mirosea a tămâie și a zugrăveală proaspătă și femeile priveau stranele noi, făcute din lemn

sculptat, cu îngeri pe margini. Avea Stere una și alți trei-patru mai cuprinși. Fiecare cu numele proprietarului scris pe o placă, bătută pe spătar.

Cârciumarul se îmbrăcase în hainele lui bune. Lina ședea smerită lângă el. Luaseră și copilul.

Negustorul asculta slujba cântărind din priviri toată bogăția bisericii, balcoanele ei cu stâlpi de cărămidă și bolți aurite, pe care pluteau îngeri pictați.

Părintele, mic cum era, călca piatra altarului cu *Biblia* în mână. A citit din *Evanghelia lui Matei.* Avea o voce frumoasă, groasă și plină. Răsunau bolțile. La urmă le-a povestit pilda semănătorului, i-a certat pentru păcatele făcute și i-a chemat la miruit. Oamenii au trecut pe rând pe sub crucea lui, el le-a lipit betișorul sfințit de frunți, i-a binecuvântat și s-au dus acasă, fiecare mulțumit și ușurat.

Dar ce, parcă lumea se schimbă?

Cu timpul, duminica nu mai călcau în biserică decât bătrânii și femeile.

În săptămâna mare, la trecerea pe sub domnul Cristos, veneau toate babele: baba Aglaia, baba Mița, baba Tinca, baba Lixandra, baba Marghioala a lui Mială și alte câteva mai fără nume.

Erau îmbrăcate în negru, în rochiile lor de moarte, cu barișuri pe cap și cu câte o lumânare în mână. Pășeau iute-iute pe drumul Cuțaridei privind pe furiș în stânga și-n dreapta. Aduceau în buzunare acatiste în care erau pomenite neamurile, prietenii și dușmanii, deopotrivă. Nu mâncaseră de cu dimineață, pentru că veneau la spovedit și împărtășit.

Mahalaua mirosea toată a liliac și a salcâm. Și era împrejur un aer bun de primăvară, călduț, abia încropit, tot ai fi făcut bine și ai fi râs.

Intrau câte una în biserică, abia urcând treptele de piatră, ajutate de muierile mai tinere sau de copii. Înăuntru era o răcoare plină de fum verde și un înec de flori. Pe masa lată și înaltă din fața altarului zăceau grămezi de zambile albastre și roz, de liliac mov și de frunză proaspătă de salcâm. Mai în margini puteau fi văzute și florile sălbatice ale gropii, aduse de nevoiași, crude în lumina subțire, albăstruie a lăcașului.

Sub bolțile largi de piatră se auzeau corul și clinchetul cădelniței preotului. Pe preșurile moi, abia călcau pașii

dascălului, care stingea lumânările arse până la coadă, făcând ceara ghemotoc în palmă.

Babele băteau câte trei cruci mari, pravoslavnice, cădeau în genunchi la icoane, rostind îndelung rugăciuni vechi, știute numai de ele, sărutau podoabele altarului și se trăgeau către naos, în umbra stranelor. Ochii lor bătrâni, plini de ape, albi în pânza aceea de lumini amestecate, străluceau mărunt, clipind când și când.

Baba Mița se uita împrejur, după ce se mai obișnuise. Își vedea vecinele, spăsite toate, ascultând vocea preotului, și le măsura cu privirea ei aprigă.

Baba Chirița, una puțină și slabă ca scândura, de nu mai avea dinți de loc, morfolea singură ocări văzând vânzoleala muierilor tinere care ieșeau repede afară.

Pe zidurile reci jucau luminile lumânărilor pentru morți. Din pereții afumați priveau sfinții în glugile lor de tencuială verde. Babele încremeneau cu ochii la săbiile arhanghelilor. Tot amestecul acela de cântec, de îngânări și parfumuri tari de primăvară le dădea o amețeală. Cuvintele rugăciunilor se amestecau, pe baba Tinca o apuca și un somn, de nu se mai ținea. Când credea ea că n-o să mai poată, se ridica bine pe oase, rezemată de lemnul lustruit al stranelor, și mai făcea trei cruci mari până la pământ. Pe ușile larg deschise pătrundea lumina soarelui de afară. În dâra lui strălucitoare se zăreau jocurile firelor de praf și chipurile celor care intrau. Mereu alte buchete umpleau masa încărcată a Mântuitorului. Tineri și vârstnici, mai mici și mai mari, păcătoși și din cei cu sufletul curat, toți se adunau în această după-masă la biserică. Oamenii pupau icoanele așternute pe flori, se aplecau și mergeau pe sub masa de brad. Dincolo, îi aștepta un crucifix înalt, pe care era desenată răstignirea.

Babele treceau și ele pe sub sfântul aer și sărutau piroanele bătute în picioarele domnului Isus și sângele de ulei ce se scurgea din ele.

— Doamne, mântuiește pe păcătoși și mai dă-mi și mie zile! se ruga baba Aglaia.

După ce ocoleau de trei ori masa acoperită de flori, se duceau la preot. Acesta aștepta într-un colț să le miruiască. Îi pupau și lui mâna albă, frumos mirositoare, și se întorceau să ia câte un mănunchi de zambile.

Babei Lixandra îi plăcea liliacul. Își umplea un braț bun și se mai închina o dată.

Către seară, biserica se golea. Mai sosea câte-o mamă cu copilul de mână, grăbindu-l să facă cele de cuviință. De la locul ei baba Chiriță mârâia:

— Iete, Tinco, acu se vine?

— St! Că ne-aude sfinția-sa.

— Păcătoase…

— Da mai taci și dumneata, soro, uiți că suntem în biserică…

Babele așteptau să fie spovedite și împărtășite. Ele rămâneau la urmă, că aveau multe pe suflet. Popa Metru le chema pe rând în odăița vecină cu altarul. Se așeza pe un scăunel după ce le citea trei pagini din cărțile sale cu chivăre de aramă.

Baba Marghioala a lui Mială nu ridica privirile. Ședea îngenuncheată, cu obrazul veșted lipit de anteriul scump al părintelui.

— Ei, ia spune… începea sfinția-sa. De postit, ai postit?

— Da, părinte. Țin toate posturile: postul Crăciunului, postul Paștelui, postul Sfinților Apostoli, postul Sfintei Marii, miercurea și vinerea, ajunul Bobotezei, Tăierea Capului, toate…

— Da Înălțarea Sfintei Cruci?

— Și înălțarea Sfintei Cruci. Azi n-am pus nimic pe limbă.

— Bine.

— Țin și Stoborurile. Stoborul Blagovești enilor, Stoborul Sânpietrului.

— Și harții?

— Și harții, la Sfântul Silvestru, la Sfântul Alipie, de Sfânta Anisia și Teodora…

— Pește mănânci?

— Rar, sfinția-ta.

— Să mănânci că-i curat și-i plăcut lui Dumnezeu, că i-a înmulțit. Numai să vii la Bunavestire, și la Schimbarea la față, și-ți dau dezlegare.

— O să vin, părinte…

Mai citea popa ce mai citea, iar o întreba:

— Datinile le ții?

— Le țin, sărut dreapta. Toate. Lăsata-secului, Rusaliile, Înălțarea, Intrarea Maicii Domnului în biserică, Sfântu Nicolaie, Sfântu Dumitru, ca să nu mai vorbesc de Pași și de Crăciun…

— Duminica lucrezi, coși?

— Nu ridic un lemn.
— Drăcui?
— Câteodată.
— Să nu mai drăcui, auzi? Și să faci douăzeci de mătănii în fiecare marți și vineri seara…
— Am să fac.
Părintele răsufla puțin.
— Da numele Domnului îl iei în deșert?
— Se poate? Am cinci icoane: una cu potopu, una a sfinților Dimitri fără arginti, Chir și Ion, una cu iadu și cu raiu, alta a sfântului Ilie Tesviteanu și alta cu tăierea lui Belzebut, Doamne, iartă-mă!
— Nu mai lua numele Necuratului în gură în sfântul altar.
— No să-l mai iau.
— Să mai faci treizeci de mătănii.
— Le fac.
Pe babă o dureau genunchii. Se lăsa mai pe o parte. Preotul îi așeza prapurul lui aurit, de mătase, pe cap și-i citea din evanghelii.
Marghioala încremenea, cu sufletul pierdut în întunericul ce-i acoperea vederile. Pe sub uși trecea un curent care-i înghețа pielea.
Popa Metru iar se apleca asupra ei:
— Ia mai spune…
— Spun, părinte.
— De curățit, te cureți?
— Mă curăț.
— Îți speli trupul?
— Mi-l spăl.
— Așa să faci pentru sănătatea ta, că Domnului îi place curățenia și blândețea. Da farmece faci?
O dată înlemnea baba.
— Părinte, ce să zic? Mai dau câteodată în plumb la vreo neisprăvită, descânt cu cărbuni, arunc răul pe câini, mai scot câte-un junghi…
— De dat în cărți, dai?
— Dau.
— Să nu mai dai și să asculți numai de glasul lui Domnul-Dumnezeu. Să faci încă douăzeci de mătănii pentru asta.
— Fac, sfinția-ta.

— Stai, să-ți citesc dezlegarea…

Și iar se ruga popa pentru păcatele ei.

Baba Marghioala asculta înspăimântată făgăduielile făcute păcătoșilor pentru lumea cealaltă și-i picau lacrimi din ochi. Părintele o descosea mai departe:

— Da case de oameni ai stricat?

— Nu, sărut dreapta.

— Să nu strici, că mânii pe Dumnezeu.

— Nu stric.

— Argintu-viu îl trimeți?

— Nu, părintele, nu.

— Bine, să nu-l trimeți, că-i păcat.

— Iartă-mă Doamne!

— Lacomă ești?

— Mai poftesc câteodată.

— Să nu mai poftești. Să te ții în curățenie, să nu mai dai Necuratului și să-ți faci seara rugăciunile. La săraci împarți?

— Fac pomeni de sâmbăta morților pentru răposatu, bărbatu-miu.

— Așa. I-ai dăruit lucrurile?

— I le-am împărțit.

— Moliftele i le-ai făcut?

— Le-am făcut.

— Bine. Acu du-te.

Baba Marghioala se scula în picioare, își freca genunchii amorțiți, pupa dreapta popii și se mai închina o dată, ieșind de-a-ndăratelea. Când băteau clopotele pentru slujba cea mare, de seară, babele ieșeau în prispa bisericii. Sufletul lor, ca hârtia. Coborau coplești scările, una lângă alta, privind cerul dulce de primăvară. Trăgeau în piept miresmele proaspete și strănutau.

— Răcii! zicea baba Tinca.

— Trage-n biserică, adăuga și baba Chirița.

— Ce-ați zis? întreba Lixandra, care era cam surdă.

— Ce să zicem? Trage-n biserică!

— Așa e.

— Da p-a lui Țuluc o văzurăți? se învenina Aglaia.

— O văzurăm.

— Nu-și mai găsea locul.

— Ca șarpele…

— O mânca-o!

— Îmbrăcată ca o paparudă și cu ochii-n toate părțile…

— Tăceți, fă, dracului, ce v-a apucat? Tii, iar luai pe Necuratu-n gură!

— Și abia te spovedișsi!

— Ce spuneți?

— Ce să spunem? Iar dădui dracului!

— Da-i a dracului. Ce, n-am văzut-o eu?

— Nu, soro, dădui dracului!

— Și prostu de bărbat-său o crede sfântă! Ptiu, păi pe vremea mea, ce, bărbații erau, ca acu, numai nădragii de ei? Păi când mă lua al meu de coade și mă-ntorcea și mă sucea, nu l-ar mai încăpea țărâna pe unde-o fi acu și s-ar face praf și pulbere…

— Și dumneata, coană Marghioală!

— Ce zice? Ce zice?

— Zice că să fie ale dracului de fleoarțe, că nu le mai ajunge… Iar îl pomenii pe Necuratu!

— Nu le mai ajunge, ce, nu știu eu?

— Parcă a croitorului e mai brează? Da o lovește el, Dumnezeu, pupa-i-aș curu lui! O lovește, când cu gândul n-o gândi!

— Taci, coană Tinco, taci, nu mai blestema, știi că ai o gură rea!

— Ba am să ridic mâna, că nici nu dă pe la biserică. P-astea numai când le lovește câte o dambla, atunci își aduc aminte de Dumnezeu…

— Ce spune?

— Ce să spună, oliu, ai surzit de tot, Lixandro, te-astupi!

Baba Lixandra se oprea nedumerită în drum și dădea din umeri:

— Cine s-astupă?

— Las-o, că nu mai are mult și asta!

— Da pe dumneata nu te vezi, c-ai ajuns numai oase!

— Chiriț̦o, să nu-mi cobești, Chiriț̦o, că o dată te blestem! Să nu cad la daruri, Chiriț̦o!

— Ce-aveți, Doamne iartă-mă, parcă nu veniți de la sfânta împărtășanie… Femei bătrâne și proaste!

— Păi n-o auzi, Aglaio?

— Are limbă afurisită…

— Ce zice? Ce zice?

— Zice că-i afurisită.

— Așa o fi…
— Vorbiși și dumneata…
Și peste cearta lor stăruia slava serii de primăvară.

• Moartea lui Marin Pisică

Marin Pisică se văruise de cu seară cu un cumnat, praf se făcuse. Dormise greu, deși noaptea se mai sculase de vreo două ori să bea apă, că-i ardea gâtlejul după atâta țuică. Cuțarida, moartă sub zăpadă. Sufletul gropii scrâșnea undeva la fund. La cinci trebuia să fie în curtea abatorului, să taie vitele în reprize. Și avea un cap greu, să nu-l mai știi pe umeri. În casă frig, nu găsea lampa. A plecat nespălat, înjurând. Avea de mers vreme de un ceas. Cerul, ca o basma, și o lună spulberată, numai vălătuci. Și-n mintea lui canonită, o dată s-a făcut lumină și n-a mai simțit frigul...

Se făcea că era după învierea a doua a lui Cristos, care sculase săracii din pământ și mergea înaintea lor, numa-ntr-un prapur alb, străveziu. Și unde înfloreau pomii împrejur și-n Cuțarida, nu se mai vedea om cu om. La ce gândeai, aia ți se izbândea.

— Da tu, cam ce-ai vrea, Pisică? îl întrebase fiul lui Dumnezeu.

— Păi ce să vrea un pârlit ca mine?

— Grăiește.

Parlagiul și-a adus aminte câte vite îngenunchease sub cuțit. Și parcă tot aerul tremura de răgetele boilor. El, care nu mânca pasăre și nu s-atingea de carne, era plin de sânge și pe suflet. În mahala nu ți-ar fi tăiat o găină. Încă râdeau muierile de el:

— Oliu, domnu Pisică, da izmenit mai ești! Zici că nu intri-n păcat pentr-un suflet de pasăre, da la abator ții vitele-n cosor!

— Da, dar acolo-i *servici*! le răspundea.

— Servici-neservici, se numește că ești *adventist*, parcă nu știm noi?

Dar Marin Pisică nu era adventist. Avea inima ca o fereastră deschisă. Vorbea singur, aduna flori și-ntre pereții odăii lui zburau scatii și brabeți bătrâni, care n-aveau unde să mai plece.

Și domnul Isus îl ținea sub priviri.

— Grăiește, Marine!

— Păi să fie așa o înfrățire, Doamne, să trăiască oameni și animale laolaltă, să nu mai curgă sânge. Că eu mă hrănesc numai cu iarbă, cu verdețuri, și-mi merge bine.

Cristos nu se mai văzuse, și pe Marin Pisică îl înconjurase o gloată de vitișoare care suflau cu boturile lor pe mâinile sale. O mie de ochi, negri și buni, îl priveau, și parlagiul înțelegea graiul lor mut. Le mângâia grumazurile și le simțea nădușeala cu miros plăcut. Bine mai era așa…

•

La capătul Griviței s-a trezit din visări. Vântul umfla firmele negustorilor și s-auzea un muget de tablă zgâlțâită. A grăbit pașii, scuipând.

— Ptiu, uite ce-mi face băutura!

Încă de pe cheiul Dâmboviței simți în nări mirosul sângelui de vită. Pe podul de piatră se înghesuiau boii de cinci sute de kilograme, mugind cu spaimă, loviți de cărăușii nădușiți, care pocneau din bicele lor. Împrejur era un vaier prelung, un zgomot de copite împiedicate. Trupurile mari, abia deslușite în lumina dimineții, mirosind a baligă, se izbeau surd în fața porților înalte de fier, înjurăturile oamenilor se auzeau slab în înglotirea aceea și paznicii nu mai pridideau cu controlul.

În ferestrele mari, închise în stinghii murdare de nuc, cu drugi ruginiți, împletiți peste geamurile oarbe ale abatorului, ardeau lumini puternice. Parlagiul intră în hala încăpătoare, cu șine de fier pe jos. Deasupra, pe pietre, rămăsese un zoi lipicios, vânăt, adunat din scursorile sângelui și resturile de vite. Vagoane lungi, pe rotile, scârțâind, treceau mormănite cu jumătăți însângerate, aruncate la întâmplare, una peste alta, împinse de oameni cu fețe dușmănoase, bărboși și crunți, având șorțuri de piele dinainte și cuțite ascuțite la brâu.

— Bună dimineața, fraților! aruncă parlagiul, mohorât.

— Bună dimineața, răspunseră câțiva.

Dinlăuntru se simțea duhoarea mațelor deșertate.

Se dezbrăcă tăcut, privind mersul repede al undițelor groase de oțel care cărau pulpe și dindărături de vaci, agățate și zvârlite de brațele puternice ale celor ce așteptau sub ele.

Începuse munca crâncenă a tăietorilor din prima repriză.

Prin poarta de piatră erau împinse vitele. Acestea turbau de spaimă simțind mirosul veșted și cald al sângelui proaspăt. Pocnetele bicelor se întețiră. Tăietorii se aruncară între ele,

strângând de funii, și le îmboldiră cu ghionturi și înjurături. De la poarta de fier, ale parlagiilor erau. Bărbații fluierau de plăcere, împingând odgoanele de fier pe rotilele de deasupra. Mușchii lor jucători se zbăteau sub tricourile rupte care le acopereau trupurile puternice. Pe tavanul halei de piatră tremurau copitele spintecate. Din ele picura încă sângele, se bălăbăneau scurt, izbeau aerul la întâmplare și, ajunse la o ușă groasă, erau despărțite de o mână dibace.

— Ce faci, Marine? îl întrebă Chișcă, tovarășul lui.

— Ce să fac, mă băiete, sunt cam ostenit…

— Da ce-ai pățit?

— Am băut aseară cu un cumnat și m-am făcut puzderie.

Fața lui chircită, îmbătrânită devreme, se strânse ca un sac. Avea și o inimă grea.

— Nu știu ce mi-e. M-aș plimba într-o grădină frumoasă, mi s-a urât cu atâta sânge…

Chișcă se uită la el cum își împletea o țigară cu degete dibace.

— De douăzeci de ani trudesc aici, dau boierilor carne să mănânce și mi s-a făcut lehamite…

— Oi fi ostenit.

— Nu-i asta. Trebuie să fie altceva, c-am avut și o arătare pe drum. Se făcea că se dăduse Cristos jos din cer. Umbla prin Cuțarida noastră desculț…

— Ei?

— Cum îți spun. Umbla înaintea amărâților și m-a întrebat: „Tu ce-ai vrea, Pisică?…” „Ce să vreau, Doamne? Să fie bine!”

— Și el ți-a spus cum să faci?

— Nu mai mi-aduc aminte…

Chișcă râse cu gura până la urechi:

— Mă nea Marine, ai rămas de-aseară, mai bine du-te de te culcă.

— Ce să mă culc? Și treaba cui s-o las? Scuipă între picioare. Omu nu-i făcut să tragă numai pedepse pe lumea asta. Mai trebuie să și petreacă.

— De, dacă pârlitu ăla de Adam n-a avut de lucru și-a pus laba-n pomu lu Dumnezeu…

— Dă-l în suflet încolo și pe Dumnezeu! N-avem ce face. Burta cere, nu știe carte, da mie tot mi-ar plăcea într-o zi ca asta să umblu așa, de capu meu… că mi s-a urât…

Și se sculă de la locul lui, se încinse cu șorțul și intră în hala de piatră a reprizelor.

Prin geamurile nespălate de multă vreme se cernea de deasupra o lumină ștearsă și grea. Își făcură loc printre despărțiturile de ciment înalte cât omul. Aici erau ucise animalele. Duhoarea de sânge apăsa. Un miros de murdărie deșertată, de sânge încleiat pe lucruri și de sudoare plutea între zidurile vechi. Zgomotul macaralelor care ridicau resturile și al scripeților ce scânteiau în viteză creștea. Toată această larmă de fier frecat și de voci groase și sparte se amesteca cu guițatul porcilor. Un parlagiu deșirat, cu fălcile căzute, îi împingea printr-o poartă de gratii, câte douăzeci într-un țarc închis. Trei-patru oameni se învârteau printre ei, lovindu-i cu niște ciocane de lemn, pe rând, tot mai înverșunat, pe măsură ce țipetele de moarte ale animalelor creșteau îngrozite.

O dată i se încrâncenă inima lui Pisică. Privi animalele despicate la repezeală. Câțiva hamali le cărau afară, și bazinul de ciment, în care nu rămăseseră decât măruntaiele, se umplu de oameni. Altă echipă, ce așteptase până atunci, le împărți în grămezi: rinichii de o parte, inimile mici și roșii de alta. Șiruri lungi de mațe, ca o dantelă, atârnau peste marginile de beton.

— Gata, nea Marine?

— Gata, Chișcă!

Parlagiii din prima repriză, de tăiaseră porci, făcuseră un foc mic într-o parte și fripseseră șorici proaspăt.

Se auzi un fluierat ascuțit și se ridicară în picioare, ștergându-și buzele murdare de grăsime. Sub brâiele de lână săltară cuțitele lor lungi și ascuțite.

Plecară. Făcură loc celei de-a treia echipe.

Uruitul macaralelor încetă. Începea tăierea boilor. Marin Pisică își încercă pe limbă tăișul cosorului său, cu lama subțire, albastră.

O liniște desăvârșită coborî deasupra locului. Mulțimea murdară și zgomotoasă se potoli. Până și parlagiii, speriați de lipsa țipetelor înfiorătoare ale animalelor, vorbeau în șoaptă. O gură de cișmea curgea năvalnic și curăța cimentul umed de sângele porcilor.

În capătul sălii, sub poarta de fier care semăna de departe cu un pieptene de oțel, așteptau vitele încremenite, cu ochii roșii de spaimă. Frica morții apropiate le înțepenea gâtlejurile și

păreau de piatră, așa cum stăteau una lângă alta, fără suflet. În coarnele scurte, abia licărea lumina cenușie a zorilor.

— Gata! strigă cineva, și parlagiii ridicară mâinile.

Drevele grele se mișcară scârțâind. Și deodată țipetele reîncepură. Bouarii ridicară bicele și vitele din față se proptiră de-a latul, se loviră una de alta, pieile lor murdare se frecară și un miros greu umplu hala. Animalele asudară de spaima morții, se buluciră spre mijloc, pierdute, cu priviri rătăcite.

Tăietorii le trecură lanțurile lor scurte și reci peste grumaji și le traseră în țarcurile de beton, scoțând cuțitele. Strigătele se amestecară cu înjurăturile și parlagiii tăiară scurt. Boii căzeau. Cu mișcări iscusite, oamenii despărțeau capetele de trunchiuri și trăgeau pieile.

Ultimul animal pe care-l tăiase Marin Pisică era roșcat, cu un păr scurt și încrețit. Căzuse la picioarele lui și se mai zbătea puțin, mustrându-l parcă cu privirea lui moartă.

— Țin-te, nea Marine! îi strigă Chișcă dintr-o parte.

Pe poarta de fier intra în galop o ciurdă de tăurași negri. Tăietorului îi tremurau mâinile. Simțea în tot corpul o slăbiciune. Se rezemă de zidul de ciment și așteptă o clipă. Un animal ager, îndesat, veni drept asupra lui. Ridică mâna și înfipse cuțitul întors sub beregată. Taurul simți arsura loviturii și sângele care curgea din rană. Marin știu că nu l-a lovit unde trebuie. Îl cuprinse frica. Corpul lucios din fața lui nu căzu. Când să mai izbească o dată, simți o sfârșeală în stomac și mai apucă să vadă ochii fioroși ai animalului care-l împunsese.

— Săriți, că l-a lovit pe nea Marin! strigă Chișcă.

Zece cuțite puseră capăt agoniei taurului. Între picioarele vitelor, cu mațele afară, zăcea parlagiul, galben, mort.

Nu spunea nimeni nimic. Alături se mai auzeau copitele animalelor ucise, cărate afară din țarcuri târâș.

Doi hamali l-au ridicat de jos și l-au scos pe zăpadă. Marin Pisică murise încruntat. Cum ședea așa, cu mâna dreaptă încleștată încă pe cosor, parcă ar fi vrut să taie pe cineva și pe lumea ailaltă.

Chișcă i-a adus grămada de haine, i-a pus-o sub cap și-a zis celor care făcuseră o roată împrejur:

— Las', că-i mai fericit! A scăpat și ăsta. N-are mamă, n-are tată, nu cățel, nu purcel, o să-i fie mai bine. Îmi spunea când a

venit că s-a matosit aseară cu un cumnat. Încai știe de ce-a trăit. Pe urmă strigă la ăilalți. Haideți-napoi, c-avem treabă!

Peste trupul înțepenit al mortului ningea.

Pe poarta larg deschisă intrau niște boi falnici, goniți de bicele bouarilor. Mugeau de se cutremurau zidurile.

• Ramazanul

Peste râpele gropii curgeau frunzele rotunde ale salcâmilor. Pe la cinci, gunoierii aprindeau focuri înăbușite și un fum albastru plutea deasupra pământului sterp. Seara cădea, deodată, rece. Sub maluri sclipeau flăcări. Furiș, octombrie urca încordat ca o fiară. Hoții își duceau avutul puțin la ibovnice. Iarna era aproape și presarii nu-i mai slăbeau. Pe la răsăritul lunii, umbrele lor urcau potecile sălbatice.

Gheorghe căra niște pături vechi, trențuite, și ucenicul pândea la capătul drumului să nu vină cineva. Stăpânul era dus cu gagica-n plăceri, nu-i mai cunoștea. Pe ei îi trimiseseră ceilalți să curețe cuibul. Mirosea a veșted și carnea li se strângea sub cămășile subțiri.

— Nu mai merge, Paraschive!

Cel tânăr umbla alături.

Peste locurile pustii atârna sabia lunii, covrigată și rece. Codoșul oftă:

— Cum vine amărâta asta de iarnă, mă apucă dracii. Îmi vine să mă las de meserie.

— Cum adică?

— Să mă fac om la casa lui. M-am săturat de atâta hârțuială, mi-ajunge. Se opri punând jos păturile: Mai ia-le și tu…

Priviră spuza de stele risipite pe cerul negru. Din mahalaua Cuțaridei se auzeau câinii.

— Auzi, Paraschive? Câinii… Și câinii au o casă a lor, un stăpân. Dacă pleacă undeva, au unde se-ntoarce, da noi?

Ucenicul scuipă, așezându-se pe pachetul moale, legat cu frânghii.

— Ce ne trebuie nouă casă? N-avem noi casă? Pension, nu altceva! Nu ne costă nimic, mâncare pă gratis, somn pă gratis, bătaie, bătaie… Ehe, colo sus la mânăstire, în dealul Văcăreștilor, abia ne-așteaptă. Aia-i casa hoților.

Râse scurt, mânzește. Gheorghe fluieră a pagubă.

— De, c-ajungem noi și-acolo… Da barim să trăim, mă, să nu știm că-i rău pe lume…

— Da ce, e rău?

— Nu.

— Nu-ti place pământul pe care dormim?

— Cum să nu?

— Atunci?

Celălalt tăcu.

— Mergem? întrebă în cele din urmă.

— Mergem.

Se ridicară. Tot câmpul Cuțaridei era întunecat și deșert. Numai spre Grivița ardeau felinarele. Grăbiră pasul. Până la casa Didinei, mai era drum de făcut.

Stelele călătoreau pe neștiute. După vreun ceas, Carul-mare era tocmai în fața lor, spre bariera Mandravelei. Oiștea lui luminoasă căzuse peste casele scunde. Își ascultau pașii în praful drumului și nu mai spuneau nimic. Se auzea cum seceră vântul tulpinile buruienilor. Măciuliile lor uscate, scuturate de mult, se aplecau scoțând un șuierat cunoscut. Câte nopți umblaseră astfel? Cine să le mai țină seama?

Osteniră. Paraschiv lăsă păturile la picioare. Ăl bătrân scoase o țigară, o bătu la capetele amândouă și își aduse aminte:

— Tu nu tragi un fum?

— Ba da.

Luă lacom țigara și o aprinse.

— Așa, oftă ușurat. Uitasem.

Luna se ridică deasupra și le lumină fețele tăiate. Gheorghe o privi și înjură:

— Te uiți-ncoa, cocoană, mila mă-ti de mireasă!

Nu era în apele lui. Iar îl scormonea urâtul. Îl iscodi pe ucenic, ca să-i mai treacă:

— Și zici că te-a născut mă-ta de fată mare, ai?

— Da. A avut pe unu de-a lăsat-o borțoasă și s-a ușchit. Ce era să facă? M-a crescut. Vai de sufletu ei, pă unde-o putrezi acu… *Vrenică* femeie, ce să zic! Spăla-n cartiere pe la pricopsiți. Ca pe-un trandafir m-a ținut. Eram curat, mâncat, călcat, până s-a-nhăitat cu Florea. El m-a-nvățat: „Ce stai și te uiți la mă-ta cum se canonește?” „Da ce să fac, nenică?” „Pune și tu laba, mai șparlește ceva, c-ai s-ajungi mare și n-ai să știi nicio meserie și-o să fie vai de sufletelu tău!” Am băgat la cap. Când

s-a prins mama că o gonesc stăpânii, m-a rupt în bătăi... Credeam că-mi retează mâinile. Am dat în ea. Pe urmă, n-a avut ce-mi mai face. A murit de oftică, săraca, și-am rămas cu Florea. Cu el am furat în mahalale...

— Zi, te-ai făcut stăpân?

— Stăpân.

Codoșul rumega.

— Băga-mi-aș rafa-n ea de viață! Bă, să am un copil, om cinstit l-aș face.

— De ce?

— Așa. Să nu știe ce-i aia frica. Să doarmă neîntors!

— Păi că nu ți-o fi frică?!

Gheorghe se gândi puțin. Își frecă fruntea cu palma lui aspră.

— Nu, frică nu mi-e... Ehe, pe unde-am fost eu... Ce frică să-mi mai fie? Pe toate le știu. Da-i altceva... Cum să-ți spui... visez urât, mă chinui în somn...

Paraschiv îl privi mai bine. Părul lui ca mălaiul strălucea stins în lumina lunii. Sub buza de jos i se lățise o umbră neagră care-l posomora. Era bătrân, se vedea bine. Cu așa hoț, greu să mai faci treabă. Se mira cum de-l mai ține Bozoncea-n ceata lui.

— Mie mi-ar trebui altceva acum... rosti târziu manglitorul, obosit, obosit, să am o casă, să stau liniștit într-o mahala, unde să nu mă știe nimeni ce-am făcut și ce-am dres. Ehe, și mi-ar plăcea să cresc porumbei, să le fac un coteț cocoțat pe un par, unde să-i ademenesc și să-i prind cu clei. Tu știi ce frumos miroase cleiul de păsări?

Își mai aprinse o țigară. Trase adânc în piept fumul ardeiat al tutunului ieftin și vorbi fără să-l privească pe ucenic:

— Să-i număr seara: gu-rrruuuu, gu-rrrruuuuuu, cu tata, gu-rru, gu-rrruu, să le dau grăunțe din palma mea și apoi să-i las să zboare. Noaptea să-i aud cum se scarpină și se giugiulesc. Când eram mic, am omorât unu cu praștia. Pac, și-a căzut la picioarele mele. Avea un gât alb, alunecos, cu niște pene moi și pufoase, și-un cioc, Paraschive, galben, gălbior, ca miezul oului. Drept în ochi îl plesnisem. Celălalt era rece și albastru ca o sticloanță. Când i-am simțit sângele cald în palme, o dată parcă m-a fiert... L-am lăsat acolo și, de câte ori văd de atunci porumbei, îmi aduc aminte de ăla. Caut unu la fel, cu gâtul alb și mătăsos, cu ochiul ca o mărgică, să-mi ciugulească din palmă și să-l aud noaptea: gu-rrruuuu, gu-rrruuuuu. Știu și să le descânt,

ehei, îi aduc cu vorbe la cuibarul meu și-i fac să se înmulțească. Aș putea să trăiesc din asta, dar nu mă lasă meseria…

Cădea și luna din creștetul cerului. Ținea în tinicheaua ei o lumină ruginită, ștearsă și se prăvălea, prăvălea…

Gheorghe se ridică.

— Hai, mai avem.

Paraschiv își dezmorți picioarele și luă pachetul.

— Dă să mai duc și eu.

Drumul se scurta pe la ulucile Dudeștiului. Trecură pe sub felinare și cotiră de-a dreptul prin câmp. Bătrânul vorbea îndârjit:

— Avem meserie frumoasă, ascultă-mă pe mine. Dar tot o să te lemetești și tu de ea. Cine crezi că i-a-nvățat p-ăștia să fure, pe Florea al tău, pe Bozoncea, pe Oacă, pe Sandu-Labă-mică, pe Nicu-Piele? Eu! Întreabă-i! Că nu-s morți. Ochii lui stinși se însuflețiră. Întinse o mână albă și subțire: Cât a cărat asta! Pe câți i-a lăsat săraci, atât să trăiesc eu fericit… Scuipă amărât într-o parte: Acu mă-njură, ce vrei, os bătrân! Au uitat că i-am învățat să-l scoată pe om din bocanci fără să simtă! Dar de părăsit nu mă părăsesc nici ei. Au nevoie de mine. Am nasul mai lung. Miros mai iute, și pe ce pun geana, e treabă de făcut… Dar nu mai merge, am ostenit. Trebuie să mă las eu, până nu mă gonesc ei… De altfel, m-am și învechit. Altcum se fura pe vremea mea și altcum azi… Ăștia tinerii lucrează mai subțire, cu lama, cu briciul, s-au făcut șuți. Noi tâlhăream la drumu mare, era altceva. Găinari proști! Puneam pucioasă în gura cotețelor, amețeam corcovițele și le băgăm capul sub aripă, să nu țipe. Ziceam că suntem niscaiva deștepți! Da când mă uit la ei, mă minunez: uite, bă, că proști mai eram! Frații trăiesc o lună dintr-o gaură. Așa, aveam și noi ponturile noastre. O dată, în tinerețe, cu banda unuia Toropeală, am tăiat o mahala întreagă, la Ciucea, cu topoarele. Gârlă curgea sângele, ucenicule! Înotai. Dam în dreapta și-n stânga, sunau capetele ca lemnele. Bogați negustorii! Retezam degetele și trăgeam ghiulurile. Îmi umplusem un buzunar. Numai inele cu piatră verde și roșie aveau, ce vrei, inele de mahări! Și parale, saci! Ajungem și la brutar. Caută-i marafeții, nu-i găseam, că-i ținea ascunși. Am dat în el, n-a spus. Au sărit calfele de le avea. Opt am pus jos, cu jupânul nouă. Când stăteam și mă uitam la ei, vine un motan și începe să miorlăie. I-am tras și lui una. Pe urmă mi-a părut rău:

ce avusesem eu cu sufletu ăla? A scris și la jurnal de noi. Doi ani ne-a căutat poliția! Asta era înainte de război. Ce mai bătăi am mâncat ca să mărturisim, dar ne jurasem. Nu ne-au dovedit. Uuuu, parcă aud vaietul muierilor! Ridicam coada toporului și nu mă uitam. Na! Na! făceam...

Pielea lui Paraschiv se încrețise. Privi cruciș la codoș. Era adus de șale, și sub ochi avea pungi de carne care-l îmbătrâneau și mai mult.

— ... pe când acu, altfel se face meseria. Mână ușoară să ai, că restul... Ce mai hoți! Tremura Bucureștiul!

Cunoștea multe Cataroiul, de pe vremea lui Pazvante. Îi împuie capul celui tânăr până în Cațavei. Fusese la pârnaie, tăiase cinci ani sare, cărase hârdăul cu tâlhari vestiți, de la ei învățase meseria, mâncaseră pâine mucegăită împreună, ce știa Paraschiv ce-i aia pușcărie? Ăștia nu glumiseră la viața lor! Aveau câte douăzeci pe suflet.

N-ar mai fi terminat zulitorul cu basmele lui. Se apropiau de casa Didinei.

— O boală am, mai zise el, ard cu cuțitul. Nu mă stăpânesc. Să nu mă-nfurie unu, că-l fac arșice... Îi las sânge!

•

În noiembrie dase frigul. Trebuia să se despartă, să-și piardă urmele din București, măcar o lună, până se mai liniștea comisarii. Stăpânului ce-i păsa? Pornise la Videle, de unde era Didina, să cumetrească. Când era groasă, acolo-și făcea veacul. Cine să-l știe? Țăranii îl credeau negustor, de avea case și prăvălie. Să-l fi văzut, nu-l mai cunoșteai. Se înțolea ca un barosan. Avea palton scump, căptușit cu blană, și-o căciulă de miel, neagră, lustruită și înaltă, pe care și-o așeza pe-o ureche. În picioare, șoșoni călduroși. Starostele ședea în casa veche a țigăncii. O reparase cu ani în urmă și acolo trăgea. Erau trei odăi de lut, văruite proaspăt. Le păzea mama ibovnicei, o bătrână surdă și bețivă. N-avea pământ, n-avea nimic, trăia din ce-i trimitea fii-sa de la București.

Didina încărcase casa cu lucruri furate și încingea niște focuri mari, boierești, să nu simtă frigul Stăpânul. Dormea Bozoncea, o mai iubea, chema lăutarii, întindea câte o masă și petrecea. Duminicile chefuiau prin comunele apropiate, la nunți.

Pe când ei ce să facă? S-au strâns în Cațavei, la sfat. Nu lipsea nici Titi Aripă, vărul Didinei, care trebuia să rămână să păzească

ogeacul. Au vorbit ce-au vorbit, până să plece, le-a vândut Nicu-Piele un pont. Ședea încălzindu-și oasele lângă soba de tuci. Nu răbda la frig, că-l durea carnea bătută și vlăguită prin pușcării. Îl țineau șalele de atâta dormit pe pământul gol și la vremea asta se canonea. Mai avea și niște gloanțe-n mușchi de când îl făcuseră o dată gardienii sită și, cum se strica vremea, plumbii ieșeau de sub vine. Râdea hahalera și le arăta celorlalți:

— Ia uitați-vă, bă!

Strângea din dinți și încorda mușchiul betegit, făcând să joace boabele de plumb sub piele.

— Până să plecați, ascultați la mine.

— Ce e? întrebase Oacă.

— O să dăm gaură la o biserică, s-avem și noi de ciugulit până una-alta.

O dată s-a-ngălbenit Gheorghe, că el era credincios. Nicu l-a văzut.

— Ce-ți veni, Treanță?

Codoșul nu spuse nimic.

Lunganul le povesti cum pusese geana pe un lăcaș de la Sfântul Gheorghe, făcut de rege, biserică arătoasă, așezată într-un cartier de pricopsiți.

— Adică să punem cazmaua pe aurul ăla? întrebă Paraschiv. Da unde-o să-l schimbăm?

— Are el grijă, Stăpânul. Poate găsim ceva mărunțiș la cutia milelor, ce-o cădea acolo…

— Eu nu mă bag, spuse Gheorghe.

Sandu Mână-mică se supără:

— Ți s-a făcut de cucuie, ai? Ce dacă-i biserică? Noi nu ne uităm. Luăm! Că n-o să stau cu Dumnezeu la masă pe lumea ailaltă. Cât despre prins, nici dracu nu ne prinde. Nu stau popii să păzească altarele.

N-avea Gheorghe ce face, au mers cu toții. Pe Florea îl lăsaseră acasă cu Titi Aripă.

Începuse să viscolească. Se stârnise un crivăț care lovea în pereții casei cu putere și lemnele se topeau repede în para focului. La miezul nopții, tot orașul stătea mort sub giulgiul înghețat. Pungașii au luat-o de-a dreptul pe linia pustie a tramvaiului. Vântul stinsese toate felinarele și nu se vedea nici la doi pași. Ăl bătrân se învelise pe dedesubt cu un sac, și Sandu căra într-un buzunar un lanț cu chei ruginite și o pilă ascuțită. Pe

drum, nu tu sergenți, nu tu nimeni. Au ajuns în vreo două ceasuri și-au urcat scările bisericii. O pulbere rece le lovea obrajii. Aveau genele albe și mâinile înghețate. Ucenicul a aprins un chibrit, au dibuit clanțele și au încercat cheile. Mână-mică n-a găsit niciuna care să se potrivească. A scos pila și a făcut să sară zăvoarele. Înăuntru era adăpost. Gheorghe și-a făcut o cruce mare:

— Doamne, iartă-mă!

Oacă a aprins o lumânare, luminând pereții. În biserică era o răceală de ziduri și mirosea a untdelemn. Au pășit spre altar. Viscolul zgâlțâia cercevelele. Bolțile de piatră gemeau. Codoșul s-a mai închinat o dată. Au urcat niște trepte scunde și au dat la o parte o perdea de catifea. Pe o măsuță ședeau cărțile sfinte cu pecețile lor de argint și odoarele. S-a uitat Paraschiv. Nicu-Piele le aduna. Gheorghe a desfăcut sacul lung și clistirele sunară dulce a metal scump. Au luat lingurile, vasele, un cazan de aramă, vreo două icoane poleite cu aur și hainele de slujbă ale sfinției-sale, strălucitoare, călcate atunci, cu ciucuri pe margini. Se minuna ăl bătrân. Unde să vinzi bulendrele astea? Le-au împachetat bine și, de la ușă, ucenicul a mai cărăbănit un sfeșnic cu trei picioare, plin de ceară uscată. Sandu scotocise toate ungherele, să dibuiască niscaiva bani de la miruit, dar nu găsise. Înjura în gura mare în sfânta biserică.

Până dimineață au fost înapoi la casa starostelui, au îngropat lucrurile și s-au împrăștiat. Gheorghe l-a luat pe ucenic, și ceilalți au plecat împreună. Trebuiau să se întâlnească peste o săptămâna în târg la Alexandria.

Au colindat comunele din jurul Bucureștiului, bătrânul înainte, Paraschiv după el. Au tras pe la Bolintin, pe la Cățelu, puși pe înșelat. Cădeau în zi de târg, să-i pască pe țărani. Erau îmbrăcați amândoi în șube de miel, cu căciulile așezate pe ochi până în vârful nasului și bocanci grei în picioare, toate ciordite de la negustorii de pe Grivița. Era ger, și noroaie de te-ngropai.

Ocoleau târgul plin de căruțe. Târlanii, băuți, târguiau ulcele, cojoace și țoale. Lipăiau prin zloată cu opincile lor de porc, se tocmeau, intrau în cârciumă; bani la ei, berechet.

Gheorghe scotea un sac de sub șubă, plin cu cărămidă pisată mărunt, pregătit anume pentru asta. Îl trântea în noroi, la picioare și se apuca să strige:

— Apropie-te, neamule! Praf pentru pureci! Omoară lighioanele, nu te mai scarpini! Ce te uiți, nea Ioane? E bun și pentru păduchii de lemn! Cumpără, vere Marine, să dormi liniștit. Ia praful de pureci!

Ascultau lelițele, se uitau la pungași. Parcă n-ar fi fost de-ai lor. Paraschiv era pestriț și gălbejit, doar ochii i se vedeau de sub căciulă, verzi ca prazul. Celălalt, îndesat și isteț, dădea drumul prafului printre degete, îl freca mărunțel, mărunțel de podul palmei și striga iar:

— Hai, cuscre Ilie, cumpără praful de pureci „Lux”, doi lei cornetu, neam de neamu mă-ti n-a scăpat de păduchi! Apropie-te, neamule, ia praful! Vindecă râia și gălbeaza! Omoară căpușa în găoacea ei? Nu te zgâi, cumetre!

Răgușea. Țăranii, neîncrezători. Le-ar fi trebuit praful străinului, că-i sugeau lighioanele, dar de unde să știe ei că e bun?

În cele din urmă, caramangiul înșfăca pe câte unul și-i punea în mână un cornet făcut la iuțeală de degetele meștere ale lui Paraschiv, plin vârf, și striga:

— Ia-l, unchiule! De pomană ți-l dau, dacă n-o fi bun.

Gorobetele scotea doi lei și-i așeza în palma celui tânăr. Veneau și ceilalți pe urmă. Cereau câte două cornete.

— Ia, nu te-nghesui!

Se înveselea Paraschiv văzându-i așa proști. Să mai fi avut un sac de vânzare, că țăranii erau ca oile: până apuca să cumpere unul, că pe urmă curgeau! Când terminau sacul, o ștergeau prin mulțime, după ce le mai umbla Gheorghe prin chimire.

Noaptea trăgeau la câte-o casă de văduvă. Băteau la geam.

— Cine-i?

— Noi, lele!

— Care voi?

— Negustorii de la București.

— Și ce-oți vrea?

— Deschide.

Deschidea văduva.

— Vrem să dormim la noapte.

— Oliu, tocmai la femeie singură? Că mă râde lumea.

Se uita caiafa la muiere, râdea, își scotea căciula, o scutura, își ștergea picioarele.

— Văduvă, văduvă, da ce mai ochi! N-ai dumneata inima aia să lași călătorii afară, noaptea, să se prăpădească…

O încălzeau privirile pungașilor.

Îi poftea apoi la masă. Aducea de-ale gurii. Mâncau, se încălzeau la foc. Huiduma se făcea iar spre femeie:

— Da vreo ulcică de vin n-ai?

— Oi avea, că mă uit la dumneavoastră, taman de unde veniți.

— Așa e! Miloasă ești, mânca-ți-aș gura!

Ieșea muierea. Gheorghe îl îmboldea pe ucenic:

— Ce stai, Paraschive, ca sfântul Sisoe? Dezgheață-te, băiete!

Când aducea gazda băutura, o întrebau:

— De mult ți-a murit bărbatul?

— Merge pe cinci ani.

Sorbeau vinul greu, țărănesc, negru, cu spumă roșie.

— Și de-atunci, singurică?

— Singurică.

— Singurică și tinerică!

Se lăsa vinu-n genunchi. O îmboldeau și pe ea:

— Ia, lele.

Bea tuta. Le punea și nuci pe masă. Numai mieji dulci. Ofta Gheorghe de plăcere:

— Bine-i, Paraschive! Să-ți bați copiii…

Văduva se ducea să le aștearnă.

— Tu să te faci c-adormi, îi șoptea ăl bătrân lui Paraschiv.

Și se strecura după femeie.

Ea așternea cearșafurile în odaia musafirilor. Scotea din lăzile de zestre plapuma grea de lână, pernele brodate și două cămăși ale răposatului, albe și țepene. Pica Gheorghe. Înăuntru era răcoare și se auzea greierul casei. Se uita la fotografiile de pe pereți. Întreba:

— Ăsta cine e?

Muierea ce să mai zică?

— Cuscrul.

— Și ăsta?

— Nașul de ne-a cununat. Uite colea pe Dumitru al meu când era la *rigiment*, c-a fost reangajat și el! Oh, când mă gândesc ce viață am dus și cum mă mai chinuiesc acum…

Călifarul îi așternea palma pe ceafă.

— Ce faci?

— Ț̦ț̦ț̦!
— Doamne ferește…
— Doamne ferește, pân’ te nimerește!
— Zău…
Pungașul avea o mustață rară și ochi adânci, încercănați. Femeia, stătută, cu poftă de bărbat.
— Lasă-mă, măiculiță!
— Nț̦ț̦ț̦!
Și-i despica bluza cu zale de arnici.
— Să știi că strig la vecini!
— Strigă!
Și-o pupa sub puful urechii, unde-i dulce carnea de muiere.
— Barem stinge lampa, că se vede peste drum!
Sufla hoțul în lampă. O nădușea. Ofta văduva-n plăceri.
— Greu fără bărbat!
— Greu, mie-mi spui?
— Îți plăcu, lele?
— Îmi plăcu.
Ostenea Gheorghe. Se ducea până afară. Îi dădea un ghiont lui Paraschiv, care se lungea pe unde apuca:
— Fugi, puișorule, că se răcește așternutul!
Se strecura zulitorul lângă femeie, subțire ca trestia. Simțea tuta că nu mai este ăl bătrân.
— Fugi d-acilea, muceo…
O dată o răsturna ucenicul, că era vârlav, și-i mușca țâțele. Mielușică se făcea văduva. Paraschiv dărâma patul cu ea.
— Maică Precistă! se închina femeia. În așternutul răposatului!
Și-i mai da sfârcurile și-l aprindea.

•

Spre ziuă o lăsa dezvelită, horăind. Îl scula pe Gheorghe. Se apucau să strângă cămășile, cearșafurile, plapuma și rufele din lada de zestre. Făceau două baloturi, le înnodau bine – văduva, moartă-n somn, nu-i simțea. Prin geamuri cădea lumina zorilor. Se auzeau cocoșii.
Plecau frumușel, deschideau poarta și de aici erau în șosea cât ai clipi din ochi. La capătul comunei, găseau vreo căruță. Se urcau. Țăranul întreba ce-au în legăturile mari.

— A murit mă-sa lu ăsta! Și-l arăta pe Paraschiv, care o dată se spășea. Femeie bătrână! Am înmormântat-o și i-am luat trențele, să nu le fure careva.

— Dumnezeu s-o ierte! se închina românul.

La bariera Bucureștiului, mai cu frica poliției, mai cu îndrăzneală, îi lăsau o sută în palmă și tocmai la telali se opreau.

Domnul Goldenberg își punea mâna în cap:

— N-oți fi omorât pe cineva?!

— Se poate, jupâne? se fasolea ăl bătrân. Nu mă știi că lucrez *elegant*, fără pagube…

Se înțelegeau în preț, și pungașii plecau ușurați, cu bani la buzunar.

Uite așa trecuse săptămâna. Încă întreba Paraschiv:

— Unde-o fi Oacă? Unde-o fi Nicu-Piele? Unde-o fi Florea? Dar el, Sandu-Mână-mică?

•

Und’ să fie? Se dăduseră jos la Alexandria dintr-un tren înghețat și trăseseră la o gazdă veche.

Pe aici făceau pe târgoveții. Nu-i știa nimeni. Au bătut la geam. Ăl din casă i-a primit la căldură. Se pusese o bâhliță de vreme, ploua. Le-a așternut pături și țoale, încăperi avea, a făcut focul, nu-i mai găsea nici dracul în câmpul ăsta. Bucuria lui Florea că dăduse de trai bun și de somn. Bani aveau, au plătit tăinuitorului vinul și demâncarea. Duminică au ieșit la târg, în piață, să vadă ce e de făcut.

Nicu-Piele a scos șmecheriile lui din nădragi. Drept în mijlocul precupeților s-a oprit:

— Care iei mașina, mașina?! Pentru bătrâne și soacre mari! Mașina de băgat ața în ac, un leu, un leu!

Și învârtea între degete o sârmă răsucită și o ață. Asta era momeala. Se apropiau lelițele și cârțanii. Se zgâiau la degetele lui. Oacă le umbla prin chimire. Tot au mai scos câte ceva, mărunțiș, acolo. Au tras cu urechea, au privit în dreapta și-n stânga. Oameni cu bani. Numai grânari. Loc de tâlhăreală. Pe șoseaua Alexandriei treceau zi și noapte căruțe și sănii pline cu saci. În zori, se întorceau negustorii de la București, burdușiți de parale.

Au mai stat până au început iar niște viscole. Iarnă grea. Toată câmpia Munteniei era acoperită de un omăt gros și

șoselele se înfundaseră. Noaptea cădea repede. Pungașii jucau stos la căldură. Căsca Florea de plăcere:

— Ce bine e...

— Bine, ai?

— Așa să-mi fie toată viața!

— Îți zice oasele bogdaproste...

Auzeau chiotele vuitului de afară. Pe geamuri se împleteau florile frigului.

— Mă, ce fel de hoț oi fi tu? se mira Oacă.

— Hoț pârât, să n-am spor! râdea Nicu-Piele.

Și mai răsuceau foițele soioase:

— Trei ochi!

— Șapte ochi! scuipa Florea.

— Doi pe-o coastă!

Se înfierbântau trosnitorii:

— Damă!

— Bărbosul!

Afară se așterneau nămeții. Câteodată se mai certau.

Oacă începea garagața:

— Mă, gloabă bătrână, tu cu Treanță ești rușinea hoților!

El tăcea. Așternea cărțile pe patul tare.

— Dacă omoară cineva într-o noapte pe toți carditorii, tu mori nevinovat, Floreo, m-auzi? adăuga și Sandu-Mână-mică.

— Faci pe șolticu? Ai uitat că, pe vremea când omoram eu oameni, tu spuneai „uite, mamă, militarii”!

Și asta cam așa era.

Le închidea gura.

•

După trei zile, când s-au potolit viscolele, au ieșit la drumul mare. Gazda avea un ciot de pușcă veche, cu țeava retezată, și o încărcătură de gloanțe. Au pândit într-o pădure săniile negustorilor. Când s-a mai zbicit zăpada și s-a făcut pârtie, au ieșit grânarii cu încărcătura spre București. I-au lăsat să treacă. Să fi fost cinci-șase târlii, pline. Hoții au făcut un foc de vreascuri și au așteptat. Pe la patru după masă, zăpada albăstrise. Soarele șters, depărtat și rece, se rostogolea peste coroanele despuiate ale fagilor. În pădurea Munteniei venea o noapte sură și înfricoșătoare. Vântul lovea trunchiurile subțiri și drepte. I-a luat o frică pe pungași! Se uita Florea împrejur, se uita Oacă. Nu erau obișnuiți. Parcă tot mai bine era în mahalalele lor, la golitul

buzunarelor! Pe cerul lucios și verde răsăriseră stelele. Auziră din depărtare chiotele negustorilor beți. Zurgălăii săniilor sunau ușor în aerul rece. Puseră mâna pe retevei și lăsară focul. S-au apropiat de drum. Se auzeau șinele de fier tăind zăpada.

Iute i-au cădulit pe grânari. Florea a ridicat țeava scurtă a pușții și-a tras un foc spre cer. Caii din față s-au speriat și-au răsturnat săniile. Din mestecăniș, au sărit ceilalți cu pari în mână.

— Ho! a strigat Nicu-Piele.

Mierliseră negustorii.

— Banii! a zis Oacă.

Florea le-a descheiat chimirele, le-a deșertat băierile și când le-a strâns sutele în nădragii lui, Sandu-Mână-mică a lovit caii, și săniile au luat-o razna pe câmpul întins și nesfârșit.

În urmă, hoții râdeau cu mâinile pe burtă.

— V-a plăcut? i-a întrebat Florea.

— Măi, ai dracului mai suntem! se mira singur Oacă.

Au stins focul și-au plecat pe furiș înapoi la gazda lor.

•

După o săptămână picară și ceilalți doi: Gheorghe cu ucenicul. Trebuiau să stea ascunși, să nu scoată nasul afară, că umblau poterele primprejur.

Codoșul se uita pe geam și ofta:

— O, nu mai vine ea vremea aia bună, să trecem pe la simigii, să le luăm câful! Ce zici, Paraschive?

Ăl tânăr privea salcâmii despuiați din curtea gazdei și căsca. În crengi țipau ciorile și o dată umpleau cerul cu o ploaie neagră.

— De, bine-ar fi, mormăia și Oacă, să ne mai târâm la soare, să mai vedem și noi o gură de iarbă…

Sandu-Mână-mică ar fi luat-o razna. Nici să stea pe loc nu se putea, fie ce-o fi. Cânta încet, privind drumul de țară:

Trei în lume nu se poate:
Să scape omu de moarte,
Să-ntinerească nu poate,
Să le iubească pe toate…

N-au avut ce face și-au plecat spre București, grămadă. La bariere, chip de trece. Mișunau presarii. Abia au avut timp să se

adăpostească într-o bină părăsită. Nicu-Piele a bătut niște uluci pe la geamuri, să nu intre viscolul, și au aprins un foc mare. Dormeau pe grămezi de nisip, învelindu-se cu cojoacele. Gheorghe, mai bătrân, a scormonit ce-a scormonit, a găsit o grămadă de bălegar. L-a adunat cu unghiile. Râdea Oacă de el, dar râdea degeaba, că n-a fost chip să iasă unul afară mai mult de-o săptămână și-a început ramazanul cel mare. Cu trei pâini în traistă n-au dus-o nici două zile.

— S-au pus pe capul nostru, vor să ne dibuie! se căină Sandu.

Într-o seară l-a podidit pe codoș. A dat un plâns în el de nu se mai potolea.

— Ce-ai, mă curcă? l-a luat Piele în râs.

— Nu știu. Mi s-a urât. M-a făcut mama inimă slabă, n-ar mai ajunge-o țărâna! Că la fel era și ea de izmenită! Una-două, pișa ochii…

Îi era frig și se acoperise cu bălegarul strâns. Nu-l mai țineau oasele bătrâne și-i era și foame.

— Plângi ca o muiere beată! se strâmbă Oacă la el.

Florea îl apucă de mână:

— Ce-ai, mă Treanță? Nu-ți place, mă?

— ??

— Zi-i, mă…

— Nu știu, m-apucă o streche. Parcă aș vrea să vă las, să mă duc în lume, să mă fac om cinstit, dar mi-e frică. Când mă trezesc din somn nu vă văd. Vă caut și-mi pare bine că sunteți lângă mine…

Tăcu.

— Ți s-a urât cu fugitu, Gheorghe, zise Sandu Mână-mică, de, ia să ai o casă și să stai cu ibovnica lângă tine, la căldurică, așa cum stau alții…

Ceilalți îl priviră. Și-acum îl ustura sufletul pe șuț de Didina.

— Dar bani de unde? întrebă posomorât Piele. Că ne-am apucat să furăm icoane în loc să ne vedem de păcatele noastre. Stăpânul și-a luat partea lui, ce-i pasă de amărâți, că stau cu comisarii-n cârcă!…

— Bani, bani! se răsti la ei Florea. Dacă vreți bani de ce nu vă luați după milogul ăsta de Gheorghe, să vă faceți oameni cinstiți, să v-apucați de muncă…

Oacă râse fără veselie:

— Să muncească el, că-i prost! Dacă munca era bună, o luau pricopsiții și p-aia! Fiecare cu cinstea lui! Trebuie să fii prost să te duci să-ți dai libertatea pentru un pumn de bișțari. Nu te uiți la pârliții ăia din mahalale?! Îi stoarce până le iese și sufletu și ce pricopseală mare dă pe capul lor?... Abia au ce număra! Noi suntem boieri, mă Floreo. Că mai iei câte o mardeală și-un an, doi, de pușcărie, fleac! Nu tu stăpân, nu tu nimic...

— Da pe Bozoncea-l uiți? cârâi cu glasul lui dogit ăl bătrân.

Paraschiv trăgea cu urechea și nu spunea nimic. Nici în ceata asta hoții nu erau ca degetele de la o mână. Sub vorbele lor, ucenicul le simțea pizma.

— Și dacă ar fi la o adică, să nu mai meargă cu prăduiala, de ce să ne luăm? întrebă Sandu. Paște iarba pe care-o cunoști, zicea taică-miu, care se numea că tot hoț fusese la viața lui. Lasă-i pe alții să se zbată, să se omoare. Tu să trăiești din ce dă pe de lături. Pace să fie și să ai de la cine fura. Că o dată trăim. Ce-i pe lumea ailaltă, lasă-i pe popi să se gândească. N-o să te faci înger!

Oacă se amestecă și el, că-l mânca limba:

— Parcă cine nu fură în lumea asta? Numai că unii se numesc cinstiți, și proștii plătesc oalele sparte. Dacă ar fi să-l judeci pe fiecare, noi suntem buni să stăm în rai, marafeților! Că luăm de colo un pic, de colo un pic? Cinstea-i așa, o broboadă – care-i mai arătoasă, aia ascunde mai multe. C-avem și oameni pe suflet, asta-i altăceva. Așa e meseria. Dai și scapi. Ce, parcă vrei? Ți se pune unu nainte, nu poți să-ți lași libertatea, să te dai legat...

Gheorghe își simțea mațele subțiate de foame. Ca să mai uite, se amestecă și el:

— Așa e, dar mi se face sufletul criță când mă gândesc câți bani mi-au trecut prin mână și nu m-am ales cu nimic.

Sandu-Mână-mică scuipă într-o parte:

— Bă Treanță, nici nu știm noi ce bine ne e! Păi să iei unu de pe stradă și să-l întrebi o dată, da știi, așa, la fix: „Ia spune, nenică, cu ce te-ai ales? Ce-ai făcut la viața ta? Ai strâns bani, ți-ai ridicat odăi, ți-ai adus muiere la așternut, ai copii, să fie la dumneata, da altceva?”

— Adică ce? întrebă Nicu-Piele din colțul lui.

— Așa, vreo *nebunie*, s-arunci într-o noapte cu banii pe fereastră, să nu-ți pese ce-o să fie a doua zi...

— Oamenii-s urâți, strâmbi, tu-le neamul lor! se amestecă Paraschiv. Ca câinii! Mârâie dacă te-apropii de ce-i al lor. Da ce-i al lor? Cine-a făcut împărțeala asta? Cine ține legile în palma lui? Păi să-l judec eu, să-l întreb pe fiecare: Tu de ce ai, mă, mai mult decât cutare? Da cutare de ce are, mă, mai mult decât tine? Ia să netezesc eu, să-mi dați mie ce rămâne peste ce vi se cuvine, să le dau și ălor de n-au de loc…

Ucenicul ar fi vrut să mai spună câte ceva, dar își înghiți vorbele. Pentru că și pe staroste ar fi trebuit să-l întrebe de ce face totdeauna prăduiala în două: jumătate și-o oprește lui și jumătate le-o aruncă celorlalți, ca unor câini.

În noaptea aia, codoșul s-a dat lângă el. Era frig, frig. L-a acoperit cu un strat de baligă:

— Miroase, dar ține de cald, i-a spus. Ăștia fac pe oamenii subțiri, dar tremură bine…

Gheorghe fuma întins pe spate, cu coatele în grămada de nisip. Alături mai mocnea încă un rest de foc. Rămăsese numai un miez fierbinte cât un ban, care pâlpâia. Lumina lui puțină juca pe fețele ostenite ale pungașilor. Mână-mică horcăia, Nicu-Piele se întorcea când pe o parte, când pe alta. Ăl bătrân privea bilele schelei. Avea niște ochi posomorâți și sub buză i se adâncise o dungă neagră.

— Nu dormi? îl întrebă Paraschiv.

— Nu.

— De ce?

— Nu mi-e somn.

De pe ziduri curgea molozul. Îl auzeau cum picură pe scânduri ca o ploaie. Mirosea a var stins în apă și, din pereții de cărămidă, netencuiți, se răspândea un iz de casă nouă. Celui tânăr îi înghețaseră țurloaiele. Mai aruncă o șipcă și focul se înteți. Lumina crescu pe zidurile umede.

— Uite așa, patru pereți să am, Paraschive, ai mei să fie. Să nu mă dea nimeni afară. Să stau cum e acu, să-mi fac un foc și să ies din când în când în curte la porumbei, să-i chem: gu-ru, gu-ru, gu-rrruuu. Ei să mi se-aștearnă-n palmă, să ciugule, și eu să le mângâi penele: na cu tata, gu-ru… Ochiosule, na cu tata, gu-ru, gu-ru… De ce-o fi omu păcătos, mă ucenicule, legat de patru pereți, de lucruri? Ptiu! Că-i ascultam adineaori pe ăștia. Mi-e că odată ne lasă starostele și pleacă cu Didina lui, și noi? Ca puii de potârniche…

Paraschiv se ridică într-un cot și privi în jur.

— Dac-ai să m-asculți pe mine, te fac om, ai auzit?

— Ce-i?

— Să m-ajuți când ți-oi spune eu…

Gheorghe trase cu urechea la ceilalți.

— Ce, ți s-a urât cu binele? Și pe urmă, după o scurtă șovăială, îi întinse mâna: Bine, dacă vrei tu, o să împărțim amândoi ridichea și covrigul…

Și de atunci, înțeleși au rămas, frați de cruce, peste prietenia celorlalți.

•

Se întețise ramazanul. Nu mai era chip să se miște niciunul. Morți au șezut, nemâncați, nebăuți. O zi, două, a mers. Pe urmă a început să-i scurme și mai rău foamea. Vai de mama lor ce-au pățit! Era și-un frig de nu te mai sculai. Nicu-Piele privea cu jind la bălegarul codoșului. Slăbiseră, le crescuseră bărbile, erau palizi de vedeai prin ei.

A șasea zi, Ciupitul a avut un vis grozav. Era într-un leșin lung, abia se ridicase în coate. Ochii i se măriseră și se adânciseră în fundul capului. Se acoperise cu nisip, parcă era sculat din morți. A ridicat mâna lui osoasă și le-a spus:

— Să vedeți, fraților, ce mi s-a arătat azi-noapte… Se făcea că Dumnezeu mă luase la el. Și ce de stele erau împrejur! Colțoase, strâmbe și stinse ca niște felinare, parcă ar fi turnat cineva gaz peste ele și le-ar fi dat foc. Deasupra atârna luna, buboasă ca o curviștină, fleașcă era, moale, și de-o atingeai sărea puroi din ea. Nu mai lumina. Ruginise și arăta ca o tinichea. Împrejuru meu, numai îngeri. Niște copile cârne, cu ciorapii sumeși, cu lumânări în mână. Se uitau la mine și-mi ziceau: „Bine c-ai nimerit, Oacă, să ți-l arătăm pe Dumnezeu, haide-n-coace!” Atârnau joarțele de pe ele și-n picioare aveau botoșei rupți care nu s-auzeau. Am mers ce-am mers, și l-am văzut și pe Dumnezeu. Ședea cu niște coarde pe genunchi și le coțăia. Eu am dat să zic ceva. Îmi luase glasu! Parcă eram căzut din leagăn. Și-n fața lui era o masă întinsă, fraților, ce mai masă! Numai curcani fripți și găini de săreau din oalele în care fierbeau. Și cârnați, și salam, și pâine… Îmi lasă gura apă și-acu. Am întins mâna să-nfulec ceva, parșivul de Dumnezeu mi-a tăiat zarurile: „Nu se poate, Ciupitule! Tu ești pedepsit să stai și să te uiți cum beau eu cu sfântu Petru bere la metru!” Și s-au apucat,

mânca-v-aș ochii, să pilească! Și parcă erau mai mulți și înșirau sticlele lâng-un zid. O sută, două sute, nu știu câte erau. Se făcuse sfântu Petru cât o bute, da nu plesnea. Băga-n el și râdea la mine: „Ar mânca gura ta, Oacă, o corcoviță?” „Ar mânca, sfinte Petre!” i-am zis eu. „Da o aripă de găină ar mânca gura ta, Ciupitule?” „Ar mânca, sfinte Petre!” „Nu se poate. Stai și te uită!” mi-a arătat el cotul. Și pe urmă, parcă aduseseră și lăutarii, pe Mitică Ciolan cu ai lui. Guristul îmbătrânise de tot, dar se ținea. De la poarta raiului începuseră să cânte. „Ia zi-i, Anghele”, s-a răstit bunul Dumnezeu la armonist. Dumitru bătea coardele cu degetele. Plângea sfântu Petru, plângea curvarul de Dumnezeu, plângeau și muierile de pe genunchii lui… „Ce-aveți, mă beliților?” m-am răstit la ei și m-am hâit la îngerașii din jur. M-am ridicat de la masă și-am început să joc geamparalele pungășești. O dată s-a-nveselit tot raiul! S-au aprins și stelele alea moarte, și luna… „Așa! Așa!” făcea Dumnezeu cu mâna pe șoldurile muierilor. Și le răsucea când într-o parte, când în alta. Jucau și îngerii și sfântu Petru, care-și pierduse șalupele. Când i-am ostenit, am rămas singur, jucând. Obosiseră și lăutarii, da nu i-am lăsat. „Haide, ha! Zi-i, Dumitre, că m-anticăresc…” Mi se aprinsese obrazul și din ochi îmi ieșea un fum gros, care acoperea tot ce era împrejur. O dată am horcăit și-am căzut pe spate. Pe gură mi-a ieșit tot sângele din mine, un șuvoi ca miezul vișinei…

Oacă tăcuse. Nicu-Piele s-a ridicat cu greutate și l-a privit. Pe pieptul hoțului se vedea o pată întunecată de sânge.

— Mă, ce-i cu tine, mă? a strigat.

S-au ridicat și ăilalți. Ciupitul avea un obraz vânăt, înghețat.

— L-a mâncat fript oftica! a zis Sandu. Trebuie să-l ducem undeva de aici.

Oacă nu se mai mișca.

• Pomana lui Mielu

Dincolo de Podul Basarab, unde începea o ulicioară a lăutarilor, trecătorul putea zări o casă galbenă cu două caturi, cam prăbușită într-o parte, cu balcoane înguste, împrejmuite cu lemn, de pe care se luaseră câteva rânduri de vopsea. Scări întortocheate, cu trepte știrbe urcau până în fața unor uși joase. Trebuia să le împingi bine cu umărul ca să se deschidă. Clădirea era un fel de hărăbaie întunecoasă, cu ferestre oarbe, dând spre o curte înghesuită, totdeauna nemăturată. Câțiva pomi uscați își ridicau coroanele sărace până la înălțimea geamurilor de sus, dincolo de care vegheau, neosteniți, ochi curioși.

Jos, la intrare, se afla brutăria proprietarului, domnul Bică-Jumate, o sală lungă cât un vagon de tren, cu trei cuptoare. Printr-o ușă, intrai într-o încăpere cu pereții acoperiți de rafturi șubrezite. Mirosea greu, a făină acrită.

Înăuntru, despuiați până la brâu, roboteau lucrători, cu fețele albite, slabi și palizi, purtând pe cap scufe de pânză, să nu-și pârlească părul la dogoarea cuptoarelor, în care ardea un foc neostenit.

Jupânul cobora pe la trei, când încă nu se lumina de ziuă, îmbrăcat numai într-o cămașă de noapte, încerca maiaua cu degetul, striga la slugi să se grăbească și urca iar scările întunecoase până la el în odaie. Locuia într-o cameră mare, murdară, plină de hârtii și hârțoage, nemăturată cu lunile.

Aprig proprietar! Se putea spune că scosese aur din mâinile lui. Lumea îl știa cum începuse: cu două sute de metri pătrați în buza gropii lui Ouatu, o întindere tare, acoperită de gunoaie, pe care chivuțele de strângeau trențe la rampă ridicaseră niște șandramale acoperite cu tinichele vechi, să nu le bată soarele.

Să-l fi văzut, nu dădeai doi bani pe el. Era un ăla neajutorat și slut, că de-aia i se zicea și Jumate. Numa inimă-n el. Nu mânca, nu dormea. Semăna cu un gândac de gunoi, așa cum îl știau oamenii, verzui la față, cu dinții căzuți, tot căutându-se prin buzunarele pline de polițe și chitanțe. Împrumuta bani. Îți dădea

cinci, îi înapoiai șapte. Nimeni nu știa de unde picase. N-ar fi iertat nici pe tat-său pentru un leu. Bun în socoteli, știa țifrele și jocurile lor, avocat să fi fost, și nu-l dovedeai. Cum făcuse, cine l-o fi sfătuit, cumpărase o curea de pământ la rampă. Pe nimica. Chivuțele strângeau tinichele și câlți, le adunau grămadă, le vindeau. Pe locul lui! Le lua chirie. Ce s-au gândit muierile: „Ia să ne ridicăm și câte o magherniță, s-avem unde pune capul”. Asta era altă chirie. Azi una, mâine alta, s-au întins. Se umpluse rampa de colibe. Să fi dat să fugi! Trăiau ca viermii, câte trei la un loc, cu copiii după ele. Acolo mâncau, acolo dormeau. Când ploua mai tare, se duceau dracului acoperișurile și trențele. Plângeau câte o săptămână. Domnul Bică-Jumate nu ținea seama de asta. El la zi-ntâi se înființa după chirii. Acum, nu era mare lucru zece lei pe lună, dar la sărac și-un capăt de ață atârnă greu! Chivuțele cereau îngăduință:

— Domnu Bică, mai lasă-ne câteva zile, n-avem…

Proprietarul rânjea:

— Eu vă las, da vă costă! La mine-i ca la *bangă.* Că am și eu afacerile mele!

Le punea să apese cu degetul sub slovele scrise strâmb pe chitanțele pregătite dinainte. Încet-încet, muierile se trezeau vândute cu totul. Ce câștigau, în buzunarele slutului se scurgea.

Nu trecu mult, și nu-l mai cunoșteai. Se înțolise, făcuse burtă, lumea zicea că are case în altă mahala. Umbla duminica pe Grivița în trăsură, se fudulea, ținea o ibovnică, o îmbrăcase, o încălțase. Cine mai era ca el?

Cam îmbătrânea și-l învinsese lăcomia de bani. A dat dracului toate târfele, a vândut ce avea și și-a ridicat o brutărie lângă ulicioara lăutarilor. Credea că o să împărățească pământul. Iar s-a așezat cu polițele și dobânzile pe cartier. Veneau oamenii, se rugau de el, le lua pielea. Stătea singur ca un huhurez în cămăroaia lui de sus, nu dormea, cu frica în sân să nu-l fure careva. Auzise de hoții Cuțaridei, tocmise un sergent de-l veghea noaptea. Ținea cu pâine mahalaua, pe ceferiști, Grantul și Filantropia. Avea un om de credință, robul său, Mielu, un haidamac de ridica un camion în spinare, cu cal cu tot. Credincios, nu ți-ar fi risipit un franc, s-ar fi omorât cu străinii pentru jupânul lui. Îi plătea ce-i plătea, mai nimica, îi da casă și masă. Casă, adică să doarmă în podul clădirii cu două caturi, pe niște țoale, vara, iar iarna în brutărie, cu lucrătorii laolaltă, lângă

cuptoare, că tot ardeau lemnele pentru fabricarea pâinii. Masă, adică să mănânce pâine câtă vrea, o ciorbă de roșii la două zile, duminica o tocană și, în rest, ce da Dumnezeu.

Mielu nu crâcnea. Era un băiat de la țară, zicea bogdaproste că găsise unde să-și odihnească oasele. Iarna scotea dintr-o magazie sania jupânului, îi ungea tălpicile, le repara, schimba șinele de otel, zbura cu jimbla în cartiere. Vara, iar era bine. Drumurile pline de gropi nu-l înspăimântau. Mai mare dragul să stai pe capră, să dai bice calului, cu căruța plină. Numai când se topeau zăpezile începea balamucul. Domnul Bică adăpostea sania și scotea droașca de tablă, cu arcuri vechi de oțel. O vopsea bine, punea un zugrav să-i scrie numele cu literele cele mai mari, ungea osiile roților și striga la el:

— Gata, puturosule? Treci de încarcă pâinea!

Mielu aducea iapa din grajd, că o iapă avea domnul Bică, mică și îndesată, ținută bine cu nutreț, o bătea pe burta caldă, îi potrivea hamurile și fundele, gătită, mă rog, se numea c-a venit primăvara. Dar asta însemna că iar n-o să doarmă destul, că începea hârțuiala.

La patru, când se întorcea, după ce dădea socoteala jupânului, trebuia să spele căruța, să-i curețe arcurile de noroi, lasă țesălatul calului, maturatul grajdului și altele; ieșea sufletul din el. Numai că se obișnuise. La cinci de dimineață, pornea cu căruța plină pe poarta brutăriei. Jupânul îi număra cornurile și pituștile de doi lei. La coada căruței, lăsa trei sute de pâini, tari și negre, să fie la îndemână. Într-o parte stăteau franzelușele cu lapte și japonezele împletite iscusit. Să tot vinzi!

Scuipa în palme, pocnea din bici și iepșoara bătea caldarâmul Griviței, vesel, mâncată bine. Calea Negustorilor abia se deslușea. Roțile săltau prin gropile acoperite de noroi. La casele evreilor se aprindeau lămpile. Mirosea încă a zăpadă, dar frigul nu mai avea atâta putere. La pod, bătea spre câmpul Țăcăliei, pe lângă cărămidării, pe drumurile proaste ale Grantului. Când se lumina bine, trecea de Puțul Dracului, unde omorâseră unii o femeie, și lua străzile la rând. Se dădea jos de pe capră și striga în poarta fiecăruia:

— Pâinea!

În mahalaua asta lăsa o sută de pâini negre. Pe la opt întorcea droașca și mâna spre Cuțarida. Mai târziu de ceasurile nouă nu ți-ar fi intrat în gura Filantropiei. Lăsa și ceferiștilor o sută de

bucăți și apuca spre groapă cu marfa rămasă. De franzele și de cornuri nu s-atingea. Astea erau pentru pricopsiții de dincolo de Tarapana. La ei pica tocmai pe la unsprezece, unsprezece și jumătate, când făceau cucoanele ochi, că astea dormeau mai mult, de, obrazuri subțiri, nu puteai să le scoli cu noaptea-n cap!

Vara și iarna era mai ușor. Iapa trăgea, era o plăcere să te salte arcurile, să fluieri și să pocnești din coada biciuștii. Cum cădeau ploile începeau necazurile. Ușoară, ușoară, dar căruța tot se înfunda în noroiul Cuțaridei.

Împingea Mielu, ridica de osii, îi mai ajutau și mahalagiii, pentru că pe o astfel de vreme îl așteptau la pompă, lângă cârciumă. Mirosul de pâine proaspătă pătrundea prin ferestrele deschise, îți muta nările. Copiii lăsau joaca și îi speriau calul, trăgând cu praștiile în tabla droaștei, strigând:

— A venit căruța cu pâine! A venit căruța cu pâine!

În Cuțarida, Mielu lăsa și câteva pituști împletite pe care le avea pregătite în lada de sub capră: două pentru cârciumar, două pentru popă și câteva chifle pentru Marița, ghicitoarea.

Când le împărțea, calicii se dădeau mai într-o parte, cu ochii lacomi. Ene, știrbul lui Fanache, mai îndrăzneț, cerea Linei:

— Tanti, dă-mi și mie un coltuc din ăsta!

În mână avea bucata de pâine neagră, atunci cumpărată de ta-său și ruptă.

Muierea se rățoia la el:

— Să-ți cumpere mă-ta și ție dacă ți-e poftă de franzelă! și intra în casă, acoperind pituștile cu șorțul.

Știrbul privea bucata din care ieșeau aburi calzi. Bună și asta! Cam acră, e drept, dar pâine. Râdea ca prostul la ăilalți copii din jur:

— Lasă, bă fraților, că mi-a spus mie tata: pe lumea ailaltă noi o să mâncăm pâine albă și picopsiții or să se uite și-o să le lase gura apă!

Și-și vedea mai departe de dambilușca lui, pe care o lovea cu biciul, în timp ce mesteca miezul pufos, făcut mai apoi cocă în burtă.

Auzea Mielu, îi era milă, le-ar fi dat de pomană o pitușcă, dar cine-o plătea, că avea pâinile cu socoteală!

Când stătea soarele sus, proțap, trecea pe la Tarapana înapoi, cu căruța goală. Tabla droaștei zdroncănea pe drumul prost al Filantropiei. Sluga lui domn’ Bică se oprea sub un salcâm, la

umbră, lega hățurile de un cui bătut anume în capră, se dădea jos, își ștergea frumos fruntea de sudoare și se așeza pe trotuarul de pământ. Scotea tașca în care ținea banii, și-i număra. Căuta un creion bont și o hârtie în brâul gros ce-i lega strâns mijlocul. Alături, în praf, așternea paralele. Dacă bătea vântul, ținea hârtiile de cinci lei sub o piatră, mărunțeii fișic-fișic, părăluță pe părăluță, să nu se risipească ceva.

După ce termina cu număratul, deschidea ușa căruței, pe care avea însemnați datornicii cu creta. Pâinea și linia. Ăștia erau săracii Cuțaridei de plăteau la chenzină. O dată isprăvită și numărătoarea lor, trăgea o bară pe hârtie sub socoteală și aduna. Mai scuipa în palmă, lua iar piesele de doi lei, una câte una, să nu iasă greșeală. Buuun! Îi mai rămâneau și lui câțiva mărunței. Îi aduna într-o cârpă murdară și-i ascundea sub brâul gros. Aia era averea lui, nu s-atingea jupânul. Ce-i al stăpânului e-al stăpânului, ce-i al lui, al lui! Treabă cinstită.

Mulțumit că-i ieșiseră socotelile bine, făcea o cruce mare, mângâia calul pe coamă și se urca în droașcă. De-acum putea să fie liniștit. Și era bine că ținea un soare blând și o fericire de cer deasupra.

N-ar mai fi plecat Mielu de la domnul Bică, ce să zic, cât e pământul. Numai că într-o luni, cam după lăsata-secului, se petrecuse un lucru care merita să te facă să scuipi pe lumea asta de rabdă atâtea strâmbăciuni…

•

Tot trecând el prin Cuțarida, a auzit de la unul, de la altul că la rampă ar fi locuri de vânzare. Ce s-a gândit Mielu: de slugărit, n-o să-l slugărească pe domnul Bică o viață întreagă! Dacă și-ar cumpăra și el o palmă de pământ să-și ridice cu timpul o magazie, să aibă un loc unde să pună capul și să zică: al meu este! Că doar nu s-o isprăvi norocul tocmai la el! Zis și făcut. A început să strângă. Azi un ban, mâine altul, a făcut o sumă. S-a dus într-o dimineață și pe la primărie, a întrebat. Nu era scump, dar lui nu-i ajungeau banii, și un pungaș de funționar de-acolo, văzându-l așa, cam prost, i-a spus că, dacă nu se grăbește să ia un lot, se vinde tot, și alt pământ, mai la față, l-ar costa o groază de parale.

A socotit Mielu ce-a socotit, îi mai trebuiau cinci sute de lei mari și late. Când nu le ai, vai de lume! De unde să ceară, de unde să ceară? Ia să se ducă la jupân, că l-a slujit, n-o să închidă

din ochi tocmai acum, la nevoie. O să se uite și la fruntea lui. Banii o să-i plătească el cu timpul. Socoteală bună, numai că nu cunoștea sufletul stăpânului. Vreo trei zile s-a codit. Pe Bică îl știa cât e de hapsân, dar dintr-atât n-o să sărăcească!

În lunea aia, după lăsata-secului, s-a sculat de dimineață cu inima bucuroasă. S-a dus la pompă, în curte, și-a lepădat cămașa de pe el, a dat drumul la apă, s-a răcorit, și-a spălat fața, a băut și-o gură bună, să-i ție pe drum de sete, și a strigat la lucrători:

— Bună dimineața, s-a trezit jupânul?

— Acum se dă jos să-ți numere pâinile.

Unul încă râdea cu el:

— Cum ai dormit azi-noapte?

— Cum să dorm? Repede…

În brâu, Mielu avea toate paralele strânse. Dacă jupânul îi dădea restul, putea să se ducă la primărie să-și plătească locul. Ar fi fost cea mai frumoasă zi din viața lui.

Până să coboare domnul Bică, a scos iapa afară, a stropit osiile căruței cu un furtun, i-a pus nițel catran la încheieturi și, când l-a auzit tropăind pe scările de lemn, i-a ieșit înainte:

— Să trăiești, stăpâne!

— Bună dimineața, i-a răspuns domnul Bică, duhos.

Își trăsese numai pantalonii și i se vedea pieptul păros prin despicătura cămășii de noapte.

O dată a simțit sluga că-l taie cineva la inimă cu un cuțit. Jupânul stingea lămpile din curte, să nu se facă risipă de gaz. Vântul ridica praful de pe pavaj. Sus, la ferestrele chiriașilor se luminau geamurile. Calul bătea cu copita. Începa un friguleț de primăvară. Înghețase sufletul în Mielu. S-a apropiat iar de stăpân, și i-a spus cu gura pe jumătate:

— Domnu Bică, aș avea o rugăminte…

Jupânul s-a întors mirat spre el, cu ochii mici, de nedormit ce era.

— Ce-i?

— Ce să fie…

— Spune, mă prostule!

Parcă a mai prins curaj Mielu.

— Domnu Bică, aș avea o mare rugăminte…

— Ei?

— Domnu Bică, am strâns bani să-mi cumpăr un loc în gura gropii, să am și eu un metru de pământ al meu…

— Ei? a mormăit stăpânul.

— Și nu-mi ajung banii…

— Și ce-mi spui mie?

Se răstise. Avea o voce spartă, cum au toți bărbații vocea dimineața, dar slugii i s-a părut că l-a supărat.

— Domnu Bică, a început iar cu inima cât un purice, mai îmi trebuie cinci sute de lei. Cu împrumut. Nu-i mult, dar nu-i am și-mi trebuie…

Jupânul i-a întors spatele. Mielu, după el.

— Domnu Bică…

— De ce-mi spui, mă, mie toate astea?

— Păi cui să-i spui? Nu ești dumneata stăpânul meu, de-mi dai pâine să mănânc?

— Îți dau, sigur că-ți dau, făcu Bică-Jumate gânditor, și dacă-ți dau, acuma trebuie să-ți fac și case?

Iar voise să plece. Sluga, nimic.

— Domnu Bică, cinci sute de lei nu-i cine știe ce…

Jupânul a ridicat sprâncenele mirat. Parcă nu-i venea să creadă că aude bine.

— I-auzi colo! Ce spui? De ce nu mai aștepți să strângi și restul care-ți trebuie?

— Nu se poate. Mi-a spus unul de la primărie că dacă nu cumpăr acum, loturile astea mai ieftine se vând, și rămân cu buza umflată. Pe urmă o să-mi trebuie bani mai mulți…

Domnul Bică se ținea dârz.

— Mă Mielule, eu dau banii cu dobândă, mă, și ție nu-ți pot lua dobândă, așa că mai bine nu-ți mai împrumut. Mă, eu sunt cămătar, mă, că așa mă știe o lume întreagă. Bani fără dobândă de la mine din mână nu pleacă, mă, că nu mai mi-ar merge bine altfel, auzi tu? Și apoi e luni, mă, și cine dă lunea nu-i merge bine toată săptămâna. Ce, tu vrei să mă nenorocesc, mă? Haide mai bine să numărăm pâinile, că s-a făcut târziu…

•

Nici nu știu cum s-a urcat pe capra căruței. A dat în cal, l-a lovit de două ori cu biciul. A plecat ca din tun. Scăpărau copitele iepei, nu altceva. De băut, nu mai băuse de la Crăciun Mielu. S-a oprit tocmai la gară, la o cârciumă care atunci își ridicase

obloanele. Negustorul stropea dușumelele cu un maț de cauciuc.

A dat bună dimineața și a cerut o țuică mare. După aia a mai cerut una și încă una. Cinci țuici mari a băut. Capul lui, cât burta iepei. Se învârtejeau toate cu el. Vorbea singur pe capra droaștei:

— … Zi, d-aia ți-am slugărit eu atât, domnu Bică? D-aia ți-am dat banii dumitale până la ultimul creițar, nu m-am atins de ce-i al dumitale… Și răsplata care-a fost? Ai? Că nu poți să-mi dai și mie cinci sute de lei cu împrumut… Parcă ce-i cinci sute de lei pentru dumneata, domnu Bică? Nimica toată. Asta e! Da dumneata nu dai lunea că-ți merge rău, auzi! Îți merge rău, ai? Da ia să te iau eu și să te întreb, câte mii de lei ai sub pernă? Și de unde le ai, domn' Bică, de unde le ai? Din munculița mea, a altora, a proștilor de te slugăresc cinstit și-ți dau banii până la ultima ultimii.

Calul nu mai știa încotro s-o apuce. A luat-o spre Cuțarida. S-a trezit Mielu în capul mahalalei, făcut pământ, sus, în scaunul droaștei. Lumea, pâlc, în față la Stere.

Îl așteptau de cu dimineață. Se uitau babele spre Grivița, copiii spre Filantropia, doar l-or zări.

— Da ce-o fi, soro, de nu mai vine zevzecu? întreba baba Marghioala.

— Ce să fie? O fi luat-o și el de lunea! adăugase Aglaia.

Tinca, de față și ea, își pusese mână la gură:

— Nu-i adevărat! Nu bea Mielu. Parcă nu-l cunoașteți? Umblă ca ceasul. Cine știe ce i s-o fi întâmplat…

Și până să pice droaga de fier, se strânseseră muierile deoparte, bărbații, câți erau, de alta; pe cimentul din fața cârciumii lui Stere, copiii. Ei n-aveau altă treabă. Cei mai mari erau duși la școală, dar ăștia, nerăsăriții, scoteau dambiluștile și biciul – și țin'te, joacă!

Ene avea cea mai frumoasă dambilușcă din groapa lui Ouatu, făcută de ta-său, la Halta Grivița, cu strungul. Mare cât o ceapă și ascuțită, se învârtea o zi și-o noapte, dac-o lăsai. Băiatul doar o mângâia cu coada biciului, privind mândru împrejur. Se uita Petre, se uita Beghe, frati-său, fetele lui Chirică nu-și mai luau ochii. Ene o spoise pe deasupra cu vopsele; când se învârtea ziceai că-i curcubeu, nu altceva. La mijloc îi potrivise și un punct

roșu, care se micșora și se mărea, după cum juca ținta de sub ea, mai repede sau mai încet.

În fața cârciumii, negustorul întinsese vreo zece metri pătrați de ciment, puteai să joci pe ei. Din mai, scotea mesele sale de fier cu craci, le desfăcea, ștergea fețele pătrate cu o cârpă, dădea cu mâna la spate pe pantalonii din piele de drac, își înfigea cârpa în brâu și aștepta mușteriii. Pe copii îi lua cu huideo, să nu-i strice ceva.

În lunea aia bătea vântul pe cimentul lui. Frații beau la umbră în prăvălie, nu se uitau afară. Era și de amiază, să fi fost douăsprezece. Muierile făcuseră scurtă la gât privind spre Filantropia. Baba Marghioala ostenise. Se lăsase pe vine, ciucită toată, cu mâinile în poale. Nu mai spunea nimic. Își strânsese broboada în jurul gâtului să nu răcească și-și trăsese poalele fustelor largi în jurul gleznelor, să n-o ia vântul pe dedesubt. Aglaia povestea de ale ei. Era după lăsata-secului și nu mai isprăvea. Fusese cu o seară înainte la cumetri, de bătuseră alvița, mai băuse un pahar de vin, îi mergea gura ca o meliță.

Când ostenise, scosese din buzunar o coajă de portocală, uscată pe mașina de gătit, să-și îndulcească sufletul. Mirosul plăcut gâdilase nările copiilor. Ene lăsase dambilușca. Ce-ar mai fi ros și el o cojiță!

Alături, bărbații se dădeau mai la soare. Ieșiseră în haine, să sperie iarna. Se uitau în sus, bine era, da mugurul. Și cerul se spălase tot ca un geam. Unuia i se păru că vede rândunelele. Da de unde! Erau tot brabeții dolofani ai Cuțaridei – când se lăsau pe maidan, ziceai că aruncă cineva cu bolovani.

A dat Dumnezeu de s-a ivit Mielu. Copiii l-au întâmpinat ca de obicei cu strigăte:

— Vine căruța cu pâine! Vine căruța cu pâine!

Au ieșit și mușteriii afară din prăvălie, să mai tragă aer în piept, că erau făcuți la dinți.

Când s-a trezit sluga între muieri, o dată și-a adus aminte de fapta stăpânului și s-a pus pe plâns. Se uita baba Marghioala la el ca la moaștele sfântului Spiridon.

— Da ce-ai, maică, ce ți s-a-ntâmplat?

Mielu rupea pământul cu lacrimile.

— Oliu, Doamne ferește!

Și-a venit sluga în fire, a deschis ușa căruței cu pâine și-a început să strige:

— Luați, mă, oameni buni! Luați toată pâinea asta, c-o dau de pomană! Azi fac eu pomană, mă oameni buni! Luați-o, mă, nu vă mai uitați la mine așa...

Și a început să împartă pâinile.

Muierile rămăseseră încremenite, cu mâna la gură. Nu se apropiau. Ene, știrbul, cum a auzit, a și băgat mâna unde știa el că stăteau pituștile albe la care râvnea de luni de zile. A luat una. Mielu nu i-a zis nimic. A luat două. Mielu i-a mai pus una în brațe. S-au apropiat și ceilalți.

— Ne dai, nene, și nouă?

— Vă dau, mă, n-auziți că azi e pomana săracului?

Și-a golit cutia droaștei.

Mușcau ofticoasele lui Chirică din pâine, nu se dumireau. Bună pâine! Așa un miez bun nu gustase gura lor până atunci. Parcă ți se lipea de suflet. Petre strângea firimiturile căzute din coaja rumenită bine și le arunca pe gât, să nu piardă nimic din cornurile frumos mirositoare pe care le căpătase. Beghe fugise mai departe, cu buzunarele pline, de frica lui frati-său, să nu-i cărăbănească vreo franzeluță, lacom cum era.

Se dezmeticiră și muierile. Baba Marghioala zise cu voce tare:

— I-o fi murit mă-sa lu ăsta, haide, soro, să luăm; dacă-i de pomană, de pomană să fie!

Baba Chirița s-a lipit și ea la coada căruței. Mielu împărțea în dreapta și-n stânga.

— Na-vă, fraților!

Zidarii, rușinoși, încă nu se apropiaseră. I-a chemat sluga:

— Veniți, mă oameni buni, veniți de luați!

Baba Marghioala, care primise de două ori, avea poala plină. Ținea în șorțul ei larg trei pâini grele, ascunzându-le. Zicea într-una Aglaiei:

— Să fie înaintea mă-si! Dumnezeu să primească.

În ușa cârciumii ieșise și Stere. Privea. Ce-l găsise pe Mielu? Acesta terminase și se scutura pe mâini, fericit. Oamenii se împrăștiaseră care încotro. Negustorul l-a chemat mai aproape:

— Mă, tu știi cât costă un camion d-ăsta cu pâine?

— Știu.

— Și cine-l plătește?

— Eu.

Cârciumarul nu credea.

— Cu ce?

— Uite bani, colea!

Și-a scos tașca lui din brâu. Îi trecuse beția și-i ardea gâtul. A intrat în prăvălie și a chemat oamenii împrejur:

— Ce vreți, fraților, să beți? Azi plătesc eu!

Se mira Chirică, se mira Ilie. N-au zis nu.

Afară rămăsese uitată căruța, goală, cu ușile vraiște. În ea intrau brabeții Cuțaridei, gureși, să ciugulească și ei firimiturile rămase din pomana lui Mielu.

Târziu, aproape de miezul nopții, l-au urcat în droașcă, de subsuori, doi ceferiști. Mielu era țeapăn și râdea prostește. N-a fost nevoie să dea în cal. Acesta știa drumul singur.

Numai larma de pe ulița lăutarilor l-a deșteptat. Lucrătorii de la brutărie nu se culcaseră. Stăteau în poartă și-l așteptau. Cânta și pocnea din bici. A ridicat tot praful din curtea lui Bică-Jumate. Până s-apuce ceilalți să-i spuie că jupânul îl căuta cu poliția, acesta a și oprit iepșoara, crunt, și-a strigat la Mielu:

— Banii, tâlharule! Unde sunt banii?

Argatul râdea de parcă-și pierduse mințile:

— Ha, ha, te-ai speriat, domn' Bică! Te-ai speriat, ai? Credeai că plec cu banii dumitale... N-am ce face cu ei, că-s murdari, dacă vrei să știi!

Și i-a aruncat în obraz ce i se cuvenea.

Stăpânul a adunat polii și piesele de cinci lei strânse cu trudă de slugă, a mai cerut și, când a fost socoteala gata, a mârâit:

— Să te duci unde-oi vedea cu ochii, că mie nu-mi trebuie bețivi la ușă! Și l-a chemat pe unul de alături: Florică, de mâine să pleci tu în cartier cu pâinea, s-a înțeles?

Împrejur se făcuse tăcere. Nu scotea unul o vorbă. Se uitau numai la fața jupânului, verde în lumina felinarului chior.

Mielu s-a trezit dintr-o dată. Cum, adică, de mâine să nu mai ducă pâinea în cartiere?

— Domn' Bică, domn' Bică! s-a repezit spre el.

— Nimic! a răcnit acesta. Cum am spus! N-am nevoie de bețivi la ușa mea!

Sluga privea la ceilalți. Și ei tăceau.

— Nu se poate, domn' Bică!

Stăpânul plecase în odăile lui. Nu-l mai prinse.

•

La vreo lună, unul din lucrători îl întâlnise în fața cârciumii lui Stere. Mielu ajunsese rău. Avea o privire de capiu și nu știa ce

mai spune. De când îl aruncase domnul Bică-Jumate afară, în stradă, trăia din mila femeilor. Lucra noaptea la serviciul barometric, vai de mama lui cum mânca o pâine, că se dase în patima beției. Risipise tot ce-i mai rămăsese într-o săptămână, și, să-l fi văzut acum, nu-l mai cunoșteai! Stere îl scotea afară din prăvălia lui după ce bea două cinzecuri pentru că începea să cânte popește și spunea prostii.

Sluga avea o față blândă, poleită parcă, așa cum au sfinții. Nu se supăra. O lua târâș-târâș spre buza gropii, într-acolo unde-ar fi vrut să-și cumpere peticul său de loc, și se oprea la rampă, cu mâinile în buzunarele nădragilor peticiți. Gunoierii îi învățaseră damblaua. Cum aveau puțin timp să răsufle de la descărcatul resturilor din camioane, se apropiau de el și-l întrebau:

— Ce-ți mai face dușmanul, Mielule?

Prostul râdea câtva timp și pe urmă, ca și când și-ar fi adus aminte, se încrunta deodată, spunând mânios:

— Eu pe lumea ailaltă am să mă fac pisică, domn' Bică, și tu, dușmanu meu, șoarece, ca să te chinuiesc cum m-ai chinuit tu pe mine!

Veneau mai mulți împrejur și-l smoneau, că sluga vorbea ca din cărți.

— Nu râdeți! se răstea la ei Mielu.

Nu râdea nimeni, cine să râdă, așa i se părea lui.

— Nu râdeți, că Dumnezeu pe cei buni îi face vânt, pentru că dacă ești pasăre, tot te vânează vânătorul, dacă ești broască, te mănâncă șarpele, pe când vântul, ehe, lui nu-i nici cald, nici rece, pătrunde oriunde, nu-l poate opri nimeni... și eu vânt o să fiu, și pisică. Iar dușmanul meu, broască și șoarece, să-l chinui cum m-a chinuit el pe mine...

Gunoierii se întorceau cu spatele, să nu le vadă prostul roua din ochi...

• Sinefta

Era într-o sâmbătă. Prin mahalale, ieșiseră femeile cu împărțitul pentru sufletul morților. Lângă o poartă, pungașii dădură cu ochii de o fetișcană, năltuță și făcută bine, care mai mult alerga decât mergea. Coadele părului îi săltau pe spate ca niște hățuri.

— Ia privește, Treanță, a zis Nicu-Piele.

S-a uitat ăl bătrân. Bună bucățică!

Lunganul o apucă de braț:

— Und' ți-i drumul?

Copila avea în mână o oală cu sfinți de cocă.

— Mă duc să-mpart, a răspuns.

— Mie nu-mi dai un bolindeț d-ăsta?

Și-a scormonit-o cu ochii lui.

— Îți dau.

Până să întindă cana, el a băgat deștele, trăgând afară coca dulce. Gheorghe fluiera alături, numai ochi.

— Și cum îți zice, fata neichii?

Codana a săltat pieptul tânăr, a lăsat ochii-n zăpadă și-a îngânat:

— Sinefta.

— A cui ești, mânca-te-aș?

— Tata a fost chirigiu la Tarapana, da s-a prăpădit.

— Ce spui?!

— Da.

Mardeiașul a cuprins-o în focul privirilor lui.

— Și de sufletu lui dai de pomană?

— De sufletu lui și-al mamii…

— Muri și mă-ta?

— Muri…

— Dumnezeu s-o ierte! Și nu ți-e urât singură pă lumea asta?

— Nu mi-e, că mă ține o mătușă.

Fata prinsese o îndrăzneală și împrăștia zăpada cu pantoful ei mic.

— O să dau pe la tine, a mai zis Piele. Da unde stai?

— Da de ce vrei să știi?

— Așa, să mai trec câteodată să-ți țin de urât…

— Nu mai spune?

Gheorghe o dată a întors obrazul lui bătrân.

— Ete-a dracului!

Lunganul i-a dat un ghiont:

— Taci, Treanță, că-mi strici ploile! S-a-ntors către ea. Hai, spune, neică, să-ți iau de-o rochie, niscai pantofi, c-oi fi goală pușcă, vai de vieții șoara ta!

— Ce inimă mare ai, să nu-ți fie de deochi! râse Sinefta, și ăl bătrân se uită mai bine spre fată.

Codana, să nu-i dai șaptesprezece ani, avea un obraz curat de fată cuminte. Când râdea te-apuca așa, o furnicătură.

— Nu mă fierbe, mânca-ți-aș ochii…

— De, că-ți spusei, la Tarapana stau. Caută-mă, numai să mă găsești, și să nu te simtă mătuși-mea, că e dată dracului, te bagă-n gura lumii!

Și plecă, mișcându-și șoldurile lungi și coadele. Codoșul își puse palma la gură.

— Ce-ai de zis?

— Asta întoarce un cartier și mai dă și p-alături!

Piele dădu din umeri.

— N-aș crede! E crudă, miroase a lapte.

— Ce lapte, huiduma dracului, nu vezi ce-i iese din gură?

Ningea mărunt și nu era frig. Ăl bătrân se săturase de atâta ședere. Poterele îi mai slăbiseră și ieșiseră să umfle câte un portofel prin tramvaie. Se împărțiseră, să nu-i vadă lumea grămadă, să-i miroasă comisarii. Sandu-Mână-mică plecase cu ucenicul pe Grivița, să-l învețe cum se blătuiește o moară fără bătaie de cap. Paraschiv, tăune, nu știa să umble cu lama. Așa nu mai mergea, că și meseria de hoț cere mereu alte deprinderi.

Nicu-Piele era vesel în ziua aia. Ciupise niște gologani de cu dimineață sau, cum spunea el, *făcuse piața* într-un tramvai. La Gara de Nord s-a oprit cu ăl bătrân, unde era înghesuială mai mare și loc prielnic de ușurat gorobeții. Peroanele, ticsite de pasageri care așteptau plecarea trenurilor. Unii atunci soseau: gogleți de la Galați și de la Brăila, încărcați cu geamantane. Se cunoștea că sunt din provincie. Aveau fețe speriate și se uitau uluiți în dreapta și-n stânga. Nu cunoșteau. Trăsurile așteptau

afară, la intrare, și le venea greu să care, trebuiau ajutoare. Ai lor erau!

Cei doi se înțeleseseră fără multe vorbe:

— Gheorghe, punem ochii pe vreun barosan și-i luăm geamantanele. Tu unul, eu unul. Când ieșim afară și-oi face pst! tu o ștergi la dreapta, eu la stânga. Ne găsim la „Doi păduchi”, în Taica Lazăr.

Zis și făcut. A ochit Nicu un fraier. Boier după înfățișare. Avea haine-n dungi și-un pardesiu scump. Într-o mână ținea un baston.

— Să-ți ducem geamantanele, stăpâne? se înființase ăl bătrân în fața lui, scoțându-și șapca din cap.

— Ieftin, un pol până la trăsură, a adăugat și lunganul.

Străinul n-a zis nu. Pungașii au pus mâna pe valize. Scumpă marfă! Din piele de porc, cu catarămi de aluminiu. Le-au pus pe spinare și-au mers spre ieșire, unde așteptau birjarii. În urmă, pășea liniștit mușteriul, lovind pietrele peronului cu bastonul. Mergea ușurel-ușurel. Hoții au mărit pasul. Barosanul abia se ținea după ei.

— Mai încet, că vă pierd! gâfâia.

Ei, de unde... Când să treacă piața gării, o dată s-a uitat codoșul la Nicu-Piele.

— Acu’!

Au zbughit-o amândoi, unul într-o parte, altul în cealaltă. În urma lor, boierul s-a dumerit greu și-a început să strige:

— Hoții!

Până să alerge păgubașul, ia-i de unde nu-s! Se adunaseră sergenții, fluierau degeaba. Pungașii s-au urcat fiecare într-un tramvai și duceau prada.

Spre Calea Văcărești era un târg înghesuit între două străzi murdare, unde se desfăceau lucruri de furat. Acolo nu te întreba nimeni de unde ai cămășile de mătase sau hainele scumpe de dril. Dughenile gemeau de asemenea marfă. Veneau oamenii săraci să se îmbrace și luau mai ieftin costumul. Întrebau, puneau banii pe masă, plecau.

Gheorghe ajunsese mai înainte. Îl așteptase pe Nicu la stația de tramvai. Merseră apoi la domnul Goldenberg. Intrară în niște odăi mici și întunecoase. Mirosea urât, a resturi râncezite de mâncare. În fundul prăvăliei era atelierul, o cameră înaltă, fără geamuri, luminată de becuri galbene, murdărite de muște. La

vreo cinci mașini de cusut lucrau ucenici palizi, prefăcând croiala hainelor. Schimbau nasturii și le descoseau semnele, nimeni n-ar mai fi cunoscut de unde vin mărfurile. Aveai un costum la două rânduri, negustorul îl făcea sacou, îi rotunjea poalele, mai scotea un buzunar și punea altul pe fața stofei, nu mai semăna cu ce aduseseși. Lucrurile treceau în încăperea din față, plină de umerașe pe care atârnau o mulțime de costume țepene și cămăși de diferite culori. Aici răzbea o lumină slabă prin geamul vitrinei încărcate. Și afară, pe trotuarul îngust și plin de hârtii, atârna un șir lung de haine, păzit de nevasta negustorului, o femeie grasă și înaltă. Aceasta ademenea cumpărătorii în prăvălie, strigând din toate puterile:

— Ia și te-mbracă! Ia și te-mbracă! Costume de stradă, fracuri de închiriat, costume de înmormântare, pantofi *extra*, prețuri ieftine... Degeaba, domnilor!

Desfăcură geamantanele cu o cheie potrivită și scoaseră lucrurile furate. Erau vreo douăsprezece cămăși, două costume de haine, o pereche de pantofi, așezați pe șanuri, batiste și izmene, o perie de cap și niște sticluțe cu parfumuri. Negustorul trăgea cu coada ochiului spre intrare, să nu dea cineva peste ei.

— Ce dai, jupâne? întrebase codoșul.

Domnul Goldenberg se mai strâmbase, zisese ca totdeauna că ei or să-l bage în pușcărie și, în cele din urmă, le făcuse prețul. S-au mai tocmit. Nicu-Piele se uita la lucrători. Ăștia nu scoteau capul din lucrul lor. Luaseră banii și ieșiseră în bazar. Au băut câte-un pahar de vin și până seara au umblat aiurea prin mahalale.

Lunganului îi rămăsese gândul la Sinefta. Umbla cu capul aiurea. Nu mai asculta la ce-i spunea Gheorghe.

Pe la nouă, s-au îndreptat spre centru, unde stăteau deschise vreo câteva cafenele. Orașul avea toate vitrinele aprinse. Focul lor aluneca pe trotuarele lucioase. Lângă bursă dădură și de ceilalți. Jucau biliard.

Salonul, vopsit în ulei, negru de tutun, plin. Căldura dinăuntru le încălzi oasele. Florea își potrivea tacul și, când îi văzu, lovi bilele albe în grabă.

Într-un colț, Sandu-Mână-mică bea cu ucenicul. Gheorghe le-a făcut din ochi: „Nu știm, nu ne cunoaștem!”

La mesele din jur se juca table sau stos și chelnerii cărau cafele aromate negustorilor. Se fuma în draci și un miros acru

de țigară ieftină otrăvea aerul. Florea a trecut pe lângă Paraschiv și i-a șoptit:

— Stai lângă ușă și comandă ceva. Când o ieși cu bătaie, tu să spargi lampa și să te faci mort. Vreau să las nițel sânge în seara asta. Ne găsim afară…

După vreun ceas, cafeneaua începu a se goli. Plecau lefterii. Rămâneau ăi cu parale multe, niște gabroveni de te înmormântau în baftă. Negustorii, vreo cinci, ședeau la o masă și râdeau, încălziți cu lichioruri. Gheorghe i-a poftit la un joc.

— Cu plăcere, a primit un sfrijit. Tot nu mai avem noi pe cine să curățăm… Luați loc la masa noastră.

Ucenicul îi privea. Nici ei nu aveau vreun suflet mai curat, întunecați la chip, cu ochi de șobolan, cenușii și crânceni, amestecau cărțile murdare, le filau cu plăcere și zâmbeau mulțumiți. Puseră în față, pe lemnul lustruit, grămezile lor de poli galbeni și, din când în când, le mângâiau, cu ochii pierduți în tavanul întunecat. Ușa se deschidea și se închidea. Intrau oameni noi, se așezau la alte mese, cei mai mulți plecau. La miezul nopții, rămăseseră numai gabrovenii și caramangiii. Jocul se întărâtase. Câștigau negustorii, după planul lui Florea. Osteniseră, dar nu se lăsau. Miza creștea și li se făcuse cald.

Atunci a început Gheorghe a măslui cărțile. Polii au făcut picioare. Treceau sub palma pungașilor. Piele clipea din când în când peste masă. Păgubașii se frecau de scaune. În cafenea, fum să-l tai cu cuțitul. Sandu juca în pierdere, ca să nu se prindă păcăliții. Au mai schimbat ce-au mai schimbat popii și damele, până s-a ridicat un negustor în picioare.

— Banii! a răcnit o dată. Mama voastră, faceți cu pricină!

Florea ședea încă pe scaun și-i privea blând.

— Ce e, domnule?

— Banii, escrocilor! striga gabroveanul.

Încremeniseră și chelnerii.

— Nene, nu mă supăra, nene! că mă gâdil repede… a mai spus Nicu-Piele. Vezi, că eu fac urât dacă mă calcă cineva pe picior!

— Aduc poliția! a mai apucat să spună unul dintre păgubași.

Sandu a răsturnat masa. Ceilalți doi au scos șișurile. Negustorii aveau și ei cuțite la carâmbi. Paraschiv a aruncat cu un scaun în lampă. Se făcuse întuneric de-ți băgai degetele în ochi.

Nu se auziră decât câteva țipete scurte, gâtuite, și un cap care trosnea lovit cu ceva puternic. În înghesuială, Piele strângea polii risipiți pe dușumele, dibuind. Ucenicul îi aștepta afară. Mână-mică îl aducea de subsuori pe Florea. Îl înjunghiaseră gabrovenii. Curgea sângele din el ca dintr-o cișmea. Sosiseră și ceilalți, gâfâind. Curățaseră locul și-i lăsaseră pe negustori să se taie între ei pe întuneric.

L-au târât ce l-au târât pe Florea. Înțepenise. Gheorghe și-a rupt o mânecă de la cămașă și a vrut să-l lege. Era prea târziu. Se adunase lume. Trebuiau să-l lase dacă nu voiau să cadă în mâna sergenților. Paraschiv s-a răstit la ei:

— Ușcheală, că ne priponește! Un mort nu mai are gură!

Nicu-Piele le-a spus unde să se găsească și s-au risipit în toate părțile.

La miezul nopții s-au întâlnit într-un gang, sub Hotel Nord. Erau băuți și cu chef de muieri. Cum l-au văzut coardele pe ucenic, gârlă pe el:

— Să trăiești, micule, ce mai faci?

— Trandafirule, ce te roșești așa? Hai cu mămica sus, să te-nvețe ea!

Paraschiv nu se roșise. Se uita numai chiorâș la ele.

— Miorlăitule, n-oi avea daravelă!

Ca gâștele erau. Abia l-a scos Mână-mică din mâinile lor:

— Dați-vă la o parte, boarfelor!

Venise țața, care le ocăra pe nerușinate. Gheorghe i-a șoptit patroanei că aveau nevoie să stea ascunși vreo două zile în tractirul ei.

Una mai arătoasă i-a pus țâța-n palmă lui Sandu, să-l înfierbânte. Împrejur se învârteau peștii și câțiva olteni veniți să-și aleagă de căpătâi. Mirosea a sudoare și a odicolon. Într-un colț cânta un gramofon răgușit, și două femei dansau, învârtindu-se în jurul lor.

Țața i-a închis într-un salon, le-a adus de mâncare și de băut, și a numărat banii primiți de la Nicu-Piele. După aia, i-a vârât în sân și-a zâmbit cu gura ei știrbă.

— Domnii nu vor niște fete? l-a întrebat pe codoș.

Le era somn și frică. Nicu privea pe fereastră afară. Ningea încă mărunt și fiecare se gândea că-l lăsaseră pe Florea țeapăn pe trotuar, singur în moarte.

•

Îi apucase o poftă de dragoste sălbatică, nu se mai saturau. Colindau cartierele, înnoptând pe la ibovnice uitate de mult, le spuneau că nu-i mai slăbesc presarii din urmă și petreceau cu lăutari.

Nicu-Piele s-a dus întins la Tarapana, după Sinefta.

Filantropia se vedea de departe, dreaptă și luminată de felinare. Ningea blând și pungașul prindea în palmă fulgii ușori, care se topeau. S-a uitat în dreapta, s-a uitat în stânga, a întrebat.

A găsit, a ocolit o curte luminată cu lămpi de carbid și-a sărit niște uluci înalte. A măsurat lung ferestrele din fața lui și-a așteptat. Casele erau dărăpănate, căzute pe-o rână, cu geamuri oarbe. Într-un pervaz a zărit fața Sineftei. Fata își despletise cozile și cânta ceva îngânat. Pe sticla umedă se așternuse o brumă subțire de răceală. Hoțul s-a apropiat pisicește. Zăpada se așeza liniștit, straturi-straturi. S-a dat lângă fereastră. În odaie ardea numai o candelă, și când Sinefta i-a văzut chipul în geam, alb ca țuica, a țipat cu mâna la gură.

— Deschide! a spus de afară pungașul.

Copila era speriată, dar parcă-l cunoscuse.

A deschis.

— Cine e?

De afară pătrunse frigul ușor și o ploaie de fulgi albi.

— Eu, mă mai cunoști?

Îl ținea minte.

— Nu mai puteai, venișI!

Și până să mai zică ceva, lunganul a și pus un crac pe pervaz și cu al doilea a fost tocmai înăuntru.

— Să nu se deștepte bătrâna! se văita ea pe întuneric.

— Ti-e frică?

— N-ai de unde să știi cât e de-a dracului!

— Las-o pe mine, îi sticlește norocul dacă se deșteaptă!

Caramangiul înconjură odaia cu privirile.

— Da frumos mai e la tine! Ai și gramofon! Și cum miroase a gutuie, parcă-i în grădină la Mitropolie!

Era înalt de atingea candela. Avea jambiere și bocanci. Mirosea a bărbat și a vin. Ninsoarea i se topea pe cojocul scurt și călduros. Se auzea trosnetul lemnelor în godinul pântecos și torsul pisicilor adormite pe o sofa scundă.

•

Așa a început dragostea lui cu Sinefta. Copila l-a frecat ce l-a frecat, îl aducea noaptea, îl ținea în odaia ei, la căldură, dar nu-i credea vorbele mincinoase, că vorbea Piele, vorbea, dar nici codana nu era vreo proastă. I-a povestit viața ei, roman, nu altceva. Crescuse greu, din sărăcie, n-avea nici de mâncare. S-a făcut cântăreață. Câți n-o batjocoriseră, se săturase! Așa, mai râdea ea, se mai ascundea, dar ce ședea în inima ei să nu fie nici la dușmani! Și dacă el, bărbat ce se afla, voia să-l aibă de suflet, să-l iubească, trebuia să mai aștepte, să se deprindă împreună.

Praf îl făcuse Sinefta pe pungaș, că era frumoasă, frumoasă! Râdea Gheorghe:

— Te-a-ntors pe plătit oafa aia, Nicule!

El dădea din cap cu mândrie:

— Da de unde!

— Parcă eu sunt chior, nu văz…

— Ți se pare.

— Mă!

— Du-te dracului și lasă-mă-n pace!

— Să te arză un foc mare dacă minți?

— Gheorghe, acu scot șișul!

— Vezi, mă, vezi c-așa-i? Păi tu nu te uiți la ea ce ochi are? Asta-i curvă descântată, c-un plan te vinde, cu altu te cumpără!

Și așa era. Ce nu-i căra hoțul? Mărgele și inele, brățări și câte alea, dar de învins n-o învingea, codana nu-i da carnea ei. N-o slăbea. Seara, grămadă era la „Doi curcani”, unde cânta Sinefta. Se uita. Se mai lipea vreun gagistru de avea parale. Pleca cu el. Rămânea Piele cu buzele umflate. Iar râdea Gheorghe:

— Tu o aștepți ca prostu, și ea se dă-n bărci cu ăi de are franci!

Pungașul punea capul în pământ.

— Când îți spun eu că asta are stofă, tu nu mă crezi! Te joacă pe degete, ca pe fraieri, și tu-nghiți!

Înghițea, că nu mai putea după ochii ei. Încă tot el o apăra:

— Ce știi tu, Treanță!? Ce-are a face mușteriii cu mine, eu sunt gagicu ei de inimă, d-aia nu mi-o dă, că mă *respectă*!

Se prăpădea ăl bătrân de râs:

— Te *respectă*, ai? Oi fi tat-său, da nu știurăm noi!

Și-n gândul lui avea o bănuială. Într-o zi l-a luat pe neocolite:

— Ascultă, Nicule, tu oi fi suferind, nenică?…

— De unde-o mai scoseși și p-asta?

— De…

— Ce de, mă, ce de?!

— Nu te-o mai fi ajutând câinele, nenică!?

Hoțul s-a făcut roșu tot.

— Dacă mai scoți o vorbă, te tai!

A plecat Gheorghe. N-a mai răbdat nici Piele. S-a așezat la o masă la „Doi curcani”, a privit împrejur și-a chemat cârciumarul. A cerut o vadră de vin și-a bătut-o cu trei necunoscuți. Când s-a simțit dârz, a strigat la Sinefta:

— Ia să-mi joci, puică, pe masă, să știe și ăștia de te cumpără pe cine iubești tu!

Curva a înțeles că nu mai e de glumă. Și-a ridicat fustele și i-a jucat pe masă.

În zori, pungașul a chemat o trăsură și a luat muierea în brațe.

— Asta-i ziua ta de nuntă, Sinefto! i-a zis.

Copila râdea. Avea un obraz proaspăt și rumen în lumina dimineții. Vântul îi spulbera părul, și sufletul lui Nicu-Piele era ca vioara. Numai că se îmbătase și adormise pe drum. Se trezise tocmai a doua zi, fără un ban, țeapăn, într-un șanț. Gagica dusă a fost, n-a mai văzut-o decât peste vreo lună, să n-o mai cunoască, îmbrăcată ca o cocoană, la brațul unui negustor, nevastă de-acum. Era tot cu Gheorghe. Ăl bătrân, cum a zărit-o, i-a dat un ghiont:

— Nicule, aia nu-i Sinefta, de-o iubeai tu?

S-a uitat pungașul. Ea era.

— Da. Ia privește ce clift are!

— Mai ții minte când te-a lăsat lefter și n-ai mai găsit-o?!

— Mă duc după ea.

— Ce, ai mâncat găini zăpăcite?! Stai la un loc, nu fi prost! Ce rost are?

— Cum ce rost are?

— Păi dacă ești gâlmă și nu știi că la femei credința e scurtă cât coada câinelui!

— Lasă-mă să mă duc să-i mai văd ochii, s-o scuip și să-i zic: Ptiu, curva dracului, da pe prostu ăsta cât o să-l mai ții?

Gheorghe zâmbea cu gura lui veștedă.

— Lasă, mă Piele, treacă de la tine!… Să fie și ea fericită! Așa e în viață, o dată păcălești tu pe altul și de-o mie de ori te

păcălește cine nu te-așteptți. Hai mai bine să bem ceva, ehe, câte n-am văzut eu! Tu ești încă tânăr, și-ai să mai pătimești, numai minte să te-nveți!

În ochii lunganului stăruia o părere de rău.

— Nu mi-e de altceva, Treanță, nici că mi-a tocat banii, nici că i-am cărat ca un prost ce-a vrut și ce n-a vrut. Știu, muierea fuge tot la ăl de are mai mult, dar să mă fi *înțeles*, mă! Să mă fi *înțeles*! Pricepi?

Pricepea Gheorghe.

• Nea Fane

Nea Fane, gură bogată, de-i mai zicea și Carambol, că-i plăcea să joace biliard, avea ceasul lui când se oprea-n față la Stere, se uita în prăvălie și dădea bună seara.

Lucra la morgă, despuia morții, le făcea el cu dresuri, îi îmbălsăma, umbla-n om cum ai căta într-un raft.

Cine nu-l știa? Era îndesat, cu priviri batjocoritoare, nu scotea mâinile din buzunare. Scuipa des, cu scârbă și-avea o vorbă a lui, de-o știau toți:

— Bă, dacă dreptatea ar fi o sârmă, aș îndrepta-o eu!

Să fi avut cincizeci de ani, da nici nu-i dădeai, deși albise devreme. Obrazul – proaspăt, subțire, sănătos.

Se apropia de tejgheaua negustorului și cerea cu o voce puternică de se auzea până în fundul cârciumii:

— Coană Lino, dă-mi și mie o sticlă de lampă numărul doi!

Asta era măsura cu care începea: un cinzec. Privea drojdia veche, o amirosea cu nările hulpave, făcea din ochi nevestei.

— Merge…

Nu se așeza pe scaun, ca oamenii. El bea de-a-n picioarele.

— Destul o să stau culcat în groapă, zicea. Când e vorba să beau un rachiu, barim să-l simt și-n tălpi.

Câte nu știa ăsta! Văzuse la viața lui. Oamenii îl chemau la masa lor:

— Mă nea Fane, ia vin’, mă, de ne mai spune ceva…

— Nu pot, am treabă, zicea, și mai cerea o măsură: Coană Lino, încă o sticlă de lampă…

Femeia îi turna, se uita să nu greșească mai puțin, că mușteriul s-ar fi făcut foc. La asta ținea: să nu fie înșelat, că adăuga:

— Destui am înșelat eu!

La al doilea cinzec, ochii i se aprindeau de plăcere, băutura îl fericea. N-ar mai fi plecat. Nu-și lua mâna lui frumoasă de pe măsura rece, de sticlă.

Avea niște degete de domnișoară, albe și prelungi. Pica vreun necăjit. Cerea dorobanțul lui și-l sorbea îngândurat; nea Fane se da-n vorbă cu el:

— De unde vii, tată?

— De la muncă, răspundea Chirică, ștergându-și barba țepoasă.

— Osteniși?

— Ostenii. Ce, e ușor? Dau drumu la douăzeci de trenuri pe zi, m-a deșelat acu…

— Da ce ac e ăla?

— Pă unde schimbi șinele. Vezi matale, și la trenuri e o socoteală, ehe…

Nea Fane se mira:

— Ce spui?

— Da. Vine de-un *paregzamplu* „Titu”…

— „Titu”?

— Da. Vine, cum îți zic, „Titu”. Îi dau drumu pe-a treia. Din partea cealaltă trece „Crivina”, le fac loc. Trece unu-ntr-o parte, altu-ntr-alta, socoteală mare, trebuie să ai capu limpede. Ai greșit acu, s-a dus dracului totu. C-așa a fost unu… la Vintileanca.

— Ei, nu zice!

— Cum spusei. O fi băut ceva, o fi fost omu-n somnu al doilea, a greșit…

— Ce-a făcut, tăticule?

— A dat drumu p-aceeași linie la două garnituri. Ciulama s-au făcut. Morți, răniți, ia-l la întrebări: cum a fost, cum s-a-ntâmplat; zace omu-n pușcărie și-acu…

Nea Fane o chema pe negustorească:

— Mai dă-ne câte-o sticlă de lampă la amândoi…

Chirică mulțumea:

— Noroc să dea Dumnezeu, da dumneata pe unde tragi?

— Eu?

— Da.

— Eu-s cu morții…

— Nu vorbi! Îi îngropi?

— Nu, le fac autopsia…

Chirică trăgea un gât bun, scutura din cap:

— Și *otopsia* asta cum e?

— Păi, te uiți în om.

Chirică nu înțelegea.

— Cum vine asta te uiți în om?

Nea Fane zâmbea ușurel, mai privea rachiul, apoi îi spunea:

— Îl iau, îl spăl, îl tai…

— Aha…

— Văd de ce-a murit, știu cum stă mațele-n dumneata…

— Nu mai spune! Ești doctor care vrea să zică?

— Nu chiar doctor. Un fel de felcer… Coană Lino, mai dă-ne câte-o gamoaie!

Chirică zicea:

— Vai de mine, dumneata vrei să mă-mbeți…

Dar apuca cinzecul cu nădejde.

— Și tot cu mâinile-astea mănânci?

— Da cu care?

— Păi nu ți-e scârbă?

— De ce să-mi fie scârbă? Ehe, omu…

— Nu-ți miroase a hoit?

— Nu-mi miroase. Dumneata nu ai de unde să știi ce frumoși sunt morții.

— Ce spui?

— Da. Ăștia nu mai pot să-ți facă rău. Îi vezi așa cum i-a lăsat Dumnezeu. Bogat, sărac, bun, nebun, la fel sunt: țepeni. Nu mai mișcă, nu mai strigă la tine. Nu mai fac pe-ai dracului. Încă mai vorbesc cu ei…

— Vorbești cu ei?

— Da ce crezi? Sunt ca niște copii. Nu zic pis. Îi știu după acte. Ăsta a fost negustor, ăsta judecător, ăsta neam prost, toți în piele, nu se mai deosebesc. O, dac-ai da jos hainele de pe ei, că haina-i răiește, i-ai vedea: toți la fel. Seamănă. Și-i întreb: „Ei, Popescule, câți ai băgat la gherlă, câți ai vindecat, tăticule? Câți ai înșelat?” Ei nu zic nimic. Ce să mai zică? Și mă uit că au rânza la fel, același tacâm de mațe. Da-ntr-unele fluieră vântul și-n altele mustește grăsimea. Și-mi spun: „Asta nu e bine, Fane! Nu e bine, Popescule! Te-oi vedea eu pe lumea ailaltă, că acolo nu mai e ca pe lumea asta: toți cu apă și cu aer stau! Sufletu n-are cămașă și firmă la poartă: domnu cutărică, domnu cutărică! S-a zis! D-aia-i Dumnezeu mare! Că-i aduce pe toți la un fel.” Mă uit la ei. Tac. „Nu mai ziceți nimic? mă răstesc la câte un bărbos. Ei, unde nu mă prindeai tu acum câteva luni?! Ce mi-ai fi făcut! Pă când așa, stai colea în fața mea cu zgaibaracele-n sus.” Încai

trebuie să nu mă supere. Că dacă mă supără, îl las de putrezește mai repede. Și dacă putrezește mai repede, îl ia Aghiuță de chică. După toate astea, vin rudele. Ți se face lehamite de om când îi vezi. Niște scârnăvii de muieri care plâng de zici că li se rupe inima după răposați, da când le cer un bacșiș, le tremură mâna. Da nici eu nu-i las nepedepsiți. Încă vreo văduvă mă roagă: „Fă-l pe Mitică al meu mai frumos, că vreau să-l fotografiez!” Auzi dumneata: vrea să-l fotografieze! Unii își așază morții-n sicrie de sticlă. Cică să se mai uite la ei, să-i mai vază! Ptiu! Ce să mai vază la ei? Că-s reci, că nu mai poate nici unu nimic! Minte scurtă de femei…

Nea Fane ostenea. O dată se posomora. Îl apucau îngerii pierzării de ceafă. Schimba măsura:

— Coană Lino, dă-ne câte-o sticlă de lampă numărul cinci!

Nevasta cârciumarului îl cunoștea. Autopsierul era un bețiv liniștit. Nu spărgea nimic, nu făcea scandal dacă se îmbăta. Dar când i se năzărea a chef, începea să bea cu litra. Se uitau muștériii ceilalți la el.

— Cum e, nea Fane? întreba Ilie de alături.

— Cum să fie? Beau, că mi s-a făcut scârbă de lumea asta! Să fie dreptatea o sârmă, aș îndrepta-o eu!

Și iar începea să vorbească cu Chirică despre morții lui:

— Acu i-am lăsat să doarmă. Sunt mulți. Până le vine rândul, mai așteaptă. E muncă mare și la noi, ce crezi dumneata? Dimineața, cum mă duc, deschid fereastra. „Ei, cum ați dormit, fraților? îi întreb. Bine? Nu v-a fost frig?” Ei, nimic. Mă spăl, îmi iau halatu, îmi vine ajutoru. Îl întreb: „Cum crezi, Vasile, că stă fierea-n ăsta?” Mortu pare cumsecade. Mă uit la buzele lui. Câte muieri o fi pupat? Pe mâinile țepene are inele. Încă Vasile îmi spune câteodată: „Mă nea Fane, ce-ar fi dacă am opri noi verighetele astea? La ce-i mai folosește mortului?” Nu m-ating. Îl înjur și-l pui să-și vadă de treabă. Mie nu-mi trebuie. Încă unii au ei grijă înaintea noastră să nu lase aurul pe degetele răposaților. Să le fie de bine! Și uite-așa îmi trece ziulica! Am învățat: le scot ficatu afară, mă uit: „Ăsta a băut mult”, îi zic lu Vasile. La câte-o baborniță-i găsesc fierea, o arunc într-un lighean: „Na! De-acu n-o să mai fi a dracului! Cel puțin te faci înger, n-o să te mai viseze rudele.” Și-mi mai pică și câte-o fetișcană. O, p-astea să le vezi! Abia le-a-mbobocit țâțele. Unele nici n-au știut ce-i aia bărbat. Stau albe, frumoase în fața mea.

„Uite, Fane, îmi spun, asta-i tinerețea!” Și-i mângâi părul lung și-o cert, dacă-i vreuna de-a băut sodă: „Ce-ai făcut, mă, proasto? Ce-ai făcut?” Și mă gândesc că-n carnea aia n-a intrat vlaga bărbatului, că pântecele ăla cât o lubeniță n-o să mai rodească. Și-n ochii ăia n-or să mai curgă lacrimi și n-or să mai vază minunea lumii ăsteia. Câtă frumusețe strânge cucoana asta, moartea!... Pe ea ar fi trebuit s-o ia Dumnezeu întâi. Că mă uit câteodată: ce mașină-i trupu ăsta al nostru! Ți-e milă să strici ceva. Totu-i la locul lui, ca șuruburile la locomotivele dumitale. Păi să vezi creierii, tăticule, să vezi cum stă inima-n dumneata, beregușul, arhitect a fost Dumnezeu! Și-n carnea și-n sângele ăsta e ascuns și binele, și răul. Să putem să știm cum să-l scoatem... Că e frumos omu și pân nuntru, și p-afară. Să mă uit în ce stă puterea lui: în niște sfori de carne și-n sângele ăla albicios, veșted când nu mai e viață-n el. „Da sufletu unde-o fi, Vasile?” îl întreb pe ajutor. El de unde să știe? Dă din umeri. „Mă, tu tot prost ai să mori!” îi zic. Și-mi aduc aminte că unii îl caută la inimă, alții la cap. Caut sufletu și nu-l găsesc. „S-a dus! îmi spun. A zburat când a venit moartea. Cum o fi? Ca un porumbel, sau ca o gâză?” Punea iar litra la gură și bea până-n fund... Cel puțin când oi muri eu, n-o să mai fie nevoie de spirt. Mațele mele stau bine-n drojdie. Acu vreo doi ani am fost la un doctor. Mi-era rău de nu mai puteam. Mi-a spus: „Să nu mai bei, c-ai să mori!” „Asta era”, mi-am zis. Bine. Și-am băut mai departe. De murit, încă n-am murit, după cum se vede. Cel puțin să nu mă prăpădesc de scârbă! Că de-asta beau. Mi se face câteodată lehamite de tot, mi-e greu...

•

Pe la miezul nopții, când punea Stere obloanele la ferestre, nea Fane pleca pe trei cărări. Avea de mers până la Tarapana, trebuia să treacă maidanul. Îi era urât să se ducă acasă. Ședea într-o odaie plină de oase și de borcane, care-i aduceau aminte de meseria lui. N-avea timp să se mai uite în dreapta și-n stânga, cum trecea vremea cu podoabele ei, cu înflorirea și stingerea pomilor, cu sărbătoarea zăpezilor, iarna. Pleca dimineața, venea seara. Bucuria zilelor lui asta era: amețeala pe care i-o dădea drojdia.

Și ca să-și facă curaj, singur prin Cuțarida, călca dârz și cânta cu vocea lui mare:

Cristos a înviat din morți
Cu moartea pre moarte călcând...

• Balul meseriașilor

Se întorsese starostele, odihnit și cu poftă de treabă. Avea o față buhăită și îi crescuse pântecele. A auzit de moartea lui Florea, a pus la spate.

— Dumnezeu să-l odihnească, a zis scurt.

Avea o haină de piele, acolo făcută, în județ, unde se ducea cu Didina, dată de finii lui, căptușită cu blană pe dedesubt, numai nasturi și găitane. Îl pierdea gagica din ochi. Degeaba o ostenea ucenicul cu privirile. Îl fierbea, îl fierbea.

Stăpânul i-a adunat împrejur:

— Am poftă să petrec ca oamenii, și dacă se poate pe deasupra și altceva, om vedea. O să mergem la balul meseriașilor, unde vin toți meșterii din București. Acolo-i rost de cârpeală, dar să nu vă prind! O să lucreze Didina, voi numai să țineți tira și să dați cu șuriul dacă se-ntinde vreunul. Pentru asta trebuie să vă încliftați, să nu se cunoască. Vă duceți la Goldenberg să vă împrumute niște țoale mai ca lumea, domni să-mi fiți, să nu se gineașcă! Sidiliți-vă, treaba voastră ce faceți, altfel dă dracu-n voi! Și să v-alegeți niscai umblători mai ca lumea, nu scroabe ori șalupe, să vă râdă urâții ăia. Titi, să-i potrivești tu, că ești mai subțire, ai grijă de gloaba asta de Gheorghe, că ne face de râs…

I-a dus Titi Aripă la ovrei, în Taica Lazăr.

— Să trăiești, jupâne.

— Noroc. Iar ați găsit ceva?

— Nu ne lua la mișto, știi bine că nu-i *sezon*…

Domnul Goldenberg râse cu bunăvoință. Privi prin geam strada pustie.

— Atunci?

— M-a trimis Bozoncea să-mi îmbraci băieții ăștia. Dă-le câte-un spențer și câte-o galibardă!

— Da und’ vă duceți?

— Avem treabă.

— Aha.

Ovreiul s-a uitat la ei pe rând. Sandu-Mână-mică se lipise lângă vitrină și-ar fi pus mâna. I-a făcut cu ochiul nevestei, să stea cu privirile pe el.

— Bine-bine, să căutăm, mormăia, poftiți!

Și i-a dus în atelierul de alături, le-a ales haine pe măsură și le-a făcut câte-o probă.

— Stăpânul zice că să fie ceva mai de lux, dădea cu clanța Nicu-Piele.

— Cum nu? Am ceva extra… Stați…

A scotocit rafturile, s-a urcat pe o scară, a scos marfa. Pentru lungan era mai greu de potrivit. Avea măsură mare, și hainele ședeau țepene pe el ca doagele. „Neamul prost se cunoaște și când doarme”, gândea în sine Sandu.

Au răscolit vreun ceas magazinul să-i găsească pantofi.

Când au terminat, pungașii s-au uitat într-o oglindă. Arătau ca niște fanți și călcau stingheriți.

— Îndreaptă cocoașa! strigă Paraschiv la ăl bătrân.

Gheorghe parcă ar fi pisat străchini. Pe ucenic îl încurcau cravata strânsă pe gât și nasturii cămășii de olandă. Făcea ce făcea, se mai potrivea cu degetele. Șutul îl zgornea:

— Mă, lasă laba jos. Fă-te așa, ca și când de când ești tot în haine de-astea ai stat!

Domnul Goldenberg râdea alături.

— Da nu, zău, unde mergeți?

Nicu-Piele a dat să zică ceva, dar Mână-mică o dată s-a-ncruntat:

— Mucles!

Gheorghe ofta lângă ucenic:

— Ce ne facem? Bal ne-a trebuit! Mor cu legătura asta la gât, și când oi lua și-un pahar mai mult…

La urmă, l-a îmbrăcat ovreiul și pe Sandu. La el a mers ușor, că mai purtase. Știa cum se stă picior peste picior și cum se umblă ca domnii.

Nicu-Piele se văietă:

— Nu poți nici să scuipi în trențele astea!

Au ieșit pe la prânz și cu câte un palton de împrumut pe ei, călcând rar. Încă râdeau:

— Cum îți vine, Paraschive, jantilicu ăsta?

— Să n-am spor dacă nu semeni cu Mafoame, ăl de dă găuri în tren!

— Ce mai, ne-ntitirizarăm!

În odăile Didinei se adunaseră vreo trei croitorese care potriveau o rochie roșie, lucioasă, din material scump. Titi Aripă a început să le ciupească pe la spate de cum a dat cu ochii de ele. Paraschiv rămăsese la ușă, uitat de Dumnezeu, cu privirile pe umerii frumoși ai țigăncii. O fetișcană îi pieptăna părul lung și-i așeza cocul. I-a înfipt câteva arcuri de os alb în el, n-o mai cunoșteai. Brațele lungi rămăseseră goale până sus și ibovnica își potrivea pe ele brățările, furate și alea de Bozoncea și aduse de dragul ei. Și cum călca! S-a sculat în picioare și s-a-nvârtit prin odăi. Stăpânul îi cumpărase pantofi scumpi, mici, cu barete argintate, de-ți luau ochii. Se bunghea și Nicu-Piele, se uitau Gheorghe, Sandu – ce să mai vorbim! Mort era, că a lui fusese, și-acum numai cu uitatul rămânea…

Intră și starostele, că se îmbrăcase. Avea haine-n dungi, călcate, și-o batistă curată la buzunarul de sus. I-a privit pe rând. A mai tras de spatele lunganului, s-a mai uitat chiorâș la ăl bătrân, pe la zece a terminat și Didina cu oglinditul.

Le plăcea pungașilor! Afară, la poartă, așteptau trei trăsuri, plătite gata, să-i ducă pe sus, să nu se murdărească.

Era la sfârșitul lui februarie. În aer se simțea boarea primăverii care venea. O lună bogată și tânără cutreiera deasupra Cațaveiului. Parcă altfel lătrau și câinii. Pe acoperișurile lucioase se fugăreau motanii. Se auzeau streșinile curgând și prin curți se vedea ultima zăpadă, strânsă grămadă pe lângă pomi, la rădăcini. Aerul mirosea proaspăt și drumurile pline de bălți și noroi se zbiciseră pe margini. Tot orașul era împânzit de o iță de lumină, strălucitoare și veselă.

Hoții și-au descheiat paltoanele. Bine era să trăiești!

— Parc-am fi conți! zise Nicu-Piele, întinzându-se pe pernele de catifea.

Gheorghe se uita înapoi la trăsura în care ședea Paraschiv cu Sandu-Mână-mică.

Celălalt rosti, ghicind:

— Da ce-o avea ucenicu, că-i caciolit rău…

Codoșul răspunse târziu:

— L-o fi lăsat vreo boarfă țuț!

El știa. Îl văzuse pe Paraschiv cum o privise toată seara pe gagică și i se făcuse frică.

•

La sfârșitul iernii, se ținea lângă Gara de Nord, la „Locomotiva”, într-un salon cu becuri electrice și cu parchet pe jos, balul meseriașilor. Aici veneau meșterii din tot Bucureștiul cu nevestele să petreacă și să se veselească. La urmă, spre ziuă, se trăgea tombola și se alegea regina balului, pe care o dansa într-un vals de onoare președintele federației meseriașilor, secretarul sindicatului cooperativelor și câte unul mai îndrăzneț. La ușă se punea pază, nu intra oricine, să strice petrecerea. În fiecare an, aici se întâlneau meșterii blănari, meșterii fierari, tâmplari, cu ibovnicele sau cu nevestele lor, deși lăsau banii. Tocmeau din timp un taraf de lăutari buni, își puneau ce aveau mai de preț pe ei și pe la nouă coborau din trăsuri, plini de parale, guralivi, puși pe petrecere și pe risipit. Veneau cu niște muieri grase, nădușite, călcând prost în pantofii noi, de lac, cu tocuri scunde, după moda timpului, în rochii de batir sau de mătase neagră tivite cu știric, ce se mototoleau la căldură, cu mărgele colorate, de sticlă, pe gâturile groase, cu ochii pe bărbații lor, care soseau aghesmuiți, cu limba ascuțită, gata să le sară țandăra și să se supere. Aici se desfăceau case, se înnodau iubiri și-și pierdea câte-o calfă tânără capul după vreo curviștină intrată în bal. Într-un an, o fată de croitor aruncase cu vitriol în ochii unei neveste, altă dată un cizmar își călcase muierea în picioare pentru că dansase cu altul, dar câte nu se întâmplau... Cine mai sta să le facă socoteala? Veneau flămânzi, se ghiftuiau grăbiți și se îmbătau. Noaptea aceea de început de primăvară trecea totdeauna repede și nu putea s-o uite nimeni...

•

Pe drum, Bozoncea își aduse aminte de tinerețea lui, pe la ce baluri umblase...

Păi unde era petrecerea de la Gib, la Bragadiru, când se dădea balul romilor, de nu mai aveai loc de țigani, care mai de care mai luxos, mai încliftat, numa-n fracuri și gulere tari? Unde era balul ofițerilor de la Cercul militar? Dar balul florarilor? Câți ani trecuseră...

Într-o noapte ca asta furase o nevastă și-o dusese în Tei la o gazdă. Ce mai muiere, o făcuse mielușica lui, fura și-i aducea. Altă dată se tăiase cu niște hoți în Dudești pentru o fată de cincisprezece ani, numa bună să guști din ea...

— Gata, sosirăm, zise cineva.

Trăsurile s-au oprit în fata intrării, și întâi au coborât starostele cu Didina. Cei de la ușă au făcut loc, Bozoncea a plătit biletele și pentru ceilalți și, când au dat de lumina puternică, au închis ochii o clipă. Prin ferestrele deschise, de sus, se auzeau viorile. O muzică dulce și un zgomot de oameni mulți, vorbind și râzând, cădeau până jos. Au urcat scările. Stăpânul cu a lui și la urmă caramangiii, făcând pe nepăsătorii. Nu se cunoștea, că era lumea lor, și la atâta chiloman cine mai sta să-i măsoare?

Salonul avea o podoabă de lanțuri de hârtie, colorate în fel și chip, în care se ascundeau becuri galbene și roșii. O lumină tulbure plutea deasupra. Numai la mijloc strălucea cu o sută de lumânări vii un candelabru de aramă, cu brațe întortocheate. În dreapta ușii era bufetul, o vitrină aurită, păzită de chelneri ageri. Aceștia serveau la repezeală, și împrejurul salonului se întinseseră mese, la care ședeau negustorii. Plin era. Lăutarii cântau pe o estradă cocoțată în fund, acoperită cu pânză colorată, și cei mai tineri dansau în mijloc, doi câte doi, săltând vesel din umeri și ocolindu-se cu grijă. Un fum des ieșea prin ferestre și pe o ușă mare de lemn alb.

O dată s-a schimbat Didina. Parcă zgomotul acela de farfurii ciocnite, de râsete înfundate amestecate cu cântecul orchestrei o întărâtase. Paraschiv i-a văzut nările încordate, tremurând de poftă, și a înțeles că aici îi plăcea ibovnicei mai mult să trăiască. Cu asta o ținea Bozoncea în ghearele lui, cu puterea și cu banii săi.

Meseriașii au întors capetele când au zărit-o pe țigancă. Era frumoasă cum călca ușor, râzând Stăpânului, cu dinții ei albi și deși. Își umezea din când în când buzele pline și-și mișca mândru capul. Ibovnica făcea fartiții să bage dracii în toți bărbații.

Starostele a rotit ochii împrejur, cu privirile la clienți. Pe unii îi mai știa, le furase din prăvălii, pe alții acum îi vedea și-i cântărea câte parale fac. Bărbații lăsaseră furculițele și căscau gura. Ale lor îi înghiontiră. Dibace femeie!

Au șezut la o masă. A comandat Bozoncea de băut și de mâncare. Lui Gheorghe îi ploua în gură de poftă, că văzuse bunătățile de la bufet. Numai pești erau, de toate neamurile, tăiați și dichisiți în farfurii lungi, cu sosuri de untdelemn și mirodenii.

Negustorii mâncau bine, flencăneau, beau cu plăcere vinul tare, ținut în gheață și, după aceea, pe la miezul nopții, își luau nevestele de mijloc și jucau cu ele, veseli și nepăsători. Mai puneau ochii pe câte o străină, n-o slăbeau din privit. Se dădeau în vânt. Își lăsau muierile și ieșeau afară, pe un balcon care atârna deasupra liniilor de tren, să le umble-n sân și să le făgăduiască bani. Băgau de seamă legitimele. Meseriașii se supărau, se răsteau la ele, le mai loveau, că li se făcuse de altă carne. Umblau blănarii ca turbați în jurul curvelor aduse de peștii lor la petrecere. Aruncau polii, nu se uitau. Era ziua lor de desfrânare, altceva simțeai să mai schimbi muierea, să pipăi și altă subsuoară de femeie…

Dar ca Didina parcă nu mai văzuseră.

•

Ibovnica, tot cu ochii roată împrejur, căuta, căuta. Degeaba își întindeau meseriașii gâturile. Țiganca a pus ochii pe Petrică Cîrcu, președintele federației.

Acesta ședea într-un colț cu niște prieteni și cu nevestele lor. Om serios. Mânca liniștit și bea cu măsură. El trebuia să strângă banii de la tombolă și de la bufet, să vorbească la ziuă meșterilor și să le spună pentru ce se adună fondurile balului, cum făcea în fiecare an. Avea acasă, cu a lui, doi copii mari, dați la liceu, să învețe, și nu i se întâmplase niciodată ce-a pățit în noaptea aia.

Bozoncea îl mirosise. I-a șoptit Didinei:

— Ăsta e, ai grijă de el…

Pungașii mestecau stingheriți și Sandu îl îmboldea pe sub masă pe ăl bătrân:

— Nu așa, Gheorghe, că-mi vine jitia când te văd, parcă ești la noi în groapă. Ține ca lumea furculița, n-auzi?

Codoșul înghițea cu noduri și nu mai vedea înaintea ochilor. Ar fi lăsat dinainte mâncarea. Unde erau balurile la care mergea el, pe Filantropia, sâmbătă seara? Acolo petrecea cu ai lui, cu șuții și cu fetele din Cuțarida, cu calfe și cu curve… Nu se uita nimeni cum bagi bulca-n gură. Saloanele erau luminate de lămpi cu gaz și puteai să joci la ziuă cum voiai – și pe dușumele. Servitoarele nu se supărau dacă le înghionteai pe afară. Se dusese timpul lui! Se ridicau altfel de hoți, mai spălați, mai deștepți. Trase cu ochiul la Nicu-Piele. Nici lui nu-i ședea bucățica-n gât. Parcă-l înțepa cineva în spate, așa se proptise de

lemnul scaunului. Îi venea să-l tragă de mână și să-i spună: „Hai, mă, că aici nu-i de noi! Dacă vine poliția, nici n-ai pe unde s-o-ntinzi. Îți rupi gâtul pe șina trenului!” Acolo mergeau fără frică de sergenți. Se uitau la uși, erau sticleți de-ai lor, d-ei de luau mangă, închideau ochii. Intrau teleleu peste lume, petreceau, strigau la lăutari să le cânte cântece pungășești și-i răsplăteau. Puteau să ia ștoalfele de șolduri și să le învârtească până amețeau. Erau niște transilvănence grase, cu pieptul mare, toate buzate și blonde, cu părul scurt, pofta lui! Le pupa după ureche și le scotea în curte. Nechezau ungurencele, că le plăcea. Își alegea. Era de unde! Spre ziuă le întindeau pe nisipul vreunei binale și le dezveleau. Tocmai duminică dimineața le dădeau drumul, țepene de frig, dar mulțumite. Că se mai tăiau cu câte unul, asta era altă poveste, pe când aici? Te uitai în dreapta, te uitai în stânga, numai neveste. Mai treceau pe sub ochiul lui, care cunoștea, și câte o coardă, dar alea erau în treabă, nu puteai să te apropii, că se aflau cu țuțării lor, și Stăpânul le spusese să stea liniștiți.

•

De îmbătat, însă, tot s-a-mbătat Gheorghe. Să ție paharul știa, nu-l certa nimeni. Îi plăcea gustul vinului, inima lui fierbinte, și l-a îndemnat și pe Paraschiv:

— Ia, mă, și bea, că ești cătrănit.

— Nu sunt cătrănit…

— În flăcările alea mari să te văz… De ce mă minți, mă?

Ucenicul nu mânca, nu petrecea. Băgase de seamă cum îl pierde din ochi ibovnica pe meseriașul de la masa vecină. Țiganca se mișca, i se vedeau țâțele tari prin despicătura rochiei. Petrică Cârcu, om și el. S-a mai făcut că nu bagă de seamă, s-a mai răsucit, s-a dus la oamenii lui de aveau în primire balul, i-a socotit, a strâns banii de la tombolă, că se vânduseră toate numerele și se împărțiseră câștigurile, i-a împăturit după ce-i numărase și i-a așezat în portofelul lui de piele scumpă, a dat o raită pe la bufet, s-a uitat la chelneri, să nu învârtească vreo șmecherie, a ridicat și de-acolo o sumă și s-a întors la masă. Parcă dracul îl învățase să facă așa. Pe urmă, mai ia un pahar, mai ia altul, s-a cam înveselit. Și-a sculat nevasta, a dansat un vals, nădușise, a mai golit un pahar. Căpătase curaj. Femeia de alături nu se ridicase. Bea și mânca. L-a simțit Bozoncea slab. Le-a șoptit pungașilor:

— Duceți-vă de le luați muierile la joc.

S-a ridicat Piele. S-a ridicat Sandu. S-au apropiat, meseriașii le-au lăsat, nu era supărare. Necunoscuții, și-au făcut ei socoteală, trebuie că erau negustori de-ai lor. A înțeles președintele ce să facă. Prietenii lui de la masă se cercheliseră. A mai băut un pahar.

Lăutarii începuseră un dans săltăreț și mardeiașii învârtiră nevestele meșterilor. Femeile se amețiră de plăcere. Erau niște potci slute, neduse pe la petreceri, că ai lor o dată pe an le scoteau din casă. Hoții, tineri, le țineau strâns la pieptul lor, le spuneau vorbe cu două înțelesuri, meseriașii – ce să mai vadă? Îl îmboldeau pe Petrică Cârcu, care se afanisise:

— Du-te, nene, că de când se uită muierea la matale. N-oi vrea să te ia de mână...

— Să mă duc? bâlbâia președintele.

— Du-te, nene.

— Dar dacă mă tratează c-un refuz?

— Ce refuz, parc-ai avea douăzeci de ani!

În cele din urmă, Petrică Cârcu se ridică matolit, împleticindu-se și se apropie de masa lui Bozoncea. Gheorghe i-a dat un scaun, el a mulțumit și-a spus:

— Permiteți?

— Poftiți, poftiți, făcu Stăpânul.

— Nu vă supărați, doamna dansează? și s-a uitat spre Didina.

— Cu plăcere, a râs ibovnica, ridicându-se.

Cârcu nici nu apucase să se dezmeticească și s-a și trezit cu țiganca în brațe. Femeia mirosea bine a odicolon și a piele încinsă. Se învârtea ușor și el a căpătat curaj. Se uitau nevestele de la mese, se uitau meșterii, înjurau în gând: „Uite-al dracului!”

Cum să nu te umfli de mândrie? Didina își apăsa pieptul pe brațul lui și meseriașul se pierdu. Începu să trăncăne. C-o fi, c-o păți. Uitase de toate. După un dans o aduse la masă, îi pupă mâna și, uluit încă, se așează la locul lui. Bău pe nerăsuflate și își pironi capul în pământ. Nevestele nu se întorseseră. Se ridicase Gheorghe și Paraschiv să le învârtească. Grangurii nu se supărau. Au mai cerut câteva sticle cu vin și s-au lipit cu masa de cea a starostelui. Asta așteptau și caramangiii. Petreceau și muierile, n-aveau ce zice. Le ameți se codoșul. Se băga în sufletul lor și le zicea:

— Oliu, ce gură ai!

Arătările chicoteau.

— Taci, că te-aude dumnealui.

— Ce dacă?

Nevestele nu mai auziseră astfel de vorbe de ani de zile. Închideau ochii și ascultau muzica, oftau și nu mai știau de ele.

Paraschiv ținea în brațe pe una slabă și uscată pe care atârna rochia. O privea cu îndrăzneală drept în ochii osteniți și spunea:

— Când te mai văd, cucoană, că tare mai ești șucară…

— Glumești dumneata, râdea ea stingherită.

— Ce vorbești?! Mie așa-mi plac femeile, mai obosite. Găina bătrână face zeama bună…

— Fugi d-acilea, că râzi de mine…

— Nu râd, mânca-ți-aș ocarina!

Câțiva meseriași băteau cu confeti și deasupra lor căzu o ploaie de hârtii mici.

Se împărțeau cărțile poștale pentru alegerea reginei balului. Niște fete iuți treceau pe la fiecare masă și le vindeau.

Petrică Cârcu ceru o sută și puse un pol pe masă. Bozoncea lăsă paharul. Vinul strălucea în lumina candelabrului.

Ceru și el o sută. Împrejur se învârteau serpentine și viorile se mișcau vesele sub arcuș.

Așa și-a pierdut Petrică Cârcu cinstea și cuvântul lui de președinte al meseriașilor…

•

Meltenii se încălzeau pe nesimțite. Starostele comanda chelnerilor să mai aducă.

— Eu plătesc! făcea, ca omul asupra chefului.

Prietenii meșterului o dată s-au oțărât:

— Nu, nene, dacă nu plătim și noi cinci baterii, ne supărăm…

S-au mai certat, până la urmă i-a învins băutura. Spre ziuă se pupau cu Gheorghe, care le umbla prin buzunarele de la spate.

— Al nostru ești, nene Costică, spunea codoșul, că aflase cum îi cheamă. Să-ți trăiască nevasta și copiii, c-am auzit c-aveți și copii…

— Să trăiești, puiule!

Și iar se pupau, prieteni la toartă. Cocă s-au făcut draibării. Au chemat lăutarii la masă.

— Mă Piculeață, ia vin', mă, de cântă lu nen-tu! striga conu Costică Galeș, de era negustor în Piața mare, meseriaș vechi, că-l știa o lume.

Și după el se luară și ceilalți: nenea Mihalache Tobă, Iordan Belușica, blănarul, om de patruzeci de ani, care nu-ți bea decât duminica, la masa lui, acasă, și Picu Calată, mățarul de la coada Dristorului.

Grigore Piculeață s-a dat aproape cu ai lui.

— Să trăiți! zicea.

Conu Costică l-a măsurat și s-a sculat în picioare. Se cam clătina, dar s-a ținut bine. L-a pupat pe lăutar pe amândoi obrajii și-a oftat:

— Ia să te-aud…

Meseriașii aveau niște fețe grele, ostenite de băutură. Țiganii au încordat viorile și Piculeață le-a stihuit la ureche:

Izvoraș cu apă rece,
Pe la poarta mândrii trece,
Trece neică să se spele
Și dă de urmele mele…

Mai au tras după aceea nevestele de ei, că ele nu erau băute, s-a supărat Sandu-Mână-mică, le-a luat iar la dans. Nicu-Piele nu s-a lăsat nici el mai prejos. Juca otrăvile, le mai gâdila; le cărau de lângă bărbați. Băga boala în ele. Se uita lunganul la una ca la Fecioara Măria:

— Coană, să n-am spor, ce-aș mai lăsa eu dracii-n dumneata!

Potoapa râdea cu plăcere, că i-ar fi dat sufletul.

— De, lasă-i dacă poți!

Când o ostenea îi făcea cu ochiul lui Gheorghe:

— Mai ia-o și tu!

Acesta se înființa, ștergându-și palmele nădușite pe pantaloni, obiceiul lui de neam prost:

— Cucoană, hai să te mai fac și eu un danț!

Și trăgea cu oblonul la lungan, care se învârtea neostenit.

În timpul ăsta, Petrică Cârcu o lipea pe Didina de pieptul lui, să-i simtă carnea caldă și sfârcurile.

— Te are cu cununie? o întrebă.

— Cine?

— Dumnealui.

Ibovnica râse:

— Nu.

Meseriașul se fâstâci.

— Adică-i ești țiitoare?

— Îhî, îl îngână ea.

Bărbatul prinse curaj. Era lac de apă. Didina îi simți portofelul burdușit cu hârtii, banii meseriașilor.

— Și ce-nvârtești dumneata? îl luă pe departe.

— Sunt negustor. N-ai auzit încă de Petrică Cârcu?

— N-am auzit.

— Păi eu am casele alea mari, cu etaj, din Calea Victoriei, unde se țin niște magazine…

— Ce vorbești?!

Și-l mai împunse cu țâțele.

— Da matale? se linguși președintele.

— Nu vezi?

Țiganca îi râse în urechi și răsuflarea ei caldă îl ameți pe bărbat.

— Și nu ți-e urât lângă slutu ăla bătrân?

— Care slut?

— Buzatu de stai cu el la masă…

— Da de ce-ntrebi? Ți-o fi milă de mine!?

— De! chicoti el.

Salonul se umpluse de fum, și curentul făcut de geamul deschis și de ușă nu mai ajuta la nimic. Jumătate din orchestră cânta mai departe pe estradă pentru ceilalți. Erau trei acordeoniști tineri, care știau plăcerea meseriașilor.

— Și n-ai vrea matale vreun negustor cu parale, o lungi mai departe Cârcu, să te țină ca pe-o prințesă?

— Cum adică?

Președintele se dezlegă la limbă:

— Adică, așa, să te aibe pe banii lui, să te-mbrace, să te-ncalțe, să-ți cumpere ce vrei și să-l iubești.

— Și ăla cine-ar fi?

— Păi cine să fie? Eu!

Ochii ei se așternură într-o parte. Paraschiv ședea la masă și-o privea. Bea tăcut, în dușmănie. Uitătura lui era verde și rea. Îi fu frică țigăncii, dar îi și plăcu. Simțea gura fierbinte a meșterului lângă obraz, palma lui lată și plină care-i umbla pe spate și i se făcu a dragoste. Străinul vorbea într-una, dar ea nu-l asculta. Întâlni și privirea Stăpânului. Ardea de o mânie abia ascunsă.

— Să mai aducă vin! strigă el. Eu plătesc!

Ea știa că nu-i de loc beat și că acasă o s-o bată pentru că l-a lăsat pe Cârcu s-o mângâie. Dar era bine și se simțea fericită văzând pofta atâtor bărbați, mendrele lor.

— Ia spune, bolborosea președintele.

— Să mă mai gândesc și eu…

— Ce să te mai gândești…

— Păi dumneata ai nevastă cu cununie, ce-ți mai trebuie?

Petrică Cârcu o privi drept în ochi:

— Parcă n-ai ști că ți se urăște!

— Da copiii, c-oi avea și copii?

— Am, să-mi trăiască, dar ce-are familia cu treaba asta? Îmbătrânesc, mi-ajunge cât am strâns, vreau să mai risipesc. Bani la mine, ca la turci! Uite!

Și-i așează mâna pe pieptul său, unde se simțea portofelul plin.

•

Locul se mai golise. Piculeață tot mai cânta la urechea lui conu Galeș:

Of, *of*,
Foaie verde firul ierbii,
Of, *of*, *Leano*,
Păi, *mă sui pe dealul Cernii*,
Of, *of*, *Leano*,
Unde cântă puiul mierlii,
Of, *of*, *Leano*,
La mândra cu ochii negri…

Nea Mihalache Tobă a scos o sută și-a lipit-o cu scuipat de fruntea guristului.

— Așa, mă, suferă!

Piculeață a lăsat ochii în jos și-a schimbat-o:

De-ai fi om și ai pricepe
Dragostea de unde-ncepe,
De la ochi, *de la sprâncene*,
De la buze tinerele,
Și-apoi, *lele*, *lele*, *lelișoară*,
Ochii tăi mă bagă-n boală…

Mai că nu plângeau meșterii.

— Suferă, mă, suferă! se ruga și Picu Calată.

Acordeonistul s-a apropiat și el. Nenea Mihalache Tobă i-a lipit și lui o sută de frunte.

Piele i-a dat un cot lui Paraschiv:

— Ucenicule, fii atent, că s-au ciripit mușteriii!

Mână-mică tot mai dansa cu o nevastă gătită ca un vicleim, când a băgat de seamă mișcarea. A încredințat-o lui Gheorghe și s-a așezat lângă meseriași. Nu putea să-i lase singuri la o asemenea împrejurare și, pe nesimțite, le-a înjumătățit sumele, ușurel, mai râzând, mai uitându-se cu frică la staroste, să nu-l bage de seamă.

Pe urmă s-au strigat cărțile poștale. Cârcu cumpărase încă cinci sute pentru Didina și vreo cinci sute ceilalți. Au scos-o regina balului. I-au strigat numele, și negustorii au început să bată din palme. Nevestele se uitau chiorâș la ea, dar n-aveau ce-i face. În mijlocul salonului se făcuse un loc larg în cinstea celei alese. Președintele federației, abia ținându-se pe picioare, s-a ridicat după obicei. Plesnea de mândrie. O învârtea ușor, râzând și spunând măscări. Ceilalți se uitau dimprejur la ei. Fetele oftau cu părere de rău, că le plăcea și lor ibovnica. Au ocolit tot salonul. De pe margini, meșterii aruncau cu confeti și cu serpentine roșii. Lanțurile de hârtie îi legase la un loc, și Petrică Cârcu a oprit-o sub candelabru și-a dat s-o pupe.

Atât așteptase Bozoncea. A răsturnat masa și-a strigat:

— Săriți, mă, că-mi fură nevasta!

Lăutarii s-au oprit uluiți din cântat. Doar așa era obiceiul! Sandu și Nicu Piele i-au și încălecat pe negustori. Gheorghe cu ucenicul s-au dat lângă ușă. Măr i-a făcut Stăpânul pe meșteri.

— Na-vă! Să vă mai uitați la nevestele altora! striga.

Didina atunci îl ușurase de portofel pe președinte.

Săriseră și nevestele să-și scape bărbații și strigau cu frică. În înghesuială, codoșul s-a apropiat și le-a pus piedică de-au măturat parchetul.

•

Lați i-au lăsat. Se mai amestecară niște chelneri și alți negustori, dar Sandu și Nicu-Piele au terminat repede cu ei. Până să vină sergenții, au plecat cu trăsurile în goană, veseli…

• Săptămâna brânzei

Cine să-i țină minte? Băteau vânturile peste locul sălbatic, veneau zăpezile, duium de omăt, apoi primăverile. Zilele treceau, gârlă. Mai muriseră, se împuținau ăi vechi, veneau alții. Lumea, ca târgul!

Dar erau frumoase locurile ălor de le îndrăgiseră. Vara da o iarbă înaltă, drumurile se lățeau. Cădeau ploile. Vremea se înăsprea. Timpul căciulii. Lucrătorii aduceau gâște să le îndoape și porci pentru îngrășat. De sărbători, nunți și bătăi, unde cântaseră lăutarii cânta câteodată popa, apoi liniștea învăluia din nou curțile până la Bobotează, când venea sfinția-sa cu miruitul. Trecea părintele cu dascălul, după obicei. Tot pe atunci băteau finii la ușile nașilor cu plocoanele. Muierile țineau prosoapele lucrate în arnici, portocalele și lămâile învelite în foițe, iar bărbații, ploștile și gâștele gătite. Ce de petreceri!

Prin februarie se ardeau gunoaiele și se reparau gardurile. Cerul se subția. Primăvara venea neștiută. Sub garduri încolțeau mărăcinii. Râpile galbene se umpleau de câini. Erau o ceată: al lui Gogu, al lui Chirică, ai mecanicului, ai lui Stere și d-ăi fără căpătâi, ai gunoierilor. Javrele, cât viteii, nu te-apropiai.

În frunte, că mergeau ca la nuntă, grămadă, al tâmplarului, flocos și întunecat, numai colți. Adulmecau gunoaiele și cu nasul tot sub coada cățelelor din jur. Dulăul rotea ochii la ăilalți. Ceata se oprea împrejur. Al lui Chirică, lung ca un castravete și bolâu, moțăia de-a-n picioarele. Al cârciumarului sufla cu limba scoasă. Corciturile oltenilor lipăiau lângă șef, că șef era câinele lui Matei! Nu mișca unul. Vinețiul fochistului bătea aerul cu coada ridicată. Era lacom. El scormonea pământul. Mirosise osul, pentru că os se afla sub laba sa. Toți priveau pieziș. Îl rupea aschii-aschii și scotea dintr-o dată măduva galbenă și putredă. Din când în când, ridica ochii. Tot nu mișcau. Când dădea iama în grămadă însemna că terminase. Lua unul de blană și-l târnosea. Ieșea tot praful din el, până-l sângera. Sătul, se fudulea privindu-i cum se încaieră pentru ciozvârta rămasă. Plecau pe urmă mai departe.

Mahalaua creștea spre Filantropia, și-ntr-acolo apucau, pe sub gardurile negre, pe la grădinile oltenilor, pișându-le verzele putrezite, apoi se întorceau spre groapă, coborând pe drumul îngust. Se lăsau pe malul gârlei, unul după altul, hămesiți. Gunoierii descărcau sus, pe mal, camioanele, și din fundurile lor se rostogoleau resturi grase. Zăvozii se năpusteau scormonind. Aveau boturile ascuțite și ochii fierbinți de poftă. Nemâncați, ca stăpânii! Albi, roșcați, negri, cu spete mari, urcau malurile. Al lui Chirică rămânea mai în urmă. Era beteag de un picior, că-l prinseseră grădinarii în bostani și-l schilodiseră. Din cauza lui era să se omoare omul cu oltenii într-o dimineață.

Câinele, câine, dăduse prin gardul de mărăcini și răscolea brazdele. Pândarul de sus, poc! cu pușca de sare, drept în pulpa dulăului, care a luat-o de-a dreptul prin roșii, chelălăind, până acasă.

Acarul lipea o cratiță în curte. Cam aprins, că era la începutul săptămânii și el se grijea lunea la Stere, să-i meargă bine. Când și-a văzut câinele cu sângele baltă sub el, l-au apucat dracii. Animalul își lingea rana și avea o privire sfârșită, rugătoare. Chirică ținea la al lui ca la un copil. Încă la cârciumă mai glumea cu Spiridon: „Ehe, Spiridoane, păi al meu mă cunoaște după miros. Ia să viu seara nebăut, ce, crezi că mă mai lasă să intru în curte? Da de unde! Ăsta nu-i stăpânu meu, zice, și mă latră. Păi stăpânu meu miroase frumos, a rachiu, dă damfuri! De-aia îmi beau dorobanțul meu. El, cum mă simte, îmi iese înainte, la pompă. Dă din coadă și se bucură…”

Pușcă în toată mahalaua Cuțaridei n-aveau decât oltenii. A plecat cu fierul încins, plin de cositor, în mână, să-i ucidă. Nu vedea bine înaintea ochilor. Grădina era departe. Ăl mai mic dintre frați ședea lângă un pălimar. Dregea o sapă. Chirică a dărâmat poarta de sârmă:

— Ia ascultă, mă!

Precupețul s-a întors:

— Bă! a mai strigat o dată, suflecându-și mânecile.

Veni și celălalt, Victor, cel mare. Era plin de pământ și se uita la ceferist.

— Ce-i?

— Vă omor!

Și zvârli fierul spre ei. Noroc că se feriră. Fochistul zbiera cât îl ținea gura:

— Sărăciilor! Mi-ați omorât câinele, v-arăt eu vouă!

Victor se apropie să-l împace:

— Ascultă…

— Nimic, vă bag în spital!

— Dar de ce dracu nu-l legi? îndrăznise până la urmă și cel mic.

Atât i-a trebuit lui Chirică. S-a făcut o dată galben la față, de ziceai că moare. Abia și-a tras sufletul și s-a pus pe țipat:

— Să vă luați calabalâcul de aici. Ce, ați început să ne împușcați?

Vecinii alergară să vadă ce-i. Pică tocmai atunci și sifonarul. Era plin de troscot și afumat, după munci.

— Ce-i, nene Chirică? Ce s-a întâmplat? îl întrebă apropiindu-se.

— Ce să fie? Mi-au omorât nepricopsiții ăștia câinele!

— Aoleu!

Și asta o auziră și ceilalți. Ei țineau la dulăi, îi creșteau din sărăcie, împărțeau bucata de mămăligă, numai să aibă cine lătra în bătătura casei. Au dat buzna în grădină. Oltenii văzură că nu-i de glumă. Degeaba strigară să nu le calce vinetele în picioare, mahalagiii n-auzeau, nu vedeau. Îi cam dușmăneau pe venetici, că se pricopsiseră din grădinărit.

Chirică l-a înșfăcat pe Victor, cât era el de pirpiriu, și dă-i bușeală. Sifonarul sări să-l ajute. Lovea aspru camionagiul! Îl apucase pe cel mic cu o mână și-l vârâse între genunchi. Să-l omoare, și mai multe nu!

În timpul ăsta muierile năvăliră în răsaduri și cărară toate verzele. Nici roșiile nu le-au lăsat. Ridicau poalele pline și blestemau pe olteni.

Când plecă și ceferistul acasă, cu inima ușoară, grădina era toată o paragină. Și barem să fi murit jigodia! De unde! A scheunat trei zile, Chirică l-a oblojit cu apă de plumb și javra a rămas șchioapă. Se întorcea cu ceata pe la prânz, din groapă, sătul. Câinii erau leneși, se opreau pe la cișmele, să lingă băltoacele, și plecau mai departe. Parcă se mai lungiseră. Se opreau în fața bisericii și se întindeau pe lespezile albe, la soare. Pe la două, puteai să-i lovești cu pietre. Nici nu se mișcau. Se târa câte unul după umbră și iar cădea pe labe. Din gâtlejurile adânci li se scurgeau bale groase și adormeau. Blănurile

duhneau a gunoaie și, când soarele cobora spre apus, se urneau.

Întâi se ridica cel brumăriu, al lui Ilie, deschizând un ochi. Hămăia scurt. Al lui Gogu horcăia încă. Avea urechile clăpăuge și-l ciupeau mușțele. Arunca zadarnic din coadă. Se mai canonea pe o parte și se scula cu dosul la biserică. Ceata se strângea și câinii se vânzoleau a joacă.

Cățelele o luau înainte și dulăii după ele, târându-și limbile prin praf. O apucau spre șina Constanței, unde erau dughenile cu zarzavat. Drumul îl știau. Se lăsa amurgul și se întorceau sacalele primăriei. Sacagiii, niște haidamaci soioși, aruncau după ei cu coceni de porumb.

Piața mirosea a resturi. Deasupra, plutea o duhoare stătută de ceapă stricată. Negustorii udau salata și pepenii cu căldări mari de apă. Javrele dădeau roata pe la grămezile de roșii terciuite, scormoneau baliga limpede, din care se scurgeau semințe albe, își vârau boturile sub vinetele putrede, apoi adulmecau spre prăvăliile măcelarilor.

Prin maghernițe se aprindeau lămpile. Era ceasul când soseau camioanele pline cu viței tăiați de la abator. Pe pietre, se scurgea sângele cald al boilor. Câinii se repezeau în cizmele parlagiilor. Ăștia nu se speriau cu una, cu două. Loveau cu topoarele și cu țintele.

Câte unul din ceată trăgea o piele după el, dar n-apuca să fugă. Precupeții dădeau chiot și ieșeau cu ciomegele. Turma se întărâta de mirosul sângelui.

Al lui Gogu tot nu se lăsa până nu fura un bojog roșu, năclăit, de pe buturugile negustorilor, ori vreo bucată de zgârci cu copită cu tot.

Pe urmă, o luau înapoi spre groapă, domoliți. Se opreau în capul mahalalei, la un gard înalt de piatră, unde ședeau niște câini boierești, o puzderie de cățele scurte-n picioare, cu părul ca sârma, des și încâlcit, și cu ochi mari, rotunzi, triști și plini de ape.

Le-ar fi dat inima dulăilor! Se opreau în fața vergelelor de fier, miroseau mârâind, săreau cu labele pe gard, se încingea sângele în ei. Potăile erau gătite cu funde și cojocele de postav. Nici nu se uitau. Nu erau de nasul lor asemenea cățele lățoase! Privirile animalelor sătule treceau peste capul mândru al câinelui lui Gogu, care pândea ceasuri întregi în fața grilajului

cenușiu. Ce le-ar mai fi scărmănat jigodia! Ieșeau servitoarele stăpânilor și îi alungau cu pietroaie. Ceata fugea schelălăind.

Asta era vara.

Când începeau ploile, se îmblânzeau și își găseau loc prin magazii. Iarna tremurau sub porți și se jigăreau de nemâncare. Mai înfuleca vreunul câte o halcă de carne pusă la afumat, dar nu scăpa zdravăn. Grigore îl omorâse pe al lui cu prăjina într-un ajun de Crăciun. Uitase magazia descuiată și câinele a dat peste o jumătate de porc spânzurat într-un cui. A sărit de două ori și a apucat hartanul. A mâncat ce-a mâncat, până l-a găsit Aglaia.

— Vin', că am rămas fără porc! a strigat cocoșata.

Potaia fugise lăsând resturile.

Vreo trei zile a stat ascuns. Șeful, de necaz, s-a îmbătat. L-a pândit nemâncat. Ce să-i mai tihnească dumicatul? Degeaba trăgea nevasta de el:

— Haide, omule, lasă, că n-oi muri dintr-atât!

El, de loc, că numai Dumnezeu știuse cum strânsese banii să cumpere porcul. A patra dimineață, hop și câinele! Se gudura, târându-se cu burta pe zăpadă. Omul îl aștepta. Nu se mișca de loc. Vinovatul s-a apropiat tremurând.

Grigore era făcut drojdie. Când i-a venit sub bocanci, l-a lovit o dată cu sete:

— Na!

Javra a icnit, dar omul nu s-a îndurat decât după ce-a rupt prăjina pe el. Aglaia ieșise din bordei și se ruga de bărbat să nu-l ucidă. Degeaba, sângele câinelui înroșise zăpada.

— Ce făcui? scuipase gunoierul.

Și, de necaz, a plecat la Stere să se îmbete.

Altfel, nu făceau niciun rău jigodiile. Mai croiau vreun crac de pantalon, mai murea câte unul otrăvit, și cum venea februarie, dădea strechea în ei…

Întâi le apuca un pârjol pe pisici, că sosise săptămâna brânzei. Nunțile pe acoperiș se țineau lanț, și dulăii, să rupă burlanele, nu alta. Tabla cârciumarului duduia de bătăile cotoilor.

Începeau pândele. Luna răsărea pe la opt, ruginită și mâncată. Peste tinicheaua caselor cădea o zăpadă de lumină subțire.

Din găurile podurilor, se înălțau sforăielile motanilor. Pe luminatoare, săltau gheme șerpuitoare. Răspunsul era prelung, un mieunat adânc.

Jos, în umbră, lângă butoaiele cârciumarului, ceata adulmeca. Dulăii stăteau nemișcați, cu gâtul întins la lună. Doar colții ascuțiți ca bricele aveau un luciu șters, de sidef.

Cotoiul vărgat al lui Stere se prelingea pe lângă coșurile de cărămidă. Pisicile cădeau pe magazii. El se oprea în vârf, lângă calcanul casei. Torcea nepăsător.

— Miaaauuuu… Miaaaauuuuuu, se auzea din vecini.

O blană zbârlită urca furiș șira acoperișului.

— Miarlaaauuuu, miaaaaarlilaaaauuuu, răspundea.

Motanul mesteca din mustăți. Câinii, jos, numa ochi. Luna urca tăcută. Când era aproape, mireasa se oprea. Cotoiul se făcea că n-o vede. Apoi, deodată, îi sărea drept în ceafă, o lua cu dinții lui puternici și o tăvălea. O întorcea și pe-o parte, și pe alta.

Hoțomanul o lăsa oleacă, se unduia peste ea, o cuprindea acoperind-o cu trupul lui mare și o răsucea încet. Se strecura apoi dedesubt, ținând-o răstignită între gheare. Se amestecau zvâcnind și stropșindu-se.

La urmă, o ducea moale ca pe-o treanță până la marginea streșinii și o zvârlea în curte.

Dulăii atâta așteptau. O forfecau în colți, măturând zăpada vineție cu ea.

Săptămâna brânzei numai săptămână nu era. Bairamul nu se isprăvea până în martie. Pe la nouă, când stelele pluteau într-o ceață lăptoasă pe acoperișuri, se strecurau cetele cenușii. Din groapă urcau motanii urduroși ai sifonarului. Săreau gardurile și, peste sticlele luminoase, umbrele lor călcau falnic. Din partea cealaltă, dinspre Grivița, soseau pisicile ceferiștilor, negre și lunguiețe, cu ochii galbeni, lucind pe sub streșini. Ocoleau curțile adânci și întunecate, suiau prăjinile puse lângă coșuri și, de acolo, peste burlane, cădeau în podurile pline de praf. Cotoii se întâlneau sub căpriori și se scărmănau. Lupta era crâncenă. Se ascundeau în întuneric pândindu-se și, pe neașteptate, se aruncau unul asupra altuia, sfâșiindu-și blănile cu ghearele. Tavanele de lut și bălegar duduiau sub ei.

Cumplite nopți! Cădeau ploile de martie și tot nu se astâmpărau.

În aprilie, pisicile lepădau prin magazii. Se umplea mahalaua de mâțe.

Apoi dădea strechea în câini. Turbau, nu alta. Ieșeau cu toții, și mici și mari, rupând lanțurile și gardurile. Câte douăzeci după coada unei cățele. Și să-i fi văzut! Își trențuiau floacele.

Al lui Gogu, cu ceata, pleca spre Grant sau spre Tarapana. O săptămână nu le ajungea. Treceau în galop prin grădini, de-a dreptul peste malurile abia înverzite, acoperite cu gunoaie, și de acolo, de sus, pe lângă țevile unsuroase, se avântau în fundul negru și adânc, unde se încurcau cățelele chivuțelor.

Câinele croitorului se oprea departe, mirosea și, cu ochii lui ageri, își alegea potaia. O târcolea înfiorat, cu coada ridicată, mârâind. Se apropia și lătra scurt. De sub colții albi scotea limba lui lungă și băloasă, urla aproape de cățeaua înspăimântată și se lingușea. Vineții oltenilor se repezeau și ei și se încăierau. Dulăul nu se juca. Rânjea o dată cu ochii aprinși și se zvârlea spre ceilalți. Trupurile se încolăceau, se înnodau, zvâcnind scurt, și măturau pământul. Își căutau beregățile, aprigi.

Tot al lui Gogu era mai tare, îi alunga și se întorcea potolit. Cățeaua venea singură și se lăsa coțăită.

Spre seară, turma sălbatică urca iar malul pieptiș și cădea în goană peste câmpul pietros care ducea în mahalaua vecină. În urma câinilor se ridicau nori mari de praf. Goana nu se domolea decât atunci când intrau pe ulițele noroioase de lângă Ateliere. Din curți, se alăturau alte cete. Ogarii ceferiștilor aveau picioarele subțiri și lungi și capetele ascuțite. Grămada neagră și lățoasă a celor din groapă se strângea lângă șef, aruncându-se spre namilele murdare. Erau furioși și întărâtați. Muierile ieșeau cu prăjini, să-i alunge. Aruncau după ei cu lături, să-i despartă. Când cădea noaptea, treceau Grivița tot fugind. Șina Constanței era aproape. De la canton săreau zăvozii celui ce schimba macazurile. Tăiau apoi liniile albe de fier. Peste iarba crudă, de primăvară, cădea o bură. Câinii scoteau urlete lungi și se avântau spre drumul Chitilei. Nunta se desfășura înverșunat.

Se întorceau beliți, chiori, șchiopătând. Nu se mai arătau multă vreme. Trăgeau să moară. Nu le mai priau nici oasele, nici mărunțaiele de la măcelării.

În iunie, cățelele gâfâiau la umbră și așteptau să nască. Când fătau, muierile le înecau plozii în zoaie. Câte șase făceau, pestrițI, orbi și grași. Dacă mai scăpa câte unul-doi, s-apucau să sugă țâțele roșii și pline. Atunci nu te puteai apropia de ele. Rânjeau colții și se dădeau la picioare.

Într-o vară îi apucase o turbare. Muriseră pe capete: al mecanicului, ai oltenilor și vreo câțiva străini. Se mușcau unul pe altul și înțepeneau. A murit și al lui Gogu. Îl sângerase unul de beregată. Mergea tot cu capul în jos și nu mai mânca. După o săptămână înlemnise lângă uluci…

Croitorul l-a găsit. Avea ochii sticloși și se lungise. L-au dus ucenicii lângă baltă. Ceata s-a risipit, iar pe dulău l-au ciugulit ciorile. I-au lăsat doar blana bogată.

Din inima lui neagră mâncase o cățea.

• „Rudele” lui Bică-Jumate

Mulțimea privea tăcută și neclintită ferestrele casei de peste drum. Femeile, atât de vorbărețe altădată, nu scoteau un cuvânt. Geamurile negre, cu perdelele lăsate nu scăpau nicio lumină. Era frig, într-o zi de iarnă, spre seară. Cerul, mort, încremenit, ca o pătură înghețată. Din el scăpau niște floace albe de zăpadă, rar, parcă fără chef. Câteva sute de oameni așteptau nemișcați în fața porții: muierile, cu broboade negre așternute pe obraz și cu pumnul strâns; în spate, bărbații, mestecând tutunul între fălci sau aprinzând țigările unul de la altul. Din când în când se auzea un ropot mărunt de picioare degerate, dar atât, nu spunea nimeni nimic, înțeleși, ca și când ar fi vrut să nu tulbure somnul mortului, ascuns dincolo de zidurile mute ale casei cu două caturi.

Rudele pândeau neliniștite din casă ulița aglomerată. Speria mai ales această tăcere apăsătoare, stăpânirea cruntă din ochii oamenilor. Pe o masă aștepta coșciugul, acoperit cu un giulgiu alb. Era un sicriu de brad, ieftin și întocmit la iuțeală de doi meșteri din alt cartier, cărat noaptea la domiciliul cămătarului, ca să nu afle lumea că Bică-Jumate nu mai era. Dar lumea tot aflase, erau cu toții aici și așteptau.

Mortul stătuse trei zile și, deși iarnă, începuse să miroasă și nu mai puteau întârzia fără să-l fi dus la cimitir. Rudele așteptau să sosească dricul, tocmit tot în taină, să-l care la Străulești, un cimitir de la marginea orașului, până unde, gândeau, nu va merge nimeni, cu siguranță. Popă nu chemaseră, pentru că niciunul din preoții mahalalei n-ar fi venit să-i cânte la cap fără primejdia de a fi sfâșiat de oameni.

Și clipa sosirii dricului se apropia. Nu puteau s-aștepte nici noaptea. O dată cu căderea întunericului, porțile cimitirelor se închid. Fratele mortului tocmise o ceată de milogi, să-l bocească, dar cerșetorii, orbii și schilozii trebuiau să aștepte la capelă, tocmai pentru a nu băga nimeni de seamă că vestitul cămătar al Cuțaridei pleacă în lumea celor veșnici.

Rudele, vreo două femei și vreo trei bărbați, așteptau încremeniți pe niște scaune. Își blestemau în gând soarta pentru că răsturnaseră casa cu susul în jos și nu găsiseră decât o ladă plină de polițe. Banii, răposatul și-i ținea în altă parte, și toți bănuiau că fratele mortului știa unde și-i ascunsese, și-l priveau cu o ură neascunsă. Și aici, în încăperea fără lucruri, domnea o tăcere apăsătoare. Femeile se închinau din când în când și priveau spre podele.

Bică-Jumate dormea netulburat în coșciug, cu fața acoperită de giulgiul cel alb. Era un bărbat trecut de 50 de ani, cu o față suptă, scund cât să intre într-o ladă. Într-adevăr, sicriul semăna cu o ladă soldățească de campanie. Cei de față dormiseră cu schimbul în timpul priveghiului și, până pe la prânz în ziua aceea, bănuiau că vor scăpa cu fața curată, că gardul înalt de piatră ce ascundea casa întunecoasă va ocroti taina lor, ținută atât de bine. Dar pe la patru, când una din femei trăsese puțin colțul unei perdele, ca să privească în stradă, spuse cu spaimă:

— Uitați-vă ce-i afară!

Rudele se înghesuiră și văzură mulțimea tăcută, strânsă pe neștiute în fața porților de lemn, totdeauna legate cu un lanț gros. Jos, în curte, se mișcau neliniștiți câinii lupi ai stăpânului, înfometați și gata să sfâșie pe cineva. Urmele ghearelor lor, rămase în zăpadă, acoperiseră curtea. Animalele adulmecau o primejdie de afară și nu urlau dezlănțuite, ca de obicei, mulțumindu-se să pândească numai pe cei din uliță, cu ochi răi și întărâtați.

Trecu așa un ceas sau mai mult. Oamenii nu aveau ce să-și spună încă. Îi strânsese laolaltă vestea adusă de o femeie:

— A murit Bică-Jumate, azi îl înmormântează. Vor să-l scoată din casă pe furiș...

Copiii rămăseseră acasă, și dacă se mai încumetase câte unul într-aici, spre locuința cămătarului, fusese pus pe goană, pentru că ceea ce avea să urmeze era o treabă serioasă, de oameni mari.

•

Dricul sosi dinspre Filantropia, hurducăind prin gropile drumului nesigur, acoperit cu bălți înghețate. Pe capră stătea un cioclu îmbrăcat în haine negre. Pe cap avea o pălărie caraghioasă cu pampon din pene de gâscă, date și ele cu tuș sau cu altceva. Mâna caii nepăsător, nebănuind că o să

găsească atâta lume de față. Era numai mirat că înmormântarea trebuia să aibă loc atât de târziu și vorbea cu ajutorul lui, aflat tot pe capră:

— Ce-o mai fi și asta? Să duci omul la groapă când e noapte! …

— Nu i-o fi plăcut lumina soarelui, spunea leneș și plictisit celălalt cioclu, un om înalt și slăbănog, cu mâini lungi ca de maimuță și un chip livid de băutor.

Dricul intrase într-un șanț acoperit cu o zăpadă pufoasă, și o roată din spate se scufundase până la butuc. Ajutorul se dădu jos, blestemând mahalaua împuțită cu oamenii ei cu tot.

— Încă puțin, spuse scrâșnind, și rupeam spițele…

Caii se opintiră de câteva ori și în cele din urmă echipajul ajunse iar pe drumul cel bun.

Cioclii nu văzuseră până atunci mulțimea. Când unul din ei observă rândurile de femei și bărbați încremeniți în fața porților avu un fior de spaimă.

— Ce-i cu ăștia? întrebă.

— Așteaptă și ei pomana mortului…

Caii se opriră adulmecând.

— Ptrrr!

Noii-sosiți priviră porțile ferecate cu lanț și lacăt și ferestrele întunecate.

— Hei, nu-i nimeni aici? întrebă tare cel care mânase caii, sărind jos de pe capră, și se întoarse spre mulțimea tăcută, parcă zidită cu picioarele în zăpada înghețată.

Nu răspunse nimeni. Nicio perdea nu se clătină.

— Unde-i mortul, oameni buni? întrebă ajutorul, că aici ne-a dat adresa.

Cineva, o muiere bătrână, făcu semn către poarta spurcată a cămătarului. Cioclii se apropiară și bătură tare cu pumnii în scândurile lustruite.

— Hei, n-auziți? A venit dricul!

În cele din urmă se deslușiră pași prin curte. Lanțul căzu cu zgomot și oamenii din uliță zăriră o clipă chipul verde al fratelui, speriat ca un șobolan.

— Intrați, spuse el scurt.

Cioclii înțeleseră că ceva nu era în regulă și se strecurară repede dincolo de poartă, urmându-l pe bărbatul necunoscut

care tocmise acum trei zile echipajul mortuar. Ajunși în casă, cioclii își scoaseră pălăriile caraghioase și își făcură cruce.

— Gata, ați venit? întrebă o femeie, cu puțină spaimă în glas.

— Am venit.

— Să pornim, atunci, adăugă altcineva dintr-un colț. Bateți capacul coșciugului…

Cioclii se mirară:

— Cum, nu mergeți cu el neacoperit?

— Nu, făcu sec fratele mortului. Nu e timp de întrebat.

Una din femei aduse două păhărele de rachiu, întinzându-le noilor-veniți:

— Luați, de sufletul mortului!

Cioclii băură de două ori la rând și se apucară de treabă, trăgând cu urechea spre stradă. Dintr-acolo nu se auzea nimic. Când capacul fu bătut în cuie cineva spuse:

— Și mânați mai cu viață, că v-ajungem noi!

Se mai bău câte un pahar cu rachiu. Unul din bărbați și o femeie rămaseră acasă. Ceilalți își luară paltoanele din cui cu o strângere de inimă care nu scăpă nimănui. Ușa fu dată de perete. Se auzi un scâncet de femeie, atât de nepotrivit, încât toți priviră înapoi, ca și când ar fi vrut să-l oprească.

Cioclii apucară coșciugul: unul de un capăt, altul de celălalt și coborâră încet scările. Fratele mortului dădu de perete poarta casei, înfruntând privirile dușmănoase de-afară.

Mulțimea încremenită până atunci începu să se miște. Morții înspăimântă întotdeauna pe cei vii, amintindu-le viitorul, și o secundă cele câteva femei mai din apropierea curții fură gata-gata să-și facă cruce, dar o ură veche, strânsă de ani de zile, le înțepeni mâinile și așa înghețate.

Bărbații priveau sicriul negeluit, din scânduri ieftine de brad, cu capacul bătut în cuie.

— L-au ascuns, spuse unul.

— Calic a fost, calic moare!

Glasurile se aprinseră:

— Mie mi-a luat trențele din casă, strigă o femeie. Am venit la el și i-am căzut în genunchi: „Domnu Bică, îmi mor copiii de foame, mai păsuiește-mă!” El, nimic: inimă de câine!

— Pe mine m-a scos la vânzare! A protestat polițele și mi-am mâncat de sub unghie ca să plătesc *aucații*…

— Cerea camătă. Îți da o sută, îți cerea o sută jumate…

Poarta fu închisă repede în urma celor care trebuiau să urmeze mortul. Cioclii desfăcuseră ușa de cristal a dricului și așezau sicriul pe niște bulumaci, acoperiți cu o blană de scânduri, peste care se așternuse o pânză neagră.

— Pleacă, ne lasă!

— Eu mi-am dat foc la casă, numai ca să n-o ia el! strigă o femeie mai dintr-o parte.

— Pe-al meu când l-au schilodit la fabrică și-am vrut s-aduc doctoru l-a lăsat fără un sfanț pentru că n-aveam ce-i da în garanție!

Glasurile muierilor și ale bărbaților se amestecau acum ca o grindină.

— Avea bani să cumpere și biserica, și uite-l cum pleacă la groapă, fără slujbă, fără popă…

— Dormea pe polițele noastre, cu care ne storcea pe la judecăți și pe la portărei…

Rudele se făceau că n-aud, privind la ciocli, înspăimântați și ei puțin, care împingeau coșciugul mai în fundul dricului.

— Haideți, mai repede, spuse scrâșnind fratele mortului, mânați, că vă dau un bacșiș…

Cioclii închiseră în cele din urmă ușa dricului și se urcară în grabă pe capră.

— Pleacă! făcură cu spaimă muierile din față ca la un lucru neașteptat.

Urmă un moment de descumpănire. Bărbații se bulucirăspre cai, dar aceștia porniseră, opintindu-se și asudând de efort. Cioclii îi biciuiau fără milă.

Dricul hurducăi prin gropile uliței, clătinându-se când pe-o parte, când pe alta.

— Cade el de-acolo! spuse cineva, și vorba asta îi împacă oarecum pentru că urmară rudele, așteptând parcă să se întâmple acel fapt care i-ar fi răzbunat fără ca ei să mai facă ceva.

Arcurile negre de metal erau bune și de fiecare dată sicriul mișcat când încolo, când încoace revenea la locul său. Marșul precipitat îi încălzise pe oameni și stârnise în rândurile lor o oarecare veselie.

— Haideți după el, să-l ducem până la cimitir.

Femeile călcau apăsat, hotărâte să facă un lucru despre care nu știau prea multe până acum.

— După ce-l ducem, îi dăm foc la casă! spuse un bărbat îmbrăcat într-o scurtă vătuită, plină de unsoare.

— Mie mi-a pus poprire pe leafă pentru că n-am mai avut cu ce să-i plătesc…

— A făcut șase case pe Grivița din dobânzi!

— Se ținea cu judecătorii și cu sergenții.

— Ne scotea trențele în stradă și-și bătea joc de sufletul nostru…

Cioclii loveau caii tot mai tare. Dricul se hâțâna ca o corabie și mersul echipajului mortuar se transformase într-o goană bezmetică. Rudele se țineau bine, agățate de arcurile de la spate, trăgând înspăimântate cu coada ochiului înapoi, pentru că nimic nu este mai fioros decât mânia unui grup de oameni.

Când s-apuce spre Ateliere, dricul fu cât pe-aci să intre într-un tramvai, care opri cu greutate. Vatmanul se dădu jos și începu să înjure în gura mare, dar cine îl mai asculta? Se întuneca tot mai mult și goana nu conteni. Ceferiștii atunci ieșiți din schimb întrebau de pe trotuare:

— Unde-alergați așa, măi oameni buni?

Convoiul fără cruce, străbătând Grivița în galop, le stârnea curiozitatea:

— A murit Bică-Jumate…

— Aha, cămătarul…

— Ăla de-a fost plutonier în armată și s-a pricopsit pe spinarea săracilor…

— Ăla de nu bea, nu mânca…

— Ei, uite-l că a luat-o și el din loc!

— Nu l-ar mai încăpea pământul, că pe mulți a mai nenorocit…

Când să treacă podul Constanței, dricul se opri. Bariera era lăsată și cioclii n-aveau ce face, cât ar fi vrut ei s-ajungă mai repede la Străulești. Rudele, nădușite ca vara sub paltoane, gâfâiau cu ochii cârpiți de groază la mulțimea care ajunsese iar lângă dric, privind cu mânie sicriul, scăpat de pe bulumaci de atâta goană, ridicat în picioare, cu mort cu tot, de parcă și răposatul ar fi simțit ura celor ce-l urmau la groapă.

— Nu scapi tu! strigă o muiere bătrână, ridicând mâna ei osoasă ca o gheară deasupra capului. Nu scapi tu, m-auzi?!

Cioclii tremurau pe capră și abia stăpâneau caii tulburați de rumoarea glasurilor din spate.

— N-ai să dormi liniștit! Nu e liniște pentru tine nici pe lumea cealaltă, tâlharule, care ne-ai batjocorit fetele și ne-ai vândut!

Ceva scânteia în aerul rece, o ură surdă, stăpânită multă vreme și aprinsă acum ca benzina. Goana după dric și teama din ochii rudelor ațâțau și mai mult femeile și bărbații obosiți.

Trecu o locomotivă în manevră și cantonierul ridică bariera uluit. Convoiul trecu. Dincolo de șina Constanței, drumul iar se strică și goana dricului se mai domoli. Pe aici treceau camioane și căruțe, și zăpada era neagră de noroi și spartă. Se întuneca tot mai mult și cădea o ninsoare rară, ostenită. La geamurile prăvăliilor se aprindeau primele lămpi, niște lumini triste, galbene, abia pâlpâind dincolo de sticla înghețată.

Atunci mulțimea înțelese că, fără vestea adusă de femeia aceea în mahala, rudele lui Bică-Jumate l-ar fi înmormântat pe cămătar noaptea, pe neștiute, și nimeni nu l-ar fi dus cu atâta alai la cimitir. Rândurile se îngroșaseră, pentru că de pe Grivița mai veneau oameni care-l cunoscuseră pe ticălosul de răposat. Până la cimitir mai era cam un kilometru.

Atunci se întâmplă ceva neașteptat. Din cauza unei hurducături, coșciugul alunecă cu totul spre spatele dricului și capacul bătut în cuie se desfăcu, alunecând într-o parte. Giulgiul sfâșiat de cuiele smulse lăsă o clipă să se vadă trupul mortului și chipul său palid, care parcă rânjea batjocoritor către cei ce-l urmau.

Rudele vrură să oprească, dar glasurile din spate erau atât de amenințătoare, încât se rugară în gând să ajungă mai repede la poarta cimitirului, să scape de răposat.

— Uite-l, râde de noi! strigă o femeie.

— S-a desfăcut capacul. Acuși pică în stradă!

— Stă cu mâinile pe piept și pare liniștit…

Nu se știe cine, mâniat pe neașteptate de nepăsarea mortului, ridică un bulgăre de gheață și îl aruncă în ușa de cristal a dricului, peste capetele rudelor, care se aplecară înfricoșate. Se auzi un zgomot sec de sticlă risipită și văzură și mai bine sicriul de lemn negeluit, în care se zbătea parcă Bică-Jumate, dând să iasă afară, țeapăn cum era.

Ceea ce trebuia să se întâmple se întâmplă atunci, tocmai când erau foarte aproape de intrarea cimitirului. O ploaie de bolovani și de bucăți de gheață se abătu asupra echipajului. Cioclii auziră sfărâmarea geamurilor și bătură cu desperare caii,

dând să intre pe poarta de fier a Străuleștilor, dar în fața clopotniței se izbiră de un zid de oameni. Erau milogii, vreo cincizeci de bărbați bărboși, numai zdrențe, care începură să huiduie și să lovească cu picioarele în burțile animalelor.

Se făcu o învălmășeală cumplită. Zadarnic băteau clopotele tocmite. Fratele mortului se ridică pe trotuarul de pământ și începu să răcnească cerșind mila mulțimii:

— Frați creștini! Nu intrați în păcat!

— Voi sunteți frate cu dracu, nu cu Dumnezeu! strigau femeile, înghesuindu-se spre ușa fărâmată a dricului, prin care bărbații traseră afară sicriul din scânduri ieftine.

— Fraților, ce vreți să faceți, fraților! strigau rudele.

Milogii nu înțelegeau prea bine ce se întâmplă. Fuseseră tocmiți să vină la cimitir și să întâmpine dricul cântând:

„*Primește-l*, *Doamne*, *în pământul tău*...” și acum vedeau cu mirare cum coșciugul e cărat de muieri și de bărbați, dincolo de cimitir, nu la groapa de veci.

Drumul nu ținu mult. Fratele mortului apucase între niște femei și întrebă prostit:

— Unde-l duceți? Unde-l duceți?

— O să vezi tu, acuși...

Nu-l lovea nimeni, nu-l privea nimeni, deși lui de asta îi era foarte frică.

Mulțimea ajunsese pe un dâmb în spatele cimitirului. De acolo de sus se auzea văicăreala cioclilor, care priveau dricul spart și fărâmat și caii deshămați care o luaseră razna pe câmpul înghețat din jur. Aici domnea o liniște încremenită. Bătea un vânt ascuțit și pașii se scufundau în zăpada moale ca într-un nămol.

Strigătele se potoliseră. Patru bărbați cărau cu pași măsurați lada de lemn, privind când și când la chipul lui Bică-Jumate, abia văzut sub seara cenușie.

— Atârnă greu! spuse careva.

Mulțimea se destramă. Femeile urcau cu greutate dâmbul acoperit cu zăpadă. După ele rămâneau găurile mari de ghete în care se scufundaseră ceilalți. La urmă de tot pășeau milogii, orbii și ciungii, cântând fără să știe de ce: „*Primește-l*, *Doamne*, *în pământul tău*!” Aveau niște glasuri dogite de beție, răsunând până departe peste câmpia încremenită. Păreau mulți și înalți, urmând celorlalți în trențele lor murdare, al căror miros pierise

în frigul locului deschis. De la cimitir se mai auzea rar clopotele, bătând fără noimă:

— Bang!

— Bang!

— Bang!

Rudele plângeau sfâșietor, rătăcite între muierile și bărbații îndârjiți. Cei ce purtau sicriul se opriră lângă o podișcă mișcătoare ce spânzura deasupra Colentinei. Râul avea o pojghiță subțire verde și părea nemișcat. Pe malurile albe de zăpadă rămăsese mulțimea înspăimântată parcă de judecata care avea să urmeze, privind fără milă la bărbații care îl duceau pe cămătar.

Numai milogii cântau la nesfârșit, în speranța unei pomeni:

„*Primește-l*, *Doamne*, *în pământul tău*…”

Ajunși la mijlocul podului, oamenii se opriră, cătând înainte spre locul unde cerul întunecat al zilei de iarnă se unea cu linia câmpiei. Cerșetorii tăcură pe neașteptate și nu se auzi decât gâfâiala mulțimii, care respira dezordonat.

— Ca un câine ai trăit, câinii să te mănânce! rosti unul dintre purtătorii coșciugului, și lada de lemn fu zvârlită peste balustrada podișcei.

Sicriul pluti puțin deasupra râului, se auzi un trosnet ca de mal surpat și gheața se sfărâmă de greutate. Prin copca făcută, mai putură să vadă cu toții în lumina scăzută a sfârșitului de zi chipul rânjit al mortului, îngropat fără cruce, fără lumânare…

• La pârnaie

La urmă, starostele făcea prăduiala-n două părți. Una o lua el, spunând:

— Pentru că vă țin în spinarea mea și vă dau să mâncați și să beți.

Ei împărțeau restul. Atunci îl priveau cu dușmănie pe Stăpân, dar nu crâcneau.

La o petrecere, când le cântau lăutarii, ucenicul a cerut și el de băutură. S-a supărat Bozoncea:

— Mă mucosule! De ce faci zaur? Aici eu comand! Vrei molan, vrei crăpelniță? Cere! De plătit, eu plătesc! Ăl mai mare!

Și l-a dilit cu laba lui grea peste gură, să-l învețe că între hoți unul taie și spânzură, nu o sută. Râdeau ceilalți. El de unde să știe? A mai adus cârciumarul o damigeană, au mai cântat guriștii:

Toarnă, *Leanțo*, *toarnă*!
Toarnă vin, *toarnă pelin*,
Pân' la ziuă-așa s-o țin!
Căci așa ne prăpădim,
Cu pastramă și cu vin...

S-a șters Paraschiv la gură, n-a uitat palma. Nici mă-sa nu dăduse-n el. În gândul lui și-a zis: „Lasă, neică, îți arăt eu, numai să-mi vie bine!" La altă împărțeală, a apucat să-i șoptească lui Gheorghe:

— Ce zici, Treanță?

— Ce să zic?

— El luleaua și noi mușțucul! Așa o fi și pe lumea ailaltă?

L-a simțit cataroiul dușman. S-a ridicat de la locul lui, mare și duhos:

— Ce-i, ucenicule? Ți s-a urât cu binele?

Atât a spus și s-a așezat, privindu-l crunt. Oacă și ceilalți se uitau speriați. Îl știau pe Stăpân. O dată dădea cu cuțitul. L-a

apucat frica și pe Paraschiv. Starostele trebuia lovit altfel, pe la spate. Întâi să-i câștige și pe ceilalți, pe Nicu-Piele, pe Sandu și pe Gheorghe. Cu ăl bătrân era mai ușor. Mână-mică avea și el o răfuială cu starostele, nu s-ar fi dat îndărăt...

•

Până atunci, însă, s-au mai împuținat. Întâi l-au prins gaborii pe Nicu-Piele. Ieșise în treabă cu Sandu pe Grivița. Toată strada era plină de o zeamă neagră de noroi, în care se înfundau căruțele și caii. La marginea trotuarelor se mai vedeau urmele zăpezii mieilor, murdare și înghețate. Pomii încremeniseră cu mugurii închiși. Un ger târziu stăruia deasupra orașului. Cerul negru și zdrențuit atârna peste prăvăliile negustorilor. Vântul rece smucea firmele de tablă. Pungașii, zgribuliți, căutau un client. Înainte mergea lunganul, după obicei, privind vitrinele pline și trăgând cu ochiul. Ce-i veni lui Nicu-Piele să se înghesuie într-un barosan! I-a făcut un vânt ușor drept în brațele lui Sandu. Acesta i-a băgat mâna în buzunar. Cum s-au încurcat, cum au făcut, că s-a gâdilat clientul și-a început să strige: „Hoții!” Până să se întoarcă, sergenții au pus laba pe lungan. Sandu-Mână-mică l-a urmat prin mulțime, făcându-se că nu-l cunoaște. Păgubașul îl lovea peste gură cu pumnii pe Nicu-Piele. S-au oprit tocmai la prefectură. Se dusese libertatea lui! Celălalt a rămas la porți, s-a uitat. Știa ce înseamnă prefectura...

Dacă l-ar fi poprit pe la vreo circumscripție, se mai putea face ceva. Mituiai presarii, paznicii, aceștia se făceau că au pierdut actele, se împăcau, dar acolo cine se încumeta? Mână-mică trecuse prin astea. Întâi te fotografia, îți lua apoi urmele de la degete, te tundea și te trimitea la zdup. Tot o să-i dea doi coți de pârnaie, socotea. Alergă repede la Bozoncea, să-i spuie tărășenia. Aceasta juca cărți cu ucenicul și cu Gheorghe.

Stăpânul l-a văzut fiert, copt.

— Ce-i?

— Au pus laba pe Nicu-Piele...

Ăl bătrân a lăsat foițele.

— Unde?

— În Grivița, la podul Basarab. Eram în șuteală și s-a prins clientul.

Se făcuse tăcere. Starostele a zis scurt:

— Gata, ușcheală, să nu deschidă pliscul! Rămâne numai Didina. Noi coborâm la groapă. Strângeți-vă catrafusele...

Într-un ceas, se topiseră. Pe drum, spunea Bozoncea:

— Numai de n-ar da pe gură…

Și se gândea că or s-o ia pe țigancă și-or s-o bată să spuie unde se ascund, cum o mai bătuseră. Dar ea era învățată și-a dracului, nu l-ar fi vândut. Mahmuri, s-au oprit la o cârciumă și s-au pus pe băutură. Patru kilograme de drojdie au băgat în ei. Atunci a aflat Paraschiv că cine deschide gura și-și vinde tovarășii nu mai scapă de cuțitul starostelui. Gheorghe îl pregătea:

— Te umflă din așternut dacă nu știi din vreme. În somnu ăl mare te-nhață. Te duce pe sus și te pune la canoane. Întâi îți dă o palmă. Nu spui, cheamă un gealat. Te duce la beci și te ține trei zile nemâncat. Pe urmă, iar te cheamă. Spui? Nu. Bine! Te bate la pielea goală. Te dezbracă, udă o frânghie și-ți face spatele negru. Te deșteaptă cu apă, te întreabă iar: „Spui?” Și te gâdilă la momițe. Tu o încurci. Iar te bate. Până-ți dai sufletul. De fier să fii, și tot scapi ceva. Atâta le trebuie. În felul ăsta, pun gheara și pe alții și, de la unu puțin, de la altu puțin, află restul. Așa e meseria. Pe mine, când m-au prins ultima oară, n-am scos un cuvânt. Am făcut pe Mutu de la Manutanță…

L-a auzit Sandu. S-a strâmbat la el și-a scuipat în râs.

— Iar vorbești, hahalera dracului! Se laudă, Paraschive, nu-l asculta! Ăsta, numai gura-i de el! Cum ia o dușcă de basamac, începe să taie piroane. Mă mir că nu ți-a spus cum a furat el în Banca Națională…

Codoșul nu se sinchisea. Căpătase sămânță la limbă:

— Când ești acolo, zici în gândul tău că termini cu toate, numai să scapi sănătos. Asta până la poarta pușcăriei, că pe urmă, numai soarele dacă-l vezi, a ta e libertatea! Iar te-apuci de meserie!

Stăpânul tăcea, întunecat și crunt. Se simțea bătrân și obosit. Se gândea cât o să-i mai meargă și lui, că se cam trecuse, i se înmuiaseră oasele, și, dacă l-ar fi prins, nu mai scăpa. În tinerețe, fugise de la pârnaie, era mai ușor. Ager, cu sângele fierbinte…

•

Ce mai primăvară! Plesneau florile de salcâm și toată groapa era verde, verde, plină de dudău și barba-popii. Mărăcinii aveau tulpinile cât sulița. Vântul se încorda în ele ca într-o harfă. Și

cădeau niște nopți line, cu stele albe și mărunte. Lângă baltă se aprinseseră iar focurile. Limbile lor lingeau iarba tânără.

Hoții veneau la apusul soarelui, se lăsau pe râpi și înnoptau sub maluri. Gheorghe cânta:

Mingea mea,
Mingea mea,
S-a ales, *bules*
De ea.

Mână-mică aducea sacul cu haleală, și ucenicul – trențele de dormit.

— Bine mai e! spuse Sandu, așezându-se.

Trase în piept aerul proaspăt și-și scoase chiștocul.

Bozoncea își trânti șapca în praf. Avea poftă de glumit. Trecuse o săptămână și nu-i luaseră ibovnica. Asta însemna că Nicu-Piele își ținuse gura. Strigă la Gheorghe:

— Treanță!

— Ei?

— Suntem, mă, boieri?

— Suntem.

— Avem, mă, ce ne trebuie?

— Avem!

— Suntem cumnații lui Dumnezeu-piele goală?

— Suntem!

Râdea Paraschiv, râdea Sandu. Ăsta era hazul lor. Vântul primăverii spulbera focul în toate părțile. Dinspre rampa gunoierilor cădea un miros greu de floare de salcâm, dulce și parșiv. Și-au tras ciolanele mai lângă flăcări.

— Ar trebui să luăm Grivița asta de la un cap la un cap... spuse starostele.

De mult pusese el geana pe negustori.

— Să-i scuturăm nițel, adăugă și ăl bătrân.

— Numai să iasă și Nicu din pușcărie, să se întoarcă și Oacă de la Filaret...

Erau puțini, și asta cerea îndrăzneală.

A treia noapte, au picat poterele. Jandarmii au înconjurat groapa. Căutau pe dezertorii fugiți de la armată. Trei camioane s-au deșertat la rampă. Soldații și-au stins țigările și n-au mai vorbit. Un căpitan i-a împărțit în plutoane și au coborât. Nu

cunoșteau. Gunoaiele au început să se prăbușească. O dată a ciulit Stăpânul urechea.

— Șase! a strigat scurt.

Companiile erau departe. Jandarmii trebuiau să treacă balta, și tot nu-i găseau. Gheorghe a răsturnat un ceaun cu apă peste focul mic și a împrăștiat cenușa cu piciorul lui desculț. Mână-mică piti pirostriile și păturile în buruiana tânără. Au apucat potecile acoperite cu iarbă și s-au furișat la buza apei. Soldații atinseseră fundul. Se uitau. Întuneric beznă. Pungașii au intrat în apa rece, care le pișca pielea. Abia dase trestia, și lintița aluneca, umedă, pe degete.

— Stați aici, le-a spus Bozoncea.

Ajunseseră la un dâmb uscat și se odihniră. Era liniște, nu se auzea nici vântul.

•

Până dimineața au cotrobăit jandarmii groapa. N-au pus mâna pe ei. În zori, hoții au auzit motoarele mașinilor păcănind pe drumul Cuțaridei.

— Scăparăm! a oftat Sandu ușurat.

Toată primăvara au bătut Grantul și rampa de mărfuri. Gheorghe înainte, cu mâinile în nădragi, Sandu, pestriț și bocciu, trențăros și desculț, scuipând cu râvnă într-o parte, pe urmă ucenicul, golaș și ușchit, numai într-o cămașă, ținându-și din când în când pantalonii legați cu o sfoară și, la urmă, starostele, șiștirit, abia scăpat din brațele Didinei, ca după o moarte, ostenit, mestecând tutun, parcă nici nu-i mai ajungea pielea pe el. Treceau linia ferată, ocoleau vagoanele negre, pline de țiței, săreau scările lor unse și ajungeau la rampa Reginei, în piață.

— Ce ziceți, nătăfleților, spunea Bozoncea, trecem pe la simigii?

— Trecem, făcea codoșul, să-i târguim puțin…

Și să-i fi văzut pe greci, că le plângeai de milă. Cișmele la ochii lor, nu alta! Ăștia aveau tarabe la capătul pieței, vindeau covrigi cu susan, corobețe, halva, peltea și semințe. Toamna umpleau prăvăliile cu bostani copți. Pe toată rampa se scurgea un miros dulce, care aducea lucrătorii de la Regia de tutun în fața dughenelor.

Pungașii își umpleau buzunarele goale de dimineață. Priveau de departe alvița. Liftele o întindeau pe tarabe după ce-și legau șorțurile.

Întâi îi vedea Iani.

— Țineți-vă, bre, că vin bandiții! striga el celorlalți în gura mare.

Hahalerele abia se târau. Le era lene și căscau. Se întindea Sandu, Gheorghe își troznea degetele, Paraschiv fluiera cu voie bună lângă Stăpân.

Simigiii ieșiseră cu lopețile de copt covrigii la spate.

— Îi rupem! zicea unul. Nu le mai merge!

Hoții nu se sinchiseau. Țineau mâinile în buzunare și cu ochii pe prăvălii!

— Bună dimineața la negustori! rostea Bozoncea.

Grecii mormăiau, pe sub mustățile lor mari, răspunsul.

— Dați, mă, bună ziua Stăpânului! se înfuria Gheorghe din spate.

— Lasă-i, Treanță, spunea moale starostele, și se întorcea iar spre ei: Merge marafetul?

Negustorii, numai ochi. Acu-i acu! Paraschiv se lipea de tarabe. La el nu prea se uitau, că nu-l știau. Ceilalți se opreau alături. Pe urmă începea cearta. Ăl bătrân era cu mușstarul sărit de cu noaptea. Se băga sub burțile lor.

— Zi, faceți pe-ai dracului, nu ne blagosloviți c-o vorbă bună? Acum vă caftesc!

Simigiii se trăgeau mai spre uși. Cel tânăr și cu Sandu, în timpul ăsta, gata cu laba-n coș. Cât te-ai șterge la ochi, semințele erau tocmai în fundul nădragilor.

Bozoncea tăcea oțărât. Tot Gheorghe spunea:

— Lasă-i, nu-i bate! și-l trăgea de mânecă. Apoi grecilor: Zi, tot nu l-ați învățat de frică pe Stăpânul? O să vă taie el cu mânușița lui într-o zi pe toți…

Și umfla o mână de covrigi. Plecau apoi liniștiți, petrecuți de huiduielile negustorilor. Mână-mică se mai întorcea către ei și zicea:

— Măăă!

Simigiii arătau lopețile late de lemn, plini de curaj.

— Pungașilor! Bandiții… striga Iani.

Asta până au băgat spaima în ei, că pe urmă ieșeau singuri cu darurile, unul o jumătate de dovleac, altul o alviță, numai să-i lase în pace. Până la prânz aveau burțile pline.

Așa au dus-o, mai cu găinării, mai cu ciordeală, ba un joc de cărți, se țineau la adăpost, că-i căutau gaborii.

De paște, i-a pornit starostele la tiribombe, în Mandravela. O luase și pe Didina, s-o plimbe, să mai ia aer. Au trecut Cuțarida târându-și caroasele. În grădini înfloriseră corcodușii și merii. Un miros greu, dulce, stăruia peste câmpul verde. Spre Tarapana, tăia primăria niște străzi noi și lucrătorii abia ridicau maiele grele cu care băteau pietrele. În grămezile de nisip dormeau femeile venite cu ei. Soarele ardea.

— Ce bună ar fi o baie! spuse Paraschiv.

— De, c-o să mergem acu-acu, făcu Gheorghe.

Ibovnica trecu pe lângă gardurile văruite și culese un braț de liliac. Floarea lui mică, bătută, albastră cum era cerul în dimineața aceea, se mișca ușor în vânt. Mână-mică sugea o creangă de măr și sucul bun îi rămânea în gură. Închisese ochii și umbla în neștire.

— Bine mai e! oftă și Stăpânul.

Prin iarba grasă a maidanului mișunau gâze albastre, cu aripi străvezii. Câte un bâzoi de muscan se arunca în aer și cădea ametit. Din cartiere se ridicau zmeie portocalii, cu cozi lungi, și se auzeau cum le trosnesc spetezele.

Au ajuns pe la patru. Moșii se întindeau într-un colț al Mandravelei și auziră de departe tromboanele și lăutarii. Zarvă mare și lume, grenie. Numai fuste în altițe și floricele. Gheorghe puse ochii pe cizmele ardelencelor. Astea aveau figuri sănătoase și huiduma se dădea în vânt după ele. Le apuca pe la spate de cozi. Fetele țipau speriate și-l băgau în neamul mă-si. Paraschiv căsca ochii la bărci, cu privirile sub fustele ălor de se legănau.

Întâi i-a dus Bozoncea la o cârciumă și-au cerut pui fripți, au băut câteva kilograme de vin și mai cu inima plină au ieșit și ei să petreacă. S-au suit în lanțuri. Acolo cânta o fanfară pe niște bănci, și vreo șase neisprăviți împingeau sus spițele de lemn ale roții uriașe. Țipa Didina de plăcere când o învârtea Stăpânul deasupra capetelor celor de jos. Sub ei, mulțimea pestriță se înghesuia la jocurile de noroc. Țiganca simțea cum se învârtește tot pământul acela, cum se apropie și se depărtează și vântul, dezvelind-o. În salturile mari ale scaunelor care se smuceau, îl vedea când deasupra, când dedesubt pe Paraschiv, privind-o cu ochii lui verzi ca veninul. Pungașul ședea aplecat peste lanțul scurt de la mijloc, și ei i se păru o clipă că o să cadă de acolo, lunecând de pe lemnul lustruit. Roata se învârtea tot mai repede. În urechi avea un vâjâit surd, ca la gârlă, când se

scufunda în apă, și auzea răsuflarea scurtă a ibovnicului, care-i ținea cu palmele leagănul îngust. Ucenicul desfăcuse brațele și se arunca dintr-o parte, valvârtej. Scaunul lui trecu pe lângă al starostelui, fierul îndoit de dedesubt se încordă și scârțâi.

— Ți-e frică? îi strigă el de sus.

— Nu, răspunse țiganca, râzând cu toată gura.

Cerul era acum aprins și norii lui greoi se apropiau. Câteva păsări negre zburau sus de tot, cu mișcări încete, lenețe. Ibovnica nu mai auzi nimic. Își încordă mâna pe lemnul fierbinte și avu spaima că alunecă...

Când coborâră, era palidă și tremura. Nu spuse nimic. Păși clătinându-se, rezemată de brațul lui Bozoncea. Pe ochi îi apăsa încă privirea ascuțită, verde a celui tânăr.

Sandu râdea de Gheorghe. Acesta nu se dăduse în lanțuri.

— Ti-e frică, Treanță, ai? Tu în pat o să mori! zise, și-l scuipă între picioare.

Codoșul înjură, spunând că are amețeli când se urcă în drăcoveniile acelea. Și, pe urmă, în timpul ăsta, mai învârtise câte ceva, să aibă de buzunar.

Sub niște șopruri, alături, pocneau pușțile și tinichelele. Poligonul de dat la semn avea câteva stive de cutii de conserve. Din trei lovituri trebuia să le dărâmi ca să capeți o cană și Sandu își încercă norocul. Puse o piesă de doi lei pe masă și căpătă trei mingi de cârpă, pe care le cântări în palmă. Era stângaci și încercă de trei ori. Premiul l-a luat ucenicul dintr-o singură tragere. Avea ochiul bun și-a curățat raftul. Lui Bozoncea îi plăcea însă la tiribombe. Se strecurară prin mulțimea amestecată și ajunseră în fața aparatului. Plătiră un leu și își încercară puterea. Starostele ceru ciocanul și zise râzând:

— O să-ți stric daravela!

Își suflecă mânecile și se uită mândru la Didina. Vântul de aprilie îi mișca părul bogat și pe fața lui mohorâtă se așternu un zâmbet de mulțumire. Maiul era greu și avea o coadă lungă. Stăpânul măsură înălțimea unde trebuia să pocnească o capsă. Ridică o dată ciocanul și plesni jos drugul de fier al tiribombei.

Se auzi un trosnet și în capul ei se aprinse un foc mic. Negustorul scoase un pol și-i luă ciocanul din mână. Așeză apoi altă capsă.

— Gata, cine mai trage? La încercarea puterii!

— Eu mai trag! râse Bozoncea.

— Păi ai tras.
— Ce, nu mai e voie?
— Nu-ți mai dau.
O dată se supără hoțul.
— Cum adică, nu vrei? Ce-i bulibășeala asta?
— Nu. Ți-ai luat polul, du-te cu Dumnezeu…
Nu-i venea să-și creadă urechilor. Pe aici nu-l știau.
— De!… mârâi.
Celălalt se băgă sub ochii starostelui. Se adunase lume împrejur. Didina îl rugă:
— Să nu dai!
Abia se potoli. Luă maiul și i-l întinse lui Paraschiv:
— Încearcă și tu!
Ucenicul ridică ciocanul. Era greu. Abia îl ridică deasupra capului. Când lovi, capsa nu pocni sus. Țiganca chicoti deodată cu glasul ei limpede și ascuțit. Pungașului i se ridică sângele în obraz. O privi cum râdea în lumina primăverii cu dinții ei puternici și albi, strângând din ochi și prăpădindu-se de neîndemânarea lui. Dacă n-ar fi fost acolo alde Bozoncea, ar fi pisat-o cu picioarele, s-o învețe minte, și îi făgădui în gând s-o sfărâme în bătaie dacă o prinde-o vreodată singură.
Starostele își îmbrăcă haina și hohoti de moliciunea lui.
— Așa oi fi și la muieri!
La plecare, Mână-mică l-a prăjit pe-un carditor care învârtea niște cărți strigând mulțimii:

Două negre, una albă,
Cea cu marca se plătește,
Fii atent și urmărește,
Mizați, domnilor!
Cu o cărămidă nu faci casă,
Nici c-o floare primăvară,
Dacă ți-e frică de baltă,
Pește nu mănânci,
la frumos la-ntoarcere,
Cum a luat și dom' plotonier-major…

Sandu știa șmecheria, o fumase și i-a ciupit banii ginitorului de două ori. Când a înțeles fraierul, era prea târziu. Șutul i-a spus:

— Mai învață, puișorule!

Râdeau toți primprejur, și-au plecat mulțumiți. Se iviseră și niște sergenți pe la margine. La bariera Dudeștiului, s-au despărțit. Stăpânul a plecat cu gagica la ogeacul lor în Trei Coinaci, și Sandu i-a cărat pe ăl bătrân și pe Paraschiv la coardele lui.

Frumos mai mirosea seara de primăvară! Tot Bucureștiul duhnea a mititei și la Tarapana se auzeau lăutarii. Pe lături ardeau felinare vesele.

Numai ucenicul era fiert. Îi stătea gândul la Didina. În timpul ăsta ea se iubea cu Bozoncea.

— Ce-i puișorule? îl întrebă ăl bătrân.

— Ce să fie? Mi s-a urât.

— Las', că știu eu de unde se trage urâtul ăsta…

Sandu zâmbea pe sub mustață. Zise și el într-o doară:

— Te-oi fi săturat de bine, nenică…

Mai că trecuse și vara aia fierbinte, arzătoare. Rar cădea câte-o ploaie. Tot pe malul gârlei ședeau, la Băneasa, pândind trenurile de marfă pe care le scodoleau noaptea.

Într-o sâmbătă au pus mâna sergenții și pe Gheorghe și pe Paraschiv. Plecaseră pe Grivița, să mai miroasă. Salcâmii sălbatici de pe Calea Negustorilor începuseră să se usuce. O căldură moale, de sfârșit de iulie, plutea împrejur.

— Vine iar toamna, oftă ăl bătrân, și noi tot coate-goale…

— Ca mielul ești, Treanță! răspunse nepăsător ucenicul.

Ce știa Paraschiv ce înseamnă o viață de hoț! Să furi treizeci de ani și să nu te-alegi cu nimic, parcă ar fi fost blestemați banii care-i trecuseră prin mână. O casă nu era mare lucru, la urma urmei, gândi. Palate ar fi avut dacă ar fi strâns și n-ar fi risipit cu muierile.

Au trecut de gară și s-au amestecat în mulțime. Grivița gemea de precupeți și de țărani. Negustorii scoseseră stămburile afară, pe scaune, și strigau cât îi ținea gura:

— Care mai cumperi americă, madipolon, serj!

— Ia și te-ncalță! Ia și te-ncalță!

— Uite ce mai costum! Extra, frățioare!

Și-i trăgeau pe mocani de mână, îi băgau în prăvălii și le luau banii.

Manglitorul a adulmecat. Veneau și ceferiștii grămadă. Era zi de leafă și se putea face treabă. Îi ardeau palmele să mai simtă hârtiile de-o sută în buzunare.

— Mai repede, Paraschive, l-a grăbit pe ucenic. Te miști ca ochiul mortului... Haide-ncoace, că am eu șustele mele...

Când să străbată spre Ateliere, au dat cu ochii de sergenți.

— Șestul, sticleții!

Au întors dosul și-au vrut să se strecoare. Când, în față, pe cine văzură? Pe Rică și pe Sulă, cu două bice în mână. Cel tânăr nu-i cunoștea. Nu-i văzuse decât noaptea pe camionagii, la furtul iepelor. Codoșul s-a îngălbenit. L-a tras de mână pe ucenic într-o parte. Era prea târziu. Huidumele îl știau pe Gheorghe.

— Uite-i pe-ai lui Bozoncea! a strigat unul, și le-au căzut în cârcă. Nu mai aveau ce să facă. Bine că vă găsirăm, că de când vă căutăm! zise Rică, și puse mâna pe cel tânăr.

S-a smucit Paraschiv, a vrut să fugă, dar nu i-a mers. Sulă îl ținea pe bătrân. I-au dat pe mâna gaborilor. Tot drumul i-au lovit cu bicele. Sânge îi făcuse.

— Să scoateți caii, c-atât v-a fost!

— Care cai? Ce cai? striga codoșul la ei.

— Las', că știți voi ce cai!

Și iar îi loveau cu pumnii lor ca baroasele. Asta era bătaia aia de-i povestise Gheorghe, gândi ucenicul. Vrea să zică nu scăpase, îi întindeau și lui pielea. Scrâșnea și se uita la Rică:

— Mă, nu scap eu...

Lumea se adunase în păr. Pe drum, spre circumscripție, au trecut și prin piață. Ieșiseră negustorii ca la urs. Râdea Iani din ușa plăcintăriei:

— Hi, hi, hi, uite bre, bandiții...

Se țineau cu mâna de burtă simigiii. Pungașii, să intre în pământ, și mai multe nu. Moarte le-a jurat ucenicul.

— Am scăpat bre, ziceau grecii, legându-și curelele.

Precupețele oftau după Gheorghe:

— L-au luat, sărăcuțul, și ce om cumsecade era!

Apoi se răstiră la negustori:

— Da mai tăceți dracului, că se întoarce el odată și-o să vedeți voi!

Iani își mângâia gușa și striga la prăvăliași:

— Scoateți, bre, plăcintele afară, că nu are cine să le mai fure!

Muierile aruncară cu roșii terciuite în tarabele lor.

— Huo! Că voi sunteți mai pungași decât ei! Vindeți bostanul cu doi lei felia, nu vă e milă de omul sărac! Fir-ați ai morții cu neamul vostru!

— Dar ce-aveți, bre? se mira Iani. Și strânse iar brânzoaicele: Băgați, bre, marfa-napoi, că ne fac proastele astea pagubă!

•

Hoții ajunseseră la circumscripție cu păgubașii împrejur. Acolo au dat camionagiii câte o declarație, cum a fost. Cereau despăgubiri și pedepsirea vinovaților.

Pe caramangii i-au pus sergenții într-o pivniță de ciment. Se dusese dracului și libertatea lor. Gheorghe a scos un muc de țigară din fundul buzunarelor, l-a aprins cu un chibrit pe care l-a frecat de pantalonii lustruiți și a tras un fum adânc în piept.

— Cum e, Treanță? întrebă Paraschiv.

— Rău, vai de oasele noastre, ni le paradesc ăștia!

Își șterse sângele de pe ochi.

— Te doare?

— Nu că sunt obișnuit... și scuipă în dușmănie. Las', că ieșim noi de-aici!

Celălalt tăcea. Nu simțea nicio frică. Numai o mânie grea îi ținea inima. Îi fusese rușine să treacă bătut pe sub nasul negustorilor. Asta nu le-o ierta el așa de ușor.

Al bătrân rumega, frecându-și barba cu palma:

— Paraschive!

— Ei?

— Vezi, nu știi nimic! Am fost la Tulcea după pește. De asta spui că ne ocupăm, negustori... Te taie, te omoară, îl iei pe un știu în brațe. Dacă nu mărturisim, nu are ce ne face!

Tăcu puțin. Se scărpină după ureche.

— Or să ne întindă oasele, poate mai scapi un cuvințel, două. De cai ca de cai, poți să sufli câte ceva dacă n-o să mai poți, dar să nu-i faci cântarea lui Bozoncea, că degeaba mai ieși de aici... Te omoară... Or să ne întrebe: „Da stăpânu vostru pe unde este?" „Nu știu, n-am văzut!" Dacă te-ar pica...

— Bine, mormăi ucenicul.

În pivniță era umezeală și frig. Abia se vedea. Peste vreun ceas, a intrat un sergent și i-a chemat sus la comisar. Gheorghe și-a făcut repede o cruce:

— Țin-te, Paraschive!

Suiră într-o odaie scundă, luminată de ferestre prăfuite, cu geamurile nespălate, în care se aflau două mese nevopsite, pline de hârtii, și câteva bănci înguste și lungi. Împrejur se simțea un miros de tutun prost. Dușumelele erau murdare și se vedea că în camera asta nu se măturase de mult. După o masă, pe un scaun ce scârțâia, ședea comisarul, o namilă de om, gras și burdușit. Pe cap ținea chipiul lui tivit cu fire de aur, cu cozorocul ridicat, dat pe ceafă. De sub masă ieșeau două cizme strânse pe pulpele groase, pline de praf, cu ținte de fier pe tălpi, descusute la carâmbi.

Pungașii, cu sergentul lângă ei, rămăseseră încremeniți lângă ușă. Gheorghe își scoase pripit șapca, ascunzând-o la spate.

— Ăștia sunt? întrebă șeful cu voce răstită.

— Da.

— Noi, să trăiți! se repezi codoșul.

— Vorba! se făcu sergentul spre el.

Presarul mormăi, privindu-i. Se uită la cel tânăr.

— Cum îți zice? îl întrebă.

— Paraschiv.

— Și ăsta cine e? arătă spre cârcotaș.

— Gheorghe, să trăiți! răspunse repede Treanță.

— De ce vorbești, mă, neîntrebat? se supără polițaiul.

După aceea tăcu, privind prin fereastra murdară salcâmii betegi din curte. Umbra lor subțire se lungea pe o hartă așternută pe un perete. Câteva muște îi bâzâiau în jurul chipiului. Sergentul schimbase piciorul din repaus. Nădușise și gâfâia. În odaie era o căldură zăpușitoare. Din stradă se auziră oltenii strigând: „Roșii, ia roșii de bulion!”

Șeful tot tăcea. Se scărpina în cap cu tocul de lemn pe care-l avea în mână. Penița de oțel scotea un sunet limpede. Pungașii îl priviră mai bine. Nu era nici tânăr, nici bătrân. Părea nedormit. Sub ochi avea două pungi vinete de grăsime. Sub pielița lor subțire se zbătea sângele în niște vinișoare albastre.

Vorbi târziu, cu gura pe jumătate:

— Ia zi, mă, unul din voi, care știe ce-i cu caii ălora?

Paraschiv își mușcă limba. Trase cu coada ochiului la Gheorghe. Acesta se îngălbenise de tot.

— Care cai, dom’ comisar, să trăiți? se bâlbâi.

Șeful tăcu, parcă n-ar fi auzit. Sergentul își potrivi mai bine chipiul. Lumina de afară crescuse. Se auzeau mușteleovindu-se de geamuri.

— Ia spune, mă, tu, ălălalt! Ce-i cu caii?

— Nu știu nimic, să trăiți, dom' comisar! se repezi tot Treanță, lipindu-și picioarele desculțe unul de altul, ca la militărie.

— Taci! strigă, ridicându-se și răsturnând scaunul omul statului.

Se proptise cu palmele pe masă.

— Unde-s, mă, caii? urlă de zuruiră ferestrele. Caii, mă, caii căruțașilor, ăi de i-ați furat voi!

Sergentul își strânse mai bine centiroanele. Se băgă în vorbă, ca unul care știa metehnele celui mai mare:

— Spuneți, mă, până nu se supără dom' șef!

— Nu știu nimic! Să fie mama a dracului! se jură codoșul.

— Zău! întări Paraschiv.

Presarul se depărtă de masă și veni spre ei călcând greu în cizme. Pe Gheorghe îl apucă un tremurat.

— Caii! răcni.

Se dădură doi pași înapoi.

Celălalt stătu.

Tăcură.

— Caii, mă, caii! o îndulci comisarul.

Avea niște ochi galbeni, de motan. Îi privea parcă pe dinăuntru. Paraschiv nu mai putu să rabde și se uită afară. Palma celui din față îi căzu grea, peste gură. Avea inele de alamă pe degete și-i clănțăniră dinții.

— Nu da, dom' șef! scrâșni.

Sergentul apucă bastonul lui de cauciuc și închise ochii. Comisarul se repezi și la ăl bătrân. Îl cârpi de două ori, cu dosul peste față.

— Caii… spunea încet, râzând. Haide, mă, spuneți! Unde-s caii, dar repede, că altfel e vai de măiculița voastră! Caii…

— Ce cai? se răsti Paraschiv.

Simțise în gură gustul sărat al sângelui și încleștase pumnii. Șeful se uită la el, zâmbi și vorbi iar:

— Zi, tu ai și clanță mare, ia să ți-o-nmoi eu oleacă!

Dar parcă se răzgândi, se plimbă puțin prin fața lor, strânse fălcile și așteptă. Tăceau.

— Va să zică, nu spuneți! Se depărtă cu mâinile la spate, învârtindu-se pe călcâie. Nu spuneți, bine…

Se rezemă de masa hodorogită. Lor le ardeau obrajii de lovituri, îi privi. Sergentul iar se amestecă:

— Spune mă, tu, ăsta mai bătrân. Dacă i-ați luat, i-ați luat, dar mărturisiți! Scăpați mai ieftin. Dom' șef vă iartă. Nu-i așa, dom' șef? Dacă dați în scris că aduceți caii înapoi, nu vă mai duce la Parchet. Haide, mă, spuneți! Că acolo e mai rău. Voi ați auzit de Parchet?

Hoții tăcură.

Afară trecea un dric. Ascultară fanfara și bocetele rudelor. Comisarul se închină, scoțându-și chipiul. Își făcu și Gheorghe o cruce mare.

— Dumnezeu să-l ierte! zise pios.

Presarul își așeză iar șapca pe părul moale. Să fi fost patru după masă. Dricul trecuse. Se făcu liniște. În lumina stinsă dinăuntru tremurau dungi de praf ca niște gratii albe. Afară foșneau salcâmii și frecau zidul cu crengile lor uscate. Caramangiii priveau dușumelele.

Șeful scoase din saltarul mesei o bucată de pâine și o roșie pe care o tăie cu briceagul. Înfulecă lacom și vorbi cu gura plină:

— Zi, voi n-ați auzit nimic despre niște cai furați! N-oți fi vinovați, mă, și eu vă bat degeaba! Săracii!

— Să crape ăl de știe ceva, să trăiți! spuse Treanță cu inima la loc. Am fost la Tulcea după pește, eu și cu tovarășul ăsta, că cu de-alde-astea ne ocupăm, negustori… Să vă spună și nea Lache, ăl de la haltă, care lucrează la mișcarea trenurilor, că ne-a văzut la gară cu papornițele de pește.

— Care pește? sughiță șeful.

— Peștele de l-am cumpărat. Un leu și jumate chilu! Era și crap, trei lei kilogramu. Clasa una! Să vă aduc și dumneavoastră două chile!

Sergentul înghițea în sec în spatele lor, privind cum dumica cu plăcere comisarul. Mai scosese și o jumătate de castravete din sertar, presărase dintr-o hârtie de pe masă sare, oftă și zise în cele din urmă, mulțumit:

— Și, zi, ați fost la Tulcea?

— Da, dom' șef! Nu-i așa, Paraschive?

— Așa e.

Presarul rămase cu un coltuc de pâine în mână și își curăță briceagul de miezul lui pufos și alb. Îl vârî apoi în buzunarul pantalonilor. Luă un chibrit, îl ciupi cu dinții la un cap, îl ascuți și se scobi în măsele. Mestecă resturile gânditor. Se mai uită pe geam, sugându-și limba, să mai adune sucurile rămase, și întrebă leneș:

— Când ați plecat?

Nu-i mai privi. Se apropie de geam. Aici era mai greu. Vorbi tot Gheorghe:

— Păi să fi fost acum câteva săptămâni. Ne-am suit într-un mărfar și-am colindat toată Dobrogea. Scump peștele, dar face banii. Alaltăieri ne-am întors.

— Hm! mormăi omul de la fereastră.

Și veni aproape de ei. Râdea. Râseră și pungașii, mânzește, că le era inima cât un purice.

O dată se încruntă comisarul:

— Cui vinzi tu pepeni? Dumnezeul mă-ti de huidumă! Da când ați furat, tot la Tulcea ați fost? Caii! Unde sunt caii, că vă bag în pământ!

Și-i lovi pe amândoi cu pumnii, fără milă. Pe Treanță îl pălise cu cizma în boașe. Bătrânul căzu pe dușumea, gemând.

— Aoleu! Aoleu!

— Scoal’, că te fărâm!

— Dom’ șef, mor! mor! se tăvălea hoțul.

— Ia-l! strigă comisarul la sergent.

Paraschiv se ținea cu mâna de fălci. Scuipă pe dușumea un dinte rupt și-l cuprinse o ură oarbă și neputincioasă.

Presarul se duse iar la fereastră. Gheorghe tot mai gemea, ținut de subsori de sergent.

— Du-i la pivniță! porunci în cele din urmă. Las’, că se mai gândesc ei.

Ieșiră. Afară, pungașilor le veni să sară gardul și s-o rupă la fugă. Beciul avea o ușă de tablă, pe care gaborul o încuie cu lacătul. Codoșul căzu, văicărindu-se, la pământ.

— Ce-i, fleoarță? îl înghionti Paraschiv, batjocoritor. Doar de-atâta-mi ești?

Celălalt nu răspunse. Se rezemă de zidul rece. Cel tânăr simțea încă pe obrazul sfâșiat inelele comisarului. Îi țiuiau urechile și ar fi dormit. O durere ascuțită de dinți îl făcu să se perpelească încă mult timp.

Au ațipit târziu.

•

La miezul nopții, auziră iar lacătul. Săriră buimaci și înspăimântați în sus.

— Tot așa, Paraschive! spuse repede ăl bătrân. Dacă nu ne dovedesc, n-au ce ne face…

Ucenicul simți o mândrie care-i umplea pieptul și parcă rănile nu-l mai dureră. De acum putea să spună că e și el călit și nu-i mai fu frică.

Prin ușa deschisă, văzură cerul limpede de vară. Sergentul se schimbase. Era unul bondoc și iute. Îi chemă afară. Iar urcară treptele de ciment.

Lipăiră cu picioarele goale pe dușumelele nemăturate. Înăuntru, comisarul moțăia pe scaun. Deasupra mesei ardea o lampă cu sticla afumată. Lumina ei n-ajungea în toate ungherele odăii. Pe o ladă mai ședea un om. Avea o față slabă, nebărbierită și doi ochi încercănați și negri. Palmele mari îi atârnau peste genunchi. Între picioarele lui zăriră un lighean acoperit.

Gheorghe înțelese. Aduseseră cărbuni să-i ardă la tălpi. Cel nou se ridică și-l întrebă pe sergent:

— Ăștia sunt?

— Ăștia.

Umbra i se lungise peste cercevelele întunecate ale ferestrelor. Șeful ridică pleoapele, căscă, se întinse din toate oasele și râse încet:

— Să vedem, tot n-o să spuneți?

Oamenii legii se așezară în fața lor. Sergentul și cel de pe ladă astupau lampa. În mijloc aștepta comisarul, cu mâinile în buzunare. El vorbi la început.

— Spuneți unde sunt caii?

Hoții se priviră în ochi. Încleștară măselele. Acu era acu…

— Nu știm nimic, tăiați-ne, omorâți-ne! Nu știm nimic! zise Paraschiv hotărât.

Șeful îl mângâie cu palma lui grea pe barbă:

— Las’, c-ai să spui tu și ce lapte ai supt de la mă-ta, n-avea grijă…

S-a mai jurat și Gheorghe. Degeaba. Bătaia a început îndată. Întâi i-a lovit lunganul. În bojoci, în spate și în cap. Cel tânăr se

apleca și ignea fără o vorbă. Treanță începu să urle. Îi astupară gura. Ca o tobă suna spinarea codoșului.

— Caii! striga comisarul.

— Caii! zicea și sergentul.

Pe urmă, șeful lepădă haina. Ucenicul își feri fața. Dacă nu l-ar fi apucat ceilalți, s-ar fi repezit la el, ar fi dat unde ar fi nimerit, și pe urmă totuna i-ar fi fost.

Îi culcară pe dușumele și le cărau cu picioarele, lovituri după lovituri. Nici Gheorghe nu mai țipa. Se auzeau doar izbiturile. Comisarul tăbărâse cu cizmele pe capul lor, să-i zdrobească. Îi pisau, nu altceva. Hoții își fereau degetele și mâinile. Simțiră vârfurile ascuțite în coaste. O durere fierbinte li se adâncea în trup. Parcă i-ar fi tăiat cineva cu briciul.

Când obosiră zbirii și se așezară asudați pe ladă, Paraschiv oftă ușor. Trase cu coada ochiului la tovarăș. Caiafa clipi, începând să geamă. Tot trupul le ardea ca o râie. Nu mișcară. Făcură pe morții. Sergentul își scosese vestonul și își strânsese cureaua. Gâfâia și din cămașă îi ieșeau aburi. Se făcu iar liniște.

— Nimic! rosti șeful.

Ceilalți suspinară.

— Pune-i la ușă, câte unul! porunci.

Îl ridicară pe Gheorghe, că era mai aproape. Huiduma belise ochii și părea cârpă. Îl traseră în sus și sergentul îi vârî vârful degetelor în țâțâna ușii. Comisarul o deschise puțin. Hoțul tresări. Parcă-i băgase jar sub unghii.

— Caii! striga presarul.

Ușa fu deschisă și mai mult. Balamalele scârțâiră. Țipă.

— Aoleu, mama mea! Aoleu, dom’ șef…

— Caii! striga presarul.

Îmbucătura ușii îi zdrelise pielea. Simțea sângele izbucnind afară. În cap îi juca numai un gând: că le dăduse mâna stângă și că, dacă i-o fărâmă, tot o să poată mangli, cu dreapta, că pe aia o ferea. Apoi nu mai știu nimic. O durere ascuțită îl străpunse până la inimă. Îl lăsară pe dușumea.

Veni rândul lui Paraschiv. El îi privi pe fiecare în parte, să nu-i uite. Își îndreptă șalele zdrobite. Lumina lămpii scădea. Șeful era aprins la obraz. Necunoscutul râdea.

— Las’, că spuneți voi!

Îi vârâră unghiile în despicătura de lemn. N-a scos un cuvânt. I-au făcut degetele zob. Curgea sângele din buricele lor rupte.

Se aprindeau pe dinăuntru. Până în șira spinării îl durea. Parcă-i îndesaseră o vergea de foc prin limbă. Căscă ochii mari și nu mai văzu decât o pată cenușie. Se sfârșea. Lumina lămpii pierise. Numai o gălbeneală urâtă îi juca sub pleoape.

Presării i-au udat pe amândoi cu apă. Când s-au dezmeticit, o răceală li se prelingea pe obraji. Degetele nu le mai simțeau. Parcă erau retezate. Gheorghe oftă domol și crăpă ochii. Lampa ardea încă deasupra lor cu lumina ei murdară.

Zbirii ședeau vorbind lângă fereastră. Se trezise și Paraschiv. Sorbi cu limba apa scursă, sărată, și își lipi obrazul lui rănit de tălpile desculțe ale celuilalt. Îl mângâie apoi încet cu barba.

— A mișcat! spuse comisarul.

Gheorghe râdea bucuros în el. Puteau să-l mai bată.

— Treceți la treabă! le porunci șeful.

Sergentul se apropie. Scrâșnea din dinți, furios. Aproape îi rugă:

— Spuneți, mă, dracului unde sunt caii!

Hoții tăcură.

Îi traseră pantalonii lui Paraschiv. Îi scoaseră și cămașa. Rămăsese în pielea goală. Îl cărară pe ladă, gâfâind.

— Udă frânghia! zise unul.

Ucenicul strânse fălcile. Auzi apoi apa clipocind în căldare. Se făcu din nou liniște.

— Spui? întrebă unul.

— Nu știu nimic.

— Bine.

Pungașul se uită liniștit la ei. Îl întoarseră cu fața în jos. Sergentul își potrivise frânghia. Îl plesni o dată cu sete. Sfoara groasă și răsucită bine se lipi adânc de piele. Sângele țâșni șuvoi. Iar băgau foc în el. Icni scurt.

— Ah, ah…

Se gândi că ar fi fost bine să fi putut să nu mai știe nimic. Îl duru și a doua lovitură, și a treia. Frânghia cădea mereu în alt loc, alături, întâi pe spate, pe șolduri și pe la încheieturi. Îi mutau oasele. Iar țipă. Sergentul se încălzise. Ridică brațul și-l lăsă cu furie de nenumărate ori. Durerea se înteți, crescu, se ascuți, apoi iar nu mai știu nimic. Îl împânzi o lene dureroasă. Parcă se scufundase într-o apă fierbinte. Capul i se rostogoli și se prăbuși de pe ladă.

Gheorghe tremura de frică pe dușumea. Îl luară și pe el și frânghia udă săpă și în carnea lui semnele sălbatice ale bătăii. Presarii se schimbau pe rând. Loveau cu sete, se aplecau mai mult, înjurau și-i udau cu apă. Sergentul căra căldările una după alta.

Îi lăsară cu spinările ca piftia, cam un ceas. Comisarul se înfuriase. Se răsti la ceilalți:

— Trebuie să spună unul din ei!

Fumară aruncând țigările arse pe jumătate.

Îi ridicară apoi pe ladă ca pe doi saci și-i așezară spate la spate.

— Aprinde cărbunii! ordonă șeful.

Necunoscutul dezveli ligheanul și sergentul scoase un chibrit. Dădură foc. Gheorghe plângea cu capul în piept..

— Nu ne omorî, dom' comisar, nu ne omorî! Nu știm nimic…

Cărbunii pâlpâiau stins. Aduseră din curte o lampă de carbid, care arunca o flacără galbenă, iute. Fumul gros se răspândi în odaie. Presarul se apropie iar.

— Caii! Tu, ăsta tânăr! strigă, și-l lovi cu inelul peste gură.

O dungă roșie, lungă, de carne sfâșiată, îi atârna de colțul buzelor, îl izbi și peste urechi. Nu mai auzea pungașul. Vru să se ridice. Urla cât putea:

— Să nu mai dai! Să nu mai dai! O să vă omor pe toți, auziți voi? Cu mâna asta…

Sergentul îi trânti un pumn în moalele capului. Căzu iar pe ladă.

— Dă cărbunii! ceru șeful.

Apucă ligheanul și-l așeză sub picioarele hoțului. Doi îl țineau de genunchi și al treilea îi apăsa tălpile pe cărbunii aprinși. Se smuci cât putu. Pielea sfârâi încinsă.

— Caii! strigau, călare, cu picioarele pe pieptul lui.

Focul îi intra sub piele. Urlă ca un bou înjunghiat. Ochii i se roșiseră și se săltă din toți mușchii. Cei ce-l țineau se clătinară. Nu-l mai stăpâneau. Lovi ca un turbat în dreapta și-n stânga. Comisarul îl plesni peste glezne cu cizmele și-l doborâră.

— Las', că spui tu! scrâșnea lunganul furios.

— Nu spun! Nu spun! răcnea Paraschiv.

— O să vedem…

Îi răsuciră mâinile la spate și-l legară cu frânghia. Cu mâna lui, șeful îi așeză cărbunii la subsoară. Pielea i se topea, arsă, sub foc și țipetele pungașului se pierdură într-un horcăit.

— Spui?

Ucenicul gemea. Îl dureau măruntaiele. Inima sta să-i iasă afară.

— Caii! Caii! strigau cei trei.

Îl udară din nou cu apă și-i împinseră țurloaiele în ligheanul cu jar. Paraschiv, negru de durere, se scutură ca de un frig mare și căzu peste ei. Au crezut că-l omorâseră.

L-au luat și pe Gheorghe. Codoșul tremura ca varga.

— Spune, că pățești la fel! rânji șeful. Ăl bătrân îi apucă mâna să i-o pupe.

— Dom' comisar, gândește-te la bătrânețele mele! Nu știu nimic! Să-mi moară ce-am mai scump dacă știu ceva!

— Caii, unde sunt caii?

— Iartă-mă, dom' șef! Iartă-mă! se ruga caiafa.

— Caii! Caii! striga presarul într-una.

— Nu știu! Să crăp dacă știu! Iartă-mă! Maică, mama mea, de m-ai făcut!

— Dă lampa cu carbid încoa! ceru celălalt.

— Dom' comisar, milă!

Presarul apucă fierul, din gâtul căruia țâșneau flăcări albe. Îl apropie de fața hoțului.

— Caii!

Focul îi pârlea barba. Plângea fără o vorbă.

— Caii!

Îi arse buzele și obrazul, cu știință, apoi îi plimbă flăcările pe mâini, pe piept și pe la încheieturi. Parcă-i trăgeau pielea de pe el.

Paraschiv deschise un ochi și-l văzu pe Treanță în brațele sergentului. Țipa de se cutremurau zidurile. În odaie mirosea a piele arsă. Îl betegeau. Gheorghe nu mai putu. Deschise gura să mărturisească, dar întâlni privirea ca o baionetă a pungașului. Își înfipse dinții în brațul sergentului și nu mai știu nimic...

•

Afară se lumina de ziuă. Prin fereastra murdară se vedea cerul mototolit. Îi cărară în pivniță.

I-au mai ținut o săptămână, mai nemâncați, să le treacă arsurile. Pe urmă, tot comisarul i-a chemat: sta crăcit în scaunul

lui și mânca struguri, ciugulea câte un bob și plescăia din buzele groase.

— Cum e, băieți? i-a întrebat din ușă.

Abia se țineau pe picioare de tesmeniți ce erau. Gheorghe, slugos, lipi călcâiele betegite și răspunse pentru amândoi:

— Bine, cum să fie? Să trăiți!

Șeful mesteca pielițele negre și dulci.

— Să iscăliți câte o declarație, și cu mine ați terminat…

— Ce declarație? se miră Paraschiv.

Presarul râse încet.

— Că nu știți nimic de caii furați și că v-am cercetat… omenește. De dovedit, nu v-am dovedit…

Le-a pus în față două foi.

Treanță se bucura:

— Gata, ne dă drumul, scriem…

Iscăliră.

— Liberi, dom’ șef? întrebă codoșul după ce terminară.

Comisarul cercetă hârtia și mormăi ceva.

— Mai întâi dați o mătură pe-aici, spălați și voi geamurile, drept mulțumire că v-am găzduit…

— Să trăiți! ziseră amândoi, și cu sufletul ușurat se apucară de treabă.

Cânta ăl bătrân și freca ferestrele, lună le-a făcut.

— Cum scap de-aici, spunea, drept în Gălăgie merg, îmi iau un costum de țoale și m-astâmpăr… Mi-ajunge.

— Pe osul tău? glumea cel tânăr.

— Pe osul meu! Păi câtă bătaie am luat noi, oi spune și la morți…

Numai că au trecut trei zile, și tot în beci îi țineau. Într-o seară, pe la opt, ușa de tablă s-a deschis și sergentul i-a chemat afară.

— Gata, șopti Gheorghe, scăpărăm.

În poarta circumscripției aștepta însă duba prefecturii. Era o mașină scundă și neagră, fără ferestre. Caiafa păli.

— Ne-am ars, Paraschive, ne ia iar la întrebări.

Doi agenți îi înghiontiră spre scara joasă a dubei.

— Ne duce la Mititică… oftă printre dinți ucenicul.

Se înghesuiră înăuntru cu oamenii poliției, care le legară la repezeală mâinile.

Drumul scurt se sfârși. Duba opri brusc. Se ciocniră cu capul de tavanul ei de scânduri. Când se dădură jos, aveau picioarele amorțite. Paraschiv privi clădirea cenușie a prefecturii.

— De aici nu mai scăpăm zdraveni! spuse.

— O, că nu-i dracu așa de negru! Tine-te bine, numai pe Stăpân să nu-l vindem, c-a mai omorât trei pentru asta. Altfel, e mișto, mai vezi și tu lumea! Toți ponții pe la Mititică trec întâi și pe urmă îi duce, care încotro...

— Gura! strigă la ei un sergent și-i cără după el.

I-a bătut și ziua, și noaptea și tot au spus. Au dat vina pe Nicu-Piele, dus în pușcării, căruia n-aveau ce-i mai face, numai să-i scape pe cei liberi. Pârnaia era plină. Nu mai văzuse ucenicul. Toți zulitorii Bucureștiului, șuți, hoți de cai, trosnitori, carditori, tâlhari de drumul mare, toată crema caramangiilor. Ședeau pe ciment și așteptau să fie trimiși la ocne. Jucau barbut pe șest, înțeleși cu paznicii, să le mai treacă timpul.

Cum i-a văzut Gheorghe, s-a înveselit. Îi cunoștea aproape pe toți. Pe unii din ei el îi învățase să ciordească. Acum erau șefi de bandă, cu morți pe suflet și cu condamnări în șir, fugiți, scăpați de sub escortă și iar prinși, unii cu câte o sută de ani de pușcărie, să tot trăiești, să tai sare. Se simțea ca între ai lui. L-a arătat pe cel tânăr și a început să-l laude că se afla cu el:

— Ăsta, bă gioarselor, vă dă șapte înainte! Patru comisari a mierlit până au pus mâna pe noi. Cât nu-mi place mie sângele de om, da la el a fost ceva de bunghit! Nu ne lăsau și-a trebuit să arunc eu cu cuțitul. Doi am pus jos. Dacă nu eram cu el, ciur ne făcea poliția.

— Iar se bărbierește Gheorghe, râse unul din fundul beciului.

Se adunară împrejur. Erau hoți și hoți. Mai bătrâni și mai tineri, spilcuiți de nici nu-i bănuiai, cu haine bune pe ei, ca domnii, sau jerpeliți, manglitori de rând, care zăceau la zdup pentru vreo găină. Treanță le spunea pe nume, se înjura cu ei, ce mai, șnorări de-ai lui. Stătuseră împreună la gros. Ucenicul i-a privit pe rând. De sus, din tavanul afumat al beciului, venea o lumină chioară de la un bec lunguieț. De mulți auzise: Arsene, de-o omorâse pe mă-sa, Mantă, unul de trosnea la Obor, Mulă, care umbla cu gura de lup, Gătitu, ginitor în Rahova, Ilă-Plic, Vizante-Garagață și alții.

Codoșul vorbea, vorbea:

— Bă, voi știți cine o să-l termine pe staroste, cine-o să vă-nvețe pe voi ce-i aia hoție și câștig? Ăsta mă, ucenicul meu, gloabelor…

Și-l arătă cu mândrie pe Paraschiv.

Cât au rămas în beciul prefecturii, a mai învățat cel tânăr câte ceva. Hoții ăilalți i-au arătat instrumentele de spargere, șperacle de deschis orice ușă și câte șmecherii, că intrau cu ele în pârnaie, numai ei știau cum le ascundeau, să le aibă la îndemână, să nu-și uite meseria. Unul, Tică-Blându, i-a pus în mână și o *gură de lup* și l-a învățat să umble cu ea. Câte mai avea de aflat, că și meseria de hoț nu-i ușoară! Ucenicul își zicea de atunci în gând: „Cine n-a trecut pe la pușcării nu-i caramangiu de-adevăratelea!” Aici era școala, mai furau unul de la altul câte ceva și, când ieșeau, oameni erau, puteau să nu mai aibă griji. Celor de-l povățuiau le plăcea tânărul, că era silitor și se împrieteniseră la toartă. Din când în când îi mai ridicau la anchetă, îi aduceau seara bătuți măr. Îi îngrijeau până își veneau în fire, trimiteau *afară* după țigări și mâncare bună, bani aveau. Gardienii luau bacșișuri grase, dar îi serveau. Sâmbătă seara, mai făceau și câte un chefuleț, să le treacă urâtul. Nu era așa de rău la pușcărie dacă cunoșteai. Mai pica vreunul, începător, îl puneau la probe, mai dădeau în el, sluga lor îl făceau. Mulă, care avea oameni în poliție, i-a cercetat pentru ce sunt în pârnaie și le-a spus că dacă ung osiile pe unde știa el, scapă mai ieftin, că mărturisiseră. Comisarii aduceau grefierii la anchete. Aceștia scriau declarațiile, și în procese nu mai puteau să dea înapoi. Au trimis bilet lui Bozoncea să le arunce ceva lovele, să mituiască judecătorii. De rest se îngrijea spărgătorul. Starostele a pus două mii în mâna unui gardian, care i-a adus neatinși bătrânului. I-au lăsat și lui o sută, restul l-au dat priceputului.

•

La proces, a venit Didina cu alți bani și cu rufe de schimb. A făcut ce-a făcut, lucrurile au ajuns la ei. Sala tribunalului era plină de lume. Abia mai răsuflau de căldură.

După două ceasuri au aflat bucuria: scăpaseră cu un an. A răsuflat Gheorghe.

— Ieftin, ucenicule, tu ce credeai?

Paraschiv atunci s-a trezit.

— Cum adică, să stăm noi închiși un an?

— Da ce-oi vrea? Să zici mulțumesc, că fără bacșiș luam doi, ca popa. Pe mine m-a uitat că mai am două condamnări, noroc cu judecătorii, pupale-aș tălpile…

S-a întristat ucenicul. Toată ziua s-a gândit la ibovnică și l-a apucat furia.

— Eu fug, i-a spus ălui bătrân. Nu pot să rabd!

Treanță zâmbi:

— Dacă o să putem, fugim noi, n-avea tu grijă… Mai e Apelul, nu ne lasă Stăpânul așa, bagă el șpagă la comisari, ne face scăpați, ce crezi tu… Sigur, un cot, e mult, dar ieșim noi…

În noaptea aia i-au suit iar în dubă și i-au cărat în dealul Mărțișorului. Și-au luat rămas bun de la hoți. Unii ședeau încă în prevenție, ținuți cu bacșișuri, să le treacă timpul mai ușor.

Mașina hurducăia pe drumul prost și-i dureau oasele de atâta bătaie. Șoseaua nepavată a Olteniței urca spre închisoare. Auziră lăutarii din cârciumile mahalalelor. O dată îl trecură lacrimile pe Paraschiv. Codoșul ședea tăcut într-un colț.

I-au dat jos într-o curte mică, cu ziduri înalte și porți de fier, încuiate cu niște driguri de oțel. Un gardian a făcut apelul, că aduseseră mai mulți o dată. Le-a strigat numele la fiecare și poreclele, glumind, și i-a trimis la tuns. Frizerii, pușcăriași și ei, abia îi așteptau. Noaptea de sfârșit de vară era în miezul ei. Se schimba garda și se auzeau glasurile gardienilor pe crestele de piatră. În locul hainelor, un magazioner le-a dat câte un costum gros de postav, în dungi. Mirosea a vechi și ucenicul își pipăi capul cald, fără păr.

Gheorghe râdea:

— Gata, am ajuns și la locul nostru. Asta-i casa hoților de-ți tot vorbeam eu de ea. Ne-ncalță, ne-mbracă, totul pe de pomană, ca la părinți! Și își aminti înduioșat: Aici am fost eu cu Tata-Moșu, ehe, ce mai om… De la el am învățat multe. Eram ca tine, puriu, nu știam. Omul bătrân îți trebuie… Pe urmă, după ce-am tăiat la Ciucea…

•

Ucenicul nu-l mai ascultă. Știa că minte, și lui îi ardea sufletul să fumeze o țigară. Un gardian striga la ei și-i număra. Le spusese numărul celulei la fiecare și pe urmă îi înghionti către o ușă înaltă.

Paraschiv privi încă o dată curtea și zidurile. Peste clopotnița Văcăreștilor atârna o lună păguboasă…

• Aia mică

Pe Veta, fata domnului Aristică Mârzu, de la Tramvaie, o știau mahalagiii, tot așa, un năpârstoc de fată de nu mai creștea, cât moțul mălaiului, iute ca o zvârlugă, prin salcâmii Cuțaridei toată ziua, sau lângă focurile gunoierilor, pe groapă. Nimeni nu-i dădea cincisprezece ani și un vecin îi zisese în glumă *aia mică* și *aia mică* i-a rămas numele.

Taică-său lucra în depou pe Ștefan cel Mare, repara motoare. Era unul dârz, cu privirea dușmănoasă, parcă tot îi trăsnea și-i fulgera. Altfel, bărbat de comitet dacă-l cumpărai. Făcuse multe pentru cartier, că-l știau și primarii, el îi lua în colți la vreo nevoie, le bătea cu pumnu-n masă și-i ocăra. Și dacă mai bea câte un morocar de rachiu la Stere, spunea vrute și nevrute. Când se întâlnea cu nea Fane, autopsierul, i se aprindea gura.

Cereau, fiecare pe limba lui:

— Coană Lino, fă-ne câte o injecție!

— Două gamoaie.

Nevasta cârciumarului așeza cinzecurile pe tejghea și-și vedea de treaba ei. Bărbații închinau:

— Noapte bună!

— Dumnezeu să primească!

Și tramvaistul vărsa o picătură de rachiu pe dușumea, pentru morți. Nea Fane, să nu-l fi văzut:

— De ce faci crimă, domnu Aristică? Nu știi că băutura e lucru sfânt, nu se risipește?!

Domnu Aristică clipea și se supăra:

— Apăi dumneata strici datinile, dacă vrei să afli! Păi băutura are și ea un dichis! Trebuie ticluită… Eu totdeauna las o picătură și pentru sfântu Trifon, patronul lupilor, ăl de-i rău de lăcuste, că de-aia nu mai plouă… Și se întorcea către Lina: Mai supără-ne c-un rând. Plătesc eu.

Nea Fane se ștergea la gură și adăuga:

— Mai dă-ne câte-o adormire!

Nevasta cârciumarului măsura rachiul, privea prin prăvălie, își mai chema bărbatul, mușteriii povesteau de-ale lor:

— Păi să-ți spun eu, domnu Aristică, zicea nea Fane, ce-am pățit cu una de i-am tăiat-o pe mă-sa…

Glasul autopsierului se pierdea în zgomotul cârciumii. Până închidea Stere prăvălia, se turteau amândoi. N-ar mai fi plecat.

— Încă o sticlă de lampă și ne ducem, se ruga nea Fane.

Coana Lina se uita la bărbat. Stere încuviința pentru că nu putea să-i supere pe clienți:

— Bine, dar atât. Trebuie să mai dormim și noi!

•

La miezul nopții, se despărțeau la pompă. Domnul Aristică Mârzu mergea ușurel, să nu-l simtă nevasta când se întoarce. Coana Marioara n-avea somn. Îl aștepta cu lumina aprinsă să-l certe:

— Mai astâmpără-te, Aristică, astâmpără-te că ești om în puterea cuvântului, ai fată mare și ne râde lumea. În loc să te mai strângi și tu, să ne căpătuim și noi copila, că mâine, poimâine se face de măritat, tu dai bănișorii la cârciumar, nu-ți mai ajunge!

Tramvaistul tăcea mâlc. Când nu mai putea răbda, îi făcea semn femeii:

— St! Vezi c-o scoli din somn!

Și pe furiș, domnul Aristică își privea nevasta. Coana Marioara fusese femeie frumoasă în tinerețe, avea și acum niște ochi de oftau șapte mahalale. Fata lor, Veta, ieșise din sărăcie, o bucată de carne mică și neagră. Crescuse cam sălbatică, mai mult aciuită prin duzi, pentru că mă-sa spăla rufe toată ziua și taică-său venea acasă numai seara.

La școală se dusese greu, dar îi plăcuse și, când s-a întors cu coronița de frunze și medalie în piept, a ieșit toată strada s-o vadă.

— A luat *aia mică* primu, șopteau muierile pe după porți, fată deșteaptă, ce vrei, păi cui să semene? N-a făcut-o mă-sa cu impiegatu?

Despre lucrul acesta oamenii știau câte ceva, dar vorbeau pe ascuns, pentru că nu se făcea să audă domnul Aristică. Adevărul era că mai demult, când coana Marioara avea douăzeci de ani, șezuse la ei în gazdă unul Constantin Șarpe, cu șapcă roșie și servietă, impiegat la Calea Ferată. Asta se întâmplase înainte de

războiul ăl mare și o știa numai baba Marghioala, vecină în Vespasian cu tramvaistul, de unde se mutaseră cam în același timp aici, în Cuțarida, să nu mai stea cu chirie, să aibă fiecare casa lui. Nimeni însă nu putea să pună mâna în foc că Veta e făcută de el, deși bătrâna se jurase pe toți sfinții că ea le înlesnise dragostele. Cât despre domnul Mârzu, el mai bine se lăsa călcat de vagoanele sale decât să-și bănuiască nevasta. De când o luase, munciseră împreună, își cumpăraseră loc în groapa lui Ouatu, nu se certau din alte pricini decât din vinile lui de bărbat căzut în tagma beților.

Veta nu semăna nici cu coana Marioara, nici cu domnul Aristică, și baba Marghioala se îndoia ea însăși câteodată dacă aducea măcar cu impiegatul. Pe fată o iubeau toți pentru că era deșteaptă. Ea scria femeilor scrisori la neamurile din provincie și pomelnicele bătrânelor pentru vineri seara.

Tramvaistul vrusese s-o dea la învățătură mai departe, însă acolo nu-i mai plăcuse fetei. A stat un an la liceu și-a fugit. Nici palmele tatălui, nici lacrimile coanei Marioara n-au hotărât-o să se întoarcă.

— Ne pune să ne facem coadele, spuse ea într-un suflet acasă, și pe mine mai bine să mă pici cu ceară decât să-mi zbengui părul.

— Arde-i-ar focul de neisprăviți cu școala lor, zisese în cele din urmă și domnul Aristică, te dau la croitorie dacă ție nu-ți place. Eu nu-mi chinui copila pentru niște sclifosite de profesoare! Ești sângele meu, cu palmele astea te-am crescut...

Și-o pupase pe frunte, mângâindu-i părul aspru.

Dar nici la croitorie nu s-a dus Veta. Îi plăcea să stea mai mult pe maidan, să joace bile cu băieții sau să tragă zmeie în cartier.

Vara pleca de dimineață pe groapă să adune ciulini, mânca pe unde apuca și se întorcea seara când aprindeau mahalagiii lămpile. Începuse să citească romane, niște cărți groase, pline de poze. Încă taică-său se supăra când o vedea:

— Iar citești prostii d-astea? Cai verzi pe pereți! Să nu te mai prind! Dar ce, fata-l asculta? De unde să știe el ce plăcute erau foile acelea care povesteau aventuri de dragoste cu contese și bandiți?

Uneori, ca să mai scape de gura lui și de-a mă-si, pleca în groapă, unde avea un loc tainic, sub malul galben al rampei. Era o scobitură rotundă, dincolo de baltă, neștiută de nimeni. Vara

așternea pe jos buruieni uscate și asculta cum se rostogoleau de sus bulgării mari de pământ. Îi țiuiau urechile de atâta liniște. Parcă stătea într-o apă. Dimineața bătea soarele și iarba se usca foșnind lângă ea. După amiază, umbra malului din față creștea amenințător și parcă i se făcea frică. De la rampă picura mirosul gunoaielor încinse. Prin iunie înfloreau mărăcinii. Buruiana avea o tulpină lemnoasă, verzuie. Făcea la cap o gogoașă roșie, plină de spini, care se umfla ca un cimpoi. Alături creșteau loboda și pelinul argintiu. Pe frunzele lui se oglindea nopțile luna știrbă a Cuțaridei. Pământul mișuna de gâze albastre, împodobite cu aripi străvezii. Fata tramvaistului cunoștea cărăbușul greoi de gunoi, care abia se mișca sub zaua lui neagră, și lungile mustăți ale lăcustei, și pielea albicioasă a râmelor grase, și culoarea ochilor de broscoi, și amestecul țărânei, și adâncimea cerului depărtat. Deasupra gropii, pluteau într-o lungă călătorie corăbiile norilor, mistuite în ceasuri întregi, destrămate de vântul nesimțit. De aici, ea putea să-și închipuie mai bine mările la fel de albastre și galioanele cuprinse de foc pe oceanele îndepărtate. Și, auzind din când în când nechezatul sălbatic al armăsarilor lui moș Leu, i se părea că o să-l vadă într-o zi pe regele Arthur, coborând în goană malurile gropii, acoperit de zalele sale cenușii, cu mantia-i roșie fluturând pe spate ca o flacără.

Numai când se lăsa noaptea, se ridica parcă ostenită, ca după o caznă lungă. Ajunsă sus, la bordeiele gunoierilor, se trezea din visare. Luminile oarbe ale Cuțaridei o chemau cu grăbire. Îi era frică să nu fi venit taică-său mai devreme de la munci și să n-o găsească acasă.

Odăile lor erau alături de biserică. Prin geamurile deschise ale casei părintelui se auzeau cântecele unui gramofon. Asculta Veta, nu s-ar mai fi dezlipit de lângă uluca bisericii:

Carmencita,
Nume scump
Ce alină dorul,
Carmencita,
Ești speranța și fiorul,
Te dorește gândul meu
Ca pe-o narcoză,
Mi-amintește

De-un parfum uitat,
De-o rază,
Carmencita...

Parcă-i venea să plângă. Glasul femeii, răzbind din pâlnia de tablă, o întrista fără să știe de ce.

De alături, se auzea vocea maică-si:

— Veto, pe unde ești, Veto? Hai acas', că vine Aristică și iar nu te găsește, și e vai de pielea ta!

— O, că vin! Aici sunt! răspundea ea înfuriată.

Tăcea și maică-sa, ascultând în prag vechiul cântec, care-i amintea de tinerețe. Pe pervazul casei vecine, suspina fata popii.

Tocmai pe la zece, dacă era miezul verii, se închideau ferestrele. Atunci intra și Veta în odăi. Coana Marioara o privea înduioșată:

— Ai crescut și tu, copilița mamii! Hai, dezbracă-te mai iute, să nu dea taică-tu peste tine.

Dar domnul Aristică nu se întorcea așa curând. Avea încă de vorbit cu nea Fane, autopsierul, de știa un sac de vorbe și nu mai termina.

Într-o primăvară, ce-i veni lui domnul Mârzu? A dat sfoară în mahala să-i caute cineva un chiriaș, că-și adusese aminte de-o odaie pe care o ținea degeaba în fundul curții. Ar mai fi scos sărăcia din casă. A pus-o deci pe coana Marioara să spoiască din nou pereții, că se scorojiseră, a băgat o sobă, să aibă chiriașul iarna la ce se-ncălzi, și cu câteva trențe și lucruri de-i prisoseau, se numea că poate să ia ceva bani.

Într-adevăr, la vreo două săptămâni, coana Marița, a de da-n cărți, i-a găsit un chiriaș. S-au tocmit ei ce s-au tocmit, și într-o dimineață, la poarta curții s-a oprit un camion în care erau așezate câteva lucruri: scaune, mai multe tablouri și un raft de cărți. Chiriașul ajutase căruțașului să descarce. Veta se nimerise prin curte. Se uitase la necunoscut. Acesta era bine făcut, înalt, cu priviri vesele, îmbrăcat în haine călcate. Pe fruntea brobonată de sudoare îi cădeau vițele negre ale părului. Tânăr, să fi avut douăzeci și cinci de ani. Tânăr și serios, c-abia o privise în treacăt, și ea fugise în casă, rușinată. Până seara îl pândise pe după perdele. Îl văzuse cum își așezase lucrurile, cum acoperise geamurile cu niște hârtii prinse în pioneze și, când se înserase,

cum citise la lumina lămpii vreo două ceasuri. Avea ochelari mari, cu rame negre. Îi pusese la ochi, și lumina galbenă a fitilului lat i se așternuse pe brațul păros, gol. Deschisese geamurile și din când în când privea afară întunericul, cu ochii lui miopi, mici. Își trecea degetele subțiri prin părul lung, mișca încet buzele și iar se uita în foile pline de cifre și linii.

Când s-a întors taică-său acasă, a aflat că-l cheamă Procopie și că era student.

— Bun băiat, zicea domnul Aristică, mi-a plătit înainte pe o lună. Învățat. Pleacă dimineața, vine seara. N-o s-avem bătaie de cap cu el.

Nu mai era liniștită fata tramvaistului! Din ziua aceea tot cu ochii pe geam ședea, să-l vadă când pleacă și când se întoarce de la treburile lui.

Subțire băiat! Călca ușor și se ținea drept, ca ofițerii. Pleca fluierând, venea fluierând cântece de-ale lui. I-a plăcut Vetii.

Într-o seară, chiriașul a chemat-o pe maică-sa și-a rugat-o să-i spele și lui rufele și să-i mai dea din când în când câte o mătură prin odaie, că n-avea timp. Atunci a intrat fata lui Aristică pentru prima dată la el. Înăuntru mirosea a sulfină și dușumelele pocneau sub pași. Pe masa scundă Veta a văzut un teanc de cărți groase, cu coperți de piele și câteva ramuri înverzite de salcie, care parcă înveseleau locul. Pe pereți, chiriașul așternuse prești colorate și tablouri. Nu mai cunoștea odaia lor rece.

Maică-sa o chemase să-i ajute la strânsul rufelor, și ea n-ar mai fi terminat..

— Atunci ai dumneata grijă, încheiase domnu Procopie înțelegerea, mai faci curat din când în când și pe-aici, c-așa-i la bărbatul singur. N-o să fie degeaba. Mai dau ceva peste chirie!

— Cum să nu, cu plăcere, răspunsese femeia bucuroasă. Că de n-oi veni eu, o trimit p-asta mică…

— Pe cine?

— Pe fata mea, pe Veta, uite-o, da așa-i zicem noi, *aia mică*, de, că nu vezi dumneata, parcă-i un gândac!

Procopie râsese, aruncându-i o privire în treacăt, și fata se roșise toată, sfeclă. Inima-i bătea sub rochie, să iasă afară. Îi văzuse dinții albi și puternici și sclipirea binevoitoare a ochilor.

De atunci se scula în fiecare dimineață mai devreme și îl pândea de la fereastră, să plece. El lăsa ușa descuiată și Veta intra cu sfială în odaia în care mai atârna un fum verde de țigară

scumpă, străveziu ca o perdea. Deschidea geamurile și se apuca să mătură. Pe urmă ștergea urmele de praf cu o cârpă umedă și silabisea titlurile cărților groase și grele, uitate deschise pe masă. Le răsfoia cu puțină spaimă și privea desenele colorate și explicațiile scrise într-o limbă străină.

Într-o zi, Procopie se întorsese mai devreme și dăduse peste ea cu nasul în hârțoagele lui.

— Bună ziua, spusese. Ce făceai aici? Te uitai la cărțile mele?

Avea o voce plăcută de bărbat tânăr.

— Da.

— Sunt tratate de medicină. Știi ce-i asta?

— Dumneata te faci doctor? l-a întrebat fata în loc să-i răspundă.

Ridicase ochii. El zâmbea. Mai bine ar fi murit, pentru că inima i se cocoloșise.

— Pari cam speriată, adăugase studentul.

— Nu. Eu nu mă sperii ușor. Ce știi dumneata?

Se dăduse jos de pe scaun și chiriașul venise lângă ea, privind-o serios, cu o cută pe frunte.

— Câți ani ai?

— Da de ce-ntrebi? se ițise copila spre el, scuturându-și părul.

Procopie tăcu o clipă, descumpănit.

— Întreb și eu, așa…

— Oi fi curios, să nu-ți fie de deochi…

Râseră amândoi.

— Tot nu mi-ai spus.

— Dumneata câți îmi dai?

Își așezase mâinile la spate și-și aruncase pieptul abia ivit înainte.

— Păi, ai treisprezece?

Veta râse iar.

— Să fii dumneata sănătos de când i-am împlinit!

— Ia te uită! Oi avea douăzeci?

— Nțț!

— Atunci optsprezece…

— Nici.

— Mai puțin sau mai mult?

— Ghici!

— Hai, spune.

— Nu vreau. Ce-mi dai?

— Ce să-ți dau?
— Niște cărți de citit.
— Îți place să citești?
— Oho…
— Și ce-ai mai citit până acum?
— Romane…
— Nu, zău! Și ce romane?
— Prea multe vrei să știi. E vorba-mi dai sau nu-mi dai?
Studentul stătea drept în fața ei și o măsura.
— Îți dau, dar nu mi-ai spus câți ani ai.
— Cincisprezece, na, dacă vrei să știi!
— Și de ce ești așa mică?
— M-a făcut mama din sărăcie, că spun femeile că d-aia nu-i bine să te iubești pe furiș, că ies copiii neterminați!
Procopie râse din toată inima.
— Nu-nțeleg, se făcu el că nu pricepe.
— Multe nu-nțelegi dumneata. Gura lumii, dac-ai sta s-asculți…
— Asta așa e.
— Vorba este-mi dai, sau nu-mi dai romane?
— Să caut.
— Caută. Da mie nu-mi trebuie ceva *greu*, înțelegi? Cu *Paturel* n-ai? Sau *Rocambole*? Ai citit dumneata d-alea cu *Rocambole*? sau cu *Cavalerul Negru*, spaima turcilor?
— Nu, n-am citit.
Veta îl măsurase curioasă și spusese dezamăgită:
— Atunci ce fel de carte-oi fi știind?
Procopie îi arătase desenele din cărțile deschise pe masă:
— Uite, nu-i chiar așa de ușor. Ăsta-i trupul omenesc. Crezi că-i la îndemână să umbli în el să-l repari?
— Asta-i bună! Dumneata repari oameni! Ha, ha, ha, ia te uită!
— Dar cum credeai? Vindec boalele…
— Știi dumneata să vindeci? Fugi d-acilea! Păi dacă-ți arăt frunza sunătoarei, habar n-ai ce să faci cu ea! Și se burzului: Zău, credeam că ești mai deștept! Am să te duc la baba Aglaia să te învețe cum se scoate junghiul cu foarfeca! Uite, pui pariu că nici ventuze nu știi să pui!
Chiriașul tăcea.
— Ei, de ce nu vorbești, grăiește, știi sau nu știi?

— Nu știu.

— Păi să te învăț eu! Da pentru asta trebuie să răcești zdravăn o dată!

Trecuse timp destul, trebuia să plece. Și-a adus aminte de cărți.

— Dă-mi romanele pe care mi le-ai promis!

Studentul căutase prin raftul lui și dibuise câteva cărți. I le întinsese:

— Poftim, și dacă te plictisesc să-mi spui.

Veta le luase și plecase. Erau altfel de romane, nu prea semănau cu cele ce citise până atunci, dar ici, colo găsea câte un suflet de femeie care semăna cu al conteselor, pentru că, de când e lumea, inima femeilor era aceeași: și a celor bogate, și a celor sărace. Când isprăvise, mai ceruse:

— Da ceva mai vesel nu ai, domnu Procopie? Că mi se rupe sufletu de ce-am citit. Oare în lumea asta să fie oameni atât de răi?

Studentul o bătuse pe umăr cu un fel de prietenie:

— Ești prea tânără pentru astea… Lasă…

•

Tot pe atunci, *aia mică* mai prinsese o meteahnă: începuse să umble cu lămâiță în sân. Coana Marioara a băgat repede de seamă, că așa sunt muierile: ca pisicile, le miroase de la o poștă și a cal breaz.

— Ce ți-e, fată? i-a zis într-o noapte când bărbatu-său sforăia în patul celălalt.

— Cum ce mi-e, fă, mamă?

Stăteau amândouă sub candela care pâlpâia stins, aruncând umbre pe pereți. Maică-sa oftase lung, că o apucase un dor.

— Să nu afle tat-tău, că ne rupe pe-amândouă în bătaie. Pe tine te are și, decât să-i faci vreo rușine, mai bine să te duci pe pustii…

— Da ce-ți veni? se oțărî *aia mică* din țoale.

— Taci, că se scoală Aristică și ne dă afară. Tu nu vezi că miroși ca o spițerie? O să lași lămâița cumetrii fără frunze și-o să ne afle mahalaua, mamă! Și când o afla, ne plângem de milă!

Copila tăcuse vinovată.

— Da cine-i? întrebase mai târziu coana Marioara.

Afară lătrau câinii.

— Nu știu, fă mamă, da parcă-mi place domnu Procopie, că prea citește…

Femeia tresărise. Se auzeau salcâmii din curte foșnind ca un foc iarna.

— *Studintu*, mamă? și-i dăduseră lacrimile. Usca-i-s-ar ochii ălui de n-a iubit!

Apoi dăduse dracului toți câinii din mahala, că nu mai terminau cu lătratul.

A doua zi, când a venit domnul Aristică la prânz, muierea l-a cercetat:

— Bărbate, ia spune, ai băgat ceva de seamă la fata noastră?

— Ce să bag de seamă?

— S-o dăm, Aristică, la o fabrică…

— De ce?

— Aristică, Aristică, deschide ochii, Aristică…

— Ce tot îndrugi acolo?

— Aristică, fata noastră a început să umble cu lămâiță-n sân!

— Ei, și dacă?!

— Bărbate, a crescut, bărbate…

— Asta voiai să-mi spui? Tu nu vezi că-i cât un mosor?

— Da nu știi ce-i în capu ei…

— Mai taci dracului din gură! Ai îmbătrânit și tu ca alte cumetre…

Și-a plecat repede la depou, c-avea treabă și nu era chip să întârzie.

•

Trecuseră câteva luni. Întomna. O lumină de început de septembrie, pierită, albă, împânzea curtea. Pomii lăsau o umbră rară în țărână. Mirosea a gutuie pârguită. Procopie ședea și se uita la vița urcătoare ce acoperea ferestrele lui. Era așezat pe un scaun, cu ochii în soare, orbit de lumina aceea mângâietoare, numai într-o cămașă subțire, deschisă la gât, moleșit, ținându-și genunchii între palme.

Veta îl privea de după perdea.

Atunci sosiră dinspre Grivița hingherii. Întâi, fata a auzit o larmă surdă și vocile băieților din mahala:

— Huo, na! Huo, na! La oase!

A ieșit afară, la poartă. Din capul străzii, venea o droagă cenușie, trasă de două gloabe. Pe capră ședeau doi țigani cu mânecile suflecate, ținând în mâinile lor noduroase șbilțurile

lustruite. La coada tumbărăului veghea un sergent cu o șapcă soioasă, îndesată pe cap. La biserică, haidamacii s-au dat jos. Veneau pe sub garduri, la umbră, pândind câinii oamenilor. Copiii din urma droaștei strigau cât puteau, să sperie dulăii:

— Na! Na! Huo! La oase!

Și scoseseră praștiile lor lungi din mațe de cauciuc, cu crăcane de salcâm, țintind duba. O ploaie de pietre rotunde se abătu pe tabla căruței. Sergentul opri convoiul și alergă azvârlind după derbedei cu bastonul de cauciuc.

Băieții, împrăștiați o clipă, se strânseră din nou la pompă. Se făceau că joacă gioale și mai adunau cărămizi. Veta îi vedea bine pe ăi mici cum cărau pietrișul din praful drumului să li-l dea celor mari.

Dintre câini, tot l-au luat pe al cizmarului. Un hingher a întins lațul și l-a săltat din zbor. Se zbătea degeaba în sârmă, ca peștele în undiță, urlând. Goșnete era în vecini, la Stere, bea o cinzeacă. A aflat numaidecât. A dat să sară afară, dar l-a văzut pe sergent și s-a oprit. Sta și se uita cum aduna potera cățelărimea. Ăi prinși lătrau în cuștile lor, mușcându-se unul pe altul. Adunaseră vreo treizeci și de prin alte mahalale, de-ți era mai mare mila să-i privești cum se uitau prin obloanele găurite.

Când să facă spre răspântie, în față, la cârciumar, sosi ceata de copii. Vreo opt, ai zidarilor, ai lucrătorilor de la Ateliere și de-i cât pragul care cărau pietrele. Hingherii se pregăteau să lase casa lui Stere în spate, când câinii domnului Aristică, auzind larma de-afară, țâșniră pe poartă printre picioarele Vetei, repezindu-se în șbiltul huidumelor. Fata începu să țipe. A sărit și Procopie de la locul lui. Dulăii săltau în goană cozile lungi și zbârlite. Era unul cât poarta, cu un cap mare și greu, bătrân și rău, căruia i se făcuse a bătaie auzind urletele ălor din cuști. Celălalt, mai tânăr, lung și mușchiulos, îi sări într-ajutor. Veta strigă după ei, să-i bage în curte:

— Azorică, Negrule! Na! Ptiu!

Ce să mai audă câinii?! Ăl bătrân, Azor, se opinti și sări drept în pieptul unui hingher. L-a pus la pământ dintr-o dată și, dacă nu-l ajuta celălalt, îi mânca urechile. Negru fugi cu lațul celui căzut în dinți.

Râdeau copiii de se tăvăleau:

— Așa, pe el! strigau.

Și-au mai trimis o grindină de pietre în țurloaiele hingherilor. Sărise și sergentul, dar animalele l-au luat și pe el în tărbacă. Tot Negru l-a lăsat pe omul legii fără pulan.

Râdea Veta, râdea și Procopie. S-au uitat unul la altul. Ce să mai scapi câinii, trebuiau scăpați hingherii!

Huidumele, dacă văzură așa, dădură fuga, sus pe capra droaștei. Atunci au năvălit și băieții, strigând: „Huo!” și trimițând din praștii altă ploaie de pietre. Goșnete a prins curaj și-a pus mâna pe un bolovan, lovind caii. Au ieșit și femeile din curți. Era un gomor de lume, și zbirii n-au mai avut pe unde să fugă. Un băiat a sărit și-a deschis ușile cuștilor. Într-o clipă s-a golit căruța. Pe hingheri abia i-au scos mahalagiii până-n Grivița, urmați de huiduielile și chiotele copiilor. Veta a închis poarta în urma dulăilor. Ei hămăiau încă spre groapă. Studentul râdea de isprava câinilor.

— Și zi, era să le rămână ciolanele pe-aici.

— Da, îngână ea.

— Dacă nu eram noi...

Tot mai hohotea. Și avea niște ochi dulci, de ștrengar. Doamne, Doamne, o țineau căldurile pe fata tramvaistului! De alături, din curtea popii, se auzeau gramofonul cântând:

Într-o oglindă de doi lei,
M-am aranjat de dragul ei,
Căci în curând va apărea,
Frumoasă ca o rândunea,
Angelica...

— Iar a pus fata părintelui goarna să cânte, zise Veta.

— Cum a pus goarna să cânte? Ăsta-i gramofon.

— Așa-i zic eu, se rățoi copila, ce te bagi dumneata? Dacă l-ai vedea, instrumentu ăsta, ce caraghios este... Numai zimți și-o pâlnie verde de tablă, pe unde cântă... Dumitale-ți place muzica?

— Îmi place. Am și eu un patefon. Am să-l aduc, acum e la reparat. I s-a rupt arcul...

— Și ai și plăci?

— Am.

— Ce bine! Să-l aduci mai repede și să-l pui să cânte, să audă și fata popii c-avem și noi patefon! Da nu mă minți?

— Nu te mint.
— Să moară?
— Să moară!
Procopie râse iar, într-un fel care-o tulbura.
— Și ce tot râzi dumneata acolo?
— Nu râd.
— Ba știu eu că râzi de mine. Și nu-i frumos…
Bărbatul o privea curios. Îi plăceau vioiciunea ei și răspunsurile înțepate.
Veta se apropiase de el și vorbea acum mai cu blândețe, parcă să-l împace:
— Dacă aduci patefonul dumitale și-l faci să cânte, te duc într-un loc…
— Ce loc?
— Ce-ți pasă? Am eu un loc. Numai să nu-ți fie frică…
— Cum o să-mi fie frică?
— Uite așa! Ce tot faci pe deșteptu? Păi e tocmai în groapă, dincolo de baltă, pe unde umblă hoții, ce știi dumneata!?
— Bine, dacă o să fiu cu tine, n-o să-mi mai fie frică. Dar când mă duci?
— Vedem noi, să mai mă gândesc…
Și plecase iute în casă, să nu-l mai vadă cum râde cu îngăduință, abia ghicit, de parcă și-ar fi bătut joc de ea.

•

Pe urmă l-a visat noaptea pe Procopie, umbla năucă, n-o mai cunoșteai, cânta în gura mare prin casă, de una singură:

Carmencita,
Nume scump
Ce-alină dorul,
Carmencita,
Ești speranța și fiorul,
Te dorește gândul meu
Ca pe-o narcoză,
Mi-amintește
De-un parfum uitat,
De-o rază.
Carmencita…

Coana Marioara o auzea de pe afară.

— Ehe, făcea, nu-i a bună cu fata mea…

•

Pe Procopie l-a mai întâlnit o dată pe la pompă. De la o vreme nu-i mai ceruse nici cărți. Romanele lui nu-i prea plăceau. Și parcă-i era și teamă să mai calce în odaia aceea plină de fum de tutun.

Studentul venea agale cu o servietă la subsuoară.

Veta mergea la groapă să culeagă pelin. Cum l-a zărit, i s-a oprit răsuflarea. El a întrebat-o unde se duce, clipind din ochii miopi.

— La baltă. Nu vii și dumneata?

Și-a așteptat s-audă ce-i răspunde.

O luase în glumă, dar se pomeni cu el alături.

— Mergi?

— Da.

— Ei, na, că-i bună! Atunci hai mai repede, că se întunecă devreme și trebuie să vină tata.

— Și nu te lasă?

— Nu. Nici nu știe.

— Mă duci la locul ăla de care-mi vorbeai?

— Da. Nici n-ai merita. De ce n-ai reparat patefonul?

— Săptămână viitoare e gata. Pe cuvânt…

— O, pe cuvânt, îl maimuțări ea. O să vedem noi ce fel de cuvânt ai…

A grăbit pasul. Capul îi ardea de spaimă și de bucurie.

Groapa începea de la gardul scund al oltenilor. În grădină se vedeau pepenii de mai rămăseseră, neculeși, galbeni, cu flori pălite, uitați între răsaduri, și verze vinete, cu foile scorțoase. Peste maidan, tinichelele ruginite luceau domolit în soarele de octombrie. Pe jos licăreau sticlele colorate, albastre și albe ale sifoanelor fărâmițate. Pe urmă, începeau buruienile, o adunătură întinsă de scaieți scuturați, crescuți în pământul sterp. Coborâră. De sus, abia se zărea fundul gropii, în care sclipea balta, înconjurată de trestii. Mergeau pe poteci știute numai de ea, printre mărăcini și ghimpi. Alături, se surpau gunoaiele într-o mișcare liniștită. Rar, se auzeau ciocănitorile zgâlțâite de vânt la grădinari. Cerul avea o leșie murdară în scamele norilor joși. Pasul Vetei crescuse și studentul abia se ținea pe urmele ei. Dintr-o parte veneau trâmbele de fum de la coșurile Atelierelor, mototolite și destrămate. Mahalaua nu se mai vedea de sub

malurile galbene. Fata sărea râpele ca un ied. Procopie simți pământul gloduros intrându-i în pantofi și nevoind să se lase mai prejos, se luă după ea, rostogolind lutul și bolovanii. Veta, ajunsă pe fund, râdea de neîndemânarea lui. Iarba pălită mirosea bine, a vară plecată. Zări, aproape, balta.

— Haide să culegem pelin, îl chemă. Pui prinsoare că strâng mai mult! Da-ntâi să-mi răcoresc tălpile, că m-am încălzit.

Și își ridică poalele rochiei intrând în apă. Îi plăcea nămolul care i se încleia pe degete. Îi spuse râzând uitându-se în ochii lui, drept, ținându-și fusta între pulpe:

— Dumneata nu intri? Ți-e frică?

Aici nu-i mai era teamă de el.

Procopie se descălță și, când îl văzu cu pantalonii sumeși, începu să râdă:

— Parcă ești de la pompieri, când e inundație!

Trecură balta, călcând încet, cu fereală. Ea înainte, încercând adâncimea, tot pe margini, unde nu se putea să se scufunde, el chicotind, nedumerit. Câmpul plin de buruiană vineție începea de la marginea apei și se sfârșea sub un mal drept.

Au cules câte un braț sănătos și Veta l-a întrebat, deodată, fără să clipească:

— Dacă-ți arăt locul ăla al meu, juri că nu spui la nimeni?

Studentul râse. Se uită înapoi unde-și lăsase servieta și pantofii. Nu era nimeni.

— Bine, nu spun, primi.

— Nu, jură!

— Pe ce?

— Pe ochii din cap!

— Pe ochii mei din cap că nu spun la nimeni!

Și-i întinse palma umedă. Iar o apucă tremuratul pe fată.

Din locul unde ședeau, nu se vedea nicio potecă. Ea știa însă pe unde s-o apuce. Despică măselariția și căută din ochi urmele. O pantă dreaptă, în care erau săpate găuri, începea de sub deal. Urca repede ca o pisică. El se uita unde așezase Veta mai înainte piciorul și o urmă.

Când au ajuns sus, Procopie a privit în toate părțile. Jos, văzu fundul și malul celălalt. De aici puteai cuprinde toată groapa fără să fii zărit. În spate erau alte scobituri, pentru coborât, acoperite de iarbă. Veta îi arătă urmele unui foc stins mai

demult. Cenușa era spulberată și alături mai rămăseseră câteva surcele.

— Aici se ascund uneori hoții Cuțaridei, îi spuse în șoaptă, da să nu spui la nimeni, că, dacă se află, or să vină să ne omoare, ai înțeles?

Procopie o privi mai bine.

— Și de unde știi tu lucrurile astea?

— Știu eu, dădu ea din umeri, și el îi zări zbaterea sânilor mici și ascuțiți sub rochia subțire de stambă.

Părul îi căzuse pe frunte și ochii fetei sclipeau de mândrie. Procopie își scoase haina și privi cerul prăvălit peste streașină de lut care-i acoperea.

— Nu ți-e frică? îl întrebă Veta.

— Nu, râse el, că are cine să mă apere…

Tăcură. Împrejur era o liniște apăsătoare. Sub linia cerului decolorat treceau stoluri negre de păsări într-un zbor leneș. Soarele aluneca pe suprafața lucioasă a bălții, reflexele lui luminau până sus malul roșcat ca o pecingine. În țarcul lui moș Leu, armăsarii săi stăteau nemișcați, cu gâturile întinse, adulmecând spre ei. Erau negri și puternici, și păreau mai mari în încremenirea lor. Pieile asudate aduceau de departe cu o marmură spălată cu apă.

— Îți place? curmă fata tăcerea.

— Da.

— Nu-i bine?

Procopie se întoarse spre ea, curios:

— Ia spune-mi, nu ți-e teamă că într-o zi ai s-o pățești dacă mai vii singură pe aici?

Veta clipi nedumerită:

— Adică ce să pățesc?

Studentul nu știu ce să-i răspundă.

— Vreau să spun… ce-ai face, de pildă, dacă ai da peste hoți?

Copila nu se gândise.

— Eu știu? Da nu mi-ar face nimic, sunt sigură.

— De…

Ochii ei se aprinseră mânioși.

— A, de ce te gândești la lucruri urâte? Uite, să știi că m-am supărat pe dumneata!

Și se ridică.

Coborâră tăcuți. Au trecut balta înapoi, uitând pelinul cules. El s-a încălțat, și-a luat servieta și-au urcat la rampă.

Înserase. Umbrele se șterseseră prin iarba uscată. Peste sticlele fărâmițate se scurgea o scamă umedă. Fata simți bruma rece pe degete, pișcând-o. Și-au adus aminte de brațul de pelin cules, dar nu s-au mai întors. În dreptul pompei au întâlnit câteva muieri, așteptându-și rândul la apă, lângă căldări. În poartă, Procopie i-a apucat brațul și-a întors-o spre el:

— Mai ești supărată pe mine?

Avea un glas plăcut de om tânăr, care o furnica până în creștetul capului. Sub cot îi simțea degetele calde și sângele tot i se urcă la inimă.

— Nu știu, răspunse, pierită.

Se despărțiră și ea rămase multă vreme în curte privind geamul lui. Studentul aprinsese lampa. Umbra i s-a mișcat după aceea de câteva ori prin dreptul perdelei.

•

N-a trecut o săptămână și luase foc mahalaua. Asta de la copii s-a tras. Ieșiseră cu felinarele de pepeni. Nu era băiat în cartier să nu fi găurit coaja unui cantalup de miez și să n-o fi scobit, găurele-găurele, cu coada unei peniță.

Se adunau în capătul străzii, lângă Filantropia, cu lumânări aprinse în boșarii goi, acoperindu-i cu palmele, să nu se stingă lumina. Bătea un vânt rece și șui, și băieții se strânseră cu pepenii la un loc, să vadă al cui e mai frumos. Au nimerit în spatele casei lui Tănase. Gunoierul era plecat, că altfel nu i-ar fi lăsat. Cum au nimerit, tocmai unde avea omul o magazie plină cu paie uscate pentru caii primăriei. Copiii au răsturnat în joacă un felinar de bostan, și focul, gata. Au dat să-l înăbușe, nu se mai putea. De frică, au luat-o la fugă, împrăștiindu-se. Se aprinsese magazia lui Tănase și ardea ca o lumânare. Până să bage oamenii de seamă, flăcările trecuseră la acoperiș. Vântul a aruncat scânteile în gardul de alături. Într-o clipă s-au ridicat vecinii. Era prea târziu. Magazia lui Tănase, scrum. Acum îi ardeau lucrurile. Focul a trecut în spate, hrănit de furia vântului. Cerul se luminase de pălălaie. Vâlvătaia roșie se întindea.

— Arde! Arde! strigau zidarii.

Trâmbe lungi de fum înecăcios se lăsau prin curți. Se simțea bine fierbințeala care venea dinspre casa gunoierului. Parcă răsărise soarele. Vecinii alergau la pompă cu căldările să le

umple. Nu putură să oprească focul. Șuvoaiele flăcărilor se întindeau și se încolăceau pe buruienile maidanului, aprindeau gunoaiele de prin curți și urcau stâlpii cătrăniți ai porților. Tot malul gropii ardea, și rampa, și drumul de lemne. Căldura se întețea. Mirosea a baligă încinsă. Apoi pârjolul coborî malurile, într-un cerc de scântei.

— Arde! Arde! se auzeau alte țipete.

Acoperișurile se spulberau într-o clipită. Zidurile de paiantă se prăbușeau și muierile strigau, strângându-și lucrurile și ce mai putea fi scăpat.

Cerul fumega.

Focul trecuse gardurile și, dus de vânt, mâna spre biserică. Preotul, scos din odăile lui, vorbea mahalagiilor:

— Fraților, arde casa Domnului! Nu lăsați, fraților!

Cârciumarul a ieșit și el afară cu mușteriii după el.

— Arde! Arde! se deslușea de departe țipătul femeilor.

Auziră grinzile căzând la zidari. Focul topise în căldura lui magaziile și sărea peste salcâmii cuprinși de flăcări. Se aprinseseră și duzii din grădina oltenilor. Pe străzi alergau câinii cu părul zburlit. Cineva spunea:

— Să se ducă la pompieri, vecine, la gară, c-o trăsură!

Stere înțelese că, dacă pârjolul trecea de biserică, se duceau și casele lui. Strigă năprasnic la băiatul de prăvălie:

— Pune mâna pe topor și haide după mine!

Săriră și alți vecini, cu niște cazmale. Pe drum îl luară și pe Tilică. Cârciumarul apucă o coadă de topor și se repezi cu încă doi lucrători în duzii bisericii. Îi puseră la pământ și-i grămădiră departe de gardul popii. În felul ăsta, dădeau focului hrană și-l potoleau. Femeile aduseră un furtun de vin din prăvălie, și o muiere pompă apă din gura cișmelei.

Veta căra cu maică-sa căldări de apă și le dădeau bărbaților. Aceștia le zvârleau în calea pârjolului. Vâlvătaia se domoli. Trunchiurile duzilor erau umede și nu ardeau decât foarte încet.

Oamenii răsuflară ușurați. Preotul făcea cruci mari, cu fața la biserică. Abia la vreun ceas sosiră și pompierii. Până să așeze tulumbele, focul ostenise. Ardea, numai într-un jar, inimi, inimi pe locul zidarilor. Tot la săraci făcuse pagubă. Mistuise casa lui Tănase și încă vreo cinci. Muierile plângeau, privind rămășițele negre. Meșterii înjurau lângă ele, mânioși și îngrijorați.

Fata tramvaistului se întoarse acasă, frântă de oboseală. Din capătul străzii venea și Procopie, privind nedumerit împrejur la hărmălaia iscată. Își lăsă iute servieta și ieși iar la poartă, întrebând-o pe Veta:

— Dar ce s-a-ntâmplat, frate?

Ea își ștergea fruntea de sudoare. Tot obrazul îi era negru de fum și își simțea cerul gurii uscat.

— Parcă nu se vede! Ce-oi mai întreba! A luat foc pricopsita asta a noastră de mahala! Că la omu' sărac nici boii nu trag!

Împrejur mirosea a lemn ars și zarva nu încetase. Femeile se băteau cu pumnii în cap și strigau cât puteau:

— Aooolică, maica mea, aooolică... unde mai punem noi capul, maicăăă, aooolică...

Închiseră poarta.

— Nu vrei să te speli? o întrebă studentul.

— Ba da.

Aduse o cană plină, din care-i turnă în căușul palmelor. Ea își răcori fața încinsă și rămase așa cu mâinile umede scuturându-le.

— Parc-ai fi o pisică! zise Procopie.

— Bine că sunt! Hî... Și scoase limba la el. Dumitale-ți mai arde să glumești, zău!

— Stai, să-ți aduc un șervet!

Intră în casă. Veta trecu pragul după el. Afară înserase. Procopie aprinse lampa. Îi întinse prosopul moale, care mirosea a săpun bun. Acum obrazul oacheș îi strălucea. Își scutură pletele negre și aspre, umezite puțin în margini.

— Dă-mi și un pieptene!

Se apropie de o oglindă mică, atârnată într-un colț al odăii, și se pieptănă îndelung, cu mișcări lenețe. Când termină, veni drept în fața lui și-i zise:

— Acuma-ți plac?

Și se învârti pe un picior sub privirile lui uimite. Se opri deodată, aducându-și aminte:

— N-ai adus patefonul!

— Poimâine îl aduc, pe cuvânt...

— Apăi cuvântul dumitale-i așa, o fudulie...

— N-am avut bani.

— Aha. Va să zică, și dumneata ești sărac… Păcat, un om așa de învățat și să n-aibă bani… Mă duc. Ce-oi mai sta?! Am uitat că sunt supărată pe dumneata…

Procopie o apucă de mână:

— Dar niște cărți nu mai vrei?

Fata șovăi puțin și spuse dezamăgită:

— Aș mai fi luat, dar ai numai romane *serioase* dumneata, nu-s de nasul meu. Ei, mie îmi trebuie ceva, așa, mai ușor, mai vesel, ți-am spus eu… Și acum mă duc, că mă caută mama…

— Și nu mai ești supărată pe mine?

— Ba sunt, până aduci patefonu…

Nu plecă. Se mai întoarse o dată de la ușă, cu ochii în pământ.

— Ar trebui să nu-ți spun…

— Ce să nu-mi spui?

— Mi-e frică, domnu Procopie…

Se codea, vorbind cu gura pe jumătate.

— Frică? se miră el.

— Da. Mi-e frică de dumneata… Eu sunt fată și, vezi dumneata, *nu-i frumos*…

— Ce nu-i frumos?

— Că stăm așa, amândoi…

Se roșise.

— Și ce dacă stăm?!

— Ce știi dumneata, păi să ne afle mahalaua, mai scoate vorbe, că cine știe ce, că așa și pe dincolo, muierile astea bătrâne de-abia așteaptă… Eu sunt fată mare… Într-o lună împlinesc șaisprezece ani, și altele la vârsta mea au sărit de-acu pârleazu…

Vocea i se sugrumă.

Studentul nu înțelegea prea bine.

— Adică, ce-i asta, au sărit pârleazu?

— Avem noi, așa, o vorbă. Prea vrei să le știi pe toate… Își mușca buzele și își împletea degetele încurcată. Pe urmă mai e ceva…

— Ce mai e?

— Mama spunea că am început să-mi pun lămâiță-n sân… Tăcu o clipă, apoi rosti iar: Și nu e bine…

— Îți pui lămâiță-n sân?

— Da.

— De ce?
— Să miros frumos ca dumneata…
Procopie fluieră.
— Ce vorbești?
— Zău.
Chiriașul își scoase ochelarii și îi șterse cu batista.
— Acu să știi că mă duc de-adevăratelea…
Și ieși afară. Cerul era cenușiu de tot. Numai spre răsărit atârna o fâșie albă între cioturile salcâmilor arși, ca o americă spălată. O zgură murdară, luată de vânt, se așternuse în curtea lor. Locurile arse fumegau încă și peste toată mahalaua plutea un miros încins de cârpă. Înserarea tristă cuprinsese Cuțarida. Pompierii tot nu plecaseră. Loveau cu târnăcoapele în bârnele fumegânde. Zidarii, cu muierile, strângeau trențele scăpate, pe jumătate pârjolite.
Fetei îi veni să plângă fără să știe de ce. Trase în piept aerul iute, plin de fum, și intră în casă.
— Da unde umbli, fată? o luă la zor coana Marioara cum o văzu.
Veta nu răspunse. Se dezbrăcă tăcută, cuprinsă de o posomorâre mare.
— O să te spun lu Aristică, auzi tu? Ai început să-ți faci de cap…
Maică-sa mai bodogăni câtăva vreme, dar copila n-o mai auzea. Nu se gândea decât la sufletul său pierdut, la iubirea fierbinte care-i înecase inima.
Prin noiembrie, într-o duminică, ai ei plecaseră la niște rude. Rămăsese toată casa în seama Vetei. Coana Marioara și domnul Aristică se gătiseră încă de la prânz. Pe fată n-o luaseră, că țineau o petrecere numai între oameni mari și nu se făcea să-i audă urechile ce-și spun bărbații la un pahar de vin.
I-a însoțit până la poartă și taică-său i-a făgăduit că dacă are să fie cuminte o să-i aducă ceva la întoarcere. Vetei îi venise să râdă. Tot o mai credeau un copil.
Era o zi senină și friguroasă. Fata privise Cuțarida. Străzile, pustii. Prin curțile vecinilor se auzeau gramofoanele. În bătătura lui Tănase niște meșteri ridicau altă casă din bârne. Gunoierul dădea ajutor cu nevastă-sa. Se întoarse. În ușa lui, ieșise Procopie, numai într-o flanelă strânsă pe gât. Privea soarele alb, lucios, care aluneca peste maidan.

— Ce faci? o întrebă cu glasul său plăcut.

— Ce să fac, uite, am rămas singură acasă, ai mei s-au dus la o petrecere…

— Ce-mi dai dacă-ți spun ceva care o să-ți facă plăcere…

— Ai adus patefonu?

— Da.

— Ce bine-mi pare… Pot să vin? Dumneata știi să dansezi? Dacă nu, te învăț eu… Ai să vezi ce ușor este… Da rămâne între noi, domnu Procopie, să nu afle ai mei că am trecut pe la dumneata când au fost ei plecați. Intră înainte și vin și eu după aceea, să nu ne vadă cineva…

•

În odaia lui era cald și plăcut. Mirosea a hârtie veche.

— Nu stau mult, spuse fata, deși știa bine că n-o să fie așa.

— Bine. Numai să mă înveți să dansez, că nu prea știu…

— Cum să nu, că mie-mi place la *nebunie*, domnu Procopie. O, de-abia aștept să mă fac mai mare, să mă duc la baluri, să-mi fac rochii lungi, albe, și să fie și o sală mare, numai cu oglinzi și cu parchet pe jos, ca să lunec așa… tam-tam, tam-tam, tam-tam, ta… Da unde-i patefonu? Să nu mă fi mințit…

Pe masă zări cutia neagră și plăcile. Studentul învârti arcul și puse o placă. Toată odaia se umplu de sunetele dulci ale unor viori. Fata se ameți dintr-o dată, o bucurie sălbatică o cuprinse și abia după câteva ceasuri își aduse aminte ce se întâmplase cu ea.

•

Procopie fusese la început stângaci. Se mișca greoi.

— Uite, ia-te după mine, îi spusese, așa: un-doi, unu-unu, un-doi, încet, încet, așa, vezi că-i ușor? Ei, haide, puțin curaj… Un-doi, un-doi, unu-unu, un-doi… Bine, așa, încet, că mă calci pe picior… Uhu, da țeapăn mai ești, mai cu îndemânare, așa, bine…

Studentul se învârtea supus, condus de brațele ei. Fata îl simțea aplecat peste ea, cu gura aproape de păr. Îl auzea cum râde când pașii i se încurcau și parcă nu mai răsufla, simțindu-i trupul puternic aproape și hainele care miroseau frumos. După vreo jumătate de ceas, învățase. Placa veche hârâia încă un tangou:

Ilona,

Calvar mi-e viața fără tine,
Că-n nopțile senine,
Ce dulce, *dragă*,
Mi-ai cedat...

Ostenise. Își ascultă bătăile inimii. Se lipi de fereastră și privi afară. În curte, câinii se întinseseră la soare, cu capetele pe labele puternice. Să fi fost trei după masă. Îi era frică și parcă era și bucuroasă că se afla singură cu Procopie aici, că el o ținuse aproape, în brațe, și că dansaseră împreună. Studentul se așezase pe patul scund de alături. Tăcea. Din când în când schimba plăcile.

Blondă sau brună
Mie mi-e totuna,
Pe-amândouă le doresc,
Pe-amândouă le iubesc...

Cânta o voce de bărbat.

De la geam se vedea grădina oltenilor. Lângă porțile de sârmă ședeau doi țărani cu fața către soarele puțin. Aveau căciuli negre și crețe, și pe umeri își aruncaseră mindirele de culoarea boabei de porumb. Nu vorbeau. Țineau capetele aplecate în pământ și umbrele lor scurte atârnau într-o parte. În odaia lui Procopie se făcuse liniște. Peste Cuțarida răsunau acum clopotele de la cimitirul Sfânta Vineri. Sunetele lor pătrundeau până aici. Aerul limpede de afară era ca o apă luminoasă.

Pe urmă, Veta nu-și dădu bine seama ce-a fost. Procopie se apropiase de ea, îi cuprinsese umerii și o sărutase pe obraz și pe gură. Vorbea repede și răsuflarea lui fierbinte îi ardea urechile. Fata se smucise, o apucase o spaimă mare și-ar fi vrut să fugă, dar nu putea, pentru că din tot trupul i se ridicase o dorință pe care n-o putuse stăpâni. Spunea numai:

— Ce faci? Ce faci?

Și teama i se amestecase cu o bucurie nouă și necunoscută, cu durere, și plânse, și râse, îl mângâie și-l sărută și ea și rămaseră unul lângă altul multă vreme, încremeniți într-o îmbrățișare veche de când lumea.

Țăranii ședeau în același loc, ca niște curcani înfrigurați, cu mindirele lor roșcate pe umerii ridicați. Picoteau de-a-n

picioarele. Dinspre Grivița tot mai cădeau sunetele curate ale clopotelor de la Sfânta Vineri. Lumina se schimbase puțin. Se apropia seara. Vetei i se făcu deodată frică. Avea în tot trupul o durere surdă, necunoscută. Strânse câteva ace risipite pe dușumele.

•

Orice poți să ascunzi în lumea asta, numai ce-i al sufletului nu. Că dragostele sunt ca buruiana rea, cresc în văgăunile inimii și s-arată. Nu mai scăpa domnul Aristică de gura nevestei:

— Mă bărbate, nu-i, mă, lucru curat cu fata noastră, ascultă la mine…

— Iar începi? se mânia omul.

— Ascultă și de gura femeii, că voi ce vă pricepeți? Puneți căciula pe-o ureche și vă vedeți de treaba voastră, dar ia să stați ca noi lângă copii, ați ști și ce-are-n cap, și ce-are-n suflet. Nu mai doarme Veta noastră de când cu *studintu* ăsta și-o să pățim una lată de-o să se ducă vestea! Ce-ar fi să-i zici tu să-și ia ce-i al lui și să plece unde-o vedea cu ochii, să ne lase în sărăcia noastră?

Tramvaistul s-a mai gândit, l-a întrebat și pe nea Fane, la cârciumă:

— Mă vecine, ce zici, uite, am un chiriaș. Tânăr, de. Om cu carte, student. Fata merge și ea pe șaisprezece anișori, să-mi trăiască…

— Să-ți trăiască!

— … cam face zâmbre chiriașului. Acu, eu n-am văzut-o, da-mi spune mă-sa. E cuminte, săraca, da mai știi…

Nea Fane a sorbit cinzecul său cu evlavie, a așezat măsura pe tejghea și a clătinat din cap:

— Și-adică ce-ai vrea dumneata să afli?

— Păi să nu fie cu păcat, cam la cât i se face, așa, fetii…

— De… P-acilea, prin mahalaua noastră, pe unele le-apucă și pe la treisprezece ani. Nu le vezi pe-ale zidarilor? Nici nu sunt răsărite bine, și umblă cu burta la gură…

N-a mai băut domnul Aristică. A doua zi, cum s-a luminat, a bătut în ușa studentului.

— Bună dimineața, a zis. Domnu Procopie, nu te supăra, am de vorbit ceva cu dumneata…

Chiriașul i-a deschis cu inima cât un purice.

— Poftim, poftim…

Tramvaistul s-a așezat pe un scaun, și-a scos batista și și-a șters fruntea de sudoare. Nu-i cădea nici lui bine.

— Uite ce este. O să-mi vie o rudă de la Focșani, eu de-acolo sunt, n-ai de unde să știi dumneata, și-o să intre la noi, la Tramvaie. N-are unde sta. Ce m-am gândit: i-a să-l rog eu pe domnu Procopie, că e băiat înțelegător, om cu știință la bază, n-o să se supere... Știi dumneata, așa sunt rudele. Altfel, n-am de ce să mă plâng. Mi-ai plătit chiria la timp, ba încă și înainte, dar suntem la mare nevoie, înțelegi?

— Înțeleg, răspunse Procopie cu inima ușoară.

Studentul se mutase într-o luni. Pe Veta o trimisese maică-sa încă de dimineață în Obor, la niște cumetri, cu treabă.

Procopie plecase pe la patru, încărcând într-un camion cele câteva lucruri pe care le avea.

Muierile încă vorbeau pe la porți:

— Se duce. Se mută mai la centru, că a ieșit doctor. Ei, ce vrei, acu are bani...

Fata a aflat tocmai pe seară, când s-a întors și-a văzut odaia goală și trențele mă-si spânzurând în geamurile deschise. S-a oprit în prag și a privit pe rând pereții albi, pe care se mai vedeau urmele lucrurilor luate și hârtiile desprinse din pioneze. Pe dușumele, Procopie uitase un caiet cu scoarțe albastre.

Simți că i se face frig. Ieși.

Afară, soarele de noiembrie, tocit și șters, cădea peste case. Sub streașină se așternuse un strat de frunze roșii de viță sălbatică. Motanii se tăvăleau a dragoste în jarul lor. Câinii se scărpinau de pomi.

Intră în casă. Maică-sa spăla, și mirosul de leșie, vechi și cunoscut, îi aduse aminte că are de făcut treabă.

Nu întrebă nimic. Se închise într-o odaie și plânse mult, din toată inima, tristă ca de moarte.

•

În cărțile pe care le citise Veta, fetele erau furate de conți și de marchizi. Eroinele fascicolelor îngălbenite, sărace și frumoase, locuiau în case triste până se ivea un bărbat îndrăzneț să le schimbe viața. Acesta înfrunta o mulțime de primejdii și, în cele din urmă, își ducea mireasa într-un castel frumos, clădit pe o stâncă, unde trăiau amândoi până la bătrânețe. În câte nopți nu visase ea pe prințul d'Astra, pe marchizul de Gadelle și pe câți alții!...

Uneori se scula și i se părea că aude galopul cailor peste câmpul Cuțaridei. Se trezea buimăcită, gata să țipe, cu cămașa udă în spinare. Privea fereastra albastră, mânjită cu lumina stinsă, pierită a nopții și ofta.

Pe drumul Griviței treceau căruțele lăptarilor în goană. În mahalaua gropii bărbații erau altfel. Ea îi vedea în fiecare zi. Ginerii nu erau marchizi, ci salahori ori fochiști, tinichigii sau cizmari, oameni necăjiți, care umblau toată ziua după o pâine. Își luau neveste frumoase dintre fetele ungurenilor sau țigănci mai spălate. Le zvântau în bătăi chiar a doua zi după nuntă.

Nu semănau...

•

Veta s-a mai gândit ce s-a mai gândit la Procopie, la dragostea lor scurtă ca viața florii de veronică și în cele din urmă a uitat de el și de cărțile lui. Domnul Aristică i-a găsit un bărbat. A dat-o după unul de-ai lui, de la Tramvaie. Acesta i-a făcut nuntă, a dus-o în mahala la el, au petrecut, scăpaseră și părinții cu fața curată. La vreun an născuse un băiat pe care-l iubea de nu mai putea.

Încă nea Fane spunea:

— Intraseși la idei, vecine, și, uite... Ai și nepot!

— Am, să-mi trăiască! Ce vrei? Așa o fată cuminte ca a mea, mai rar! Nu mi-a ieșit din cuvânt. E drept că a găsit și un bărbat bun...

— Da ce-i?

— Amărâți de-ai noștri, lucrează la macaze...

— Ei...

— Și-l iubește, domnu Fănică...

— Nu mai spune!

— Ce vrei, tinerețe cu bâzdâc! A mea intrase, cum zici dumneata, la idei: „Aristică, zicea, ai grijă, Artistică, de copila asta a noastră, că ne face de rușine”. Da ea, săraca, domnu Fănică, e ca porumbielu... Or să-și facă niște odăi, băiatu e strângător, și mi se pare că, azi-mâine, îmi mai toarnă un nepoțel...

— Să-ți trăiască!

— Să-mi trăiască!

— Ești bun de-o cinste!

— Cum să nu! Coană Lino, dă-ne câte-o sticlă de lampă numărul doi, vorba lui nea Fănică...

• La borțoasa

Lumina toamnei aluneca pe gutuile noduroase. Vița-sălbatică era vânătă și rară. Sub streașină caselor scunde luceau pânzele albe și alunecoase ale păianjenilor. Vântul spulbera frunzele corcodușilor și le arunca pe maidan. Copiii băteau țurca, scuipând în palmă. Lemnul ascuțit se înfingea în noroiul drumului. La rampă se strângeau lopețile, și gunoierii, băuți, ciupeau muierile, înghioldindu-le spre camioanele deșertate. Făcuseră focuri alături, și fumul atârna destrămat peste crestele gropii. Aglica pierise. Mai rămăsese o creastă de ciulini uscați și buburoși.

— Uite câinii, Paraschive spuse ăl bătrân.

Dulăii urcau în goană poteca. Erau ogărâți și mușcați. Atârnau floacele de pe ei. Trecură.

— Și ce soare! zise pungașul. Urât e la pârnaie, Treanță!

Ridică un bolovan și-l aruncă după ceată. Codoșul se scarpină după ceafă și începu să fluiere. Îi era cald și bine. Se mișcau alene, slăbiți de nemâncare.

— Tare-i dibaci să umbli așa, de capul tău!

Priviră pomii prăfuiți și cerul în care zburau păsările.

— Acu, că am trecut prin astea, spuse cel tânăr, pot să mă numesc și eu hoț ca lumea. Ce zici?

— Ce să zic? Nu mai ești ucenic. Ai văzut și binele, și răul...

Și așa fusese. Mai mult de un an nu știuse ce-i lumina soarelui. Încercase el, Bozoncea, să-i facă scăpați, o trimisese pe Didina pe la gardieni pe-acasă, nu fusese chip. Îi mai aduseseră o dată la tribunal la un apel, au vrut să fugă, n-au avut cum. Îi venise greu lui Paraschiv, dar zilele trecuseră. Era mai mâhnit, mai bătrân și mai uscat la inimă. Avea ce povesti câte petrecuse. Că și acolo erau reguli și stăpâni.

Cum intraseră, i-au luat în primire hoții mai vechi. Mai mare peste pușcăriași se afla un vătaf de se ținea bine cu păzitorii. El tăia și spânzura. Aveai nevoie de-o țigară, de mâncare, voiai să trimiți o scrisoare afară, la rude, el le făcea pe toate. Dar trebuia

să-i dai. Lua șpagă și o împărțea jumate-jumate cu gardienii. Cine i se împotrivea vedea pe dracul. Nu-l cunoștea Gheorghe. Mutu-i zicea. Tăiase oameni și avea de stat o viață în pușcărie. Trăia ca la mă-sa acasă, ținea țuțări de-l serveau și făcea pe nebunul.

Întâi pe Paraschiv l-a luat în focuri:

— Cum îți zice, tolomacule?

— Da tu cine-oi fi? Nepotul lui Zmeu? se supără cel tânăr.

Nu prea se vedea bine. Celula era lungă și întunecoasă. Într-un zid ardea o lampă chioară. Pușcăriașii cei vechi au înghețat. Noul-venit nu le știa obiceiurile. Gheorghe l-a tras de mână.

Vătaful s-a dat jos la ei. Se făcuse liniște. Nu mai mișca unul.

— Puișorule, tu n-ai mai fost pe la pension, se vede treaba. Nu știi ce-i aia gherlă...

— Sanchi...

— Dă-te-ncoa...

Se apropiase. L-a apucat pe ageamiu cu o mână și l-a tras lângă el. L-a văzut Paraschiv. Era un ăla jimbat, cu o față neagră, tăiată sub ochi. Mesteca o bucată de tutun.

— Cum îți zice, mă, ție?

— Da ție cum îți zice? Ce-oi fi vreun șpiler?

Vătaful a ridicat pumnul să-l lovească. Treanță înlemnise. Cu o mișcare iute, pungașul i-a prins mușchiul între degetele lui subțiri. I-a înmuiat mâna. Din ochii verzi ca mucegaiul ieșeau scântei. Se uitau și ceilalți.

— Așa, micule! îl zădărî unul.

Cel tânăr l-a slăbit și i-a lăsat pumnul în jos, spunându-i:

— Zexe-mi zice, dacă vrei să știi!

Asta a fost. De atunci nu l-a mai atins nimeni, nici pe el, nici pe Gheorghe. Cărau ăilalți hârdăul, măturau. Ei se uitau. Zicea ăl bătrân:

— Stăpâne am să-ți spun de-acum...

Hoții cei vechi le-au dat țigări și de mâncare. Au dus-o ca beii. Duminica venea țiganca în Dealul Văcărești și le căra pui fripți și curcani. Le mai spunea câte ceva. Dăduse și de urma lui Nicu-Piele. Îl țineau și pe el cu parale. Scăpase mai ușor. Avea de făcut numai șase luni de mititică.

O privea Paraschiv printre sârme și-l apuca deznădejdea.

— Nu mai ies odată, Didino, de-aici...

— Și ce-ai să faci?

— O să vezi tu.

— Te lauzi, grozavule!

— Mânca-ți-aș ochii, dacă nu-mi vine să răstorn pușcăria asta și să viu să te iau din brațele starostelui!

— Ce mai aștepți? râdea ea întărâtându-l.

Paraschiv ar fi mâncat-o, așa cum râdea cu toți dinții ei strălucitori și umezi.

— Nu mai râde, Didino, nu mai râde!

— Râd, na!

Și-și înfingea țâțele tari în plasa care-i despărțea, ca și când i le-ar fi dat lui. Începuse să-i placă și ei manglitorul. Era tinerel-tinerel și-o zăpăceau ochii lui veninoși și plini de poftă. Bozoncea se ramolea. Trecuse și vremea lui. Începuse să-i albească părul pe la urechi. Pleca repede, să nu-l mai vadă pe Paraschiv.

Și-acum că scăpase, pe ea o căuta. Îi spuse lui Gheorghe:

— O să vedem noi ce-i cu legea starostelui. Mi s-a urât să le ia el pe toate și să-i joc la ușă.

Ăl bătrân îl privi cu spaimă. Bănuise el ce bănuise. Ăsta era om al dracului, se vedea după cum pune mâna. Nu se înșelase nici de data asta.

Paraschiv vorbea îndârjit, privind groapa adâncă, sălbatică:

— Mi s-a făcut sete, Treanță, să stăpânesc numai eu peste hoți, să călăresc Grivița și Filantropia, să văd ce e-n Obor și Mandravela și să-i fur Stăpânului pe Didina, să v-o dau vouă s-o mârliți și s-o batjocoriți, că l-a lăsat pe Sandu și s-a dus după ăl puternic!

Caiafa îl privea fără să spună nimic. Era frumos ucenicul, cu fața lui pestriță, aprinsă de o putere care-i lucea în ochi.

— … și să mă-ntorc și la comisari și să-i jughinesc, să le-arăt eu cum se bate! Și să-l omor pe ăl de-mi punea cărbuni la subțiori, să beau sângele lui, oh…

În noaptea aceea au dormit în groapă, și a doua zi, în zori, s-au dus la casa Didinei.

În drum au trecut și pe la simigii. Piața, plină. Grecii, cu tarabele încărcate. Mirosea de departe a dovleac copt și a sămânță prăjită. Au grăbit pasul. Drept la Iani în prăvălie s-au înființat.

— Bună ziua la negustori! a zis cel tânăr.

Cațaonul înlemnise. Nici nu mai mișca. Codoșul își freca palmele cu bucurie.

— Ce mai faceți, bre? a întrebat negustorul, cu jumătate gură.

— Bine, dar matale?

Și i-au răsturnat taraba cu plăcinte. Grecul holbase ochii.

— Să nu crâcnești! Credeai că ai scăpat de noi?

— Bine, mă!... l-a dojenit și Gheorghe cu vocea lui frumoasă. De ce nu ne-ai respectat, mă? Că eram în lume, aveam treabă cu comisarul... De ce râdeai, mă, ia spune!

Iani tremura.

— Banii, dă banii, că te tai! i-a strigat Paraschiv.

— Ce-ai, bre, cu mine? Du-te la alții mai pricopsiți!

— Gura! Să n-aud un cuvânt! Haide, scoate mardeii, fără gălăgie!

A așternut cațaonul paralele pe masă. L-a scotocit ăl bătrân și prin buzunare. A mai găsit. I-a arătat și el muchea cuțitului:

— Îl vezi? Dacă se-aude vreo vorbuliță după ce plecăm, s-a zis cu tine!

Bâțâia negustorul de frica morții. N-a crâcnit. Au ieșit, i-au luat la rând. Au băgat pungașii spaima-n simigii, să-i învețe minte să mai râdă de ei.

•

I-au găsit pe toți: pe Nicu-Piele, pe Sandu-Mână-mică, pe Bozoncea și pe-a lui, mai frumoasă, veselă, cum îi stă muierii bine în focul vârstei. Lipsea numai Oacă, dus în dealul Filaretului, cu coliva-n piept, și Titi Aripă. A întrebat ăl bătrân de ei.

Ruda Didinei o păție cu starostele. Ce-i venise într-o zi, n-avea parale, se lipise de-un orb. Băgase mâna în banii de pomană. Nu zici că l-a adus Dumnezeu pe Bozoncea tocmai atunci! L-a văzut, cât era de-ai lor, l-a înhățat de gât și i-a dat peste ochi vreo două. Toate astea le povestea lunganul, de față și el, abia ieșit din pârnaie, nimerit cu Stăpânul.

N-ar fi fost nimic. După ce i-a numărat gologanii cerșetorului și i-a pus la loc, s-a uitat cu scârbă la ruda gagicii, și cu degetul mic i-a tras afară cravata din flanelă. Titi Aripă avea o cravată de mătase, mândria lui de pește. S-a îngălbenit tot, de ziceai că dă moartea-n el. A vrut să spună ceva. Bozoncea l-a scuipat drept în gură. De unde se găsise și el să fure! Asta nu putea să i-o ierte Stăpânul.

De atunci nu-l mai văzuse nimeni pe tăinuitor. Sandu zicea c-ar fi auzit că s-a spânzurat, dar lui Nicu-Piele nu-i venea să

creadă, pentru că ăștia, învățați să trăiască bine, în poala muierilor, nu prea-și ridică viața singuri, ca pițigoii. Și ca să arate că-i părea rău de el pentru că petrecuseră împreună chiar în casa în care se aflau, încheiase dând din umeri, privind în ochii lui Paraschiv:

— De, mă ucenicule, altminteri, cum îl știi și tu, băiat bun, chit că bea apă dimineața!

Stăpânul, de bucurie, i-a luat după el pe Grivița, la o cârciumă de-o știa.

„La Borțoasa” era o veche grădină, spre șina Constanței, unde chefuiau șuții din Grant, feriți de ochii poliției. I se dusese vestea pentru vinurile ei și pentru grătarul pe care-l avea. Aici venea și lume mai scuturată, negustori și mahalagii din cartierele învecinate. Erau și *șanteze*, de cântau dezbrăcate pe o scenă mică și dărăpănată, să facă plăcerea pungașilor și să le zică la ziuă câte ceva fără perdea. Gheorghe cunoștea, mai petrecuse în tinerețe acolo. S-a bucurat.

— Hai, Stăpâne, cum nu… Să ne frigă Borțoasa niște momițe și niște ficățel, să-l treacă ea prin ardei și să ți-l dea cu sângele și cu gustul său, eh, ce știți voi, geamabeților! Păi când am tăiat eu mahalaua aia, la Ciucea, cu Toropeală, aici am venit, aveam bișțari să vă-ngrop, numai aur…

Știau caramangiii. Mai auziseră povestea asta de o sută de ori. Sandu i-o reteză scurt:

— Lasă, Treanță… Pe urmă au venit comisarii, i-ați pus la masă, i-ați îmbătat și le-ați luat centiroanele, cunoaștem…

Ăl bătrân s-a întristat. Nu-l mai ascultau. A dat din umeri și-a luat-o înainte.

Noaptea de toamnă, luminoasă și caldă, abia începuse. Pe Calea Negustorilor treceau trăsuri și mașini. În urma lor rămânea praful.

Ajunseseră. Prin gardul de lemn verde se vedeau câteva lămpi mari, strălucind. Se auzeau lăutarii, și mirosul de mititei și de porumb fiert se simțea de departe. La poarta grădinii, câteva țigănci vindeau marfa în foi uscate. Era îmbulzeală, chelnerii îmbrăcați în halate albe, cu șervete lungi pe brat, purtau în goană tăvi, cu fripturi și patricieni, farfurii cu gogoșari aromați sau castraveți în oțet. Din fundul grădinii răzbătea zgomotul făcut de grataragiu cu cleștele său. Pe două șiruri, în dreapta și la stânga potecii pe care pășeau, erau înșirate mese ușoare,

acoperite cu americă tărcată, în culori vii. Pe scaunele cu spătar ședeau negustori și oameni de-ai lor. Râdeau încălziți de vin, săltând burțile încinse în centuri lucioase de piele. Mâncau cu poftă, ducând repede furculițele la gură, mestecând cu zgomot, privind rar în lături și numai atunci când răsuflau după un pahar de vin rece. Mai într-o parte, unde nu bătea așa tare lumina, erau și mesele manglitorilor. Câțiva l-au cunoscut pe Bozoncea și i-au dat bună seara. Starostele le-a răspuns vesel. Și-au făcut loc, alături, lângă o poartă care da în câmpul Chitilei, să poată fugi dacă era nevoie. Paraschiv citi afișele colorate, lipite pe gardul împletit:

AICI CÂNTĂ ZAVAIDOC, CÂNTĂREȚ POPULAR DE ARII ȘI CÂNTECE NAȚIONALE. ÎNCURAJAȚI ARTIȘTII ROMÂNI!

DACĂ BEI MORI, DACĂ NU BEI TOT MORI! DECI MAI BINE BEA CĂ VIAȚA E SCURTĂ! BORȚOASA VĂ ZICE POFTĂ BUNĂ!

CONSUMAȚI RENUMIȚII PATRICIENI DE CASĂ!

Un țal aduse o listă de mâncare și i-o dădu lui Bozoncea. Pe hârtia lucioasă, felurile erau scrise cu creion chimic, într-un fel curios:

MENU

LA BORȚOASA, restaurant și grădină,
cântă ZAVAIDOC și orchestra

ANTREURI:
Ridichi, brânză Telemea, roșii la gheață, cașcaval, șvițer, pește,
omar, stridie, Morun. ICRE.
Țuică, secărică, drojdie.
SALATĂ LA GREC
Nu consumați scobitorile la ciorbă!
Dacă nu-i bună salata, ascultă-l pe ZAVAIDOC!

CIORBE:
Supă grasă cu mujdei. Renumita ciorbă de SUS INIMA ROMÂNI!

Ciorbă de bătături. Oasele dați-le la câini!

FELURI:
Ostropel de văcuță cu Salată VERDE.
Anghimaft cu orez.
Ardei umpluți.
Raci.
Astăzi: FRIGANELE.

BEȚI VINURILE NOASTRE: Muscat-Ottonel, Șaba, Valea Dosului.
FRIPTURI: Purceluș la MICA VITEZĂ
VACĂ cu cartofi pai
RIDICHI Accelerat
Fudulii de berbec
INIMĂ LA TAVĂ cu spanac
Mititei, patricieni, debreținі la comandă.
VIN NEGRU, *Mamă*, *mamă*
Bere blondă și brună la halbă și la Țap. Dă chelnerului bacșiș și nu
uita pe lăutari!
VOE BUNĂ!
Cafele, prăjituri de casă.
Lichior, Țigări

POFTĂ BUNĂ vă urează
BORȚOASA

Urma o fotografie a patroanei, o femeie de vreo patruzeci de ani, grasă și veselă, care râdea clienților.

Citi o dată și Nicu-Piele. Era babilonie curată.

— Ce vreți, marafeților? îi întrebă Bozoncea.

Lui Mână-mică îi rămăseseră ochii pe icre. Stăpânul chemă chelnerul și porunci. Întâi câte o drojdie, dar mai mare, și să așeze și un vin negru de trei inși la gheață, să se găsească din vreme la baterii, apoi câte o bucățică de cașcaval cu roșii și mititei, câți or încăpea pe grătar, pentru ca la urmă să facă și câteva fripturi așternute bine pe cărbuni, date prin fum, să meargă băutura.

Pe estrada de scânduri se urcase orchestra și o melodie ușoară sui deasupra grădinii. Didinei și lui Sandu le aduseră câte

o farfurie de icre și bere. Ăi scăpați din pușcărie mâncau fără să scoată un cuvânt. Erau hămesiți și doriți de lucru bun. Ce-au vrut le-a pus starostele dinainte. De aia-i plăcuse lui Gheorghe să-l slujească. Stăpânul nu se uita la parale; când era de petrecut, petrecea…

Un bărbat negricios și gras, cu părul cărunt, se urcase pe scena îngustă. Purta la gât o cravată bogată, cu picățele, strânsă sub bărbie. Negustorii din jur bătură din palme. Era Zavaidoc. Avea o voce plăcută și râdea. Începuse ușurel:

Foaie verde tei rotat,
Mama când m-a alăptat,
Nu cu lapte, *cu păsat*,
Cu vin vechi m-a adăpat…

Nu mai mânca nimeni. Toți întorseseră capul spre cântăreț. Vocea lui acoperea grădina. Chelnerii se opriseră sub lămpi, ascultând și ei. Paraschiv ridică ochii. Didina avea pe buze o spumă subțire și albă de bere. Își lingea gura sălbatică cu limba și strângea ușor fălcile. Frumoasă era! Juca o stavă de cai sub pielea ei. Se cutremură carnea pe el. Ibovnica simțise și se făcea că se joacă cu o furculiță. Numai ăl bătrân băgase de seamă. Țiganca se întoarse puțin și râse ușurel spre pungaș. Asta i-a pierdut și pe el, și pe ea. A înțeles cel tânăr că nu mai avea mult de așteptat. Și l-a cuprins o veselie nestăpânită, și s-a apucat să dea paharele peste cap. Era o bucurie de vin!

Cântecul se isprăvise. Negustorii și șuții de alături bătură din palme. Viorile iar se îndulciră și guristul o dete pe limba lor:

Păi, *m-am ușchit de la armată*,
măi, *măi*,
Pentr-un puișor de fată,
măi, *măi.*

— Așa! se însuflețiră pungașii.

Chelnerii cărau fripturile, nu mai isprăviseră cu mâncatul. Vinul aburise paharele înalte și străvezii. Avea culoarea prunei brumării și le era mai mare dragul că trăiesc, că sunt liberi și că petrec.

Când s-au mai matolit, a început Gheorghe să-și aducă aminte. Îl întreba Bozoncea:

— V-au bătut, mă?

— Pe săturate.

Râdea Stăpânul.

— Va să zică, a învățat și Paraschiv meseria?

Mai că nu plângea Treanță.

— Ne-au ars cu cărbuni…

— Ei?

— Da, și ne-au bătut cu frânghia udă…

Se făcea carnea ca la găini pe hoți, că pătimiseră fiecare și știau ce-i aia bătaie la poliție.

— Și cine mai era pe-acolo?

— Lume bună, Stăpâne. Păi alde Gătitu, Arsene, Mulă, Ilă-Plic, Vizante…

— Și ce făceau?

— Ce să facă? Ședeau la umbră și dădeau la pește…

Starostele se gândea. Spuse cu amărăciune:

— Ei, îi strânge câte unul, câte unul, se duce dracului tagma hoților! Cine o să mai spargă o casă, cine o să mai bage o gaură?

Și mai sorbi un pahar, cu sete, înfricoșat puțin și de soarta lui. Privi la țigancă. Numai pe ea să nu i-o fi luat cineva, s-o ducă prin pușcării, că moarte de om ar fi făcut…

Chemă lăutarii la masă și-i puse să-i cânte la ureche. Se îmbătase. Zicea Zavaidoc:

Păi, *banii*, *banii i-aș blestema*,
Că nu-mi trebuie, *oh*, *mama mea*,
Dar cine-i are, *oh*,
Cine-i are, *maica mea*,
Trăiește cu nepăsare,
Griji n-are, *oh*, *mama mea*…

Sandu a turnat în pahare, le-a dat și țiganilor:

— Beți, mă, de sufletu nostru, că mâine-poimâine ne prăpădim!

Guriștii sorbiră vinul și iar zdrăngăniră coardele.

Piele și Paraschiv se uitau la șanteze. Pe scenă ieșiseră vreo cinci femei, abia acoperite de rochiile scurte. Aveau pulpele

goale și dansau după sunetele unui pian. Negustorii se prăpădeau privind. Ele băteau podelele murdare cu tocurile pantofilor în același timp, se lăsau pe vine, săltau din buric și făceau cu ochiul crailor. Aceștia aruncau cu piese de cinci lei pe scenă și clipeau la muieri.

În jurul lămpilor se strânseseră țânțarii. Răcoarea toamnei acoperea boschetele de iederă roșie și leandrii țepeni de la intrare.

— Pă care-o iei, Nicule? întrebă Mână-mică.

— P-a din dreapta, de are aluniță la genunchi.

— Mama lor de coarde, mi-a venit zbânțul…

Se ridicară clătinându-se și se apropiară de scenă. Șantezele începură să joace mai cu foc și, când cortina de pânză decolorată căzu peste capetele lor, fugiră repede în grădină la gagii. Pungașii opriră două și le luară la masa lor. Nu se supăra Bozoncea.

•

În zori, au lăsat bacșiș chelnerilor și au plecat cu lăutarii în trăsuri. Paraschiv se nimeri lângă Didina, care-l ținea pe staroste în brațele ei. Stăpânul adormise, legănat de trapul ușor. Nu spunea nimic pungașul. Privea numai cerul albicios și salcâmii despuiați ai Griviței. Copitele cailor loveau caldarâmul și în celelalte trăsuri se auzeau chiuiturile hoților. Lămpile albastre cu gaz aerian lăsau sub ele, pe trotuarele pustii, umbre albastre.

Birjarii întrebau din când în când:

— Încotro?

— Înainte, făcea Gheorghe și iar se lăsa pe spate, fumând.

— Dii! îndemnau vizitiii caii somnoroși.

Răceala dimineții învinețise obrazul frumos al Didinei. Paraschiv nu-și mai lua ochii de pe ea. Într-un timp, ibovnica se întoarse cu frică și-l întrebă, trăgând cu ochiul la cel din poale:

— Ce te-oi fi uitând atâta?

— Mi-ești dragă, Didino, șopti cel tânăr, și-am să te iau, și-am să fac moarte de om pentru tine, și-am să te pedepsesc…

Cerul se limpezise. Era înalt și sticlos. Din depărtare se simțeau mirosul ascuțit de gunoaie și miresmele vechi ale gropii. Țiganca râse:

— Nu te cred.

Acolo ar fi răsturnat-o. I-ar fi mușcat gura și-ar fi bătut-o. Trupul greoi al lui Bozoncea se mișcă. Tăcură, înspăimântați amândoi. Starostele dormi mai departe.

Până în Cațavei nu se mai auziră decât cântecele lui Zavaidoc, care se suise pe capra trăsurii, și copitele cailor: trap, trap, trap, trap...

• Priveghi

Mai muriseră. Până s-o bage și pe ea în pământ, Aglaia spălase morți, le mâncase din pomană.

Întâi trecea spărgătorul de lemne. A gunoierului îl simțea de departe, cu sufletul. O dată se împosoca.

— Grigore, nu știu ce mi-e. Am o inimă rea…

În capătul străzii care se sfârșea la rampă, șeful zărea umbra mătăhăloasă a lui Tudose. Mergea agale, cu toporul său înfipt într-o buturugă, ținut pe un umăr, fără să se uite-n dreapta și-n stânga.

Muierea începea să blesteme:

— Na, că iar trece! Îl vezi, Grigore?

— Poate ne-o fi și nouă, rostea bărbatul cu spaimă. Dar n-aș vrea să mor înaintea ta, femeie, tu să mă îngropi…

Își făcea câte o cruce mare, cu fața la răsărit.

— Ptiu, parcă-i a cu coasa, uită-te la el!

Tudose se pierdea în lumina aurie a după-amiezii de toamnă. Nu i se mai auzea decât glasul gâtuit, îndepărtat: „Sparg la lemn’! Sparg la lemn’!”

Gunoierul se întorcea către Aglaia:

— Că și tu, te iei după prostii d-astea, muiere bătrână și proastă!

— O să vezi, mare minune dacă n-or bate până diseară clopotele la Sfânta Vineri!

Spărgătorul de lemne cădea rar în Cuțarida. Nimeni nu știa de unde vine și unde se duce. Îi auzeau numai glasul dogit, pe sub uluci: „Sparg la lemn’! Sparg la lemn’!”

Îl cunoșteau și copiii. Era un om fără vârstă, cu un ochi alb, scurs, care nu vedea. Înalt de atingea streșinile, puternic, își ținea toporul înfipt într-o buturugă, ca pe un pai. Călca rar, ca și când nu s-ar fi grăbit niciodată. Nu-și aminteau mulți să-l fi văzut tăind lemne. Muierile îi dădeau de pomană și închideau repede porțile. La sâmbăta morților, Tudose se așeza pe treptele bisericii, își lăsa scula alături și aștepta. Nu scotea un cuvânt.

Privea cu ochiul său beteag mulțimea. Femeile îi făceau porție din colivă și-l rugau să se închine. Spărgătorul de lemne mânca lacom grâul dulce, presărat cu bomboane, se ștergea la gură cu mâneca hainei zdrențuite și, când se sătura, se ridica, își sălta toporul pe umăr și pleca.

A doua zi după trecerea lui prin mahala, muierile vedeau în câte o poartă drapelul negru al morților. Scuipau în sân și murmurau:

— Iar a trecut Tudose!

Baba Tinca se jurase pe ochii din cap că-l văzuse la Sfânta Vineri când ieșise dintr-un cavou.

— Doarme cu morții, soro, ăsta-i Ucigă-l toaca!

Spărgătorul de lemne o lua prin spatele cimitirului, pe sub arțarii bătrâni ai străzii Pomenirea. Privea căderea frunzelor roșcate, se oprea sub copacii atinși de moarte și strângea purcoaie-purcoaie straturile uscate care foșneau sub pași, aprindea un amnar cu iască și dădea foc. Trâmbe de fum alb, înecăcios se ridicau drept în sus, sub coroanele pomilor. Toată strada aceea pardosită cu frunze se împânzea într-o lumină în care nu se mai deslușea nimic…

Gogu croitorul zăcuse două luni pe patul spitalului și, în cele din urmă, doctorii îl trimiseseră acasă, n-aveau ce-i mai face.

— Barim să mor în patul meu, spunea meșterul.

L-au dus cu o trăsură. Era galben, numai pielea și osul pe el. Se rezema într-un baston. Nu-l mai cunoșteai. Trei zile se chinuise până să-i iasă sufletul, mai mare păcatul. Ședea prăvălia închisă, nevastă-sa, Florica, nu se mai vedea. Ce nu-i dăduse, câte doctorii, degeaba. Într-o dimineață își apucase gâtul cu mâna și se zbătuse, trăgându-și răsuflarea.

— Eu mor, spunea.

Femeia lui plângea alături.

— Stai liniștit, îl ruga, stai liniștit, auzi tu…

În două ceasuri nu mai era.

Nevasta a chemat-o pe Aglaia, să-l spele. Plângea de înecase pământul.

— Haide, coană Aglăițo, că m-a lăsat al meu. Oh, Doamne!

Cocoșata a pus mâna la gură, uluită:

— Ce-i omu, soro! Parcă ieri dădea cu acul colea. L-am întrebat încă: „Ce mai faci, domnu Gogu?” „Bine, mi-a zis. Ce să fac?” Dar l-am văzut eu. Nu-i era bine de loc!

Au mers amândouă până la casa croitorului. Mortul avea sub ochi o pată galbenă, care se întinsese pe tot obrazul.

— Cum s-a tras tot sângele din el! șoptise bătrâna.

Și-a înnodat șorțul, și-a îndreptat șalele și a strigat la Florica:

— E țeapăn, ce mai stai?! Pune să fiarbă apa, trebuie să-l spălăm. Muierea plângea cu sughițuri, căinându-se:

— Cui m-ai lăsat, Gogule? Cui m-ai lăsat?

Bătrâna se supără:

— Lasă boceala, că știu eu cui te-a lăsat! Vino-ncoace!

I-a închis ochii. Pleoapele reci erau grele și aspre.

Tot corpul i se răcise. Florica se zăpăcise de tot. A dat fuga în magazie, să aprindă surcele, și-a vărsat căldarea.

— Ptiu! blestema în timp ce așeza lemnele. Acu ți-ai găsit să mori, Gogule?

A scos gazul și i-a dat foc cu chibritul. S-a dus până la pompă și-a umplut găleata. Trecea nevasta lui Spiridon. A oprit-o:

— A murit al meu! i-a spus și s-a așezat pe plâns, s-o vadă vecina cât suferă.

— Ce spui?

— Da. Sărăcuța de mine, că rămân singură și pedepsită de Ăl-de-sus!

S-a întors repede cu apa. Aglaia despuiase mortul. Mâinile croitorului, păroase și slabe, atârnau peste marginile patului.

Muierea îl acoperi cu un țol și-i strânse izmenele aspre și cămașa.

— Gata albia? întrebă.

— Acu.

— Da slab, fă, bărba-tău!

— Slab!

— Mai putea?

— Ei, și dumneata…

Cocoșata râse, dezvelindu-și dinții galbeni și rari.

— Că doar nu ți-o fi rușine!

— În fața mortului?

— Ce dacă?! E gata! N-aude, nu vede. Dumnezeu să-l ierte! Spune.

— Coană Aglaia…

— Spune, apăsă cocoșata. Te zdruncina?

— Oho…

— Cu pruna asta a lui?

— Cu.

— De-aia umblai tu după alde Tilică? Ia vezi apa aia!

Florica fugi sumețindu-și mânecile. Ridică ușor căldarea de pe foc. Turnă în albie. Căută săpunul și ștergarul să le ducă vecinei. Aburii se ridicau deasupra, fierbinți, și ea își aduse aminte de vorbele Aglaiei…

Într-o vară, frizerul o întâlnise pe la pompă. Mergea, mergea, că-și lăsase prăvălia singură. Florica, înaltă, frumoasă, abia pășea peste Cuțarida. I se tăiaseră picioarele lui Tilică.

— Bună dimineața, rostise.

Muierea râsese parșiv:

— Ce faci, domnu Tilică?

— Ce să fac? Muncesc. Parcă dumneata nu știi?

— Da de cântat, de ce nu mai cânți seara din mandolină? Că tot întind urechea s-auz, și dumneata, domnu Tilică, nimic…

— Dă…

Treceau vecinele pe lângă ei. Frizerul zisese încet:

— O să ne iasă vorbe.

— Și ce dacă! Mi s-a urât…

— Ba nu, zău, coană Florico…

— Cum îți spun. Bărbatu ăsta al meu parcă-i un stâlp! Nu mă *distrează* și el, nu se *interesează* de mine, că sunt tânără încă, slavă Domnului! Altceva decât cărțile nu mai știe.

Tilică clipise repede. Acum era ceasul lui, că de când se prăpădea după ochii coanei Florica!

Numai că pe muiere o simțise Gogu că prea trăgea cu urechea la vecin când acesta ieșea seara în pragul prăvăliei și cânta din mandolină. A dat în ea, se liniștise Florica.

Acum o uitase Dumnezeu în magazie cu apa dinainte și Aglaia striga după ea:

— Ce faci, femeie, hai, că-nțepenește bărba-tău de tot, abia te miști…

Florica își aduse aminte că nu i-a pus o lumânare la cap lui Gogu. Cără albia și-i spuse bătrânei să caute în dulap, unde avea o feștilă. După aceea îi ajută să coboare mortul din pat.

Omul ei, cu care împărțise ani de zile masa și patul, era rece.

— Ce-ai? Ce te izmenești? Pune mâna cu nădejde pe picioarele lui și hai să-l dăm jos! Vezi să nu-l scăpăm!

Gogu era greu. Îl așezară ușor pe fundul apei și Florica luă săpunul de leșie și începu să-l frece pe cap. Năduși și se șterse

cu mânecile rochiei pe frunte. Spuma albă umpluse albia. Tot nu-i stătea gura Aglaiei:

— Și-așa, fă, cu-al tău! Dărâma patul sub tine! Te melcezea! Da cu Tilică cum e?

— Lasă, coană Aglăițo…

— Spune, putoare, sunt muiere bătrână. Ca mormântul!

Văduva se codea.

— Nu-ș' ce-i cu mine, mi-am pierdut capul, că prea cânta domnu Tilică din mandolină…

— Fier al dracului! Ce-ai? Nu-ți dădea Gogu de mâncare? Nu te îmbrăca? Nu se uita la tine ca la soare? Da așa sunt unele…

— Acum la ce mai mă certi?

— Nu te cert, dar o să vezi tu ce rău e fără om la ușă! Cine o să te ție, că frizerul văd eu ce fel de bărbat este, ehe, ascultă la una mai bătrână, care-a văzut la viața ei…

Florica începu să plângă:

— O să fie greu!

Bătrâna luă prosopul și șterse bine trupul mortului.

— Haine bune are?

— Are.

— Scoate-le.

Florica le aduse. Voi să-l îmbrace cu cămașa de ginere.

— Lasă, ia una mai proastă. Ce-l cere ferchezuit pe lumea ailaltă?

— Nu, dar ce-or să zică vecinii?

— Mai dă-i dracului! Ascultă-mă pe mine. Ține lucrurile de le ai de la el! Or să-ți prindă bine.

— Dacă zici dumneata…

Nevasta descuie șifonierul de nuc. Hainele pline de molii ale lui Gogu fură întinse pe masă. Florica le perie și lustrui și pantofii. Căută o cămașă curată și-l îmbrăcă.

— Nu l-am bărbierit! își aduse aminte vecina.

— Așa e.

Și dădu fuga să-l cheme pe Tilică.

La acesta prăvălia era plină. Unde cântau sticleții și ucenicii nu mai pridideau cu foarfecele! Patronul număra banii la tejgheaua lui de lângă ușă.

Femeia a urcat scările, s-a uitat la cei ce așteptau pe scaune și, aducându-și aminte că sunt de față toți vecinii, i-a mai dat drumul la un șuvoi de lacrimi.

— Domn’ Tilică, domn’ Tilică, vin’ de-l bărbierește pe Gogu, vinooo, că s-a prăpădit, aoliu!

Meșterul se învolburase, văzând-o în ușa prăvăliei. Când a auzit ce nenorocire căzuse pe capul ei, s-a ridicat cu mușteriii în picioare și s-au închinat.

— Dumnezeu să-l ierte! au rostit.

Sticleții cântau înainte în colivii, gureși. Văduva tot se mai văicărea în ușă:

— A murit, sărăcuțul! S-a dus omul meu! M-a lăsat! M-aaa lăsaaaat, văduva pământului…

— Da ce-a avut, femeia lui Dumnezeu? se mirau zidarii. Că era în putere, nu om să piară!

— A murit, sughiță Florica. Acu, l-am spălat. N-au mai fost zile de la Ăl-de-sus!

Tilică a ascuțit un brici și s-a dus să-l bărbierească pe Gogu. Nu mai călcase în curtea croitorului de mult. Florica umbla repede-repede în fața lui, fără să-l privească.

Nu era departe, două garduri. Aglaia chitise totul în casă. La capul mortului ardeau lumânări groase, aduse de vecine. Acestea aflaseră de moartea croitorului de la femeia lui Spiridon.

Frizerul își șterse obrazul cu palma lui albă și parfumată și privi pe răposat. Gogu ședea cu mâinile pe piept, nemișcat.

— Te duseși și matale, îl plânse meșterul. Te duseși, mă, nene Gogule! Ți-a fost dat să te rad eu!

Femeile plângeau.

Tilică îl săpuni bine pe răposat și după aceea trase de câteva ori cu briciul peste obrazul vânăt și înțepenit. Barba suna ca oțelul și, când termină, văduva îl ajută să-l spele și să-l pudreze.

— Ce ți-e și omu, zicea Aglaia, legând degetele lui Gogu cu arnici roșu, să nu i se desclești mâinile împreunate pe piept, în care îi pusese un ban de argint, pentru vama morții. Azi ești, mâine, gata-n patru scânduri!

Afară se lăsa seara. Una din vecine plecă la biserică, să cheme dascălul și să-i aducă drapelul. Din capul străzii soseau cetele de copii din groapă. Se alergau, stârnind praful în urma lor. Întunericul căzuse repede. În curte se adunaseră vreo cinci babe, venite să-l privegheze pe răposat. Văduva scosese câteva bănci și le pusese afară, pe lângă perete. Golise o odaie și adusese lămpi, din vecini. Se îmbrăcase într-o rochie neagră și

pe cap se înfășurase cu un fișiu negru de mătase. Prin ferestrele deschise ieșea fumul de tămâie. Feștilele galbene de la capul mortului ardeau încet, picurând ceara pe cearșaful întins sub trupul înțepenit.

Pe la nouă, sosi și părintele, o dată cu lucrătorii tâmplari, chemați de Aglaia, să ia măsuri de coșciug. Popa își pusese odăjdiile și deschisese cartea. După aia se învoi cu văduva când să vină pentru slujba de înmormântare. În timpul ăsta, meșterii măsurară, scriseră pe o hârtie lungimea și lățimea sicriului și plecară. Florica trimise o vecină la cârciumar să-i aducă țuică și o împărți muierilor. Începuse priveghiul.

Se umpluse curtea de babe. Nu lipsea una: Mița adusese o mână de crizanteme albe, atunci culese din grădina ei, Tinca, mai slabă și uscată, bolborosea cuvinte neînțelese, bătând câte trei cruci în toate unghiurile casei, Lixandra privea din prag mortul, nemișcată, Marghioala a lui Mială își învelise capul cu un bariș negru, lung, care-i atârna până la poale, și se îndesa spre lumânări să nu le lase să se stingă, iar Chiriția se dase lângă văduvă și o sfătuia:

— Dacă măturі, să dai gunoiul spre coada casei, să nu te iei, Doamne ferește, după răposat!

— Las', că știe ea! se amestecase Aglaia. E muiere trecută…

Baba Mița se mira că nu-l așezaseră pe Gogu cu capul la ușă.

— Nu e bine, soro, nu e bine, când l-o pune-n tronul lui să nu-l lăsați așa, auzi tu, Florico?

Văduva – de care să asculte mai degrabă? Dădea din cap că a înțeles și făcea tot ce știa ea. Pe poartă intrau acum și bătrânii mahalalei. Erau vreo opt, albiți, cu părul rar și cu mustăți groase, aspre. Călcau măsurat, scoțându-și pălăriile. Ei nu lipseau de la priveghiuri. Nu mai aveau somn de mult, și cum se mai ducea unul de pe lumea, asta, trebuiau să-și ia rămas bun de la el, mai ales că nopțile treceau ușor, cu o vorbă, două, cu un păhărel de țuică.

Aglaia îi cunoștea pe toți. Se împuținau și ei. Vara trecută fuseseră mai mulți. Îi știau femeile. Așteptau să se încălzească timpul pe câte o buturugă în porți, nemișcați. Nu vorbeau decât rar, tușind și asudând. Să-i fi văzut de departe, ai fi zis că sunt niște patriarhi, ieșiți la soare în cămăși. Nu lipseau vinerea seara de la slujbă, de duminici ce să mai vorbim?! Ascultau de la opt și până la pilda popii, mai moțăind, mai dând din cap în semn că

înțeleg. Nepoții îi țineau curați pe lângă casă, în straiele lor de moarte. Pe câte unul îl uitase Dumnezeu pe pământ, trecea de o sută de ani. Se spovedeau ca muierile și țineau posturile ca să intre în rai, împăcați cu lumea. La sâmbăta morților, așteptau rânduiți în prispa bisericii, să li se dea din colivă. Erau cuviincioși, și unele femei le pupau mâinile cu respect. Când bătea vântul în câte un drapel, mahalagiii știau că bătrânii se mai împuținaseră. Plecau liniștiți în lumea drepților, ca și când n-ar fi fost.

•

La miezul nopții, limbile se dezlegară. Babele se încălziseră cu țuică și aveau sămânță de vorbă. Uitaseră de mort. Alături sfârâiau lumânările și de afară pătrundea răcoarea nopții de toamnă.

Mița povestea cum s-a certat cu Mândica a lui Banculea, pentru că porcul acesteia îi rosese o ulucă:

— Și dacă i-am spus să și-l ia dracului la ea-n curte, ce crezi c-a făcut?

— Ce? întrebă Marghioala, numai urechi.

— Nu, că să mă ia Ăla!

Baba Lixandra își pusese mâna pâlnie la ureche și întreba pe Tinca:

— Ce zice? Ce zice?

— Zice că s-a certat cu a lui Banculea…

— Atunci nici eu nu m-am lăsat. O dată am scuipat-o-ntre ochi și i-am dat cu huideo!

— Bine-i făcuși! râdea Chirița veninos.

Bătrânii stăteau pe scaune privind mortul, Gogu, nemișcat, țeapăn pe o masă. Muierile nu mai terminau:

— Da taci, că muri acum, soro, spunea Tinca. Dacă apuca săptămâna negrilor nu mai vedea lumină pe lumea cealaltă, oricâte lumânări i-ar fi aprins Florica!

Baba Marghioala, care fusese de față la slujba preotului, adăugă:

— Păcat că nu l-ați văzut pe domnu Gogu cum s-a posomorât când i-a citit sfinția-sa Stâlpii!

— Cum o să se mai posomorască? se miră Chirița.

Aglaia, atunci picată din curte, se amestecă și ea:

— Sigur că se posomorăște mortul, pentru că o dată ce-i citește Stâlpii știe c-a luat-o pe drumul său!

— Ce zice? Ce zice? se hlizi iar Lixandra.

— Nimica nu zice, surdo! răbufni Tinca.

— Da, da…

— N-o lua-o Dumnezeu și pe asta!

— Ba pe voi să vă ia, necredincioaselor!

Să nu fi fost atâta lume de față, s-ar fi certat în gura mare.

La ziuă, lucrătorii aduseseră o ladă, care mirosea a brad, vopsită proaspăt. O vecină cumpărase un giulgiu și au căptușit pe dinăuntru lemnul coșciugului. I-au pus mortului sub cap o pernă. Tot în ziua aceea, văduva a bătut telegramă la rude, în provincie, să vină la înmormântare. Era nedormită și năucă de cap. Abia a avut timp un ceas, două să se odihnească.

La cimitir l-au pornit a treia zi pe Gogu. Dricul a sosit numaidecât după prânz. Cioclii au cărat sicriul până la poartă. Au venit și popa Metru cu dascălul. Un copil a luat crucea și a plecat înainte. În urma dricului plângea Florica, între Aglaia și Lina. În spate pășeau rudele, frații mortului, unul Ghenadie, cu nevasta și cu copilul, unul Iracle, de era jandarm, și cel mic, Costel, chelner la gară. Urmau apoi Tilică și vecinii. Câte unul își ștergea lacrimile pe furiș.

— Cui mă lași, bunule? Cuuuui mă laaaași? striga a croitorului.

— Sărăcuța! oftau femeile după uluci.

— Cui mă lași, mielușelule? Cui mă lași?

Bocitoarele jeleau și ele, la spate, în gura mare:

— Ăl cu milă, ăl cu dor! Ăl cu milă, ăl cu dor!

Și când auzea Florica vaietul muierilor, mai rău se pornea, s-o afle toată lumea:

— De ce mă pedepsești, Doamne, că pe el îl aveam și la rele, și la bune! Sufletu meu!

În fața prăvăliei lui Stere, convoiul se opri și părintele coborî să arunce agheasmă în patru colțuri. Făcu o cruce mare spre răsărit, bătu din poalele anteriului pe loc și se întoarse spre mulțime, rostind cu vocea lui joasă:

— Și iartă-i, Doamne, păcatele lui, răposatului!

Neamurile azvârliră mărunțiș copiilor din marginea drumului.

Văduva striga:

— Gogule! Gogule! Te-ai dus, Gogule, și m-ai lăsat singură, singurică, Gogule! Că mai bine mă lua pe mine Dumnezeu, nu pe tine!

Bocitoarele i-au acoperit glasul:

— Ăl cu milă, ăl cu dor! Ăl cu milă, ăl cu dor!

Copiii goniră o pisică ce trecuse pe sub dric, să nu ia sufletul mortului și să-l facă strigoi.

Clopotele de la cimitirul Sfânta Vineri se auzeau de departe. Au ocolit puțin, au trecut pe Grivița, în cele din urmă au ajuns la locul de veci al croitorului. Când au început să cadă bulgării, femeia răposatului a picat grămadă la pământ. Preotul se ruga pentru odihna tuturor nelegiuiților morți fără spovedanie: „... și iartă-le lor, Doamne, cele ce-au greșit și ascultă-i, că, de-au făcut strâmbătăți, au plătit, pentru că nu se află bucurie nedesfătată de griji...”

După înmormântare s-au întors la casa văduvei, la praznic.

Florica a destupat câteva damigene de le avea pregătite. Popa a gustat un pahar, dascălul unul. Au spus încă o dată „Dumnezeu să-l ierte” pe răposat și au plecat. La masă rămăseseră vecinii, cu Aglaia, Tilică, nevasta lui Stere și vreo câțiva zidari. Babele, și ele în capul mesei. Lângă văduvă ședeau frații lui Gogu, duhoși, nici nu ridicau sprâncenele din farfurii. Vorbeau:

— Om liniștit, Gogu, nu zicea el nici dă-te mai încolo!

— L-a luat Dumnezeu, că așa e el: îi strânge pe ăi buni!

— Acu rămăseși singură, coană Florico...

Tilică o privea cu coada ochiului. Își aducea aminte de întâlnirea de la pompă. Când simți că femeia ostenise, o chemă lângă el:

— Mai stai colea, că ți-o fi ajungând...

Muierea iar se puse pe plâns:

— Sărăcuțaaa de mine...

— Lasă lacrimile, că ți se duc ochii, o rugă frizerul.

Aglaia morfolea o ciozvârtă de curcan în dinții ei rari. A mai tras pe câte unul de mânecă:

— Beți mai puțin, că n-o să-i tihnească mortului somnul!

— Morții cu morții, viii cu viile! a mormăit Țuluc.

Babele șușoteau în capul mesei, amețite puțin de vin:

— Ei, a scăpat și ea, mititica...

— Cum a scăpat, coană Tinco?

Marghioala a lui Mială scuipă niște oase mici în farfurie, își clăti gura și mârâi:

— Ce știți voi, proastelor?! O bătea...

— Cine-o bătea?

— Ce zice? Ce zice?

— Taci acolo, că ne-aud ăștia, neamurile lui! o îmboldea Chirița pe Lixandra.

— Cine s-o bată, Gogu! Parcă n-a prins-o-n *adopter* cu frizerul?

— Nu mai spune?!

— Cu frânghia, întrebați-o și pe Aglaia…

— Da, am auzit și eu că era al dracului, întări Mița.

— Cartofor, curvar, vai de capul ei de muiere!

— Și-a vândut casele de la Matache Măcelarul și le-a jucat în cărți, păi cum să nu-l dai dracului de om și să te uiți după altul?!

— Tăceți, frate, că v-aude frații lui și ne dă afară, că bem vinul răposatului!

— Mai tare, că nu-nțeleg! se ruga Lixandra.

— Pagubă-n ciuperci!

După vreun ceas, a plecat fiecare acasă. Aglaia a ajutat-o pe văduvă să strângă tacâmurile, a îmbărbătat-o, s-a uitat la rudele mortului și-a întrebat-o:

— Da ăștia ce mai vor?

— Știu eu? Partea lor.

— Ce parte? Care parte? Să nu le dai nimic, auzi tu? Că Gogu te-a avut cu cununie, nu te-a luat după stradă!

Două zile i-a mai ținut de au dormit la ea, pe urmă i-a dat afară. Se certaseră, și Florica le-a spus că nu vrea să-i mai știe, să se ducă la casele lor. Iracle pomenise de un împrumut mai vechi, ea, nici să n-audă. Trecuse vreme îndelungată, ce știa? Dacă Gogu i-o fi înapoiat banii? Ș-apoi, asta era o treabă a lor, între frați, nu se amesteca.

Neamurile au plecat.

Pe urmă a început greutatea. Ținea prăvălia singură, se certa cu lucrătorii, era greu. Trebuia un bărbat lângă casă. O dată l-a întâlnit pe stradă pe Tilică. I-a spus:

— Mai dă și dumneata din când în când pe la cunoscuți, că poate mai vrea cineva să-ți spună ceva, să se sfătuie cu dumneata…

Tilică a înțeles, a clătinat din cap:

— Bine, Florico.

I-a văzut baba Mița împreună. Iute a chemat-o pe Chirița:

— Ia te uită!

— Ce-i?

— Nici n-a putrezit Gogu bine, și Florica se gudură lângă frizer.

— Ce să facă și ea, e încă *tânără*...

Baba n-a mai spus nimic. Tăcea, cu privirile ostenite. Câte nu văzuseră ochii ei...

• Stăpânul

La o petrecere, când s-au mai liniștit presarii, că-i iertase regele pe dezertori, l-a simțit Bozoncea pe ucenic.

Era o noapte slută, aproape de Crăciun. Viscolea, viscolea. Starostele, cu damful în cap, i-a dat afară și s-a apucat să-și iubească ibovnica. Striga Didina în brațele lui de plăcere, și Paraschiv a auzit-o. A pândit până a adormit Stăpânul și-a intrat în odaia de-alături. Îi mirosea a carne de muiere. Pe la două, a ieșit țiganca numai într-o cămașă scurtă. S-a uitat afară. O lampă cu fitilul mic îi lumina chipul răvășit și ațâțat. Gura îi era umedă și prin cămașa lucioasă pungașul i-a văzut țâțele, puternice și tari. I-a stat în față și-a apucat-o în brațele lui.

Didina s-a speriat și-a strigat scurt. El i-a pus palma pe buze și a îmbrățișat-o. Avea un trup fierbinte și drept. S-a zbătut puțin, dar n-a spus nimic.

Dincolo se trezise starostele. A auzit frământarea înăbușită și-a dat să se ridice. Atunci a prins cuvintele gagicii cu urechea lui ascuțită.

— Ești nebun? Nu acum. Se scoală Bozoncea și dăm de dracu, n-auzi, Paraschive?

Hoțul o ținea lângă el, amețit de mirosul părului.

— Da când? a întrebat gâfâind.

Ibovnica s-a mai zbătut să scape, dar n-a putut. Cel tânăr i-a mușcat gura de câteva ori, pornit, nebun.

Starostele a scos cuțitul de sub pernă. S-a ridicat ușurel într-un cot și s-a apropiat de ușa deschisă. Tremura, orb și înfricoșat de vânzarea muierii.

Glasul Didinei se auzi limpede:

— Mai bine vino sâmbătă, noaptea, dar să nu știe Bozoncea, că ne omoară pe-amândoi. Spune-i că pleci undeva, și eu o să te-aștept…

— Dar dacă doarme la tine?

— Îl mint eu și nu mai vine.

Stăpânul își simți mâinile amorțite și reci. Își dădu seama că era bătrân. Paraschiv l-ar fi omorât acolo dacă l-ar fi băgat de seamă. Altădată cum l-ar mai fi spintecat cu șuriul lui, cum i-ar fi luat mațele-n cuțit, dar acum era moale ca o cârpă, ostenit și scârbit, neputincios. Îl cuprinse o mâhnire ca înaintea morții. Totdeauna îi fusese frică de clipa asta, când or să-l părăsească și prietenii, și puterea. Iar pe femeie atunci ar fi ucis-o, că i se golise inima, cum ai răsturna o căldare. Și o spaimă pe care nu o știuse niciodată îl apucă. Nu mai dăduse de mult cu șișul. Ucenicul trebuia lovit în moleșeala dragostei. Iar pe ibovnică cu frânghia udă trebuia s-o bată, să-i taie nasul, că fusese necredincioasă.

Se liniști pe măsură ce ura lui pentru amândoi îl făcea să se gândească la ce pedeapsă să-i țină, să-i chinuie. Paraschiv trebuia ucis pe îndelete, fără grabă, să se învețe minte să se mai ridice la femeia lui de Stăpân.

Muierea scăpase din brațele pungașului. Starostele se aruncă în pat prefăcându-se că doarme.

Didina călca în vârful picioarelor, ușurel, să nu-l deștepte. Celălalt răsufla greu dincolo. Umbra lui subțire juca pe pragul scund, luminat de lampă.

Bozoncea simți carnea tare a femeii de lângă el, și pofta i se iscă, arzătoare. Îi veni să plângă de mila lui.

Se prefăcu că se trezește atunci și puse mâna pe pieptul muierii.

— Tu dormi? întrebă.

— Nu.

Și-o mușcă dornic de țâțe.

— Stai! se împotrivi Didina.

— Nu.

— Să închid ușa.

Stăpânul o lovi cu sete peste față de două ori. Ea nu scoase niciun cuvințel. Îl primi așa cum era, sălbatic și nedomolit. Simți cum o strivește și o înăbușă. Vru să nu strige, să n-o audă celălalt, dar nu mai putu…

•

Ca turbatul a fost Bozoncea săptămâna aia. Ședea numa-n cârciumi, cu lăutarii alături. Bea și nu se cunoștea. Zvârlea cu banii, parcă-l apucaseră pandaliile. Nu știau hoții ce-i cu el.

— Să fim veseli! striga. Să petrecem, că cine știe…

Numai Gheorghe era posomorât. L-a luat deoparte pe Paraschiv:

— Mă, nu te-a simțit Stăpânul?

— Cu ce să mă simtă?

— Că te-ai dat la Didina…

— Nu-ți fie târșală…

Cel tânăr era bucuros ca un ginere. Nu se mai uita la ceilalți. Număra zilele, și ele parcă nu mai treceau. L-a luat pe codoș și-au mers la Tarapana, să facă rost de bani, că avea de gând să meargă cu daruri la Didina. A trebuit să mărturisească ălui bătrân.

— Treanță…

— Ce e?

— Mă, sâmbătă mă duc în nuntă…

— Ce nuntă?

— Eh…

A ghicit caiafa.

— Păzește-te, Paraschive, că nu te văd bine…

— N-o fi el mai al dracului decât mine…

— De.

— Da până atunci am nevoie de tine, trebuie să dăm o gaură, să facem rost de pitaci…

S-a-nvoit Gheorghe.

— Haide.

S-au vânturat ce s-au vânturat prin fața prăvăliilor și-au ochit un husăn de avea bani grubă pe el. Se vedea că e venit din provincie, după cumpărături. Codoșul a ginit unde ținea tașca și s-au luat după el. Se dichisiseră, că așa trebuia la ocazii d-astea. Paraschiv a pregătit la repezeală alt portofel, l-a umplut cu jurnale îndoite și i l-a dat lui Gheorghe. Negustorul, ce să știe, mergea liniștit înaintea lor. A luat-o Paraschiv la picior și l-a întrecut. Mergea, mergea. În spate, ăl bătrân se uita cu nepăsare în galantare. Provincialul a mai intrat, a mai cumpărat ceva pentru ai săi, de acasă, vai de mama lui. Avea șoșoni de pâslă, călduroși, și un palton nou, cu gulerul bogat. Fuma liniștit și trăgea în piept aerul rece al zilei de iarnă. Manglitorii nu-l slăbeau. Unul înainte, altul pe urma lui. La un colt, o dată s-a oprit Paraschiv, s-a pipăit bine la piept și a început să strige:

— Aoleu, portofelul!

Clientul venea agale, nepăsător. Când a ajuns în dreptul zulitorului, acesta l-a oprit:

— N-ai găsit matale un portofel?

— Ce portofel? s-a uluit negustorul.

— Așa, unul de piele galbenă.

Se mira străinul cu gura căscată.

— Zău dac-am văzut ceva!

S-a apropiat și Gheorghe. A întrebat într-o doară, ca trecător:

— Da ce s-a întâmplat?

Pungașul a spus speriat, cu ochii în zăpadă, căutând parcă:

— Am pierdut un portofel, și în spate nu venea decât dumnealui. L-am întrebat dacă nu l-a găsit.

Provincialul se îngălbenise. Se jura pe copiii lui de-acasă:

— Să nu mai văd dacă știu ceva! Sunt om serios.

Codoșul îl luă cu binișorul:

— Parcă dumnealui zice că l-ai luat dumneata? Dar să te caute, sau mai bine să te caut eu, că nu vă cunosc nici pe unul, nici pe altul…

Se strânseseră încă vreo doi trecători care nu înțelegeau.

— Așa e, spuseră de bună-credință.

— Bine, caută-mă, se învoi clientul, bucuros că scapă numai cu atâta. Treanță îl luă ca la poliție. Îl scotoci prin buzunarele pantalonilor, i le întoarse pe dos, trecu apoi la cele ale hainei. Mormăia:

— Aicea nu-i, aicea nu-i… Cum ziceai dumneata că e portofelul?

— De piele, spuse Paraschiv cu ochii-n patru. Când dădu de tașca omului, se miră:

— Ia să vedem, n-o fi ăsta, să nu rămână vorbe…

Se uită, îl desfăcu, văzu banii, citi actele cu voce tare și puse la loc portofelul lui pregătit, îndopat cu hârtii.

— Nu-i!

Negustorul râse mulțumit:

— Vezi, domnule?

Nu simțise.

— Iertare, o să-l mai caut, zise Paraschiv.

Cercul se sparse. Codoșul se prefăcea că râde de el:

— N-oi fi avut dumneata portofel! Câți am văzut eu d-ăștia care fac pe nebunii…

Trecătorii plecară la treaba lor. Clientul se îndepărtă ușurat și liniștit. În buzunarele ălui bătrân atârnau miile. Au șters-o. Unul într-o parte, altul în alta:

— Cărel, că ne-apucă ploaia!

S-au întâlnit tocmai într-o cârciumă și-au făcut banii jumate-jumate.

A plecat Paraschiv la târguit. Ce n-a cumpărat? Un curcan, sticle de vin, s-o încânte pe gagică. A făcut un coș și l-a trimis. Gheorghe l-a dus. Pe urmă s-au întors în ceată amândoi. Hoții petreceau într-o cârciumă din Dorobanți. Bea Bozoncea de joi seara și nu se mai odihnea.

Când l-a văzut pe ucenic, s-a întunecat. L-a luat cu frig pe codoș. Cel tânăr ce să înțeleagă în amețeala dragostei? A lui era lumea! Caiafa îi făcea ploile:

— Huidumelor, să vă bateți copiii, se-nsoară Paraschiv…

— Ce vorbești?! s-a mirat Piele.

— Da. Merge la una de-a trăit cu ea, că i s-a urât.

— Șucară? a întrebat Mână-mică.

— Și când pleci? a zis și Stăpânul într-o doară.

— Păi sâmbătă pe la prânz. Luni sunt al vostru. Pe unde vă găsesc?

Hoții s-au uitat la staroste. Ochii lui erau negri, întunecați. A mai băut un pahar, și-a șters gura și-a lăsat mâna pe masă:

— Păi tot aici, mânca-ți-aș sufletul, că s-a stricat timpu și-am chef de petrecere…

Gheorghe, numai ochi. L-a ghicit Bozoncea. Era omul ucenicului, va să zică săpau amândoi în puterea lui.

— Beți, mă curcilor, ce vă uitați la mine? s-a înveselit hoțul deodată. Ia, Paraschive, ia, Sandule, ce stai Nicule? Să ne mai dea un rând cu întărâtarea sa, că mi s-a făcut foame.

Mâna lui puternică a ridicat paharul și l-a izbit de podele:

— Lăutarii! Să vie lăutarii!

Țiganii erau doborâți de oboseală. De trei ori îi îmbătase până acum starostele și nu-i mai slăbea. Cucăiau și caramangiii, cu capetele pe masă, numai lui Bozoncea îi era bine.

— Ia zi-mi, Mitică, p-ăla: *Aolică*, *Gică*, *Gică*! a poruncit.

Guristul a chemat pe ăilalți aproape și-a început să cânte:

Aolică, *Gică*, *Gică*,
De te-oi prinde la gagică,

De client o să te pierd,
C-un cuțit să te dezmierd,
Și-n pământ te-oi înveli,
Să te saturi de-a iubi...

Stăpânul pusese ochii pe Paraschiv. El n-a băgat de seamă. Bea vesel cu Nicu-Piele.

Lăutarul iar se apropie de urechea Stăpânului:

... *Și din gură*, *floare rară*,
Să-ți iasă la primăvară.
Viermii prin a tale plete,
Dulce, *cum să se desfete*...

Gheorghe nu mai bău. Bozoncea se făcuse albastru la obraz. Turna vinul în el și nu ostenea.

Sâmbătă, pe la patru după masă, a plecat Paraschiv. La ușă, Treanță i-a șoptit înspăimântat:

— Bagă de seamă, bagă de seamă...

Pungașul i-a râs în nas:

— Taci, fleoarță, din gură! Paguba dracului!

Afară, ningea mărunt, cu fulgi mici și deși. Orașul, alb ca o rochie de mireasă, strălucea în lumina zăpezii. Șutul avea o inimă ușoară și-o veselie de tânăr cu noroc. S-a oprit pe la frizeri, s-a mai tuns, s-a mai bărbierit, s-a parfumat ca un fante și, spre seară, puțin amețit de vinul băut și de așteptare, a luat-o spre mahalaua Didinei, cu un buchet mare de garoafe în mâna înghețată. Peste petalele roșii ca sângele cădea găteala iernii într-un joc rece, iute.

•

În cârciumă ardea un godin mic care scotea fum. Pungașii dăduseră afară pe ceilalți mușterii și Bozoncea strigă la Dumitru:

— Să-mi faci geamparalele, auzi tu, să joc, că nu mai pot...

Mână-mică, beat mort, căzuse pe masă. Nicu-Piele se ținea bine, deși începuse să plângă. Neacșu se căznea cu acordeonul. Își aduseră aminte de Oacă.

— Unde-o fi Ciupitu, săracu! sughiță lunganul copleșit. El pe patul spitalului, și noi în petrecere...

Starostele i-a dat una peste gură:

— Să nu-mi bocești aici când mi-e bine mie, că în seara asta scap eu de toți dușmanii mei... V-ați făcut ai dracului, ai?

L-a trimis pe Gheorghe după curve:

— Să-mi aduci aici toate coardele, Treanță, m-auzi tu? Că vreau să fac una mare! Da repede! Du-te la gară, la Hotel Nord și cară-mi toate boarfele de-acolo, să-mi vii cu ele, să le pun să joace cu mine, că voi nu mai sunteți în stare. Da repede, că n-am timp.

A plecat ăl bătrân, îi era frică de nebun. Într-un ceas a fost cu cinci muieri după el. Au umplut cârciuma. Se ruga negustorul de ei:

— Da mai duceți-vă, neiculiță, și la altul, că m-am săturat, ajunge...

— Nu ne supăra! a zis blând Mână-mică, atunci trezit din somn cu poftă de băutură.

— O, că plecăm, a adăugat și Stăpânul. Plecăm, că am treabă în noaptea asta...

Codoșul i-a simțit privirea pe el. Îi mirosise starostelui, nu mai era scăpare. Și-a dat groaza-n el. Tremura tot, cu privirile în pământ. Bozoncea îi turna pahar după pahar, să-l îmbete.

— Ia, puișorule, ia cu mine...

Mitică Ciolan cânta:

Foaie verde și-un susai,
Inimă de putregai,
N-am un cuțit să te tai,
Să văd înuntru ce ai?

Anghel a întins vioara și caramangiul i-a umplut-o cu poli:

— Na, mă, na, da să-mi ziceți și p-ăla: *Soarele m-a blestemat*...

Vioristul a deschis pliscul lui și i-a făcut plăcerea hoțului:

Soarele m-a blestemat
Să nu iau fată din sat,
Că astea sunt șmecheroase
Și cu ele nu faci casă,
Te toacă și te mănâncă
Și-și iau drumul să se ducă,
Te las noaptea culcat.

Se duce la altu-n pat...

Călifarul își pironise ochii în oglinda vinului. Îl ardea cântecul. Anghel nu terminase. O luă mai repede:

Nu te blestem ca să mori,
Te blestem ca să te-nsori
Și să ai vreo trei feciori,
Trei feciori ca trei bujori
Și să faci vreo trei copii,
Și să-ți moară ăl dintâi,
Și să-ți moară ăl dintâi...

Bozoncea a vărsat paharul pe dușumele. A privit crunt împrejur. S-a ridicat. Era negru și avea o față sălbatică, înspăimântătoare.

— Gata! Merge toată lumea cu mine! A strigat și la negustor: Să-mi dai un butoi cu vin și o căruță, plătesc! Uite, cât vrei? Na!

Și-a pus tot ce-avea la el pe masă. Sutele albastre i-au luat ochii cârciumarului. A pus o slugă de-a înșeuat o droașcă de-o avea, a suit butoiul cerut pe șleauri și-a desfăcut cepul. Pungașii și curvele s-au cățărat pe unde-au putut, nedumeriți, dar speriați de glasul grozav al Stăpânului care poruncea.

— Mână! a strigat argatului. Să mă treci Grivița pe la Gara de Nord, și de-acolo s-o iei spre Trei Coinaci...

Gheorghe murise de frică la spatele căruței. Coardele cântau bete de gâtul lui Sandu și-al lui Piele. Acesta le umbla în sân, vârându-le zăpadă între țâțe. Starostele s-a urcat deasupra butoiului, din care țâșnea un vin negru, spumos. Hoții chiuiau în gura mare și lumea ieșise pe la porți. În zăpadă rămânea o dâră neagră și roatele droaștei scârțâiau.

— Cântă, Neacșule! Să audă toți cum chefuiesc eu! urla de sus Bozoncea.

Mitică Ciolan abia se ținea într-o margine. Pe crucea căruții, Dumitru bătea țambalul cu greutate, sprijinindu-se de șleauri cu picioarele înghețate.

La gară, au simțit hamalii că e rost de petrecere. Alergau cu șepcile în mână să culeagă vinul risipit. Se lipiră și vreo câțiva țărani care așteptau trenurile de noapte. Își umpleau căciulile lor încăpătoare cu băutură și strigau veseli la pungași:

— Să-ți trăiască! Să-ți trăiască!

Stăpânul urla cătrănit către ei:

— Luați, mă, și beți de sufletul lui Bozoncea! C-a murit, săracu! Luați, fraților…

Mână-mică îi mai strunea pe țigani:

— Gâdilați dracului cobzele alea, că dă moartea-n voi, paraponisiților!

Nicu-Piele juca în căruță, de hazul lumii, ce se ținea pe margini.

— Să trăiești, vereșcane! strigau hamalii bând din șepcile pline cu vin.

— Cântați, mă gașperilor! se mai supăra iar starostele, nemulțumit. Cântați, mă, c-a murit Bozoncea, mă, săracu…

Pe fața lui înghețată se scurgeau lacrimi mari. Hoțul le simțea alunecându-i pe gât și pe piept și o durere fierbinte îi apăsa inima. Privea zăpada spulberată de copitele cailor, înghesuiala dimprejur și nu mai înțelegea nimic.

Era ostenit, ostenit…

•

La casa ibovnicei ardea lampa. A bătut în geam.

— Cine-i? s-a auzit dinăuntru glasul femeii.

— Eu, Paraschiv.

I-a deschis. Țiganca îl aștepta cu masa întinsă, numa-ntr-un capot, cu privirile speriate și cu poftă de bărbat. A întrebat de staroste:

— Unde l-ai lăsat?

— Petrecea cu hoții.

— Și n-a băgat de seamă?

— Da de unde! Îi cântă lăutarii.

Ușurată, muierea l-a așezat să-i guste mâncarea. Era flămând pungașul. Știa gagica să trăiască. Pe masă, stăteau câte bunătăți și vinul starostelui.

A ciugulit și ea puțin. Se uita mai mult la el. De când îl plăcuse, și-acum îl avea alături! Cel tânăr mușca dintr-un hartan de pasăre. Avea gura unsă de grăsime și îi sclipeau ochii când apuca paharul. Râdea fără să spună niciun cuvânt, liniștit.

La urmă, s-a ridicat în picioare. A stins lampa. Didina tremura toată.

— Sufletul meu, spuse.

Și-o luă în brațe și-o culcă în culcușul starostelui. Își aduse aminte cum îl bătuseră la poliție și cum se gândise în pârnaie la ea, de toate zilele acelea când pleca, și ei rămâneau în pușcăria friguroasă, de nopțile când îl păzise pe Stăpân și-o auzise strigând în brațele lui. Acuma o ținea caldă și despuiată în brațele sale și-i venea să iasă afară cu ea de gât, să strige hoților, dacă l-ar fi auzit: „Bă, s-a terminat cu Bozoncea! A mea-i Didina! N-o mai dau! Iar pe el o să-l sfârtec!”

Ibovnica avea jar sub piele. O dată l-a încolăcit. Nu mai avea Paraschiv puteri. A umplut patul cu părul ei aspru, l-a mușcat de gât și l-a răsturnat. Își plimba gura ca focul pe trupul lui, sub subsori, pe piept și pe la buric. Îl scormonea cu limba și-l împungea. Se zbătea pungașul. Îl împletise cu cracii ei lungi și-l murseca. N-a mai știut nimic apoi.

•

Pe la trei, când se ridicase luna deasupra Cațaveiului din cerul spulberat, l-a lăsat răpus între așternuturi. Afară, era o iță de lumină putredă, și vântul împrăștia zăpada din curte. În geamuri se clătina lumina ștearsă a nopții de iarnă.

Gagica s-a ridicat într-un cot și l-a privit. Caramangiul horăia doborât, gol, între perne. S-a uitat afară. Curtea era albă în lumina lunii. A auzit câinii departe și un zvon de lăutari. Pe nesimțite a cuprins-o spaima. Parcă se făcuse frig în odaie. L-a zgâlțâit pe Paraschiv.

— Scoal’!

El dormea adânc. A mormăit:

— Ce-i?

— Scoal’, că mi-e frică…

Îi era greu celui tânăr. S-a uitat împrejur și și-a adus aminte unde se afla. Didina ședea la geam și asculta. S-a ridicat, scuturându-și lenea.

A auzit lăutarii mai aproape.

Atunci a văzut ibovnica o umbră lungă mișcându-se în curte. A țipat, astupându-și gura cu pumnul:

— Nu știu cine-i afară!

S-a răcit pielea pe el. Muierea tremura. Pungașul și-a tras nădragii și cămașa. A scos șișul. Ușa s-a dat de perete și în prag îl văzură pe Bozoncea. Luna îi lumina umerii puternici și juca pe prești. Îl ținea c-o mână pe Gheorghe, care gâfâia asudat. Încă se auzeau lăutarii și chiotul curvelor venind din urmă.

— Aici erai, Paraschive? a întrebat starostele.

Didina a căzut pe așternuturi.

A înțeles cel tânăr. Stăpânul s-a întors către codoș:

— Asta o fi muierea lui, Treanță, că tu mi l-ai trimis la însurătoare. Și l-a plesnit cu pumnul de l-a pus jos.

Paraschiv s-a dat doi pași înapoi, a apucat lama șuriului și-a așteptat. De-abia se dezmeticise din plăceri și o lene ucigașă îl cotropea încă.

Cataroiul râdea sălbatic, clătinând din pieptul lui uriaș.

— Zi, d-ăștia mi-ești, ucenicule?

Îi trecuse oboseala. La șoseaua Mandravelei, dăduse sluga cârciumarului la o parte și mânase el caii. Trap i-a adus. Nu mai putea să rabde gândul de a-l ști pe Paraschiv în brațele ibovnicei. Îi părea rău că nu l-a omorât, acolo, la cârciumă, să nu mai ajungă până la ea. Aproape de casa Didinei, căruța se împotmolise în noroi și o luase pe jos, târându-l după el și pe ăl bătrân, mai mult mort decât viu.

Îl privi pe ucenic și alese locul unde să-l lovească. Strigă apoi la ceilalți de afară, care se apropiau neștiutori:

— Veniți, mă, mai aproape, să-l vedeți pe Paraschiv…

Lăutarii cântau repede, repede. Nicu-Piele juca în curte, de gât cu o coardă. Când urcară, tăcură speriați. Dumitru bătea țambalul în neștire: clampa, clampa… Nu mai avea loc pe scările înguste și se încălzea, mișcând repede mâinile înghețate.

Pe urmă se auzi țipătul muierilor…

•

În odaie se făcuse frig. Lumina de afară poleia pereții. Bătea în perdelele albe și cădea ca o ploaie peste lucruri. Bozoncea strânse bine cuțitul său lung și făcu doi pași înainte. Paraschiv nu-i vedea fața. Umbrele lor se mișcară încoace și-ncolo. Starostele ocoli masa care-i despărțea. Cel tânăr se feri. În ușa deschisă mai apucă să-l vadă pe Sandu. Acesta se uita speriat la ei. Stăpânul ridică șișul și lama luci scurt. Știa că dacă-l aruncă, nu greșește. Caramangiul zvârli șapca. Părul îi cădea pe frunte. Era ca o fiară, încordat și fioros. Vorbi:

— Ai uitat cine-i mai mare peste voi! Șase am îngropat până acum, Paraschive! M-auzi tu? Nu te uita că mi-a albit părul…

Se făcu că trece pe o parte și se azvârli. Pungașul se plecă. Pumnul călifarului căzu în gol. O clipă îl avu în mână. Putea să-l

împungă dintr-o parte, dar oboseala nu-l părăsise încă. Parcă nu mai avea vlagă în el.

Bozoncea se îndreptă de șale și râse, înfricoșat:

— Scăpași, ucenicule…

Dar știa că și el trecuse pe lângă moarte și furia îi crescu. Cel tânăr dădea îndărăt pas cu pas. Deodată simți că nu mai are loc. Se proptise de un perete. Celălalt era aproape. Ridică cuțitul și el văzu lama ascuțită deasupra capului, se plecă, dar de data asta nu mai scăpă. O fierbințeală îi aprinse șira spinării. Șișul lui Bozoncea îi spintecase spatele de la ceafă până la noadă. Dacă nu s-ar fi lăsat pe vine, era mort. Sângele zbucni afară prin cămașa tăiată. Paraschiv mai avu timp să se dea într-o parte și să-l arunce pe staroste la pământ. În mână ținea încă șuriul. Ura îl copleșea. Se repezi la cel căzut, dar nu mai avu putere să lovească. Mâna îi era moale și simți cum i se scurge toată puterea din el și înțelese că dacă nu fuge e pierdut. Se aruncă spre ușă, îl lovi pe Mână-mică și-l răsturnă. Frica îl gonea cu sângele curgând din el. Dădu la o parte curvele, care se înghesuiau pe scări, trânti țambalul lui Dumitru și alergă pe poartă spre câmpul Mandravelei. Pe drum își rupse o mânecă de la cămașă și se legă cum putu la spate. Îl apucau căldurile și se uita în urmă dacă nu vine cumva Bozoncea după el. Nu știa încotro pornise. La pompă îl aștepta Gheorghe, plin de sânge și el, tremurând:

— Scăpași?

— Scăpai, leagă-mă tu bine…

Codoșul văzu rana adâncă, pe marginile căreia sângele se închegase.

— Aoleu…

— Taci, du-mă mai repede undeva la căldură.

Ăl bătrân îi apucă umerii zdreliți și-l purtă. Pe drum, Paraschiv leșină. L-a dus în Crucea de Piatră la o țiitoare a lui și-a chemat un doctor să-l îngrijească. Dimineața, Treanță tot mai tremura.

•

În Cațavei se strânsese lume ca la urs. În zori, Stăpânul a scos-o pe Didina în curte în pielea goală și și-a desfăcut cureaua de la nădragi. A pus lăutarii să-i cânte. Țiganii nu prea se îndemnau. Le-a arătat cuțitul. N-au avut ce face. Cântau și plângeau de mila gagicii. O lovea Bozoncea, pornit. Pielea se făcuse vânătă, vânătă. Starostele o apucase de păr și o

îngenunchease între picioarele lui. Îi răsucise coadele bogate, s-o țină mai bine și-o plesnea pe spate și pe față:

— Na! Na! striga. Na, să-ți ajungă! Ți-a trebuit corditor, ai? Curvă fără saftea! Didino, mi-ai mâncat viața, Didino…

Plângea și el și nu se lăsa. Se răstea iar la lăutari:

— Ce vă uitați, cântați, că bag șișul în voi!

Gagica se târa pe zăpadă și-l ruga:

— Nu mai da, Bozonceo, nu mai da! Iartă-mă! Iartă-mă!

Avea mâinile roșii de frig și pe spinare i se bășica pielea. Stăpânul nu ostenise:

— Mai na! mai na!

— Las-o! strigă Mână-mică de sus, de pe trepte.

Starostele nu mai auzea. I se măriseră ochii și-și căuta cuțitul, să-i taie nasul ibovnicei. Îl durea rana de la mână, că-l pălise și pe el Paraschiv, și furia îl orbi.

Sandu a crezut c-o omoară și s-a aruncat între ei:

— Las-o! a strigat, c-o mai iubea încă. Las-o!

Bozoncea a dat să-l lovească și pe el, dar șutul s-a ferit cu dibăcie și l-a potolit. Piele a cărat-o pe Didina în casă și-a gonit lumea strânsă pe la porți:

— Hai, ușcheală, fiecare la casa lui, că nu-i panoramă!

Și-a poruncit lăutarilor să cânte mai departe. Țiganii nu mai puteau. Au fugit unul câte unul…

Mână-mică a aprins focul, a șters sângele de pe dușumele și-a plecat în cartier după băutură. S-a întors cu câteva sticle și cu mâncare. În casa ibovnicei se încălzise bine. Curvele o înveliseră bine pe Didina în niște cearșafuri și-i făcuseră ceaiuri. I-au uns pielea cu untdelemn și-au lăsat-o să doarmă. Către seară, s-a trezit gagica, cu trupul umflat. Ardea pielea pe ea și-o țineau junghiurile. A început să țipe de durere. Și-a pipăit fața lovită și-a văzut cum îi mai curge încă sânge din buzele despicate. A plâns după aceea multă vreme, de rușine și de durere.

•

Dincolo, Bozoncea privea lămpile albastre cu scârbă. Piele îi turna pahar după pahar. Se simțea bătrân, bătrân, și somnul nu-l mai cuprindea, îl usturau ochii și liniștea odăilor îl făcea să urle. Când s-a trezit gagica și i-a auzit țipetele, l-a cuprins din nou furia. Scrâșnea numai din dinți și mușca paharul. Îi venea să se ducă peste ea și s-o jupoaie de vie. Mână-mică i-a spus:

— Lasă, Stăpâne, noi să fim sănătoși, să punem laba pe ucenic, să-i plătim…

Starostele nu-i răspunse. Se gândea că o să vie vremea să-l vândă și ceilalți. De-acum pierduse totul. Se răsti la Nicu-Piele:

— Du-te dincolo și spune-i să tacă! Să n-o mai aud!

Da-n inima lui bătrână o iertase, că-i era parcă mai dragă, nu putea s-o piardă, s-o lase altora, de-acum trebuia s-o păzească…

Vreo două săptămâni zăcuse Paraschiv, cu fierbințeli în trup, slăbit, mort aproape. Îl țineau coardele ca pe un frate, că le plăcea tinerețea lui. Gheorghe nu se mișca de lângă pat:

— Cum e, mă puișorule? îl întreba când deschidea ochii.

Pungașul avea o privire împăienjenită, tulbure. Abia vorbea de durere. Codoșul se ducea după doctor:

— Scapă, mânca-ți-aș ochii?

— Scapă, n-avea nicio grijă, e sănătos tun.

Se mai înveselea ăl bătrân. Îi aducea vin negru, puterea ursului:

— Ia, Paraschive, ia, nenică…

Șutul se dezmeticise după aia.

— Te doare? îl întrebase Gheorghe.

— Nițel mă mai ține în spate, dar nu-i nimic. Mă fac eu bine…

Privea pe fereastră și vedea acoperișurile caselor pline de zăpadă.

— Oh, nu mai trece iarna asta…

Își amintea noaptea aceea de pomină, fuga lui și lumina rece a lunii, mirosul de sânge și mai ales fierbințeala loviturii, ura lui gâtuită și leșinul care-l apucase. Dacă n-ar fi fost Treanță, n-ar mai fi scăpat, l-ar fi găsit starostele și l-ar fi terminat acolo, în câmpul Mandravelei.

•

Pe urmă s-a ridicat din pat și-a început să umble.

— Gata, spuse, putem să ieșim în treabă, Gheorghe…

— Ce treabă, lasă treaba, mai odihnește-te. Stai să dea primăvara și mergem iar la groapă.

Cel tânăr râdea:

— Eu am scăpat, dar să vedem, Bozoncea scapă de mâna mea? Că era cât pe aici să-l mierlesc…

— Astâmpără-te, Paraschive, că iar dăm peste nebun și-o scăim la fas! E greu de doborât…

— Ce să m-astâmpăr?! De-acum eu o să fiu mai mare, că e bătrân, l-am văzut. Nu mi-e frică. Și s-o pedepsesc și pe Didina, că ea m-a vândut și m-a dat starostelui…

Privirea lui se otrăvise. Încă din noaptea încăierării o bănuia de vânzare. Își aduse aminte de cântecul pe care-l ceruse Stăpânul lăutarilor, la cârciumă. Nu mai era nicio îndoială că fuseseră vorbiți. Gheorghe se îndoia.

— Eu nu cred.

— Ce nu crezi? Ah, s-o prind numai…

— Te-ai speriat tu…

— Nu. Mi-a vrut moartea… Și pe urmă mai liniștit: Să dai zvon printre pungași că vreau să fac bandă, să tâlhăresc Grivița, să-i învăț eu meserie! Iar la împărțeală, facem totul parte la parte! N-am să opresc un biștar mai mult! Că mie îmi place cu dreptate să fie…

Codoșul s-a însuflețit:

— Bine, am să dau ecsivă la caramangii că n-ai murit și că-i chemi la prăduială…

S-a dus și-a spus printre oamenii lui. A auzit Bozoncea. Fiere era. Îi jură pieirea și ucenicului și ălui bătrân. Aflase Nicu-Piele, aflase Sandu. Clătinau din cap:

— S-a făcut râios, vrea să treacă peste Stăpân…

Și-n mintea lor se gândeau că parcă s-ar fi dus după Paraschiv, că o să împartă totul cu dreptate, frățește, dar le venea peste mână să-i comande cel tânăr. Se cam săturaseră de staroste că-l vedeau bătrân și moleșit, fără poftă de lucru. Se încuia de la o vreme zile întregi cu ibovnica în casă. Și fără el, ceilalți erau parcă fără cap. Nu se mișcau. Lipsea și Treanță, n-aveau ponturi, o duceau prost. Mai dăduseră ei două-trei lovituri, ieșise slab. Acolea, câte o *maimuță* și vreo patru ghiuluri, nimica toată. Gaborii tot pe capul lor ședeau.

În primăvară, ce-i veni Stăpânului? Nu, că el o ia de nevastă pe Didina și că vrea să-i facă nuntă să se pomenească.

Vorbeau ăilalți:

— Să știți că-i în anul morții. I-a sucit de tot mințile gagica…

A aflat și Paraschiv. Parcă l-a împuns cineva cu un cui în inimă. N-o uitase. L-a chemat pe Gheorghe:

— Treanță, acasă la ea să mi te duci…

— Mă omoară Bozoncea.

— Gura, gâlmă, că te lovesc! Te faci luntre și punte să-i vezi ochii. Spune-i că dacă ține nuntă cu Bozoncea, vin de-o fur! Altfel, să te urmeze la mine, să-l lase…

S-a dus codoșul. A pândit vreo două zile, până a plecat starostele de acasă. Șezuse tot cu frica-n sân, că, dacă l-ar fi simțit Stăpânul, cruce-și punea la cap.

A dat buzna peste ibovnică:

— Didino!

Țiganca a deschis ușa.

— Cine-i?

— Eu, Gheorghe.

— Ce-i?

— M-a trimis Paraschiv…

Cum s-a mai bucurat sufletul ei, dar nu s-a arătat.

— Și dacă?

— Zice că să-l lași pe Bozoncea, c-a auzit că-l iei cu cununie…

Gagica își scutură cerceii și părul negru.

— Și ce să fac?

— Să vii cu mine. Altfel, te fură și-o să fie rău de tine…

Cum ar fi plecat cu ăl bătrân, dar carnea ei nu uitase bătaia. Și, apoi, de unde știa ea care e mai tare? Uneori se mai gândise la noaptea lor de dragoste și-o cuprinsese un dor de trupul tânăr al pungașului. Atunci l-ar fi lăsat pe staroste, dar și mândria ei de-a fi mireasă o ținea. Care femeie n-ar fi vrut să poarte cununiile? Pe ea n-o dusese hoțul la biserică și nu putea să scape o fericire ca asta. Și parcă de când o prinsese la așternut cu ucenicul, Stăpânul era mai drăgăstos. Nu știa ce să-i mai facă s-o țină în voie. A dat din umeri, uitându-se afară. Codoșul se grăbea:

— Ce să-i spun?

— Eu știu? Sunt în puterea lui Bozoncea, n-am ce face, să mă fure dacă poate…

Gheorghe s-a încruntat. Cădea și el la bănuială:

— Didino, tu l-ai vândut atuncea, noaptea, pe Paraschiv…

Ibovnica a început să se jure, speriată:

— Să n-am parte de mama dacă-i adevărat! Ce, e nebun?

— Nu-i nebun, știe el ce spune. Am plecat, să nu-ți pară rău…

Și-a lăsat-o nedumerită, înfricoșată.

Când a auzit pungașul răspunsul, iar i s-au aprins ochii de ura lui veche.

— O s-o fur, i-a spus tovarășului, s-o învăț minte…

Și-a așteptat în groapă nunta lui Bozoncea.

•

Starostele se așezase pe treabă. Îi trebuiau bani pentru petrecere și se pusese cu jaful, ca în tinerețe. Luase Oborul, îl cutreiera, furase boi, dăduse buzna în case de negustori, le-adunase banii, el cu Sandu și cu Piele, veseli amândoi că se trezise Stăpânul și că aveau de lucru.

Când își făcuse suma, și-a scos și galbenii ascunși de-i avea de la un omor și i-a pus la bătaie. A cumpărat Didinei rochii scumpe, a tocmit doisprezece lăutari, trăsuri, și-a făcut haine de ginere, pantofi, a îmbrăcat și casa miresei în lucruri noi și în curte a așezat un butoi cu vin, a întins masa și-a trimis vorbă șuților din Grant și din Mandravela, caramangiilor, hoților de lemne de la gara Filaretului, să vie cu mic, cu mare, că se cunună cu a lui.

De dimineață plouase în duminica aceea. Niște vecine o ajutaseră pe țigancă să strângă lucrurile, să nu le strice potopul. Fusese o ploaie repede și caldă, apoi ieșise soarele. Iar au așezat scaunele sub duzi. În casă, muierile o găteau pe gagică. Bozoncea se învârtea de colo până colo, fără treabă. Se îmbrăcase în haine negre și dăscălea lăutarii, ce să-i cânte și cum să-i strige la masă darurile. Nerăbdător și vesel, se mai uita cum potriveau croitoresele rochia miresei și îi era și mai dragă țiganca.

Didina se privea neliniștită în oglindă. Avea o inimă rea și se gândea la vorbele lui Gheorghe. Parcă ar fi vrut să nu se întâmple nimic, să o ducă Stăpânul în liniște la biserică, s-o cunune popa și s-o vadă lumea că e de-acum femeie cu bărbat, la casa ei.

Când s-a făcut ceasul plecării, a ieșit îmbrăcată într-o rochie albă, cu cununiță în părul ei aspru, frumoasă, frumoasă, de se bucurau și lăutarii privind-o. Pe Sandu îl uitase Dumnezeu lângă poartă, cu ochii pe ea.

S-au urcat în trăsuri. Nașul în față cu mireasa, unu Praporgicu, de furase și el în tinerețele sale, prieten cu Bozoncea, arătos, că avea bani din gros, și pe urmă nașa, nevasta lui, cu starostele. Într-a treia trăsură, veneau Mână-mică și cu Piele, gătiți, cu obrazurile rase proaspăt, băuți puțin, să aibă chef.

Caii mergeau greu prin noroi și Stăpânul striga la birjari:

— Dați-le bice, că mă grăbesc!

Didina se chircise pe pernele moi și se uita cu grijă când într-o parte, când în alta. Nașul îi spunea:

— Ce, ți-e frică? De, că nu mai ai șaisprezece ani și-ai stat cu el în pat...

Soarele strălucea vesel deasupra, și în oțetarii Cațaveiului se zbăteau vrăbiile gureșe. Toată mahalaua era la porți și-o privea pe țigancă.

Bozoncea se gândea că lăsase casa pe mâna lui Mitică Ciolan, care trebuia să fie cu ochii-n patru pe lăutari, să nu-i facă vreo pagubă, că aveau și ăștia mână lungă. Abia aștepta să se dea jos din trăsură la biserică, să-l vadă șuții cu mândrețea lui de gagică.

Când să iasă cu trăsurile din Cațavei, unde întorceau tramvaiele și începea drumul pietruit, le-au ieșit Paraschiv înainte, cu Gheorghe și cu vreo trei patru haidamaci, adunați de ăl bătrân pentru treaba asta. Atunci erau scăpați din pușcărie și puși pe omor. Luaseră fiecare câte o trăsură sub ochi și scoseseră cuțitele.

Pungașul a strigat de departe lui Sandu și lui Nicu-Piele:

— Mă, hoților, mă! Am venit s-o iau pe Didina și s-o fac mireasa voastră. Vouă v-o dau mai întâi, dacă mă lăsați să-i iau inima-n șuriu prostului ăsta bătrân de ginere...

A auzit starostele. S-a ridicat drept în trăsură, galben și furios. Și-a căutat șișul sub hainele lui grozave. Încremeniseră și birjarii și hoții ăilalți. Didina înghețase în brațele nașului, că știa ce-o așteaptă. Paraschiv era cât cerul, suit pe malul de pământ din marginea drumului. În picioare avea pantofi roșii, cu fețe albe, de hubăr, legați cu șireturi de piele, semn că nu mai asculta de nimeni. Numai pentru asta ar fi trebuit să-l omoare Bozoncea.

Cel tânăr se aruncă înaintea trăsurilor.

Numai Nicu-Piele s-a azvârlit jos și s-a repezit la Paraschiv. Până să-l apuce bine, l-a spintecat pungașul râzând. Când i-a văzut sângele curgând în noroi, a chiuit o dată la ceilalți. Venea lumea puhoi. Nu mai era timp de pierdut. A strigat la Gheorghe:

— Ia-o, Treanță, pe mireasă, că eu am o răfuială cu Stăpânul!

Și s-a urcat pe scara trăsurii. Nevasta lui Praporgicu s-a băgat între ei. Dintr-un pumn, pungașul a pus-o jos. Starostele s-a ferit într-o parte. Din față se auzeau țipetele nașului. Hoții s-au privit o clipă drept în ochi.

— Gata, Bozonceo? a întrebat ucenicul.

Privirile lui verzi îl străpunseră înaintea cuțitului. Călifarul a ridicat repede pumnul, să dea lovitura sa. Paraschiv i-a apucat brațul și i l-a răsucit. Șuriul starostelui a căzut. Era ca și mort. A strigat:

— Nu mă lăsați, mă!

Sandu n-a mișcat. Parcă-i luase Dumnezeu puterile.

Stăpânul a încremenit. Cel tânăr îl mânca din ochii lui veninoși. Dintr-o lovitură i-a găsit inima. Sângele hoțului a țâșnit cald și roșu pe mâinile subțiri ale lui Paraschiv. Bozoncea s-a prăbușit pe pernele trăsurii, horcăind.

În timpul ăsta, Gheorghe aruncase pe birjar jos de pe capră, dăduse-n Praporgicu și-o luase pe Didina în brațe, purtând-o peste noroi, la trăsura în care ședea Mână-mică.

— Mergi, mă, cu noi? l-a întrebat codoșul.

— Merg, c-avem acum alt stăpân…

— Atunci ajută s-o ducem pe Didina la mașină, c-am venit cu taxiuri, haide, mai repede…

Se adunase lume împrejur și abia au mai avut timp să se strângă. S-au suit în mașini și-au fugit.

•

Degeaba au așteptat hoții Filaretului la biserică. Nunta n-a mai venit. Nașii s-au întors târziu la casa ibovnicei, să spună lăutarilor să nu mai cânte, că s-a spart petrecerea, și furaseră pungașii mireasa, și-l tăiaseră pe ginere.

Într-o trăsură, Praporgicu îl desfăcuse pe staroste la cămașă și-i căuta rana. Bozoncea avea obrazul vânăt. N-a mai trăit decât până la poarta gagicii. A mai apucat să bolborosească:

— Să mă duceți cu lăutarii la locul meu, că mi-a plăcut…

Sângele curgea din el și ochii i s-au împăienjenit. A mai văzut cerul ca scrobeala de rufe și duzii Cațaveiului, plini de păsări și țipăt. Nașul plângea pe umărul lui și-i strângea mâna rece:

— Mă frățioare, nu muri, mă, că ai nuntă azi, nu muri…

Și-n loc de văl de mireasă, vecinele au pus la poarta Didinei o treanță neagră, pe care-o bătea vântul primăverii.

•

Până seara au ocolit mahalalele ca să-și piardă urmele de sergenți și, când s-a întunecat bine, au coborât în groapă, la loc sigur, plătind șoferilor, oamenii lor. Gheorghe a făcut un foc mare și-a dat-o Paraschiv pe gagică pungașilor s-o mârlească, s-

o facă poștă, cum le fusese vorba. Și lui Sandu-Mână-mică, pentru că a lui fusese și-o mai vrea, și celor noi, gașca ălui bătrân, și lui Gheorghe, cât nu mai avea el puteri.

Plângea Didina c-o pângăreau caramangiii, dar cel tânăr n-avea milă, că-l vânduse. Degeaba striga ea:

— Nu mă lăsa, sufletu meu, că a ta sunt de-acu…

Pungașul fuma numai, auzindu-i suspinele, și-n carne îi creștea dorul după trupul ei, c-o iubea, dar trebuia s-o pedepsească pentru că nu venise când o chemase el și că-l dăduse starostelui.

Praf i-au făcut rochia de mireasă.

În noaptea aia, Paraschiv le-a cerut jurământ la toți. A înfipt în pământ cuțitul cu care împunsese inima lui Bozoncea și le-a zis:

— De-acum eu sunt ăl mai mare peste voi! Cine s-o ridica peste mine, de mâna mea mierlește! Asta vă spun. Să m-ascultați și la bine, și la rău, și ce-oi avea, cu voi împart! La fel pentru toți! S-a înțeles?

Ăilalți l-au privit cu frică. Flăcările îi luminau fața slabă, și privirea lui rea se plimba pe ei, să-i scormone în suflete. Au simțit hoții altă putere.

Didina tot mai plângea alături, strângându-și rochia ruptă și murdară.

— Iar tu, s-a răstit Paraschiv la ea, dacă mă mai vinzi vreodată, știi ce te-așteaptă!

Ceilalți râdeau gros. Numai Sandu se gândea că în sufletul lui tot o mai ținea pe muierea asta batjocorită pe care i-o furaseră alții. I-a întins pe furiș mâna și-a mângâiat-o.

Gagica i-a aruncat scârbită degetele. Era deșelată de dureri și-i vâjâia capul. De-acum se dusese liniștea ei, trebuia să-l urmeze pe Paraschiv și la viață, și la moarte, roaba lui era…

•

Vecinele au chemat poliția, au sosit comisarii, au cercetat cum l-au omorât pe staroste și l-au dus la Morgă, cu Nicu-Piele alături, i-au despuiat, le-au făcut autopsia și i-au trimis înapoi după ce ținuseră școală pe ei. Praporgicu l-a îngropat și pe el, și pe hoțul lui de tovarăș. A cheltuit parale multe, a tocmit dric clasa întâi și-a chemat lăutarii.

— Nu i-ați cântat la nuntă, barim să-i cântați acum, la înmormântare, că așa a vrut…

Plângea Mitică Ciolan:

— Ce cumsecade era, ce bani i-am mâncat noi, săracul! Cum petrecea el…

Plângeau și Dumitru, și Neacșu. Numai Anghel se ținea mai bine.

Au pornit dricul după trei zile spre cimitir. În urma morților pășeau pungașii Mandravelei și hoții de la Filaret. Aduseseră flori și erau încliftați ca domnii. Iar se adunase lumea grămadă. Veniseră cu mic, cu mare, să-l cinstească.

Tot Cațaveiul mirosea a salcâm și prin grădini era o troieneală de flori, albe și bogate, pe care atunci le scutura boarea lui aprilie.

Lăutarii cântau în convoi ce-i plăcuse Stăpânului la viața lui:

La șalul cel negru,
Plângeam în tăcere,
Of, *mama mea*,
Că nimeni nu mă mai iubea…
Și mucede ziduri deasupra
M-acopereau,
Of, *mama mea*,
Iubită avusesem, *se duse și ea*…
Străin sub bolta cea rece,
Timpul ce trece,
Cum așteptam,
Of, *mama mea*!

Dase un plâns în pungași și drumul nu se mai isprăvea. Țiganii băteau măsurile repezi ale geamparalelor. Unde era el, starostele, unde era Oacă, să joace cu Nicu-Piele tot pe vine și-n călcâie!

La cimitir a citit preotul o slujbă și au pus coșciugele în pământ. Nașul se ținea de crucea lui Bozoncea și hohotea:

— Murișii, neică, murișii…

Plângeau și coardele de veniseră de hatârul lui Nicu, gagicile lui din cartiere, plângeau și finii lui Praporgicu. Când au început să cadă bulgării pe lemnul puternic care adăpostea trupurile hoților, a fost un vaier.

Nașul a împărțit bani la copiii din jur, a plătit groparilor și și-a luat nevasta acasă.

Nu mai spunea nimeni nimic.

Dinspre gura gropii se ivea Tudose cu toporul lui înfipt în buturugă strigând „Sparg la lemn, sparg la lemn, sparg la lemn”.

• Stere

La amurgit, lucrătorii se întorceau de la fabrică. Aveau sufertașele goale. Nevestele, în păr la porți, să le ia sculele. Tot atunci veneau și zidarii, și meșterii. Lăsau ferăstraiele și mistriile și intrau în curți, lătrați de câini. Femeile aduceau lighene pline de apă. Ei își adânceau tălpile crăpate și negre, să se răcorească. Peste Cuțarida se lăsa o ceață ca scama de păpădie. Mirosul mămăligii abia răsturnate umplea mahalaua. Prin magazii, se aprindeau focurile. Copiii erau trimiși după țuică. Muierile răsturnau ceaunele pe mesele mici, cu trei picioare. Băutura era tulbure și ardea când o dădeau pe gât. Zidarii mâncau dumicând, osteniți. Ciorba acră luneca până în măruntaie. Era caldă și bună. Lângă neveste se gudurau dulăii, așteptând oasele. Era ceasul sfânt al cinei. Se auzeau cântecele lenețe de seară ale cocoșilor.

Spiridon spărgea câte o ceapă cu pumnul lui mare și negru, răsufla adânc, își privea cu dragoste băieții cei mici, întreba de Ene, apoi se apuca să înfulece.

Alături, Goșnete lăsa calapoadele, își tăia o roșie cu cuțitul ascuțit cu care spinteca tălpile și mușca dintr-un codru de pâine. Mariția îl chema pe Oprică. Golanul de copil nu răspundea. Aștepta câteva clipe să-l audă alergând cu picioarele lui desculțe peste maidan, apoi se așeza și ea la masă. Din vecini, mirosea dulce și amețitor a usturoi. Lângă lămpi roiau țânțarii. Câte o bătrână ridica șervetul uns cu urmele gurii știrbe, să alunge gângăniile. De la Stere se auzeau cântecele mușteriilor.

Toamna, cârciumarul aducea un vin albicios, dulce ca morcovul. Nu mai ședea unul acasă. Sâmbătă seara luau leafa. Cine nu se oprea întâi la Stere, după ce mânca, se lega la izmene și, în papuci, iute să nu i-o ia altul înainte, la negustor.

Nevestele rămase acasă scoteau din magazii albiile mari de rufe, le umpleau cu apă fierbinte și își spălau copiii pe cap. După ce le frecau buricul cu untdelemn, îi înveleau în țoale, punându-i să se închine și să pupe icoanele cu margini de lemn în care

mișunau cariile. Schimbau apoi așternuturile pline de petice și pernele dolofane. După asta, femeile goleau căldările și se primeneau. Aveau fuste albe și ciorapi de bumbac cum e rugina. Se legau cu panglici roșii luate de la încuietorile șifonierelor și își ungeau părul cu gaz. Erau frumoase nevestele lucrătorilor sâmbătă seara, cu ochii înroșiți puțin de săpun și mâinile curate ca albușul de ou.

Copiii adormeau repede și ele plecau după bărbați, să-i caute la bărbierit sau la drojderie. Frizeria lui Tilică era plină. Toți bărbații din mahala se tundeau atunci. Meșterul își luase un ucenic și doi lucrători, dar acestora le plăcea mai mult mandolina. Lucrau cam în silă, și asta-l supăra, pentru că, spunea el, mandolina-i mandolină și meseria, meserie.

Muierile priveau prin geamul aburit și, dacă zidarii nu erau la frizerie, o luau spre cârciuma lui Stere, să-și aștepte bărbații la întuneric. Meșterii erau arțăgoși și cântau. Atunci își băteau nevestele. Din nimic se aprindeau. Le plesneau cu palmele lor grele peste față. Apoi le jucau în picioare. Zidarii luau cozile țigăncilor în pumni și le smuceau sălbatic. Toată mahalaua era un vaiet. Țipa a lui Ghiula, țipa a lui Șandor. Îl apucau și pe Matei dracii. O tăvălea toată casa pe-a lui.

Până a doua zi se împăcau. Duminica, bărbații le scoteau pe muieri la plimbare, pe la rude. Femeile aveau rochii de stambă verde cu buline și pantofi cu toc înalt de lemn, prinși cu barete de piele. Sub mânecile lungi își ascundeau vânătăile. Călcau mândre lângă meșterii tăcuți și mahmuri, în hainele lor călcate prost, țepene și scurte. Îi strângeau pantofii cu boturi ascuțite, pe care-i purtau numai la zile mari, și li se făcea iar sete. Se uitau pe furiș la neveste, ei le băteau, ei le iubeau!

Treceau Grivița, ținându-se de mână, cu copiii alături, privind galantarele negustorilor. Ocoleau halta trenurilor și mergeau în alte cartiere, la nași sau la fini. Îi apuca noaptea de vorbă. Hainele se mototoleau de căldură pe ei, se desfăceau la gât încinși de zăpușeală și porneau înapoi. Lunea se sculau devreme și plecau la muncă, tot osteniți.

Unora le crescuseră băieții. Îi însurau. Se ridicau și fetele de măritat. Le rămăseseră rochiile scurte. Iarna le înghețau țurloaiele. Duceau zidarilor de mâncare la schele. Salahorii le pândeau pe după grămezile de nisip. Șuierau printre dinți:

— Pst! Fată!

Le dăduseră țâțele. Se făceau că n-aud.

— Fată! A lui Țuluc! Mă, frumusețe de județ!

Ele, de loc. Fugeau.

— Dar-ar boala-n ochii tăi! scuipau hăndrălăii.

Când se măreau, așteptau lucrătorii în drum, să se înghesuie cu ei, râzând și spunând de ale lor. Mai venea câte una plină de sânge acasă. Ședea ascunsă, să n-o vadă nimeni. Se spăla și se culca furiș, dar de om nu se lăsa.

Tații ieșeau după ele și le ocărau. Fiecare pe-a lui:

— Îți arde pipota, ai? Îți dau eu ție!

— Te omor dacă te mai prind! Îți miroase a bărbat?

— Cățea! Semeni cu mă-ta!

Nu scăpa una nebătută. Aveau mână grea meșterii. Loveau cum așezau cu mistria.

Spre primăvară, toată mahalaua era un țipăt. S-aprindea jarul în fete. Lepădau trențele groase de iarnă și le jucau țâțele în bluzele de ațică. Se ridicau mereu altele. Creșteau lungi în picioare ca berzele, cu mijlocul subțirel, firave de le bătea vântul, cu ochii aprinși de poftă. Când venea vreuna cu burta mare la părinți, abia o scăpau vecinii de sub picioarele lor. Nu glumeau lucrătorii! Degeaba voiau să le crească în frica lui Dumnezeu. Ei, toată ziua la muncă, de unde să aibă și grija copiilor? Și apoi trăiau laolaltă! De la șapte ani, zidarii își luau băieții la meserie.

— Pe al meu nu-l fac popă, spunea meșterul Țuluc, să-l învăț cu cărămida!

Și ca el gândeau mulți. La școală îi trimiteau de frica învățătorilor, dar după un an, doi îi opreau pe schele:

— Lasă, țâcă! Stai lângă varniță!

Acolo se ridicau. Între salahori și țigănci. Dormeau cu ăi bătrâni și le învățau măscările. Înjura unul, copilul zicea la fel a doua zi. Noaptea deschideau ochii și vedeau țigăncile despuiate în brațele bărbaților. Pe la treisprezece ani se uitau la surori sub rochii. Câte unul, nărăvit, îi învăța:

— Ce-i ăsta, mă?

— Buricu'!

— Da' asta?

— Mi-e rușine.

— Spune, țâcă!

— Nu zic.

— Zi-i, că te bat.
— …
— Halal! râdeau zidarii în cor.
— Dar mă-ta ce-are?
— Nț!
— Spune, țâcă!
— …
Iar râdeau salahorii. Tot de la ei luau țigări și învățau să tragă mahorca-n piept.
— Ține de urât, ziceau.
Pe la paisprezece ani erau galbeni și necrescuți. Mușca oftica din pieptul lor. Mai mureau, asta era viața. Dar aveau o zi a lor meșterii, sâmbăta, când puteau să petreacă, să risipească, să cânte și să se îmbete. Erau împărați! La patru lăsau mistriile, se spălau, își îmbrăcau cămășile peticite și se adunau sub schele, așteptând banii pe care-i împărțeau meșterii. Hârtiile albastre foșneau plăcut și miroseau bine. Le împătureau și le ascundeau în buzunare. Treceau pe la frizer, își dădeau bărbile jos și se opreau la cârciumar. Beau secărică cot la cot cu băieții de-i ajutau, a lor era lumea!
Prin fața prăvăliei, treceau fetele. Măscuite, date cu roșu, parfumate cu odicolon. Mergeau la baluri în Grivița sau la Tarapana. Erau îmbrăcate cu ce aveau mai bun. Își puneau cercei în urechi și mărgele la gât. Voiau să placă bărbaților.
Salahorii strigau după ele din ușa prăvăliei, cu țoiurile în mână:
— Un’ te duci, fă?
— Mă urâto, dă-te alături, hai de cinstește-un rachiu cu noi!
— Firo, vezi că-ți cad ciorapii…
Ele nu întorceau capul. Glonț mergeau, chemate de viorile lăutarilor. În mahala răsunau gramofoane, și până târziu se simțea bucuria sfârșitului de săptămână, a sâmbetei…
Numai Stere cu a lui nu se odihneau până luni de dimineață. Să cari și să nu mai isprăvești, că se mărise mahalaua și nu mai prididea. Nici cu băieții de prăvălie nu dovedea, că-și mai luase unul. Trebuia să fie cu ochii-n patru să nu-l înșele careva, să plece neplătit. Lina avea și grija copilului, mai intra în casă să vadă ce face, că începuse să umble și să vorbească; ca mâine, se gândea negustorul, venea timpul să-l dea la școală.

Ar fi închis mai devreme, dar cum să te-nduri să dai cu piciorul banilor? În doi ani își ridicase și un depozit de lemne în spatele cârciumii, iarna vindea cu suta de kilograme nenorociților, ieșea și din treaba asta ceva.

Și de când vedea cum se întinde cartierul, îl apucase o poftă și mai mare de bani. Nu se mai uita. Își aducea aminte de cuvintele jupânului: „Stere, lasă-i pe alții să petreacă, o să vie și timpul tău! Când ai să ai franci, să nu poți să-i numeri, să vezi ce bună ziua capeți!”

Paralele se strâng singure dacă ajuți și tu. Nu-și mai scotea nevasta la plimbare. Sărbătoare, zi de lucru, Lina trebuia să păzească tejgheaua, să fie cu ochii pe mușterii. El mai mult pe drumuri era. Ba după lemne, ba după vin. Învârtea miile cum te-ai juca, așa, cu chibritele. Datorii nu mai avea. Punea leu pe leu, să strângă o sumă mare, să-și cumpere un loc cu vad în Grivița. Dar până atunci mai era! Trebuia să toarne apă mai multă în vin, să nu ia în seamă strâmbăturile gunoierilor. Ce-i păsa? Mila nu face casă bună cu pricopsiții. Și pielea ar fi luat-o de pe clienți, bani să iasă, că fără cincizeci de mii de lei nu mai scotea capul din Cuțarida!

Iarna, uda lemnele cu un furtun, să înghețe și să atârne mai mult la cântar. Nu se uita că, în loc de o sută de kilograme, dă cu zece mai puțin. Muierile îl blestemau, își auzise vorbe, dar ce-i păsa? Seara, după ce lăsa obloanele, se apuca să-și numere câștigul. Și parcă-l mânca un vierme pe dedesubt. Să fi fost în altă parte, ar fi scos de trei ori pe atât. Avea un plan pe care nici muierii nu i-l împărtășise. Dacă ar fi găsit ce-i trebuia, ar fi vândut casa și locul, și-ar fi acoperit ce cheltuise, că locurile în Cuțarida se vindeau acum altfel, mai scumpe, de când începuse primăria să paveze străzile și să tragă tramvaiul electric încoace, către șina Constanței și dughenile de la Tarapana. Orașul înainta spre mahalale. Mereu se ridicau alte case din cărămidă, și pe zidurile încă umede se așezau firme noi.

Nu se putea spune că le merge tuturor la fel. Erau luni de când ședeau și zidarii, și-atunci nici negustoritul nu mai mișca. Unii proprietari lăsau pereții netencuiți. Ba, spre Filantropia, se induseseră și câteva prăvălii. În octombrie care trecuse a dat și un potop de ploaie peste Cuțarida.

Prăpădul începuse devreme. Pe la prânz cerul se albise tot. Dinspre margini se adunau norii, vălătuci-vălătuci. Apoi s-a iscat

un vânt. Gutuile galbene se scuturau în grădini. Muierile alergau prin curți după rufe. Le luase vijelia cu prăjini cu tot. Alergau și ocărau. Marița se păruise cu o vecină, că li se încurcaseră trențele.

Maidanul fusese cosit de scaieți. Pământul aspru și tare gemea sub biciul vântului. Peste malurile galbene fulgerele brăzdau cerul. Vântul se ogoise de la o vreme. Se făcuse liniște. Încremenise și firul ierbii. Cerul întunecat căzuse jos. De departe se auzeau bubuiturile surde ale furtunii. Femeile simțiseră răceala ploii care venea. Strânseseră la repezeală țoalele de pe afară.

Cârciumarul a tras obloanele și a aprins lămpile. Picături mari și grele, ca o grindină, se năpustiseră peste locul sălbatic. Se făcuse frig. Bolțile se despicaseră. Apa apăsa pe acoperișuri. Muierile aprinseseră candelele.

— Doamne, Maica Domnului! Scapă-ne, Doamne! se rugau.

Întâi s-au umflat șanțurile. Apele gâlgâiau sub geamuri. Drumul rampei era tot un nămol, o clisă neagră. Dinspre mahalaua ceferiștilor se scurgeau șerpi galbeni de gunoaie. Pânzele ploii măturau totul. Luaseră gardurile și bulumacii, care se rostogoleau spre adânc. Balta se umflase și clocotea. Puhoiul se lățise, apăsase pereții de lut, turtise magaziile lucrătorilor și cărase vreo două acoperișuri. Șipcile subțiri se frângeau, purtate de valul greu. Apa urcase până la ferestrele înguste, se strecurase pe sub cercevele și intrase în odăile pardosite cu lut. Femeile aruncau lucrurile pe paturi și pe scaune, plângând, cu copiii de mână. Mariței îi luase preșurile. Lui Matei potopul îi urnise dulapul cu scule. Meșterul, numai în izmene, alerga cu Petre, ținând niște prăjini în mână, să-l oprească. Cizmarul abia adunase pantofii clienților. Ploaia îi furase calapoadele, care pluteau spre rampă.

Într-un târziu, ploaia ostenise. Mai bătea rar și rece. Stere privea de pe scările lui de piatră mahalaua înecată toată sub o gârlă galbenă. Apa bătuse și la geamurile pivniței lui. Ieșiseră copiii s-adune cotețele, suiți în albii.

Apele scăzuseră. Locul rămăsese dedesubt, negru și moale. Oamenii au sărit, cu mic, cu mare, să dreagă stricăciunile. Au bocănit până seara. Lui Chirică i se surpase un perete. Fetele alergau după chirpici, să-l lipească la loc. La Spiridon potopul dărâmase o magazie, iar la zidari căzuseră ferestrele.

Când s-a uitat cârciumarul mai bine, a văzut că apa intrase și la el în pivniță. Până la gură se umpluse beciul. Butoaiele se mișcau greoi în nămolul gros. Și-a chemat nevasta și băieții de prăvălie. Până a doua zi au scos afară găletile pline. Se deșelaseră. Stere înjura în gura mare că prea umblau încet. Cu chiu, cu vai, a pus iar poloboacele în picioare.

Vinului îi păsase. Vasele se șubreziseră. A trebuit să le pună papură nouă. A pritocit băutura. Făcuse floare și căpătase o acreală. Se strâmbau mușteriii.

Rămăseseră și zidurile cu o mucezeală. A adus meșteri, a uns cărămida cu catran, să nu se întindă răceala la pereți.

Casele lucrătorilor se dărăpănaseră. Căpătaseră o coșcoveală și o spuzeală verzuie de igrasie. Mucegaiul urca pe neștiute. Iarna aceea degeaba au ars zidarii focurile. În odăi rămăsese un frig ascuns și un miros de putregai. Pereții nu mai prindeau varul, care se fărâmița și cădea.

Cârciumarul își spoise casa pe afară, să nu se mai cunoască urmele prăpădului.

— Uite ce face banul! spunea acarul lui Spiridon. Parcă pe casa lui n-a plouat!

Și privea la odăile lui. Acestea aveau pe afară dungi albăstrii ca floarea de oțet, deschise pe margini și întunecate spre pământ.

Când dădu zăpada, bălegarul proaspăt îngheță și pervazele se surpară. Noaptea, frigul se strecura pe sub cercevele. Oamenii se strângeau unul într-altul. Noroc că erau mulți și din răsuflare se mai încălzeau.

În casa lui Stere, ardeau godinurile, nu se cunoștea…

Cârciumarul n-avea când să se mai gândească la necazurile altora. Umbla după vin ba la Buzău, ba la Focșani, că negustoritul așa este, nu trebuie să tragi în același loc. Omul, cât e el de bun, se face al dracului dacă-i tot dai. Pe la Drăgășani trecea o dată la câteva luni, încărcat cu daruri pentru ibovnică. Când se întorcea, Lina nu se mai înțelegea cu el. Ce-i făcea Voica, cum îi sucea mințile, se schimbase, începuse s-o bată din nimic. Să fi spus o vorbă, era mare lucru, dar femeia tăcea. Stere căuta pricină, ba nu-i plăcea cum măturaseră băieții, ba că lipseau din banii prăvăliei, n-avea cum să-l împace, că, dacă bărbatul vrea să găsească cusur, îl găsește! Nevasta s-a speriat. A vorbit și cu a gunoierului:

— Ce-i fac, coană Aglăițo, că s-a pus nebunul pe capul meu, de mă pisează în bătăi. Cum vine de la drum, nu se mai uită la mine!

Bătrâna s-a gândit ce s-a gândit, a clătinat din cap și i-a spus:

— Mutu tău s-a-ncurcat cu vreuna pe unde se duce. De când îți tot spun eu și nu vrei să m-asculți! Hai la ghicitoare, să se uite ea-n cărți, să vadă ce-i și să ți-l dezlege…

Coana Marița ședea într-o casă de lut, spre ulița zidarilor. N-avea nici gard, nici poartă, numai niște uluci putrede, căzute. Încă spunea Spiridon: „Așa pățesc curvele astea de-au petrecut la tinerețe cu hăndrălăii! Le pedepsește Dumnezeu pentru câte case au stricat și câte muieri au lăsat pe drumuri!”

Și asta cam așa era. În tinerețe, coana Marița fusese femeie frumoasă. O știa lumea. Trăise cu negustori, numa-ntr-o petrecere o ținuse.

Câți bărbați n-o avuseseră dragă și câte parale nu prăpădise! Umbla pe vremea aceea numai cu trăsura, nu se uita unde se duc banii. Ba, unul Vasile Cudalbu, de învârtea afaceri peste afaceri, îi făcuse și o casă cât o corabie, plină de lucruri de preț, în care muierea se lăfăise ani de zile.

Dar tinerețea ca și averile n-au viață lungă. Negustorul dăduse faliment, îi vânduse odăile și-o lăsase goală pușcă în stradă. Când s-a deșteptat coana Marița, avea și un copil de crescut. Greu lucru! Cu ce-i mai rămăsese, cu ce-au mai ajutat-o prietenii cei vechi, abia și-a încropit două odăi în Cuțarida.

Știa să facă farmece, să întoarcă bărbații la casa lor și se uita în cărți cum te-ai uita pe fereastră. Să fi privit la ea, tot mai vedeai urmele vechii frumusețe. Avea încă niște ochi negri care ardeau și mâini nemuncite, îngrijite cu sârguință. Și băiatul ei, Oprică, o icoană de copil! Frumos, frumos și-al dracului! N-o asculta. Se înhăitase cu hoții.

La început o dusese greu, până au aflat-o fetele mahalalei că știe să facă de dragoste. Dădea-n bobi, punea argintul-viu și-l trimitea pe șina tramvaiului ibovnicelor, pe mulți îi adusese înapoi la rostul lor.

Ba, câte o muiere înșelată, mai câinoasă, dacă nu-i ajutau acatistele date la biserică pentru îndepărtarea spinului de la inima bărbatului, la ea venea, c-o puică albă. Coana Marița o spinteca la miezul nopții și-i scotea mațele afară. Se zicea că

orbește țiitoarele, le slutește cu vrăjile ei, Doamne ferește de asemenea lucruri!

De Anul nou învăța codanele să se despoaie în fața oglinzilor când cântau cocoșii a doua oară, să-și vadă logodnicii, iar la Bobotează topea cositor într-o ceașcă și știa dinainte dacă-ți vine vreo boală sau vreo năpastă. Avea descântecele ei cu sânge de nouă frați, scotea junghiurile cu foarfecă înfiptă lângă ușorul ușii, sculase pe mulți din morți, zidarii la ea veneau, nu chemau doctorul.

Când se deocheau copiii, mamele la coana Marița alergau într-un suflet. Ea-și punea broboada de lână pe umeri, și, numai în papuci, sosea, lipa-lipa, să scoată răutatea de unde se cuibărise. Căuta focul, apuca repede cu un clește câțiva cărbuni, stingându-i într-o căldărușă, și bolborosea cu capul în piept:

Fugi, deochi,
Dintre ochi,
Peste nouă țări și nouă mări,
Unde popa nu toacă,
Câinii nu latră,
Fata mare nu se mărită,
Că acolo te-așteaptă,
Cu mese-ntinse,
Cu făclii aprinse...
Să rămâie cutare
Curat,
Luminat
Ca steaua din cer,
Ca roua din câmp,
Ca sfânta tămâie!

Da apoi copiilor să bea de trei ori din apa descântată și ieșea afară, căutând un câine pe care o arunca, zicând:

— Așa să fugă deochiul, cum se scutură câinele de apă!

Linei îi fusese rușine să se ducă ziua la ghicitoare. O luase pe Aglaia și, într-o seară ploioasă, când nu se zărea nimeni pe ulițele pustii, au intrat amândouă pe ușa joasă a casei dărăpănate.

Marița le-a ieșit în prag. Era îmbrăcată într-o rochie înflorată, cam slinoasă.

— Poftiți, poftiți pe aici… le-a spus.

În odaia igrasioasă, plină de mucegai, atârnau pe pereți covoare groase și fotografii vechi. Pe jos stăteau așternute niște cergi flocoase în care pașii se scufundau. Deasupra atârna o lampă aprinsă. Patul scund era plin de pisici, niște pisici boierești de Angora, leneșe și parșive, cu ochii galbeni, mari cât paralele.

Într-un raft nevasta cârciumarului văzu câteva cărți groase pe copertele cărora puteau fi zărite capete de mort și numiri ciudate. Coana Marița le iscodi pe amândouă cu ochii scormonitori. Le descusu pentru ce au venit și le pofti să stea alături, pe patul moale.

— Ei, parcă dumneata nu știi? șugui bătrână.

Din perete priveau chipurile foștilor ibovnici ai gazdei, niște ofițeri, negustori falnici, cu mustăți mari, stând fără supărare unul lângă altul în rame de bronz. Până să apuce să le dea în cărți, o luă gura pe dinainte, ca între femei:

— Ăsta-i cutare, ăsta-i cutare… Ce de bani avea! Numa flori îmi trimitea și-mi zicea: „Mariț̦o, eu fără tine n-am să pot trăi, m-auzi tu?” Da ce, eu i-ascultam? Că bărbatului nu e bine să-l lași să-i crească coarnele, să creadă că a lui ești, numai a lui, să te facă cârpă! Câți am înșelat eu! Dac-aș sta să număr, n-aș avea timp și mai mi-ar trebui și-un ajutor să socotească!

Lina asculta mirată. Aglaia trăgea cu ochii în toate părțile. Coana Marița se ameți̦se repede, prinsese limbă:

— Ehe, ce știți dumneavoastră?! Îl vedeți pe ăsta? și le arătă o fotografie care înfățișa un munte de bărbat. Păi p-ăsta-l puneam să joace în fața mea, altfel nici nu ședeam în pat cu el. Domnul Marcel, c-așa-i zicea, Dumnezeu să-l ierte, atât îmi spunea: „Scumpo, fac ce vrei. Uite, joc, latru, numai afară să nu mă dai, sufleț̦elu meu, că nu pot fără tine!” „Atunci, latră”, îi spuneam. Și lătra. Cumsecade om! Avea trei fetițe și-o balabustă de nevastă, nu intra pe ușă. Fugea de-acasă și venea la mine. Ce nu-mi aducea? Bomboane, prăjituri, îmi făcea rochii! Am niște cercei de la el, numai să vi-i arăt! O minune! A dat cinci mii de lei pe ei, atunci în timpurile alea. Erau bani! La mine-n casă a murit. În brațele mele. Suferea de inimă. Am chemat nevasta, era o femeie tare cumsecade, nu s-a supărat. Amândouă l-am înmormântat. Da mă luai cu vorba și nu te întrebai, coană Lino, care ț̦i-e supărarea?

Pentru ea vorbi Aglaia:

— Ce să fie, cu pacostea de bărbat. De la o vreme nu-și mai vede de casă. Parcă-l mănâncă ceva…

Ghicitoarea își căută cărțile, le risipi pe pat, suflă deasupra lor și spuse pe șoptite, amestecându-le:

Douăzeci și patru de frați,
Așa bine să dați,
Cum v-a zugrăvit zugravul.
Dac-o fi bine, *de bine să iasă*,
Dac-o fi rău, *de rău să iasă*,
Dacă craiul de tobă cu dama de verde,
Au cu gândul, *au cu trupul*,
Cade la așternut pe drum de seară,
Cu dar de bani și dragoste-n casă,
Cu bucurie sau necaz,
Așa să-mi spuneți,
Cărțile mele…

Așeză apoi cu mâinile ei frumoase pachetul de cărți, deasupra căruia făcu o cruce, și zise…

— Pune un ban aici…

Lina puse. Pe urmă tăie cărțile cu mâna stângă. Coana Marița întrebă:

— Cum e al dumitale? Ce fel de ochi are?

— Căprui.

— Aha… întoarse pe rând cărțile și spuse repede: Craiul de tobă cade într-o adunare, la drum. Uite aici, și-i pică câștig și un dar de bani. Numai că dumneata te ții într-un necaz și ai o supărare, așa cum ar sta o apă coclită sub inima dumitale, ptiu, să dau la spate! Aruncă o carte peste umăr… că văd o damă de ghindă. Și nu e singură. Mai e cineva în preajma ei, fantele de tobă a căzut la așternut cu dama asta, care, vezi dumneata, are unul de suflet, uite-l colea! Și craiul numa-n daruri o ține, dar inima damei de ghindă tot la ăl de pică este. El nu știe.

— Cine? întrebară muierile amândouă, zăpăcite.

— Cine? Bărbatul dumitale, coană Lino, cine? Inima lui ca trandafiru, și-o ține-n bine. Tot la drum de seară se arată, că de casa lui a uitat, nu-i așa? Și când se întoarce, tot fără dragoste se întoarce și cu sufletu-n altă parte. Văd lacrimi și supărare…

— Așa e... încuviință nevasta cârciumarului.

— Da cade bine, pe urmă, că or să se certe, uite aici...

Degeaba privea Lina, nu înțelegea nimic.

Ghicitoarea strânse cărțile.

— Au obosit, spuse. Mai dă pe la mine să-ți mai ghicesc. Aglaia se îndesă mai către Marița:

— Da n-ai putea dumneata să faci ceva, c-am auzit că-i aduci înapoi.

Coana Marița puse degetul la gură:

— St! Astea nu se potrivesc așa, să știe toată lumea...

•

Și i-a făcut ce i-a făcut și cu Marcu, că a terminat Stere cu ibovnica.

Trecuseră luni de când n-o mai văzuse pe Voica. La capătul Griviței oprise convoiul de căruțe și intrase la negustori să târguiască. Cumpărase rochii, pantofi și ciorapi.

Pe drum strigase la căruțași, îi înjurase că abia mergeau. Au trecut Piteștiul. Începeau pădurile. Dealurile, toate, roșcate. Se vedeau livezile și viile. Pe drumurile pline de praf coborau care. Vântul scutura floarea-soarelui uscată și frunzele de tutun. Cum îl mai chemau plopii Drăgășanilor pe cârciumar! A dat ghes cailor.

— Se grăbește jupânul! ziceau căruțașii. Îi dă inima brânci!

Au trecut bariera orașului într-o goană sălbatică. Urcușul era ușor. Drumul îngust și întortocheat printre viile negre i s-a părut nesfârșit lui Stere.

Oamenii l-au primit bucuroși. Mirosea a must și a strugure strivit cu picioarele. Între români lipsea Voica. A întrebat. Lumea a râs cu înțeles. O muiere a îndrăznit:

— A găsit și ea unul tânăr, ce să te-aștepte pe tălică? O s-o ducă la Cepari, la părinți.

Parcă se făcuse frig. Vântul scutura frunzele late de viță, le arunca prin șanțuri. Se lăsa seara. Deasupra dealurilor se aprinsese luceafărul și carul-mare...

Păcat de banii dați pe rochii, trebuia să le aducă înapoi nevestei! A tocmit vinul, l-a plătit. Voia să plece mai curând. Rămăsese singur lângă căruță, mânios. Cărăușii petreceau alături. Veniseră și lăutarii. Și-a adus aminte de carnea femeii. Se simțea bătrân și netrebnic.

Auzi cobzele și glasurile lăutarilor. Îl apucă un dor de băutură. Căruțașii făcuseră foc în fața cramei, ședeau pe vine și ciocneau ulcelele. A cerut și el o stacană și-a băut cu sete. Pe urmă iar a golit cana de lut cu miros de vin până a început să simtă băutura în brațe și în picioare.

A chemat lăutarii lângă el. Toată noaptea i-au cântat țambalagiii la ureche. Degeaba. N-a putut să se îmbete. Dimineața avea capul limpede și inima criță. A urcat butoaiele în căruțe, s-a certat cu oamenii, că voiau să mai rămână.

Pe drum, când coborau dealurile, și-a spus că de acum se duseseră tinerețele lui. Jos, în bariera Drăgășanilor, pe cine i-a scos Dumnezeu înainte? Pe Voica. Urca drumul iute-iute. Muierea se mai împlinise, avea chipul îmbujorat și părul îi căzuse pe frunte, umezit.

Stere s-a dat jos și-a lăsat căruțele. Le-a strigat oamenilor să-l aștepte în marginea orașului. Voica se oprise încurcată în fața cârciumarului.

— E-adevărat? a întrebat-o el.

Femeia privea încurcată în pământ. Avea la gât salba cumpărată de el și în urechi îi jucau cerceii de argint.

— Pleci la Cepari?

— Da, plec, a îngânat femeia cu sfială.

— De ce nu m-ai așteptat? a mai întrebat Stere cu teamă și furie în glas.

După un răstimp, Voica a ridicat ochii la el.

— Păi, tălică azi ești, mâine te duci, și mie-mi trebuie bărbat în fiecare zi…

Cârciumarul a scuipat cu obidă-n țărână:

— Curvă! Să-mi dai salba și cerceii de ți le-am luat!

Și până să mai spună muierea ceva i-a tras galbenii de la gât. Voica îl privea prostită. Darurile nu se iau înapoi nici la păgâni. Stere îi aduna din praf și când a terminat s-a apropiat de ea, strigându-i:

— Dă-mi și cerceii!

Femeia a vrut să-i desfacă. El n-avea timp de pierdut. I-a smuls unul, rupându-i vârful urechii. Nu-i mai trebuiau, dar nici ibovnicii nu putea să-i lase. A plecat înjurând după căruțași.

Voica rămăsese în drum, pipăindu-și carnea zdrelită. Pe gât i se prelingea o șuviță subțire de sânge, ca arniciul.

•

Stere n-a scos un cuvânt până acasă. A sosit în goana cailor, pe crucea căruței, în fruntea căruțașilor. Din Grivița, trecuse el înainte și uscase gloabele în bătăi. Cu o mână ținea hățurile, cu alta codirișca de piele cu plumbi în vârf. Pocnea să audă toată mahalaua că se întorcea de la drum cu marfă nouă. Muierile ieșite la pompă priveau după el cu mâna la gură. Copiii se feriră din calea cailor și câinii lătrau după convoiul zgomotos. Cârciumarul era falnic, cu părul în vânt, crăcănat pe șleauri, îndemnând animalele.

La poartă, strigă deodată:

— Lino, deschideți, mă, porțile!

Îi plăcea să vadă casa în picioare. Băieții de prăvălie dădură porțile la o parte. Convoiul intră val-vârtej. Stere strigă la cărăuși să ferească pomii și opri caii:

— Ptr, boalelor! Ptr, n-auziți?

Descărcară apoi butoaiele și le puseră binișor pe pământ. Proptiră două grinzi groase cu capete de fier în zidul pivniței sub chepeng și începură să răstoarne poloboacele, ținute în frânghii. Vinul suna sub doage și mirosul lui proaspăt îmbătă nările negustorului. Butoaiele acelea erau averea lui, sub cercurile de fier clipocea sângele său.

Abia târziu, după ce mâncase cu oamenii, Stere își aduse aminte de cele întâmplate. Cântări galbenii și-i numără. Se pierduseră doi...

•

Nu se mai clintea inima negustorului! „Fiecare cu norocul lui!” își zicea. Dac-ar fi stat și-ar fi plâns de mila altora, unde ajungea? Câteodată se încrâncena carnea pe el. Prea vedea multe. Nici în groapă nu mai aveau unii loc de sărăcie. Vânduseră casele de paiantă și se mutaseră spre șina Constanței. Barem pe amărâții ăștia de ceferiști îi știa cum ți-ai cunoaște buzunarele. Pe la patru se întorceau de la servici, clătinând în mâinile lor negre de cărbune sufertașele goale. Pe cap aveau șepci mari, unsuroase, și sub ele sticleau ochi aprigi, îndușmăniți. Dădeau bună ziua, cereau câte un dorobanț de țuică, obrajii lor trudiți se luminau puțin la vederea rachiului, sorbeau cu lăcomie cinzecul și, dacă mai aveau bani în buzunarele largi, comandau încă o dată. Viața se înăsprise. Sâmbătă nu se mai umplea cârciuma ca altădată. Unora li se tăiaseră lefurile, pe alții îi dăduse afară stăpânirea, le plângeau

copiii de foame. Lume săracă, nu se ajungeau. Parcă zidarii erau mai pricopsiți? Treceau uneori luni întregi până să se uite la mistrii. Ce să le dea de mâncare copiilor?

Abia ieșiți din iarnă, oamenii se treziseră cu perceptorii trimiși de stat, să strângă dările. Erau trei: un roșcovan adus de picioare, lung de-l uitase Dumnezeu, cu hainele atârnând de pe el, o slugă cu tobă de gât și un jandarm, cu pușcă la spinare. Cel dintâi ținea la subsuoară o geantă plină de hârtii. O luaseră din capul mahalalei, de la zidari. Citiră catastifele lor, chemară oamenii la porți, le dădură câte o hârtie, îi puseră să iscălească, dacă știau.

— Ai de dat atâta… zicea roșcovanul. Dacă nu aduci banii într-o săptămână, venim de-ți cărăm lucrurile din casă!

De unde să aibă? Că nu mai câștigau nimic. Ziceau:

— Poate o să ne luați pielea! Că aia a mai rămas de luat!

— Nu știm. Noi asta avem ordin să facem, asta facem! Nu te joci cu statu!

— Da statu ăsta cine e? întrebase Țuluc.

— Cum cine e?! se mirase perceptorul. Eu, dumneata, dumnealui, noi toți și cei care te apără cu arma, să nu vie dușmanii să-ți ia viața și ce mai ai…

— Păi, afară de viață, chiar că nu mai avem nimic…

Și așa era. Stere o știa. În odăile lor nu se aflau decât un pat și un dulap. Dacă se mai găseau două, trei scaune alături și o masă.

La o săptămână, perceptorii se întoarseră. După ei, abia se târa un camion tras de o gloabă. Muierile strigau:

— Vin să ne ia trențele! Nu-i lăsați! Nu-i lăsați!

Ieșiseră și băieții cu praștiile.

— Huo! strigau.

Cel cu toba lovea pielea cu două bețe: Bum! Bum! Bum!

Intrară, cărară la camion mesele hodorogite, scaunele, ce găsiseră, nu se uitau.

— Când aduceți banii le luați înapoi, spunea roșcovanul.

Muierile blestemau în jur, căzând în genunchi:

— Gândiți-vă că e un Dumnezeu în cer, care le vede pe toate! Nu v-ar mai muri mulți înainte!

— Păi dar! sărise de alături nea Fane cu gura lui păcătoasă. Săracu Dumnezeu, nu mai poate de focu vostru! Alta-i buba! Ia

să punem noi mâna, să-i aruncăm pe ăștia de pe capră, ia să vezi...

Jandarmul se dăduse jos la el:

— Mă! Acu te leg!

— Leagă-mă, na!

Oamenii se îndârjiseră în jur. Aveau ochii aprinși de ură. Perceptorii plecară repede, înfricoșați.

— Pe coaste să vă fie! blestema Marița în urma lor. Să vă mănânce buba neagră pe voi și pe copiii voștri!

— Doamne, măiculița Domnului, pune un foc să-i arză, că prea s-a răit lumea!

— Prafu să s-aleagă de statu ăsta al vostru, tâlhari și hoți!

Nu le lăsaseră decât patul, să aibă pe ce pune capul, pentru că așa era legea.

Camionul se ducea plin, petrecut de furia câinilor dezlegați și de huiduielile copiilor. Pe capră se mai ridică amenințător jandarmul, arătând spre mulțime pușca cu o baionetă în capăt.

Stere se uita din curtea lui și își înțelese puterea. Mare lucru era să ai, să dai, să-ți plătești datoriile, să te ții bine cu statul, să nu te supere. La el, perceptorii veneau cu pălăria în mână. Îl salutau cu respect. Îi cinstea cu câte o țuică. Parcă putea să-i ajute cu ceva pe vecini? Tot Pandele, jupânul lui, îi spusese o dată:

— Stere, lumea nu e împărțită prost! Ce-ar fi dacă ar avea toți? Ia gândește-te! Trebuie să fie și unii care să ne slugărească pe noi, ăștia pricopsiții! Totul e să nu te lași, să fii tu deasupra. Când e vorba de asta, nici pe tată-tău să nu-l ierți! Ferească Dumnezeu să încapă omenirea pe mâna sărăciilor, că de la ăștia nu mai scoți nimic! Ăștia când or apuca puterea n-o mai lasă! Binele pe care vrei să-l faci lumii începe de la binele pe care ți-l faci ție, asta e...

Într-o zi, zărise zidul cârciumii, alb și gol în lumina amurgului. Îi trecu prin gând că nu lăsase măcar un semn în cărămizile astea și că va pleca de aici și, după moartea lui, nimeni nu va mai ști cine a ridicat casele. Ar fi trebuit să fi pus la tencuirea pereților pe un zidar să sape sub streașină câteva litere: Stere Drăgănoiu, *proprietar.*

• În câmp la „Cățelu”

Se prăpădiră și lăutarii!

Cine o să le mai cânte mahalagiilor? Că erau buni țiganii. Știau oful săracului. De la Sfântu Dumitru nu se mai odihneau până-n primăvară. Cum scârțâiau cuțitele să se taie porcii prin magazii, gata și balaoacheșii, se înființau cu „mozica”.

De Crăciun o luau dinspre Grivița, pe la popă, să-i cânte oltenește, apoi la cârciumar, să-i guste vinul, și nu se opreau decât la poarta lui nenea Tache Sachelarie, lumânărarul, în coada Filantropiei, unde-i așteptau niște cozonaci moldovenești, galbeni ca berea, și țuică fiartă, să-i trezească din adormiri.

Abia târa Anghel contrabasul, vechi și negru, mare cât un hambar, scrijelit de atâtea drumuri, în pântecele căruia dormeau cântece nemaipomenite. Mitică Ciolan, starostele, nu-l mai slăbea cu gura dacă zăboviseră mai mult în vreun loc:

— Mișcă-te, mă, mai repede, că trece ziua și nu ne-am făcut treaba, ne-așteaptă oamenii să-i cinstim cu câte un cântec!

Ușor de zis când duceai la subsuoară numai un arcuș colo și o știucă de vioară, dar ia să-l fi văzut pe puriul de Neacșu cărând nu armonica lui de-o ținea pe-un șold, ci *blestemul*, cum îi zicea Dumitru instrumentului, care știa ce știa pentru că îl trăgeau și pe el curelele țambalului, îi mâncaseră oasele de atâta cărat.

Nu lăsau o casă necântată, nicio ureche de om primitor nedesfătată. Lăutarii petrecuseră la nunți boierești și la chiolhanurile pungașilor, știau chichirezul meseriașilor, se întorceau cu viorile pline de poli, osteniți, călcând rățește. Câte nu pățiseră! Parcă nu-i suise unul nebun, Titi Aripă, în pom într-o iarnă, pe o vreme cumplită, să-i cânte de acolo *Veșnica pomenire*, că-i suise, ce erau să facă? Cine ar fi scăpat de mânia lui Picu Calată, mătarul de la Coada Dristorului, când apuca un pahar mai mult și le lipea sutele cu scuipat pe frunte și le cerea să-i zică: *Cine n-are dor pe lume*...? Lăutarul nu se odihnește în lumea asta, trebuie să îngrijească de suflete.

Iarna era timpul lor! Cum împrimăvăra, slăbeau, se făceau ca foița. Împușcau francul. Aveau case grele, câte șase-șapte copii, toți flămânzi și bolnavi. Dumitru mai ținea sub acoperiș și-o muiere oloagă. Căra la ai lui tot ce găsea, pe ce punea mâna. În zori, ostenit de nopțile pierdute, împărțea plozilor bucățile de pâine furate de la petrecere și ascunse prin buzunarele lui largi. Bacșișurile le strângea muierea și le ascundea sub saltea. Cine l-ar fi văzut mângâindu-și copiii murdari n-ar fi recunoscut în el pe veselul cântăreț care spunea la ziuă glume fără perdea. Pentru că, altfel, Dumitru era un om trist, când râdea punea mâna la gură, cu spaimă, să nu supere pe cineva.

De ăilalți ce să mai vorbim? Parcă era vreunul mai pricopsit? Încă Neacșu mai avea și darul beției, ce câștiga băga-n el. Umbla muierea pe urmele lui, o țigancă frumoasă, înaltă, numa cozi, o bătea, vai de mama ei de femeie amărâtă câte pătimise! Anghel și nea Mitică Ciolan erau mai așezați. Guristul strânsese câte ceva, avea un bordei de casă, adunase pentru copii. Ăl tânăr mai risipise, că-i plăceau țigăncile, le mai cumpăra de-o basma acolo, dar n-ar fi făcut paradeală-n câștig!

Se mai certau, se mai despărțiseră la vreo împărțeală prost făcută, până la urmă tot împreună: la lăsata-secului de carne, să cânte la vreun botez, la Rusalii pe la vreo tiribombă, să adune lumea, sau la vreo petrecere, încolo după Bobotează prin comunele din jurul Bucureștiului, așa i-a găsit moartea, laolaltă.

Asta s-a petrecut iarna, în câmp, la „Cățelu”…

•

Era într-o luni când i-a prins viscolul. Veneau de la o nuntă la care cântaseră de sâmbătă seara. Ar mai fi rămas, da-i chema dumneaei, a cu secera. Încă nuntașii trăseseră de ei:

— Mai stați dracului și azi, să mai petrecem și noi, că nu-i vreme de plecat. Nu vedeți, se așază a ninsoare…

Mitică, nu și nu, că-l așteaptă nevasta, să-i aducă parale de ciuguleală.

— Mă, vă mai dăm trei sute de lei dacă ne mai cântați până diseară! zise ginerele.

— Nimic! Mergem! Avem și noi treabă, ce credeți dumneavoastră? Ia-ți, Anghele, *blestemul* și haide! se răstise starostele la buzat, care ar mai fi stat de dragul câștigului.

Erau morți de osteneală.

Pe la patru au plecat cu o sanie.

S-au uitat în sus, cerul aproape negru. Tăcuse totul în jur. Zăpada, vânătă. Peste câmpia pustie a Munteniei se strigau ciorile. Fugeau dinaintea viscolului. Fiecare, în gândurile lui. Neacșu făcea socoteala cam cât le-ar veni de căciulă. I-ar fi trebuit de-o pereche de cercei, că se încurcase cu o firotenie de muiere, de n-o știa a lui, care nu-i dădea carnea pe daiboj, trebuia s-o încânte, s-o momească-n daruri. Anghel, vesel-vesel, că băuse mai mult la înghesuială, când să plece, să-i ție pe drum, bătea cu palma în cutia contrabasului, nepăsător la frigul ascuțit. Nenea Mitică Ciolan, apucat de bătrânețe, moțăia cu capul în piept, dărâmat de osteneală. Numai Dumitru ridica pleoapa lui vânătă și îl grăbea pe ăl de mâna sania:

— Dă-i bice, că ne-apucă viscolul…

Către bariera Bucureștiului, omul a tras de hățuri:

— Hooo! Eu aici vă las!

Lăutarii s-au scuturat din amorțiri și-au privit norii de deasupra. Caii sforăiau speriați.

— Mă duc, m-apucă ninsoarea și rătăcesc drumul. Voi luați-o drept înainte și-o să dați de fortu Cățelu, treceți un șanț, și peste păduricea aia ajungeți în barieră. Într-o jumătate de ceas sunteți la „Spânzuratu”, la cârciumă. Cereți un chil de țuică fiartă și vă dregeți…

Țiganii s-au privit. Omul se grăbea. Întorsese ulubele cailor. Dumitru, spăimos cum era, spuse:

— Eu mă întorc. Nu mai ajungem până-n barieră, uite, stă să ningă!

Neacșu a desfăcut armonica și-a început să cânte:

Te cunosc după fular,
C-ai iubit particular…

Anghel s-a dat mai aproape de țambalagiu și l-a liniștit.

— Lasă, mă nea Dumitre, că n-o să murim noi…

— Măcar un kilometru să ne mai fi dus… Ce spui, Mitică?

Starostele și-a strâns mai bine șalul de mătase albă care-i înfășură gâtul golaș și slăbit și s-a apropiat de cel care-i cărase cu sania:

— Și zici că nu ne mai duci măcar până-n barieră?

Omul nu răspunse. Bătu animalele pe crupă și se aruncă în leagănul saniei, ascunzându-și picioarele într-o pătură groasă.

— De, mârâi în cele din urmă, de ce nu mai stăturăți și voi măcar până mâine de dimineață, ați stricat petrecerea… și dădu bice cailor, dispărând într-un vârtej de zăpadă.

— Ce-i facem acu', am rupt-o-n fericire! se căina Dumitru, și-și potrivi mai bine curelele țambalului pe umăr.

— Ho, cobea dracului, îl potoli Mitică Ciolan, cât te-ai văita, mai bine am porni-o la drum!

Și-o luă înainte.

Ceilalți îl urmară.

Să fi mers un sfert de ceas. Se întunecase și liniștea serii de iarnă fu spartă de un vuiet îndepărtat. Părea că dincolo de turlele vechi ale Bucureștiului, care se zăreau în depărtare, se prăvălește ceva greu. Asta dură numai o clipă, pe urmă tăcerea cuprinse iar locurile. Crengile înghețate ale păduricii din apropiere sunară încă, abia scuturate. Parcă se mai încălzise. Aerul era curat, de o limpezime apăsătoare. Lăutarii grăbiră pasul. Neacșu își făcea socoteala că dacă ajunge mai devreme, îi lasă pe ceilalți la „Spânzuratu", să-și bea rachiul, și el dă o fugă până în piață la Matache, la magazinele ovreilor, să-i cumpere curvei cercei, s-o amăgească. Pe timpul ăsta, a lui o să-l creadă rămas în nuntă, cădea cum e mai bine.

Câmpia dreaptă și înghețată se însufleți deodată. La început nu știură ce era. Parcă la capătul ei cel mai depărtat ar fi alergat o herghelie de cai. Vântul tăie iute fața încremenită a omătului și mișcă țurțurii cenușii ai pădurii. Se făcu din nou liniște, ca și când cineva și-ar fi tras sufletul, apoi zăpada fu spulberată pe neașteptate și ridicată în niște perdele albe și înalte care se prăbușeau.

Țiganii fură orbiți o clipă și întoarseră spatele viscolului. Primul val trecuse. Când priviră în urmă, văzură o trâmbă care se îngroșa. Alerga ca o nălucă peste întinderea goală și se învârtea, săltând la câte o adâncitură nevăzută.

— Trecu sufletu mă-ti, a moartă, Anghele! glumi Neacșu.

— Ducă-se… îi răspunse celălalt cu gura înghețată.

Întunericul căzu deodată. Abia mai apucară să zărească șanțul fortului și grăbiră într-acolo, părăsind drumul ca să scurteze. Vântul se înteți se. Ace ascuțite de gheață le răneau ochii. În curând începu o ninsoare deasă și lipicioasă. Zăpada acoperi totul în câteva clipe. Dumitru începu să strige la ceilalți:

— Mai repede, mai repede, mă!

Anghel rămase în urmă, târându-și contrabasul. Pierduse pasul și nu mai vedea urmele celor din față, pe care valurile de ninsoare le acopereau numaidecât. Întunericul creștea.

— Stați, mai încet, strigă după ei, nu mă lăsați aici!

Îi tremura bărbia de frig și pe obrazul neras i se lipise un strat înghețat de omăt. Clipea des din genele albe și sufla greu.

— Stați, mă! Stați! Dumitre, Neacșule, nea Mitică, unde sunteți, mă fraților!

Apucară să intre toți patru în păduricea pitică și se opriră osteniți. Nu se mai zărea nimic, nici înainte, nici înapoi. Crengile subțiri ale copacilor se loveau unele de altele, spărgându-și coaja de gheață. În câmpie, crivățul fluiera înfricoșător.

— S-au dus dracului *instrumenturile*! oftă Neacșu, care simțea cum i se îngreuiază armonica, pe care se așezase un strat gros de zăpadă.

— Ptiu! Cine ne puse să plecăm, nene Mitică? zise Dumitru. Nu ne era nouă bine la căldurică, cu molanul pe masă? Ca să nu mai vorbesc de bani…

Starostele tăcea îndârjit. Privea împrejur și nu știa încotro s-o apuce. Așezările omenești erau pe aproape, dar cum să mai deosebești ceva prin negura care se lăsase și cine să te audă dacă ai striga în chiotul vântului?

— Gura, că dă benga-n voi! rosti în cele din urmă. E vorbirea, ce-i facem?

— Nainte, hai nainte! zise Dumitru înfricoșat.

Se mișcară în neștire. După vreo jumătate de ceas, ieșiră la o margine. Nicăieri, nicio lumină. Cine știe încotro se pierduse Bucureștiul!

O dată intră spaima-n țigani.

— Aici ne prăpădim! făcu Neacșu. Moartea-i cât capra pe noi… și se răsti la bătrân: Dumneata ne-ai adus aici, dumneata să ne scoți la cap, că n-ai vrut să stăm la nuntă!

După o ceartă scurtă începură iar să caute.

•

Să fi trecut un ceas, două de când se zbuciumau, când au auzit urletul lupilor.

Îi trecură nădușelile.

— Haita! zise sugrumat Dumitru.

— Ssttt!

— Aoleu, Mitică, Mitică…

De undeva de departe se deslușea strigătul unei fiare întârâtate, întrecând vântul sălbatic.

— Lupii…

Anghel râse eu glas stins:

— Fugiți, mă, d-acilea, ce să caute lupii-n București!

Tăcură, ascultând încordați. Acum nu se mai auzeau decât crengile pomilor, lovindu-se și frecându-se.

— Un chibrit… aveți careva un chibrit? se dumeri cel dintâi starostele.

Se căutară înfrigurați. Neacșu găsi o cutie prin fundul năbragilor. Dădu să aprindă, dar crivățul stinse flacăra mică a bățului umezit.

— Îți tremură mâna, ai? râse iar Anghel mânzește. Adu la mine.

Încercă și el stricând câteva chibrite. Dumitru se uită îngrozit împrejur, căutând un pom mai înalt în care să se cațăre. Umbrele negre ale copacilor tineri se mișcau într-o parte și-n alta. Dincolo, în câmpie, era pata rotitoare a zăpezii spulberate.

Lupii se apropiau. Țiganii le auziră mersul gâfâit în haită și iar strigătul de foame al căpeteniei. Să fi fost șapte sau opt. Îi căutau.

— Ei, Anghele? înjură țambalagiul.

În întuneric se zăriră luminile roșii, vii ale ochilor sălbatici.

— Mă, nu vă temeți, mă! striga Mitică răgușit. Stați aproape de mine, mă! Ia mai dă chibriturile, Neacșule!

În grabă pierdură și cutia cu cele câteva bețe rămase. Dumitru căzu în genunchi și începu să se roage.

— Scoală, boala dracului, din drum! îl înghionti Anghel nădușit.

Urletul fiarelor se potoli. Lupii așteptară câteva clipe. Erau aproape de tot. Lăutarii nu mai simțeau nici frigul și nici biciuirea zăpezii. Priveau luminițele jucăușe care se mișcau în jurul lor.

În groaza lui, țambalagiului i se păru că toată pădurica se umpluse de puncte roșii care se apropiau și se depărtau…

— Doamne ajută, Doamne, gâfâia, ajută-ne Doamne, nu ne lăsa…

Cine știe cât au stat așa… Haita aștepta nemișcată în întuneric. Când auziră iar urletul unuia mai apropiat, starostele strigă la ceilalți:

— Cântați, mă, cântați, să-i speriem!

Neacșu desfăcu armonica și umflă burduful. Un sunet prelung ieși din instrumentul ud și lupii se depărtară speriați. Dumitru, însuflețit și el deodată, bătu coardele țambalului și-l înghionti pe Anghel:

— Trage și tu din arcuș, poate-or pleca!

— Mai tare, mai tare! îi ațâța Mitică Ciolan în sudorile spaimei.

Și vuietul viscolului fu acoperit de cântecul fără Dumnezeu al tarafului.

•

Spre ziuă starostele înțepenise. Vioara îi căzuse din mână și o acoperise zăpada. Plângea degerat:

— Mă prăpădesc, fraților, mă prăpădesc, nu mă lăsați, nu mă lăsați…

Cântecul ciudat, care nu semăna cu niciun cântec știut și spus vreodată, nu se mai isprăvea. Lupii fugiseră la câțiva pași, și după câtăva vreme, obișnuindu-se cu zgomotul instrumentelor, se apropiaseră din nou. Ședeau pe labele dinapoi și așteptau. Lumina vânătă a începutului de zi îi făcea și mai înfricoșători. Erau cât niște viței, cu capetele mari și coame înspicate de gheață, dârji în așteptarea lor nedumerită. Câte unul mai flămând se ridica și se repezea spre lăutari, și când ajungea aproape de ei, o lua speriat înapoi. Sunetul gros al contrabasului îl făcea să urle înfuriat și neputincios.

Mitică Ciolan îi numărase în gând fără să vrea. Erau nouă. Priveau neclintiți grupul de oameni și din gurile sălbatice li se scurgeau balele. Stătuse și vântul. Un ger năpraznic înghețа totul. Bătrânul nu-și mai simțea degetele și coatele. Așteptau toți patru scufundați până la genunchi în zăpada crescută peste noapte. Chip de te urnește! Erau îmbrăcați subțire, cu niște paltoane jerpelite, de căpătat. Pe Dumitru îl țineau arsuri sub ochi și nu putea să se miște. Zgâria din când în când coardele țambalului cu cozile bețișoarelor. Albise tot și parcă se mai subțiase, ca și când i s-ar fi tras tot sângele din trup.

— Nu ne lăsați, fraților! se târa la picioarele lor starostele. Nu ne lăsați, nu mai pot nici eu, nici Dumitru…

— Cântă, nene Mitică, ceva, să te mai încălzești, îl îndemnă Anghel, cântă, că ne mănâncă lupii!…

Ciolan se uită nedumerit la ceilalți, privi animalele și în cele din urmă începu cu voce spartă:

Aseară ți-am luat basma
Astăzi te văd fără ea,
Cine ți-o mai lua basma
Să se destrame ca ea...

— Așa, nea Mitică! se însuflețiră ceilalți.

Starostele își pusese mâna pe piept și zicea cu ochii în ochii lui Neacșu:

Aseară ți-am luat mărgele,
Și-acuș te văd fără ele,
Cine ți-o mai lua mărgele
Să se spânzure cu ele...

— Nu te lăsa, nea Mitică, spuse și Dumitru și se dădu mai aproape, abia scoțându-și picioarele din zăpadă.

Bătrânul gurist avea ochii plini de lacrimi. Se mai uita la lupi și-i da ghes armonistului:

Aseară ți-am luat cercei,
Astăzi te văd fără ei,
Cine ți-o mai lua cercei
Să stea agățat ca ei...

Pe Neacșu îl trecuseră apele. Își aduse aminte de curva lui și-l podidi plânsul.

— Cântă, mă, cântă, strigă la el Anghel.

— Cântă, Anghele, că n-o să mai văd lumea asta…

Anghel se ținea mai bine. În sânge îi mai alerga rachiul băut înainte de plecare. Nici mâinile nu-i înghețaseră și trăgea vârtos pe coardele groase ale contrabasului.

— Las’ că scăpăm, vă spun eu, uite ziulica, pupa-o-aș! Trebuie să treacă cineva pe aici, nu se poate!

Da-n gândul lui înțelesese că, dacă n-or să iasă din locul acela în care se încurcaseră ca într-o capcană, nu mai era nicio scăpare. Privi cerul care se lumina spre margini. Câmpia căpătase o scoarță albăstrie, pe care se fugăreau dâre albe de zăpadă spulberată. Era curată, curată. Bucureștiul – nicăieri,

poate stătea pitit sub omăt, undeva, dincolo de păduricea încremenită.

Dumitru tot mai căuta din ochi un pom mai înalt, până la care să se ducă. Cât vedeai cu ochii nu se zărea decât blana bogată a iernii.

Neacșu începea să simtă și el înțepeneala dinaintea morții. Picioarele îi degeraseră și o osteneală mare îl îndemna parcă să se așeze jos.

— Haide, Anghele! îi făcu semn.

— Unde să merg?

— Să ieșim undeva mai la lumină…

— Și eu mă gândeam, da cu nea Mitică și cu Dumitru ce facem?

— Îi lăsăm. Eu nu mai pot…

— Ne bate Dumnezeu…

Starostele și țambalagiul înțeleseră și începură să plângă:

— Nu ne lăsați, fraților, avem copii, fraților! Neacșule, nu mă lăsa! Neacșule, se rugă Dumitru, încercând să se miște cu ultimele puteri.

Acesta se făcu că nu-i aude și desfăcu cât putu de tare burduful.

— Cântați, mă, marșul miresii, ce vă uitați așa? Ceva săltăreț, o sârbă.

Și încercă să se târască cât mai departe de ceilalți. Cânta într-una, desfăcând și strângând cu furie armonica. Anghel strigă după el:

— Nu pleca, mă, nu pleca, barim, dacă e să murim, să murim cu toții. Mă, n-auzi, nu pleca, Neacșule!

El, surd. Burduful instrumentului scotea niște sunete fără noimă.

— Neacșule, te omor! Neacșule, m-auzi tu, stai, nu pleca…

Armonistul râdea ca un apucat și urla peste umăr, depărtându-se:

— Am întins-o, m-așteaptă curva să-i iau cercei, până’n zece o să stau cu ea în brațe…

Și în închipuirea sa înfierbântată se vedea departe de câmpul sălbatic, înghețat într-o tăcere de moarte.

Anghel nu se mișcă de la locul lui. Firele ude ale arcușului uriaș se rupseseră, ici și colo, dar coardele groase, făcute din mațe de cal, tot mai scoteau gemete înfricoșătoare.

Neacșu nu ajunse departe. La vreo douăzeci de pași, căzu. Haita îl prinse și-l sfărâmă în câteva clipe. Animalele se încăierară și se sângerară. Cei trei îi auziră ultimele strigăte și puțin după aceea trosnetul oaselor sfărâmate de dinții lacomi. Din armonist nu mai rămăseseră decât ghetele peticite, burduful sfâșiat al armonicii și mânecile hainelor ferfenițate.

Mitică Ciolan și țambalagiul îl blestemau în gura mare:

— Așa-ți trebuie, inimă de câine, așa-ți trebuie...

— Te-a ajuns ura ta...

În glasul lor era și groază, și milă, și dușmănie.

— Dați-vă aproape, nea Dumitre, le spuse Anghel. Dați-vă aproape și cântați mai departe. Nu se poate să nu scăpăm de aici...

— Să nu ostenești! îi striga starostele din zăpadă, înghețat. Lupii se întoarseră, încercară de câteva ori să se apropie de cei căzuți, dar cântecul contrabasului îi speria.

Anghel albise și el, și în jurul gurii făcuse o spumă care îngheța. Învârtea înverșunat arcușul, aplecat peste instrument, nemaiștiind nimic...

•

Dumitru privea coaja verzuie a zăpezii și umbrele nemișcate din jur. Mitică Ciolan zăcea cu ochii înțepeniți lângă el. Cum murise, cu spaima în priviri, ai fi zis că mai vede încă cerul albicios, nemișcat, în care băteau ciorile, croncănind. Ca să nu înghețe de tot, țambalagiul vorbea într-una, ca și când starostele l-ar mai fi putut auzi:

— Când m-am luat eu, nene Mitică, cu a mea, ce vremuri! Patru zile au băut țiganii. Nu lipsea unul, lume, să nu te mai miști... Și mașini... S-au bătut vreo doi pentru Tinca la un joc. De mine nu s-atingeau... Unul era Dumitru! M-auzi, nene Mitică?

Dar nu se uita la el, știind că nu are cine să-i răspundă. Alături, Anghel tot mai cânta la contrabas. Țambalagiul își aduse aminte și de el:

— Nu te lăsa, Anghele, cântă, Anghele, zi-i *Nuneasca*, ia zi-i, mă, *Nuneasca* sau *Perinița*, să mai joc ca atunci... Uite așa era, nene Mitică, o vreme ca asta, criglă... Înfloriseră pomii, und' te uitai, frumusețe... A mea, în rochie albă...

Și lui Dumitru i se păru o clipă că împrejur înfloriseră pomii, că în crengile lor cântau păsările cerului și că-l dogorea soarele. Nu mai simțea frigul. Din tălpi urcau arsuri plăcute, ca și când

cineva i-ar fi plimbat o flacără de-a lungul picioarelor și le-ar fi dezmorțit. Așa-i ținea iarna țiganca lui picioarele toată noaptea în brațele ei, ca să i le încălzească, să-i fie bine.

— Nu te lăsa, Anghele, nu te lăsa, se mai întorcea către celălalt. Nu-l mai auzea nici el.

— Și cum îți spuneam, nene Mitică, n-a lipsit unul. Până și dușmanu meu de moarte, Cîrlea, venise. Purta joben și frac. Ce vrei, țigan scuturat, îl știi matale. Din cauza lui erau să se omoare niște muieri de-l iubeau. Ce bătaie s-a încins! Dacă nu săream între ele, se omorau. „Stați la un loc, ocările dracului!” strigam la ele, dar ce, mai m-ascultau? Praf mi-au făcut costumul de ginere. Ce vremuri, ce vremuri, nene Mitică, m-asculți?

Împrejur nu se auzea decât contrabasul lui Anghel, horcăind ca un muribund, și clinchetul crengilor înghețate, pe care abia le mișca vântul. Ziua aluneca deasupra câmpiei, pe neștiute, scurgându-și orele încete. Aci se încenușa, aci cerul se albăstrea, și totul înflorea în lumina abia ghicită a soarelui. Dumitru nu mai termina:

— Pe urmă ne-am dus la fotograf, cu mașinile…

Căldura aceea plăcută îi cuprinsese tot trupul, urca în obraji și gura i se mișca din ce în ce mai greu. Țambalagiul plângea fără să știe.

— M-auzi, nene Mitică?

•

În aceeași zi, spre seară, niște vânători găsiră lângă șanțul fortului „Cățelu” pe Anghel, cântând încă în fața hoiturilor starostelui și al țambalagiului.

Erau trei oameni înalți, îmbrăcați în cojoace, cu puști în mâini, încă fumegânde. Împușcaseră doi lupi și-i alungaseră pe ceilalți. Priveau la nebunul din fața lor, care nu-și mai termina cântecul. Anghel râdea încet, și mâna lui dreaptă, rănită de ger, care mișca încă vioi arcușul aproape rupt, nu se opri nici când îl suiră cu grijă în sanie. Avea privirile rătăcite, albe și nu spunea decât atâta:

— Ce v-am spus eu, nene Dumitre și nene Mitică, țineți-vă bine, să vă cânt eu un cântec… Ia ascultați…

Și în timp ce sania ușoară aluneca sprinten pe zăpada scârțâitoare, vânătorii îl auziră abia șoptind cu o voce pierdută:

Drag mi-a fost pe lumea asta
Calul, pușca și nevasta,
Calul mă călătorește,
Pușca de hoți mă păzește,
Nevasta mă primenește…

Când termină, chicoti singur:

— Vă place, ce ziceți?

Vânătorii așezaseră morții la spatele lui Anghel, unul lângă altul. Începuse să ningă cu fulgi mari, ușori. Își strânseră mai bine cojoacele pe ei și se făcură că nu aud nimic…

• Morcovii

Cum da primăvara, și ce mai primăveri cădeau peste Cuțarida, de se topea zăpada, luată parcă în lopată, babele, toate pâlc în casa coanei Marghioala a lui Mială. Lipa-lipa, câte una, numai în papuci, cu barișul pus pe ureche, să nu le umfle curentul și să strănute, până la gardul văduvei.

— A, coană Marghioalo, acasă ești?

În geamurile crăpate, murdare, cu chitul căzut, pline de frunze de mușcate, verzi-coclite, soarele, cât polul, făcea cercuri de lumină. Bătea vântul lui martie, subțire. Pe coana Chirița o înfiora toată, umplându-i fustele.

— A, coană Marghioalo!

Din casă se auzea un bufnet și o vorbă: „s-acasă!”; se bucura bătrâna. Îi auzea motanii căzând de pe scrinuri, miorlăind să iasă afară, că-i podidise și pe ei arșița înșelătoare a primei călduri.

— O, că vin! făcea muierea din casă.

În salcâmii lustruiți de crivăț se posomora cerul cât era el de albastru, numai cu niște floace albe călătoare, ca spuma mării.

Pe poteci, dinspre groapă, sosea-sosea și baba Mița, în fusta ei de astă-vară, numai flori, cu un batic negru legat sub bărbia ascuțită. Să se fi înțeles, și nu credeai că pică tocmai acum. Drumurile bătute, cum treceai de cârciuma lui Stere simțeai un fum înecăcios de gunoaie, dulce-iute, parfumat ca para putrezită, tot ai fi tras pe nas!

Ușa veche, șuie, abia ținută în țâțânele ruginite, neunsă cu gaz de când lumea, scârțâia lung, și în prag se arăta mama pământului, a de-o seamă cu timpul, Marghioala. Mai albise, te uitai prin ea: obrazul, cum e pergamentul. Nu mai vedea, dar de auzit, tot auzea. Punea palma descărnată la ochi, să n-o dovedească lumina, își subția genele ca o buză și se uita lung pe câmp.

— Care ești?

— Eu, Chirița.

— Ei, bată-te să te bată! Intră…

Musafira se uita peste ulucile putrede în curtea largă, fără buruiană.

— Câini mai ai, Marghioală?

— Cum zici?

— Câini mai ai?

— S-au dus câinii, Chiriță, au murit…

— Nu mai spune! se mira cealaltă, de parcă-și aducea aminte c-o mai întrebase anul trecut tot așa, dar ea uitase.

Deschidea poarta, pășea biiinișor în țărâna ogrăzii și auzea cocoșii Marghioalei dând țipăt. Să fi fost la amiază când se întorceau muncitorii de la treburi și căscau ucenicii frizerului, pe scaune, afară, perpelindu-se în focul primăverii.

Umbra babei, cât jumate curte.

— Te lungiși, Chiriță! spunea Marghioala în dodii, ca și când ar fi lăsat-o să înțeleagă că din pricina vremii se întindea, că trăgea moartea de ea, vorbe de-ale lor, de bătrâni, cine să le mai înțeleagă…

Intrau amândouă în casă.

— Stai, Chiriță, zicea gazda.

Se uitau una la alta.

— Cine mai muri iarna asta? întreba una.

— Păi cine să mai moară, parcă dumneata n-auziși? Se duse și Vasiloaia…

— Ei, nu mai spune…

— Da, Dumnezeu s-o ierte! O fi pă lumea ailaltă acum, împărțind dreptatea…

— Ce să-i faci, ne ducem, ne ducem…

— Ba eu una nu vreau să mă duc, mai am treabă…

Afară se răsteau cocoșii la vreme, cuprinși de o frică. Pica și baba Mița.

— Coană Marghioală! Coană Marghioală!

— Da’ cine o mai fi? se mira aceasta.

— Mița, cine să fie, a ieșit și ea din iarnă!

Chiriței parcă-i părea rău că spune lucrul acesta, pentru că la o ceartă îi făgăduise că o să-i mănânce ea întâi coliva.

O băga văduva și pe Mița înăuntru. Baba mârâia nărăvașă, privea lucrurile putrezite, intrate în pământ, perdelele ciuruite și florile din geam care-i plăceau atât.

— Ce faceți, surorile mele?

— Bine, ce să facem? răspundea cam cu duh Chirița.

— Auzirăți?

— Ce s-auzim?

— A mai fugit una de la părinți…

— Nu mai spune! Care e aia? săreau în cor celelalte.

Și până să se apuce să le povestească Mița, de afară striga Lixandra, surda, de avea o sută de ani, cu un glas abia auzit, subțire și-nalt.

— Cine-o mai fi? se mira Marghioala.

— Cine să fie, prietena dumitale, fornăia Chirița, care nici pe Lixandra n-o prea avea la inimă.

Când intra și asta, mai aplecată de șale ca anul trecut, cu privirea în toate părțile, tăceau. Se numărau în gând. Mai lipsea Tinca. Și până să vină și ea, Chirița întreba tare:

— Dar din morcovii ăia buni mai ai, coană Marghioalo?

Morcovi ca la muierea lui Mială nu mâncase nimeni în Cuțarida. Acum, că venea primăvara și se isprăviseră cartofii, babele știau ce le trebuie sufletelor: ceva dulce și proaspăt, să meargă la inimă. Marghioala se lăsa rugată: că, să vedeți, că i-am terminat, că nu mai am. Lixandra se ridica în picioare.

— Ce zice? Ce zice?

— Zice că nu mai are morcovi!

Surda râdea ușurel, scoțând un fel de behăit, se uita drept în ochii văduvei cu mânie și făcea câțiva pași, rezemată în baston.

— Să nu caut eu, auzi tu, Marghioalo, să nu caut!…

Și cât se ciondăneau, hop și Tinca, cea mai tânără dintre ele, care nici nu mai bătea la ușă, știind sorocul primăverii.

— V-adunarăți?

— Ne-adunarăm.

— Cald afară!

— Cald.

Se foia ce se foia Tinca, și când nu mai putea, întreba:

— Coană Marghioalo, da câte-un morcov nu ne dai?

N-avea ce le mai face. Se scula, alunga mâțele rămase prin casă, că nu ținea una, două, ținea vreo cinci, și trecea pragul într-o odaie, dincolo, întunecată, cu tavanul scund, unde păstra murăturile, butoiul cu varză și un săculete de fasole, la vremea asta ajuns pe fund. Ar fi trebuit să aprinzi o lumânare dacă n-ai fi cunoscut, dar văduva cunoștea. Pe podeaua de lut amestecat cu bălegar stătea aruncat un strat mai mărișor de nisip. Mirosea

stricat, pentru că în el se mai ușurau motanii babei, dar dedesubt, în răceala lui, stăteau morcovii, niște cotolani roșii, înverziți, buboși și tari, numai buni de mâncat la vremea asta, verzitură de împrospătat sângele. Marghioala se lăsa pe vine, scormonea unde știa și-și umplea poala. Dincolo, babelor li se umplea gura de apă.

— Ce faci, coană Marghioalo? întreba Chirița nerăbdătoare.

— Ce zice? Ce zice?

— Zice că ce face dincolo coana Marghioala…

— Îi alege, parcă nu știu eu?! Alege morcovii, să nu care cumva să ne dea ceva mai bun…

Văduva, cu poala plină, trecea pragul, potolindu-le:

— Ho, nesătulelor, ho, că v-am adus…

Și le împărțea morcovii reci și proaspeți. Tinca se uita la al ei, glumea cu celelalte, ca între bătrâni, despre sculele bărbaților morți și se apuca să rontăie. Îi da mâna, că mai avea câțiva dinți, dar ce te faci cu celelalte, știrbe toate! Mița cerea un cuțit și se apuca să-și curețe bucățica ei. Tăia solzii umezi, aripile verzi-albicioase care înfloreau în capul morcovului, și când lepăda într-o hârtie, să nu facă murdărie, mătreața murdară, de pe deasupra, sta multă vreme tăcută, dând alteia cuțitul. Baba Lixandra morfolea ce morfolea, o dureau gingiile, spunea tare:

— Nu mai sunt morcovii de anul trecut! Ăia parcă erau mai proaspeți…

— Da de unde, se lăuda Chirița, al meu parcă-i argăsit.

— Ce zice? Ce zice? întreba Lixandra.

— Ce să zică? zice că nu-i bun morcovul…

— Să nu mai ude nisipul ăla, că s-a învechit, se amesteca și Tinca.

Marghioala o dată se supăra.

— După ce vă dă omul, nici nu vă place! Acum nu mai e bun nisipul! Domn’ primar să trăiască, mai face el alegeri, o să ne aducă nisip, și atunci o să-l schimb…

Babele se uitau una la alta și râdeau. Vorba văduvei: ce s-ar fi făcut ele fără primar…

•

Când cu alegerile, ce i-a venit unuia: nu, că să paveze Cuțarida! Au auzit mahalagiii, s-au bucurat. Unde nu dădea Dumnezeu să calce și ei pe piatră, că se saturaseră de-atâta noroi. Venea ea toamna, se uitau oamenii în sus, cum sta să

plouă, se-mposocau. Vara, treacă-meargă, să fi căzut potopul lui Noe, ieșea soarele, se duceau și bălțile, dar după septembrie să te ții! Cum lăsau Grivița în urmă, bărbat, femeie, își scoteau pantofii să nu-i strice, și până acasă așa umblau, ca apostolul Pavel, să nu-și prăpădească mândrețe de încălțăminte, bună numai în lume, de Paști, de Crăciun, și duminicile. Așa că, dacă s-au trezit cu unul înalt și bun de gură, la răspântie, în față la Stere, ce și-au zis: ăsta cine-o mai fi și ce-o vrea de la sufletele noastre amărâte? Nu ziceți că picase și unul c-o tobă de-o bătea ca perceptorii, de s-au speriat oamenii. A ieșit frizerul, a ieșit afară cârciumarul, Goșnete cizmarul, mahalaua – ciucure. Lunganul a băut mai întâi o cinzeacă, băgându-l pe cârciumar înăuntru, a dat din cinstea lui și unui nătâng care păzea două căruțe: una cu pietre, și alta cu nisip, și, când i-a fost lui bine, s-a uitat la lumea strânsă afară, care se întreba ce-o să se întâmple.

În mulțime, muieri, copii, o liotă de puturoși și bărbați rămași acasă de pe la slujbă. Se uitau la haina neagră, lustruită în coate a străinului, la pălăria lui tare, cu boruri rotunde, și la ochelarii ce-i avea pe nas. Se uitau și așteptau. Acela nu spunea nimic. A lăsat numai pe căruțași să descarce bolovanii și nisipul, drept în fața cârciumii, și, după ce a privit mulțimea iară, s-a urcat pe-un scaun cerut de la negustor. Întâi a scos un teanc de afișe albastre și le-a aruncat mahalagiilor, care le-au cules de prin noroi.

Era ca acum, primăvară. Tot așa bătea vântul; lumea, mulțumită că ieșise din iarnă, ia să asculte de nebun. Unii de nu știau să citească țineau hârtiile pe dos.

— Ce zice, maică? întrebase și baba Marghioala a lui Mială, și ea de față, pe unul mai tânăr, dus prin școli.

— Stai și ascultă, mătușă, a sfătuit-o el, că o să vorbească românul ăsta acum…

Baba Marghioala a stat. Lunganul, după ce i-a rugat pe cei din margini să se apropie, a început să răcnească cu voce popească, dogită:

— Fraților, domnul primar Rigo a hotărât să vă paveze străzile, pentru că, fraților, nu se mai poate… Este?

— Este! au zis câțiva, cam fără convingere.

— Poate o da Maica Domnului să scăpăm și noi de noroiul ăsta, că eu una m-am săturat, a șoptit văduvei baba Mița, atunci picată și ea.

Marghioala a îmboldit-o cu pumnul pe sub fustă:

— Taci, s-auzim ce mai spune…

— Căci, fraților, răcnea lunganul, țara românească nu mai poate de hoți și nătărăi. Partidul nostru, al liberalilor, s-a hotărât să sfârșească cu hoția, să întroneze cinstea și libertatea. Drept care, domn' primar Rigo a început cu pavarea străzilor, adică cu cartierul dumneavoastră, care suferă cel mai mult de lipsă de urbanistică.

— Ce zice? Ce zice? întrebase baba Lixandra, care nu putea să lipsească de la o adunare, cum nu lipsește martie din post.

— Zice că vin *liberalii* și ne pavează strada… îi strigase în ureche Mița.

— Aha, liberalii, dar de ce strigi așa, că n-oi fi surdă…

Bărbații, mai într-o parte, niște zidari care văzuseră multe, clătinau din capetele bătrâne: „De, numai să fie așa, că am mai auzit noi…"

— Fraților, se răstise necunoscutul și mai răgușit, așa că la alegeri știți ce aveți de făcut. Votați-l cu toți pe părintele orașului nostru, domnul primar Rigo. Semnul său electoral arată așa…

Scoase pe nerăsuflate din buzunar un afiș mare, în mijlocul căruia se afla portretul unui bărbat între două vârste și dedesubt trei bastoane groase, albastre. Muieri, bărbați, copii se uitau ca vițelul la poarta nouă.

Lunganul făcu semn celui cu toba să bată de câteva ori, și când acesta termină, se întoarse iar spre mulțime:

— Atunci, fraților, ne-am înțeles, toată lumea la vot, pentru domn' primar! Trăiască părintele orașului nostru, primarul sectorului de verde!

Tobosarul mai lovi de câteva ori în instrumentul lui și mulțimea se împrăștie. Lunganul intră în cârciuma lui Stere, mai bău ce mai bău cu zidarii și, când termină să le împuie capul, se răsti la nătărăul care-l aștepta afară:

— Vezi, ai grijă să nu ia careva pietrele sau nisipul, că-i avutul primăriei, și dacă află domn' primar că s-a clintit ceva, ți-ai pierdut pâinea!

Ăsta ce să zică? A dat din cap că a priceput, dar cum să stai să păzești avutul primăriei? Ziua mai trecea câteodată cu mâinile la spate, se uita: pietrele, cam tot atâtea, dar nisipul scădea văzând cu ochii. Pe cine să întrebe și cine, ce să-i spună? Într-un cuvânt: baba Marghioala a lui Mială s-a gândit ce s-a gândit, s-a sfătuit și cu Chirița:

— Soro, ce-ar fi să luăm și noi câte un lighean din nisipul primarului? E bun. Roșu. Nisip de temelie. Punem la iarnă morcovii în el, cum dă primăvara îți mai îndulcești sufletul. Prospătură…

Baba Chirița, femeie cu frica lui Dumnezeu:

— Nu se poate, coană Marghioalo. Face statul stradă, cum să ne atingem?

— Ce stradă? se mirase văduva. Lasă, că-i știu eu pe mincinoșii ăștia. Or să paveze Cuțarida când mi-oi vedea eu ceafa. Hai mai bine să luăm câte un lighean, să avem în ce pune morcovii…

Chirița da din colț în colț:

— Eu nu mă ating. Dacă ne prinde?

— Cum o să ne prindă? Luăm noaptea, când nu e nimeni. Ce, parcă a pus sergent lângă el?

Nu se băgase Chirița. Marghioala a întrebat-o și pe Mița:

— Tu nu furi, fă, un lighean de nisip de la primar?

— Nu fur, coană Marghioală, mi-e frică…

Tinca, la fel. Nu vrea să se ducă pe urmă la popă să se spovedească. Pe surdă, pe Lixandra, n-a mai întrebat-o. N-a spus nimic, a mârâit numai în ea: „Bine, bine. Nu vreți… Să vă văd eu numai că veniți la mine.”

Și fără să mai vorbească cu nimeni, a ieșit într-o noapte și și-a umplut un lighean cu nisip jilav, atunci umezit de rouă. Azi un lighean, mâine altul, poimâine altul, a strâns cât i-a trebuit. Nătângul de păzea avutul primăriei n-a băgat de seamă. Încă un zugrav își pavase bucata lui de curte cu bolovani și nu l-a spus nimeni. Au venit și alegerile, a ieșit și domnul primar Rigo, mahalagiilor ce să le pese? Așteptau să sosească lucrătorii să le paveze străzile, după făgăduială. A trecut și vara, sosea toamna, urâta, cu mâzgăleala cerului și ploi. Zidarii înjurau în gura mare:

— Să te mai iei după gura mincinoșilor!

Într-o dimineață l-au văzut pe nătâng cu doi căruțași strângând ce mai rămăsese: câțiva bolovani și cam un sfert de căruță de nisip.

— Unde-l duce? a întrebat unul cu limba mai lungă.

— Ce, nisipul?

— Da.

— La domn' primar acasă, că mai are un fund de curte nepavat.

— La domn' primar?

— Chiar la el.

— Ei, atunci să-i spui și din partea mea ceva…

Și s-a aplecat la urechea nătângului, ca s-audă numai el înjurătura cumplită pe care-o trimitea primarului.

Cât despre coana Marghioala a lui Mială, să nu le mai vadă pe celelalte babe, liniștită acum că nu pățise nimic. Și-a cumpărat morcovi, scutise doi poli cel puțin, prețul nisipului, putea să guste cum o da primăvara un morcov proaspăt, dospit o iarnă întreagă.

•

Și-acum, la câtva timp de la întâmplarea aceasta, după ce le lăsa să dumice liniștite, ce apucau să roadă cu gingiile lor tocite, văduva nu le ierta.

— Cum e, Chiriță, morcovul?

— Bun, cum să fie, coană Marghioalo.

— Bun, ai? mârâia văduva supărată numai de față.

— Ce zice? Ce zice? întreba Lixandra.

— Zice că dacă-i bun morcovul?

— Bun, cum să nu fie bun… Ehei… Să trăiască domn' primar, că fără el nu mai mâncam noi prospătură, acum, în martie…

Alături, Mița moțăia în scaun. O dovedea soarele moale, care intra prin ferestre, toată primăvara asta, care se așeza în lucruri pe neștiute.

•

Spre seară, una câte una, lipa-lipa, numa-n papuci, babele plecau spre casă. Chirița mai ținea încă sub fustă o bucată roșie de morcov, abia morfolită în margini. Mergea-mergea iute, s-ajungă mai repede acasă, și privea drumul desfundat, plin de bălți. Se gândea că bine ar fi fost să calce pe un trotuar sănătos, de bolovani, să nu-și murdărească ciubotele sparte-n vârf, pe care le purta de multă vreme. În fața cârciumii lui Stere, noroiul,

de o palmă. Își aduse aminte că Marghioala o rugase să fure și ea un lighean de nisip și că nu îndrăznise. Uite, timpul trecuse și bine i-ar mai fi prins acum să nu mai bată atâta drum pentru o bucățică de morcov… Pentru că, orice ar fi spus fiecare, și Tinca, și Mița, și Lixandra, aveau ele ce aveau să-și spună, dar să nu fi fost morcovii…

• Vânzarea

Se duse vorba-n București că se ridicase un pungaș iuțel și tânăr peste toți manglitorii, de-l tăiase pe starostele cel bătrân și se căznea să strângă tagma hoților la un loc. Umblau și presarii după el, că-i aveau fotografia de când fusese la pușcărie. Până și ziarele îl înfățișau și îndemnau pe tăinuitori să-l dea pe mâna poliției. Omorâse oameni și-l așteptau ocna și sila. Ca niște câini îl încolțeau. Dar caramangiul era îndrăzneț și hotărât. Le scăpa printre degete.

Primăvara, ca o cringhiță. Înflorise măcești și florile mărăcinilor cât pumnul! O iarbă sălbatică acoperea fundul neumblat al gropii.

Gheorghe i-a spus celui tânăr:

— Haide să mai schimbăm locul. Nu e bine să stăm numai aici.

Umblau hoții pantaraura. Zicea Paraschiv:

— Decât să mă bage iar la mititică, să nu mai văd lumina soarelui, mor cu gaborii de gât. Că-mi place să fac ce-mi trece prin cap, să nu dau socoteală.

Și unde mi s-au așezat pe capul negustorilor! Întâi au răscolit Filantropia. Au spart obloanele la Tarapana, au cărat marfa cu un camion tocmit. Pe urmă au trecut la jaful Griviței. Intrau ziua-n amiaza mare peste negustori și le puneau cuțitele în piept:

— Banii!

O învățaseră și pe Didina. O luau cu ei în spargeri, să țină șestul. Se strecurau în prăvălii pe care încă nu le jefuiseră: baloturi de bumbac, haine de gata, bocanci, căciuli, mătase, unelte de fier, nu alegeau. Umblau sergenții șir după ei, nu era chip să-i prindă. O noapte loveau la șina Constanței, alta în Buzești. I se dusese vestea lui Paraschiv. Îl știau și alți hoți de frică. Mai era unul Manole, tot șef de bandă. Când auzea de pungaș, îi făcea loc. La început se încăieraseră. Mai băgase manglitorul vreo doi în spital, că nu se uita, pe urmă se înțeleseseră. Avea bani, arunca, umbla și pe la alte femei. O

fierbea pe Didina. Înnopta când la una, când la alta, n-avea ce-i face. Se sfârșea de dorul lui, că-l iubea cu toate relele pe care i le făcuse. Îl ținea în voile sale, dar hoțului îi trecuse focul dragostei. Lăsase vreo două borțoase, însă tot la țigancă se întorcea. Asta o mai ținea pe Didina. Simțea că îmbătrânește.

Până în vară l-a terminat Paraschiv și pe Rică, căruțașul de-l băgase la pârnaie cu Gheorghe. Îl găsise în câmpul Herăstrăului cu căruța lui. Cărase niște cireșe. Avea alți cai, numai vână. Cum a dat cu ochii de el, și-a adus aminte:

— Treanță, n-o fi ăsta Rică?

— El e, da lasă-l!

— Ce să-l las, că din pricina lui am stat eu la mititică…

Și-a băgat brișca-n burta lui. Îl căutase din ochi și pe celălalt, pe Sulă, dar acesta avusese noroc în ziua aia.

— Mai am o socoteală și cu comisarul ăla de ne-a luat pielea, spunea, las', că-i vine și lui rândul!

Până în iarnă tot așa au ținut-o. Noaptea așteptau sub podul Constanței pe negustorii de la Pitești, opreau cursele pline cu țărani ori căruțele. Dacă țipa vreunul, iute-l linișteau. Aveau și vreo câțiva sergenți de erau înțeleși cu ei. Le trimiteau șpagă. Când îi venea lui Paraschiv să dezbrace oameni, îl căutau în altă parte, ori soseau mai târziu. Găseau căruțele răsturnate cu oiștile-n sus și pe negustori numai în izmene, plângându-și banii de nu-i mai aveau.

— Prindeți-i, ziceau oamenii legii, că știm noi ce să le facem!

Prinde orbul, scoate-i ochii! Pungașii lucrau mână-n mână cu comisarii. Nu le păsa.

Se mai odihneau. Petreceau.

De Crăciun s-au îmbătat la o petrecere cu zidarii din Filantropia. Spre ziuă, când băteau bidinăresele cu papucii lor roșii de catifea în cutiile viorilor, de drag ce le era, a plecat Sandu-Mână-mică cu gazda, o aia cârnă și potcă. Bărbatul era mazgugur de băutură. A vrut să-l împiedice, a căzut pe jos. Le-a stricat hoțul petrecerea. Au dus-o în groapă, la locul lor. A mârlit-o și Paraschiv, și gloaba de Gheorghe. Didina se uita, strângând din dinți. Era damblaua pungașului. Când au lăsat-o, s-au așternut cu bătaia pe ea. Au cărat-o la baltă s-o înece și-au plecat în treabă. Toată mahalaua Cuțaridei hăulea pe urmele lor. Alergau bidinăresele plângând să găsească muierea și zidarul își smulgea părul din cap. Nu i-au prins.

Ăl bătrân îl certă pe Paraschiv:

— Nu pricep, de ce pângărești tu toate lucrurile?

— Gura, hodorogule, ce, ți s-a urât cu binele? Să nu-mi umbli cu șahăr-mahăr... Fac ce-mi place, m-auzi? Și scuipase cu scârbă. Pe urmă spusese mai îmbunat: Lumea asta-i o hazna, Treanță! Mie omu mi-e dușman. Să nu-l văd...

Ochii lui se împăienjeniseră de ură.

Gheorghe lihoti de groază.

— Râzi, bă, râzi!

Bătrânul necheza:

— Hî, hî, hî...

Dădu în plâns. Didina așează palma ei ușoară pe pieptul celui tânăr, să-l liniștească. Paraschiv nu se potoli. Strângea din fălci și scrâșnea:

— Nu mi-e milă, mă fraților, nu mi-e milă de om. Dac-aș putea să-i iau sufletu, că-i al dracului și nu se uită! Și mi-ar trebui să trăiesc ușor, Sandule, să am bani, să vă-ngrop, să dau cu ei de-azvârlita, să-mi cânte lăutarii și să joc, și să am putere!

Se mai liniști.

— Numai să nu pună laba pe mine, că nu vreau să mor legat! Până atunci, dac-o fi să se-ntâmple, nu mă uit! Cât e de petrecut, să petrecem, că tot la salamet ieșim!

Ostenise. Tăcu. Se încruntase și degeaba erau și dezmierdările gagicii. Parcă nu mai avea poftă de nimic. Nu se atingea de mâncare. Cerea numai de băutură, cu ochii lui reci, așezați în pământ.

După aia Gheorghe l-a visat vreo lună la rând pe Paraschiv. Se făcea că șade într-o grădină frumoasă, numai cu pomi înfloriți. Hoțul parcă dormea, dar era mort, că el îl zgâlțâia și-l simțea rece și țeapăn...

•

Pe urmă, i-a turnat Sandu la poliție. Nu mai putea să aștepte. De cât timp o râvnea el pe Didina...

Hoții dormeau numai în izmene lângă o sobă. Timpul pricălise. Venea martie. Afară se băteau vânturile. Gazda tot îi îndemna să plece. Se săturase. Ca din oală i-au luat. Vreo zece presari au coborât în cartierul Teiului. Era pe la prânz. Nici nu visau pungașii ce-i așteaptă. Noroc că gagica plecase, dusă de vânzător în altă parte, fără să știe.

Caramangiii au auzit o voce la ușă:

— În numele legii, deschideți!

O dată s-a înverzit ăl bătrân. Paraschiv s-a ridicat în picioare. A dat să facă ceva, dar nu aveau pe unde să iasă. S-a uitat afară, numai cizme de gabori. Așa i-au luat, pe nemâncate, cu gazdă cu tot.

— Ocna ne-a halit! zise codoșul.

Cel tânăr se gândea.

— Cine ne-o fi turnat?

Gheorghe a înțeles numaidecât:

— Asta numai de la Sandu ni se trage. Nu vezi c-a plecat de dimineață și-a luat-o și pe Didina cu el?... A zis că se duce la târguială...

Nu-i venea să creadă lui Paraschiv.

— Adică să mă fi vândut iar muierea? Să se fi dat cu șafării?...

— De...

Mergeau unul lângă altul, cu mâinile legate la spate, privind mulțimea care-i huiduia.

— O carcalisirăm, dar tot nu mă las, măcar să mă omoare, și tot scap, să pun laba pe vânzători...

•

Țiganca nu știu până seara. Când să se întoarcă cu Sandu, acesta îi spuse:

— Haide cu mine, Didino, că pe Paraschiv și pe Gheorghe i-a luat poliția...

— Ce-mi tot spui?!

— Sunt la gros.

— Tu i-ai vândut, Sandule!

— Ei, și dacă?!

— I-ai mâncat fripți, Sandule...

— Eu, că nu mai puteam fără tine.

Ibovnica începu să plângă.

— Ce-ai făcut? Ce-ai făcut?

Șutul se apropiase de ea și-o încânta:

— Lasă, ce, nu mă ai pe mine? Să vezi ce bine o să trăim iar împreună, că eu te-am scos din Cruce și mi te-a luat Bozoncea, nu i-ar mai putrezi oasele, și de când te țin eu dragă...

Muierea l-a lovit de două ori cu palma peste față:

— Să pleci, să te duci! Nu vreau să te mai văd! Eu după tine nu mai merg, aur să ai pe tine, m-auzi?

Și l-a lăsat în stradă, turbată.

Ca nebună a fost după aia. A umblat și pe la prefectură, tot cu frică, să nu pună mâna și pe ea. A făcut ce-a făcut, s-a dat în vorbă cu un gardian, i-a promis bani și trupul ei, numai să-i scape pe hoți. I-a plăcut acestuia dosul țigăncii. Se plângea:

— Îmi pierd pâinea, mă bagă pe mine în locul lor…

Gagica i-a plimbat țâțele pe piept, l-a ademenit cu ochii ei păcătoși, s-a-nvoit omul.

Două luni n-a mai avut somn. Plângea și nu știa ce să mai facă. A stat tot fugită pe la gazde vechi. A risipit ce bani mai avea în toate părțile, dar tot i-a scăpat pe manglitori.

Gardianul i-a făcut pierduți pe sălile tribunalului, când a fost să-i judece pentru toate câte săvârșiseră. Didina îi aștepta cu un taxi afară și cu haine. N-a fost ușor, Dumnezeu îi știuse cum o tuliseră scăpând de sergenți.

S-a bucurat Paraschiv:

— Credeam că tu mi-ai mâncat libertatea, fato, că tot ieșeam…

Gagica râdea și plângea, ținându-l de gât:

— Sufletelu meu, sufletelu meu…

Îl pupa și nu-i mai dădea drumul.

Mașina i-a lăsat la capul Cuțaridei. De acolo au luat-o spre groapă, că ieșise soarele. Pământul maidanului scotea aburi calzi, și ei umblau osteniți de bătăi. Gheorghe nu spunea nimic. Îl ținea o scârbă de om și o dușmănie.

— Ce-i, gâlmă? îl înghiontea cel tânăr. Ce-ai pus capul în noroi? Scăpărăm, scăpărăm! Noi să fim sănătoși și să-l găsim pe cumnatul nostru, mânca-i-aș zilișoarele…

Și, fericit că mai vedea soarele, se rigli la cerul albastru.

Codoșul, cu mâinile în buzunare, privea rampa și malurile înverzite. Aici se simțea el bine totdeauna. Îi pierea frica lângă locul sălbatic și larg, unde nu te putea nimeni ține în gheara lui. Culese un fir de măselariță și-l fărâmiță între degete.

Tare era bine la soare, cu cerul ăsta deasupra…

Gheorghe a aflat că Oacă murise la spital, la Filaret. Au mers de l-au scos și l-au dus la cimitir. Nu mai semăna. Rămăsese o mână de om, galben, numai pielea pe el. Era ușor și în coșciug. Îl ducea Paraschiv ca pe un fulg. Ăl bătrân plângea la capul lui:

— Nu mai ești nici tu, Ciupitule, te-ai dus după Stăpânu, unde-o fi…

Iar s-au îmbătat, și codoșul și-a spus în gând: „Acum nu mai e de mine. Trebuie să plec. Să mă las de meserie. S-a spart gașca…”

Și l-a luat pe Paraschiv după el, să mai vadă o dată locurile pe unde furase la viața lui. Au trecut pe la simigii întâi. Treanță era vesel. S-a rugat de cel tânăr.

— Nu le face nimic, te rog eu, lasă-i că poate n-o să-i mai întâlnim.

— Iar a dat mila-n tine!

Gheorghe a strigat cațaonilor:

— Îmi pare rău că vă văd sănătoși!

Negustorii râdeau, de silă, de milă:

— Ce faceți, bre? a întrebat Iani nedumerit.

Pungașul a cărat o mână de semințe, zvârlind-o în buzunar.

— Bine, am mai trecut să vă vedem, că ne-oți fi dus dorul…

— Să vă dau, bre, câte o halviță…

— Nu-i nevoie, grecule, ne-am pricopsit.

— Ți e vorbește?

— Da, o ducem bine, ne-am făcut negustori de fitile de candelă…

— Nu mai spune dumneata!

Grecul îi privea speriat. Nu uitase cuțitul lui Paraschiv și banii furați. Tremura și acum.

Dar hoții nu aveau chef de treabă. Au plecat, iaba, că-l țineau pandaliile pe codoș, să umble.

— Îmi pare rău că vă las sănătoși! le-a mai strigat ăl bătrân, și s-au dus.

În urmă, grecii vorbeau între ei:

— Iote, bre, s-au liniștit…

— Le-o fi ajuns câtă bătaie le-a dat…

— Ți e vorbește? făcea Iani. O să vie la noapte să ne taie, eu chem poliția, bre…

•

Hoții au colindat Mandravela și Oborul, au trecut și pe la casa Didinei. Curtea se acoperise de buruiană. Și-au adus aminte de Bozoncea și de ceata lor. Paraschiv tăcea crunt. Au închis poarta și-au plecat.

— Ce-i cu tine, Gheorghe? l-a întrebat pungașul.

— Ce să fie? Nimic.

— Mă, tu-mi ascunzi ceva…

— Nu. Să moară!

Dar celălalt știa că minte și parcă i se făcu frică.

Au plecat s-o caute pe Didina. Pe drumul Filantropiei se aprindeau felinarele. În geamurile negustorilor, lămpile palide luminau mărfurile învechite, pătate de muște. Era cald și măturătorii loveau caldarâmul cu bocancii lor grei. Nuielele măturilor zgâriau pietrele pline de praf. Li se făcuse somn și scârbă.

•

Era ultima lor seară. Gheorghe strânsese bani și avea de gând să-i lase. I-a spus lui Paraschiv:

— Haide cu mine, ia-o și pe Didina, că vreau să pic și eu o dată la zar, să dau de pileală!

— Da ce-ți veni?

— Uite-așa m-a apucat pe mine, că cine știe…

Pungașul s-a uitat bănuitor la el:

— Treanță…

— Ce-i?

— Mă, nu cumva…

Codoșul fluiera de unul singur, cu mâinile în buzunare. Privea cerul noros, căzut peste casele Cuțaridei.

S-au înfundat în cârciuma lui Stere și-au cerut de mâncare și de băutură. Au chemat și un armonist să le cânte și Gheorghe s-a însuflețit. A mărturisit:

— Te-am mințit, mânca-ți-aș ochii! N-am lovit cu cuțitu-n viața mea. Numai gura de mine. Și nici la Ciucea n-am fost. De furat, am furat, nu zic, doar boala asta o am, nu dau cu șuriul. Tot de la un zbanghiu am învățat: dacă pui mâna, te mai iartă. Ce zice? N-a avut. E al dracului! Dar dacă iei sufletu omului, nu te lasă, ori te bagă la sare, ori îți găurește pielea…

Nu-l mai asculta Paraschiv. A chemat armonistul.

— Mă belitule, da din muzicuță știi să zici ceva?

Știa. I-au dat bacșișul lui și-a pus-o pungașul pe gagică să-i joace:

— Ia să te mai văd, Didino, că lui Bozoncea îi băteai cu papucii pe masă…

Ibovnica s-a ridicat și i-a făcut voia. Când se învârtea mai cu foc, cine intră pe ușă? Sandu-Mână-mică cu una, cloșcă.

Trosnitorul s-a oprit, a vrut s-o șteargă, dar Paraschiv a și fost lângă el:

— Ce mai faci, suflete?

Celălalt îngălbenise și-i tremurau buzele. Îl trecură năduşelile. Spuse curvei cu care era:

— Tu du-te la masă...

Pe față simțea ochii verzi ai șutului, neslăbindu-l de loc.

— Nu bei un pahar de vin cu noi? îl întrebă Paraschiv.

Ce era să facă? A mers la masa lor.

— Astă-seară plătește Treanță, că i-a venit de la moșie. Taman bine ai picat, că o dată-i pomana golanului!

Codoșul i-a șoptit celui tânăr:

— Ce vrei să faci?

— Vezi de treaba ta, nu-ți băga nasul... Și-a chemat armonistul mai aproape: Cântă, puișorule, și pentru dumnealui...

Gheorghe a mai cerut vin și de mâncare. Mână-mică ședea ca pe ghimpi. Se foia pe scaun. Nu-și găsea locul. Pungașul îl îndemna mieros:

— Ia cu noi, că nu ne-am mai văzut de mult! Bea și miră-te că ne găsești, că iar am fost la mititică, dar ne-am întors!

El abia punea gura.

— Nu ți-o fi foame? Ți-o fi frică să nu te matolești, candriule! se mira cel tânăr.

A început Sandu să plângă.

S-a ridicat Paraschiv în picioare.

— Lasă-l! s-a rugat ăl bătrân.

Hoțul a scos șișul pe masă. I-a zis vânzătorului:

— Să-ți cânte de moarte! Închină-te!

Guristul se oprise cu armonica strânsă în brațe. Tremura de frică. Mână-mică a căzut în genunchi:

— Să nu mă omori!

Didina tăcea încruntată. În cârciumă s-a făcut liniște. Mușteriii au ieșit afară, pe rând, se cheme sergenții. Caramangiul râdea:

— De ce să nu te omor? Tu n-ai vrut să mă-nfunzi la ocnă? Da uite, am scăpat și-am venit să te caut. Picași singur, ce să-ți fac?! Și s-a încruntat la armonist: Cântă-i de moarte!

Lăutarul, vangă. Îi clănțăneau dinții.

— Cântă, că mandea-ți plătește, ce te uiți?! Cântă de sufletu lui Sandu, că m-a dat presărilor, la pârnaie...

Și-a aruncat un pumn de bani pe masă. Gheorghe a vrut să zică ceva, dar privirile fioroase ale tovarășului l-au oprit. Țiganul îngâna mai mult mort decât viu:

Firicel de iarbă rea,
Mamă, *mămulica mea*,
Nu plânge la moartea mea...

Și pe urmă, mai cu durere:

Plângeți voi patru pereți,
Ce de mine rămâneți,
Că de supărare multă
Mi-a căzut lumea urâtă,
Și de amărât ce sunt,
Nu văd iarba pe pământ
Și soarele luminând...

Mână-mică avea fața udă de lacrimi și nu mai spunea nimic. Paraschiv l-a ridicat de gât, l-a scuipat între ochi și i-a înfipt cuțitul. Când l-a simțit moale, gemând numai ușor, l-a zvârlit la pământ, cu scârbă.

Didina a sughițat înspăimântată și Gheorghe a aruncat o sută de lei pe lemnul lustruit.

Armonistul a ieșit repede, târându-și burduful care mai scotea sunete nelămurite.

De afară veneau presarii galop. A simțit codoșul. A strigat:

— Topeală, că ne-agață!

Și-a spart un geam.

Sticleții au pus mâna pe gagică. Pe manglitori n-au mai avut de unde să-i ia. Săriseră în curtea cârciumii și se strecuraseră pe lângă niște butoaie goale. De acolo au trecut maidanul spre groapă. I-au mirosit. Îi cunoșteau. Făcuseră moarte de om și nu i-au slăbit. Ăl bătrân gâfâia, fără putere. Își ținea mâinile în buzunare, să nu piardă banii. Paraschiv îl grăbea:

— Haide mai repede, că ne prind! Ce dracu ai, de-abia te miști!

Au coborât drumul rampei. Erau sfârșiți. De pretutindeni se arătară oameni. Îi văzuseră. Sergenții strigară după ei să se oprească, pe urmă au început să tragă de departe. Ajunseseră lângă baltă. Ochii brotanilor licăreau în apa moartă. În trestii se mișcau șobolanii, rodeau tulpinile tari și se fugăreau. Pe malurile sălbatice se iviră copoii. Pungașii văzură uniformele și lucirea

stinsă a armelor. Gloanțele șuierau alături. Se înfigeau, fâșâind, în mâlul moale. Altele plescăiau în apă, ca niște muște negre. Focurile se încrucișau și se apropiau. Despicară frunzișul. Gheorghe căzu în genunchi.

— Ce-i, Treanță? se miră Paraschiv.

El râse numai. Avea o privire limpede, netulburată.

— Mă Gheorghe, ce-ai, mă?

Ăl bătrân mai apucă să spună:

— Uite, ia tu banii ăștia, și scoase din buzunarele nădragilor largi un pachet de hârtii. Voiam să-mi iau casa aia cu ei, știi tu, Paraschive, să fi crescut porumbei, ehe, ce bine ar fi fost, că sunt ostenit, mi-ajunge…

Ochii îi înghețară. Paraschiv îl lăsă. Sergenții erau aproape. Roti privirile și văzu câinii.

Dulăii alergau speriați spre rampă, liberi…

Peste salcâmii Cuțaridei treceau brabeții. Se lăsau stoluri-stoluri la rampă.

Grigore privea cerul fără culoare, adânc, străveziu. Aglaia scotea măturile din magazie. Vorbea singură:

— Când vin ăștia, parcă se iau după mine. N-am pomenit așa ceva, murdari, lacomi, parcă n-au stat la casă de om, că m-am săturat să-i tot slugăresc…

Bărbatul n-o mai ascultă. Se ridică în capul oaselor și își aprinse luleaua. Chemă găinile:

— Hai la tata, domnișoarelor, haide, că scăpărăm și de iarna asta…

Cocoșii bătură din aripi și scoaseră câteva strigăte ascuțite.

— Așa, tată, așa! zise gunoierul. Mai dă un țignal…

Muierea trânti o căldare și se apucă să mormăie:

— Na, că iar trece Tudose!

Grigore privi și nu-l văzu pe spărgătorul de lemne.

— Ce ți-e ție, muiere?

Se așezase pe un scăunel și privea groapa. Peste malurile ei galbene zburau păsări. Bărbatul se gândea că iar începe treaba. Nu se schimba nimic din viața lui. Era mai bătrân și mai ostenit, nu-l mai lua somnul, se scula cu noaptea în cap, dădea târcoale avutului primăriei, pe care-l păzea. Cine să vie aici, să fure niște mături? Nu mai apucase să strângă bani să-și ridice și el o casă. Câmpul Cuțaridei se umpluse de lume. Nu mai aveai loc. Să se fi sculat morții, s-ar fi rătăcit prin mahala. Se tăiaseră străzi noi, se mai deschiseseră câteva prăvălii, unii nu mai erau, numai el și cu Aglaia nu se clintiseră de la rampă, acolo-și așteptau moartea…

Noaptea de primăvară, rece și înaltă, își aprinsese toate stelele. Aglaia tot mai bodogănea:

— Grigore, trece spărgătorul de lemne, tu nu-l auzi?

Bărbatul ascultă puțin și spuse dând din umeri:

— Ți se pare, crește iarba…

Sfârșit

virtual-project.eu

mastică